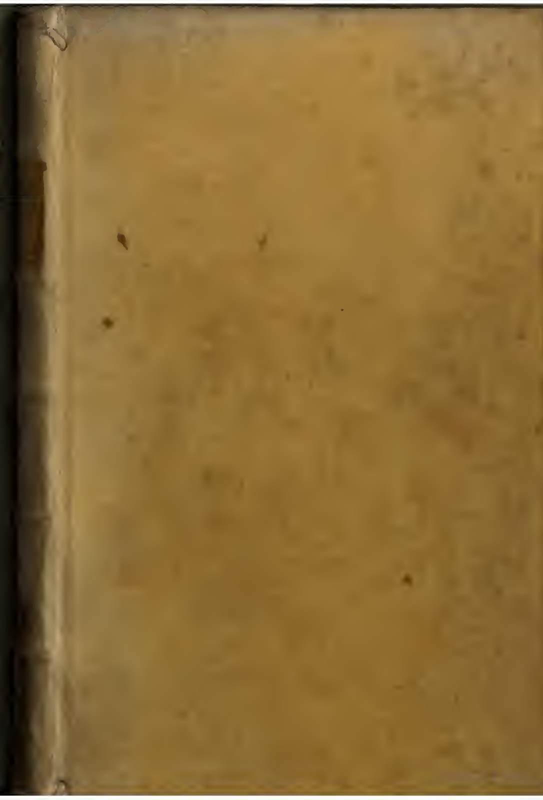

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
30 F
37

CORNELII

BENINCASII PERVSINI
Iuriſconſ. & AEquitis Aureati,

Tractatus.

DE PAVPERTATE AC EIVS
PRIVILEGIIS
Vberrimus.

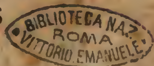

In quo inter plurima quæ recenſentur ſpe
cialia miſerabilibus perſonis indulta:
facillimus ſubijcitur modus, &
ordo adeundi hereditates
cum beneficio legis &
inuētarij, tam ex iu
re cōmuni q̃ mu
nicipali deprō
ptus.

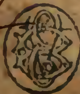

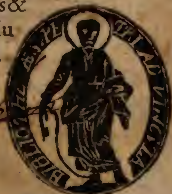

Nunc primum in lucem editus, Summarijs,
& locupletiſsimo indice decoratus.

AD ILLVSTRISS. FVLVIVM
Corneum S. R. E. Card.
Ampliss.

Suſcipe, quęſo, pium, Princeps Celeberrime, librum;
Et ſint exigua hęc munera grata tibi.
Sint, Patrię Pater, ad fauſtos tibi Neſtoris annos.
Imperium, Nomen, Gloria, Splēdor, Honos.

ILLVSTRISS.mo FVLVIO CORNEO S. R. E. Presb. Card. Amplißimo.

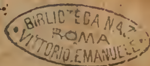

Cornelius Benincaſius S. P. D.

OLENNE Illud, atq; in more poſitum eſt, Celeberrime Princeps, vt cuiuſcunq; argumenti opera ederentur; ea nomini alicuius Principis dicata exirēt in publicum: Quod optima ſanè ratione factum aſſerunt; vt potè quia tanta ſit vitiligatorum inſectatio, canina q; rabies, vt ſcripta ipſa omnia optimo videantur egere defenſore. Quod ſi ita quidem ſeſe habet, vt vno ore fatentur omnes quantò magis ingenue fatendum eſt meū hoc de Paupertate argumentum eius modi patrocinium, & illud quidem potentisſimū ſummopere deſiderare? Nam, cum illud vnum ſtudeant omnes, cum eò omnia ſua liberalium diſciplinarum ſtudia di-

rigant, vt relicta Paupertate ditescant, & vbi id assequuti sunt, prȩclare secum actū esse putent; Quis est profectò nisi vir sit ad unguem factus, & sapientissimus qui Paupertatem non fugiat? & de ea tanq̃de re omnibus odiosa quicquam scribere non negligat? Cum tamen eiusmodi sit, vt satis amplum, & per honestum scribentibus, siquis animum adhibere velit, legentibus verò maxime vtile, & laudabile prȩbere possit argumētum. tot enim vtiliter & laudabiliter vere dici, ac disputari possunt, vt magnas doctrinȩ, & orationis diuitias habeat, neccesse sit, qui eam pro rei vtilitate, dignitate, & amplitudine tractare, ac exornare velit: Ipse verò (quamuis his animi dotibus prȩditum non esse me optime sciam) argumentum tamen hoc ab alijs hucusq; neglectum in medium afferre volui, sat mihi esse putans hæc primum pauca attigisse, & quasi digito demonstrasse, quȩ fortasse alij deinde doctiores, & facundiores tanto elegantius, ornatius, & copiosius explicabunt, vt in hoc etiam genere nihil futurū sit amplius, quod desiderari queat. Quam obrem Reuerendiss. ac Illustriss. Princeps

opuſculum hoc meum, qualecunq; ſit, Amplitudini tuæ dedicare, ſub tuoq; celeberrimo nomine, tutisſimoq; pręſidio edere decreui; Certò enim ſcio cum primũ ſub umbra alarum tuarum emiſſum eſſe cognitum fuerit; fore, vt omnes obmuteſcant detractores, neminẽq; tam audacem tamq; perfrictę frontis zoilum futurum: qui meam hanc Paupertatem caninis audeat dentibus lacerare. Quis enim tanta authoritate editum non probet? Quis pręclariſsimo tuo protinus nomine inſpecto nõ veneretur potius, atq; colat? Tu .n. (ανευ κολακευτίκων μυθων) inter purpuratos patres dignisſimus; inter Nobiles Nobilisſimus; inter ſapientes quidem ſapientisſimus; Tu deniq; omni virtutum genere, vel animi bona percunctemur, vel religionis, & pietatis ſtudium contemplemur, adeo explendeſcis; vt veluti iubar ſplendidisſimum ab olympi vertice delapſum inter cęteros appareas; & iure optimo te FVLVIVM diuinitus nuncupatum, id eſt, fulgentisſimum vbiq; terrarum sãctisſimę religionis ſydus agnoſcamus. Omitto Illuſtrisſimi generis tui nobilitatem, claritatemq; quã

moribus candidisſimis, prçſtantisſimisq; animi bonis indies exornas, clarioremq; efficere ſemper ſtudes; vnà cum Illuſtriſſ. ASCANIO Germano tuo Inuictisſimo, & Principe optimo, quorũ quidem animi magnitudo, Relligio, Pietas, Laudes, & prçconia vbiq; locorum corruſcant; patriamq; noſtram celeberrimam reddunt, & felicisſimam. Itaq; Amplisſime preſes, ſicut innumerabiles qui ad te patrocinij gratia ſupplices accedunt undiq;, repulſam non patiuntur, quin potius excipiuntur, benigneq; amplectuntur; & ſicut Peruſini huius gymnaſij tu optimus patronus, & protector, nec non totius Ciuitatis meritisſimum caput, defenſionem ardentisſime ſuſcepiſti; indiesq; magis, atq; magis protegis, foues, illuſtras, & auges, ſic quoq; liceat mihi fidelisſimo clientulo tuo munusculum hoc ſplendidisſimo nomini tuo humiliter conſecrare, ſub tuoq; perpetuo, & dignisſimo prçſidio vbiq; gentium tueri: iamdiu equidem compertum habeo te maximum eſſe Paupertatis patronum: nihilq; magis, ubi in Amplisſimorum Cardinalium ordinem cooptatus fuiſti, tibi an-

tiquius fuiſſe vnquam, q̃ȝ ſanctisſimam re ligionem amplificare, pauperes ſubleuare bonisqȝ fauere. Noruntid quamplurimi qui tuam ſępe experti ſunt,& quotidie experiuntur liberalitatem; nouit & tota hęc Ciuitas noſtra, cui Sanctisſimę Cogitationes tuę notę ſunt, cum alijs in rebus ad religionem ſpectantibus, tum in ſacrarum ędium ad Dei opt. max. cultum edificatione; vt priſtinam patrię tuę libertatem per te quidem candide reſtitutã (quamobrem Pater Patrię ab omnibus merito appellaris) penitus conticeſcam. Accipe igitur perexiguum hoc munuſculum, ingenioli mei quaſi primitias, in perennis meę deuotionis in te fidem, grato (vt ſoles) animo, ſerenaqȝ fronte, nam ſi fructus hoſce primos a te probatos accepero, omnem dabo operam, vt prędiolum meum quotidie magis excolatur, quo maturiores, vberioresqȝ fructus edere posſit. Vale Peruſię. vij. kl. Iul. M. D. Lxij.

PHILIPPVS VBALDVS V. I. Doc. & Canonicus, ac Collegij Iuriſconſul. Perus. Decanus. Cornelio Benincaſio Iuriſcons. Clariſſ. S. P. D.

X Literis, quas vnà cum libello tuo de Paupertate ad me proxime perferendas curaſti, facile mihi licuit tuam erga me beneuolentiam, ac obſeruantiam perſpicere: cum tantis in rebus iudicium meum requiras, & quid de libello tuo ſentiam, àme vęhementer expoſcas. Quod q̃ mihi gratisſimum fuerit, nullis unquam verbis conſequi poſſem: primo enim valde gauiſus ſum talem ac tā tum interpretationibus meis aliquādo habuiſſe auditorem: Deinde gratulor maxi mopere tibi, amicisq; tuis: quod in tenera adhuc ętate eos emiſeris fructus, quos profectò alij in ſenilibus annis interdū edere vix potuerunt: eamq; apud omnes tui cō citaueris expectationem, quam pręclarisſima familia tua, & Bernardini Genitoris tui Iuriſcons. Integerrimi optima geſta

procul dubio exposcere videntur. Et quã uis non tanti me faciam, vt censor esse pos sim de huiuscemodi rebus; quę ad te, digni tatéq; tuam spectant, quasq; iure amicitię cõmũnes mihi tecũ esse statuo, meã tamen sententiam paucis scribere non verebor: Perlegi ęquidem libenti animo opusculũ tuum; non tam ob elegantem dicendi for mam, quàm etiam ob ipsam materię noui tatem diuino quodam tibi numine infusã & pręter mirum in quęstionibus dispone dis ordinem, obseruaui vtilissimas quidẽ propositiones; subtilissimas disputationes Copiosissimas allegationes probatissimas q; conclusiones, & (quod summopere de- lectauit) eruditũ, ac pręclarum adeundę hęreditatis cum beneficio legis (vt dicunt) & inuentarij modum & formam, vtilem quidem omnibus ac neccessariã, à nemi ne alio ad huc ità dilucidè, & accuratè trã ditam. Itaq; nihil esse censeo, quod (ne illud edas) tibi impedimẽto esse posit: nã ꝙ detractores extimescas, non video: cum ijs carpendi ne locum quidem reliqueris, quinimmo plura esse animaduerto, quæ te ad id peragendum hortari debeant: &

eadem potiſsimum charitas ardentiſsima (qua procul dubio ĩpulſus opus hoc adeo egregiũ inſtituiſti) cum eam nullo pacto exequi poſsis, niſi illud in lucem edideris. Quamobrem (ſi me audies) non cõmittes vt tãtos labores fruſtra ſuſcepiſſe videaris: ſed protinus eos Typis excudendos mandabis: id enim nõ ſolũ expectatę, ſupremęq; omnibus vtilitatis erit: verũ etiam tibi, ſamilięq; tuę, atq; etiam huic cõmuni patrię laudem afferet, & honorem q̃ maximum. Vale Perus. 6. Nonas Martij.

1562.

Franciſci Sanctacrucij Montonenſis.

Corneli Interpres legum, iurisq; ſacrati,
Et patrię, & Tuſci gloria rara ſoli:
Dum Paupertatis conaris tradere iura.
Aeternum ingenio diuite condis opus.
Auguſtorũ aperis mẽtes, atq́; optima ſcripta
Illuſtras domiti qui ex tiria urbe fuit.
Quę pauptaté dignẽtur, honore, lenẽq;
Efficiant, affers, ac ratione probas.
Luculli tibi diuitias det Rector olympi
Qui paupertatis Commoda tanta refers.

Iacobi Sanctutij Perus.

Imprime Corneli, quę pauptatis honore
Iam dudum nobis munera grata refers.
Nō vulcanus edax, nō hęc mars ĩpius, ĩbres
Nō nothus, aut caries ditis ad ãtra ferẽt.
Hęc tibi viuẽti nomen, laudesq; parabunt
Claraq; gestorum fama perennis erit.

Elysus Elysius faliscus. Ad lectorem.

Sume tibi lector pręclarum candide librũ
Qui superũ tandẽ scandere regna cupis.
AEternus cœli voluit moderator, & orbis
Spernere diuitias, pauperiemq; sequi.
Sic etiam placeat tibi fautor pauperis esse
Virtutisq; tuę prẽmia digna feres.

Persius Ciurcius de Monte regali.

Si cupis oĩmodas humilis cognoscere metas,
Hoc Paupertatis perlege lector opus.
Nã ꝓdesse docet miseris, & obesse tyrãnis
Edocet ad cœlum scandere calle breui.
Cōpti oratores, celebres scripsere Poetę.
Hos sophia hic superat, consilioq; suo.
Italia Phœnix, Cœlo Sol, splẽdida mũdo
Doctorum viuit gloria, fama, iubar.
Iã cape lector opus tibi quo nō sãctius vllũ
Huius corde oculis integra iura lege.

INDEX SPECIALIVM PAVPERTA
tis quæ in hoc opere continentur.

Cornelij Benincasij Iuriscon.

PERVS. TRACTATVS DE PAVPERTATE AC EIVS PRIVILEGIIS. QVESTIO PRIMA FELICITER INCIPIT.

Summaria.

1 *Diffinitio ostendit substantiam rei.*
2 *Sine præfationibus non est incohandum.*
3 *Diffinitio, quid sit.*
4 *Diffinitio nō continēs substantiam diffiniti non ē bona.*
5 *Tolleratur diffinitio licet in ea non exprimantur omnia substantialia diffiniti.*
6 *Hinc declaratur diffinitio ususcapionis. Diffinitio Testamenti. & Diffinitio matrimonij.*
9 *Furiosus matrimonium contrahere non potest.*
10 *Ommißio necceßariorum uitiat subiectum.*
11 *Ommißio indictionis uitiat instrumentum*
12 *Ommißio eius quid consueuit memorari speciem falsitatis inducit.*
13 *Substātialia diffiniti in esse deducendi non sunt in diffinitione necessaria.*
14 *Diffinitio poni debet ut est in esse deducta.*
15 *Diffinitio duplex. quid nominis & quid rei.*
16 *Diffinitio quid rei cōuerti debet cū suo diffinito, cōstare ex genere et differētijs, et euacuare diffinitū.*

PAupertatis tractatũ aggressurus, ac eius spe cialia relaturus opere preciũ fore duxi, ante oĩa, quid sit paupertas præmittere, ut admo net Arist. primo de Cœlo Tull. lib. officiorũ primo & Bal. in tract. de carceribus in prin. & colligi tur. ex uerbis Iurisconsulti in .l.2.§. seruius autẽ Sulpitius de orig. iur. & in .l. si is qui ducenta.§. utrum. ibi animaduertendum .ff. de rebus dubijs.
1 Per † diffinitionem .n. cognoscimus substantiã, & quidditatem rei de qua uerba facturi sumus, secun dum Philos. 6. Topicorum, et tradit Abb. in rub. ext. de senten. excommu. Iason in .l. nemo potest in .2. lectu. nu. 17. de leg. primo Fran. Ripa in .l.i.ff. de Vulg. & doc. cõiter in .l.i. in principio. de acq. poss. Et late per Alcia. lib. 9. parer.c.21.
2 Cæterum ne illotis † manibus & sine ulla præfa tione ad rem ipsa protinus accedamus, ut inquit Iu risconf. in .l.i ff. de orig. iur. & not. in .l. ordina rij .C. de rei uendi. & per Dec. et moder. in rub.C. de eden. & in rub. de iudi. ext. cum præfationi bus declarentur sequentia .l. & quia .C. de pac.l. fin. de hæ. insti.l. titia .§. idem respondit. de uerb. ob. et per Corn. libr.2. conf. 27. in hac consulta tione. col.2. duo prodicendorũ exornatione præfe
3 renda duxi. Primum † scilicet quid sit diffinitio Secundum quotuplex sit diffinitio. & ad primum. omissa opinione quorundã in .2. methaphis. quos referũt Mod. in .l.i. in prin.ff. de uerb. ob. respon deo cum Boetio q̃ diffinitio est oratio substantiam

cuiusq; rei quæ diffinitur significans. ut refert glo. in .l. omnis diffinitio de reg. iur. & Latius Moder. Perus. in .l.i. in prin. nu. 41. de acqui. poss. Quod etiam sentit Cicer. in Topicis, cum dixit, q diffinitio est oratio quæ quid sit id quod diffinitur, explicat, Debet .n. ut sit bona diffinitio explicare substantiam & quidditatē rei Bar. in .l.i.ff. de Testam. Bal. in .l.i.ff. de usufruc. Soci. in .l.i. nu.14. .ff. quis & à quo. Mod. Vercel. in .l. siquis maior nu. 49.C. de transac. Quia uerborum proprietas, a, diffinitione sumitur. Bar. in .l. omnes populi .iij.q. sextæ .q. prin. de iusti & iu. Bellon. lib. supput. primo .c. xij. Et Hinc dicebat Bal. in rub.C qui admitti. in prima col. q per diffinitionē rei essentia, per descriptionem intelligentia clauditur. Bal. in .l. maximum uitium col. 2.C. de lib. præteri. Aret. cons. .S. in causa. col. 2. Hier. Cagno. Late, in .l. si emancipati. nu. 28. et seqq. ubi inter diffinitionem & descriptionem. differen-
4 *tiam ponit .C. de colla. Et Hinc uidemus † reprobari diffinitiones substantiam rei diffinitæ minime continentes. ut per Bar. in .l.i.ff. de appella. Port. in .§. libertas, in glos. in uer. libertas. Insti. de iure perso. P. Andre. Gamar. in dialec. le-*
5 *ga in loco a diffinitione. Aduertendum est † tñq non redditur diffinitio mala licet aliquādo non cōnumerentur in ea omnia substantialia rei diffinitæ. sat.n. esse uidetur q diffinitio ponat substantiam rei diffinitæ licet non exprimat, & specificet, omnes*

qualitates exquibus in esse deducitur ipsa res diffi-
6 *nita.* Vt † *bene uideri potest in diffinitione usus capionis, in .l.iij.ff. de usucapio. ubi in diffinitione non fit mentio tituli & bonæ fidei qui tñ sunt ne-cessarij pro substantia ususcapionis perficiendæ ut in .l.i.C. de usucapio. tranform. & inst. de usu-cap. in prin. et not. in .c. fin. ext. de præscriptio.*
7 Et † *in diffinitione testamẽti, in .l.i.ff. de testa. ubi in diffinitione nullum fit uerbũ, an hæres scriptus sit uel nuncupatus in testõ. et tñ neccesse est in testa mentis hæredem aut scriptũ aut nũcupatum esse .l. hac consultißima, in principio & in .§. per nuncu pationem .C. de testa. & in .§.i. & fin. insti. eo.* Dec. *in .l. hac consultiß. col. 2.C. qui testa. face.*
8 *poß. Guid. pa.q. 459. hæres in prin.* Et † *in diffi-nitione matrimonij in .c. illud ext. de præsumptio. & in .§.i. insti. de pat. pote. in qua nulla mentio consensus habetur, & est clarißimum q, consensus est de substantia matrimonij .l. nuptias. de reg. iur. & in .c. cum locum ext. de sponsa. & in .c. fin. in fin. de procura. in* Vi. *& 27.q.2. in prin.* Quã-
9 *obrem furiosus* † *ratione deficientis consensus ma-trimonium contrahere non põt .l. patre furioso ubi not.* Iason *in prima col.ff. de his qui sunt sui uel alie ni iur. et in .c. dilectus filius. ext. de sponsa. et ex his concludẽdum est in ipsa diffinitione substantiã et quidditatem rei diffinitæ ponendam esse, substãtia-lia uero illarum qualitatum ex quibus componitur diffinitio non esse penitus neccessaria,* Ideoq; *eorum*

ommißionem non uitiare diffinitionem, et ita subtiliter declarat Dec. in rub. ext. de iudicijs, in 2. lec. in 4. col. & ante eũ Roccus curt. in rub. ext. de consuetudi. ut refert Io. Neuiza in silua nuptia.
10 lib. primo nu. 157. in fi. Et † licet Fran. Rip. in .d. rub. de iudi. nu. 42. obijciat q̧ impoßibile sit ipsam diffinitionem demonstrare posse perfectã substantiam diffiniti si eius neccessaria ommittantur, cũ prætermißio corũ quæ sunt neccessaria uitiet subiectum .§. prætium Insti. de emp. & uend. & per Bar. in .l. i. ff. de uen. inspici Bal. in .l. testamentũ .C. de testa. & Ias. in .l. cũ hi .§. si prætor. in prin. .ff. de transac. & in .l. uniuersa. C. de præci. Impe
11 ra. offe. Et Hinc † consuluit. Dyn. q̧ õmißio iurisdictionis uitiat instrumentum ut refert Bal. in .l.
12 hæredes palã. in prin. ff. de testa. Et õmißio eius † quod consueuit memorari. præsumptionem falsitatis inducit, secundũ Bal. in .c. inter dilectos nu. 16. per illum tex. de fide instru. & õmißio responsionis uitiat stipulationem secundũ Io. de Imol. in .l. i. in prin. et ibi Ias. in .§. qui præsens in prin. de uer. oblig. & facit tex. à fortiori inductus in .§. præ-
13 terea insti. de inuti. stipu. Respõderi † tñ potest q̧ prædicta debent intelligi de substantialibus diffiniti neccessarijs ad ipsum diffinitum in esse deducendum, nam ad componendum testũm requiritur nuncupatio uel descriptio hæredis ad inducẽdam usucapionem requiritur Titulus & bona fides, ad ordinandũ
14 matrimoniũ requiritur consensus. Sed quoniã †

diffinitio poni debet ut res diffinita est in esse deducta, ex doctri. Bar. *& aliorum in .l.i. in prin. de acqui. poss. idcirco ea diffiniti substãtialia possunt in diffinitione õmitti, nam & si sint substantialia diffiniti, non tñ sunt de substantia in diffinitione postq̃ diffinitum est in esse productum.* Et *ita declarãdo (ut puto) non ob: impugnatio moder. prædicta.*

15 Quo † *ad secundum, sciendum est, q̃ duplex est diffinitio.* Altera *quid nominis, altera quid rei nuncupatur.* Arist. *primo de anima tex.* xi. Diffinitio *quid nominis ponit quid nomen significet, siue per essentialia, siue per accidẽtalia fiat. ut possessio est pedũ positio .l.i. in prin. de acqui. poss.* Mutuum, *est quòd de meo fit tuum .l.2.§. appellata .ff. si cert. pet. testũm, est testatio mentis, ut* Inst. *de testa. in prin.* Donatio *est doni datio .l. senatus, post prin. ff. de dona. causa mor. significamus .n. possessionẽ per pedum positionem,* Mutuum *per translationem de meo in tuum, testamẽtum per attestationẽ mentis, donationem per doni dationẽ ut colligitur ex* Arist. *& eius cõmet. iij. & .iiij. phisicho. & declarat* Vercell. *in .l. omnis diffinitio. de reg. iur. et de hac nominis diffinitione loquitur tex. in .l.i. si cer. peta. in .l.i. in prin. de Iusti. & iur. in .l.iij. de peculio. in .l.i. de furt. in .l. quæsitum, de re. iudi. & in .c. clericus .32.q.i. cum pluribus concor. & hanc nominis diffinitionẽ solent descriptionẽ appellare* Boe.

16 *in* Top. Gamar. *ubi supra.* Diffinitio *quid rei* † *est illa per quam edocemur de substantia & quidditate*

rei diffinitæ, ut in diffõne iustitiæ uideri potest in .l. iustitia :ff. de Iusti. & iu. & Inst. eo. in prin. in diffiõne. pacti in .l.i. in prin. ff. de pact. in diffõne doli in .l i. §. dolum .ff. de dolo. in diffinitione testamenti. in .l.i.ff. de testa. & per glo. Inst. eo. in prin. in diffinitione bonorum possessionis in .l.iij.§. bonorũ .ff. do. bo. poss. & per glos. Inst. eo. in prin. & in diffinitione tutele in .l.i.ff. de tute. & Inst. eo.
17 in prin. & in q̃ plurimis alijs locis. Et ista † conuerti debet cũ suo diffinito affirmatiue & negatiue uniuersaliter & particulariter .l.i.§. dolum & ibi Bar.ff. de dolo.glo. in .l. fin.ff. de uerb. signi. Bar. in .l.i ff. de testa. in .l.i.ff. de tutel. & in .l. imperiũ in prin. de iurisd. om. iud. glo. & doc. in rub. ext. de summa tri. & fide catho. Pau. Cast. in .l. si quis seruo .C. de furt. Ias. in rub. de acqui. hered. nu. 7. Alex. & alij cõiter in .l.i. in prin. ubi pont. Petrus. nu. 25. melius (ni fallor) quam alij .ff. acq.
18 poss. Et † constare debet ex genere & differentijs secundũ Philos. Vi. Topico. & Vij. metaphis. & per Bar. in .l.i. col.i.ff. de testa. Port. inst. eo. in prin. nu. 7. & Dec. in rub. ext. de iud. nu. 27. et in .l. omnis diffinitio. de reg. iur. & euacuare de-
19 bet † diffinitum per genus & substãtiales differentias, Abba. in .c. quamuis il ij. ext. de senten ex
20 com. Alci.d.c.21. lib. 9. parer. Et idcirco † dicebat Bal. q̧ per formam substantialem poni debet in .l. cum quis in 2. col.C. de iur. & fac. igno. Et hanc secundũ aliquos periculosam appellat iuriscon.

in .l. omnis diffinitio, de reg. iur. & probat Alci. lib. paradox. Vi.c.ix. quia si in Vno uitiatur tota
21 diffinitio corruit. Bene uerum † est, q diffinitio non semper ponitur pro substantia rei diffinitæ; nã aliquando ponitur pro regula & tunc sat est q in aliquibus locum habeat, ut in .l.i. in prin.ff. de reg. catho. & per glo. in supra dicta .l. omnis diffinitio & in .l. suus.§. puto. in glo.i.ff. de hered. inst. In=
22 terdum † quoq; diffinitio pro ipsa uoluntate, ponitur, ut in .c. epũs il ij. & ibi & etiam glo. xij.
23 q.2. Interdum pro stricta † uerborum significa=
24 tione .l. non aliter .§.i. de leg.iij. Interdũ † pro determinatione .l. fi. in fi.C. de sponsa. & .l.i. cum
25 glo.C. de iur. emphiteu. Interdũ † pro tractatu .§. & post eum. cum glosa in proem.ff. Et de=
26 mum † secundũ subiectam materiam eius significatio uariatur, ut in .c. si sacerdotes 16.q.iij. et in .c. primo, in quibus caus. feud. ammitt. in usibus feud. glo. in .l.i.§. quid sit ui factum .ff. quod ui. aut clam. Alber. in dictio. in uer. diffinitio, & per Archid. in .c. post quingentos. XVI.q.iij.

ET ex his sic breuiter premißis infertur q̃d tra=ctaturis nobis de paupertate utranq; eius ante po=nere conuenit diffinitionem ut bona & probabi=
27 lis sit oratio nostra. Cæterum quia † questio quid nominis præcedere solet questionem quid rei, ut in .l.i. in prin. de iust. & iu. & in .l.i.ff. si cer. pet. Idcirco à diffinitione quid nominis exordiamur.
28 Et est † sciendum q paupertas nil aliud significat

q̃ paruam partem exiguum patrimonium & modicas facultates. Dicta est enim à greco πενία idest pauca pecunia. uel à paruo lare, Teste Varro. lib. 4. de lingua Latina, eo q. qui modicũ in facultatibus habent, pauperes nuncupentur, quasi parũ potentes & parũ imperates Arch. in .c. quo iure col.i. octaua distinct. Paulus Cast. in .l. id quòd pauperibus .C. de epi. & cler. Alex. lib.7. consilio 158. uiso in fin. & per Moder. Med. in .l. quos-nos .§. locuples nu. xi. de Verb. sig. Hinc Cicer. paradox. 64. Marcus Manilius (inquit) patrum nostrorũ memoria pauper tandem fuit, habuit .n. ediculas in carinis & fundum in labicano, & tertio Tusculа. ut de paupertate non nunq̃ cuius onus disputando leuamus docentes q̃ parua & q̃ pauca sint quae natura desideret. Hinc Valer. Max. lib. 4. de paupertate loquens (ait) nõ attinet ulteriore disputatione Valerij publicolae paupertatem scrutari, Abũde .n. patet, quid uiuus possederit cui mortuo le[illegible] .is funebris & rogus defuit. Quamobrem euidenter apparet eos quibus nõ amplae suppetũt facultates pauperes appellari paupertatemq; a paucitate pecuniae dici. Quod & ✝ cõ-

29 probari posse arbitror, nam cum pecuniae uerbum ad numeratam pecuniam instricta significatione referri posit. ut in .l.i.C. de prob. et in .§. item praeciũ Inst. de emp. & uend. & latiori iure ad ea quae pondere, numero, mensuraue cõstant .l.ij.§. fin. uer. Itẽ mutuum. ubi glo. & doc.ff. si cer. pet. & in .l. Talis scriptura. de leg. primo. Atq; etiam gñaliter & la-

tißime ad omne id quod est uel esse potest in bonis & patrimonio nostro .l. rei appellatio de uerb. sig. &
30 .l.ij.§. pen.C. de cōsti. pe. Et ij † qui ampla fruuntur pecunia idest amplo patrimonio & multis fortunæ bonis diuites dicātur .l.ij. in prin.ff. Qui satisda. cogan. & .d.l. quos .§. locuples. de uerb. sig. Cicer. in paradox. quē, inquit intelligimus diuitē, aut cui hoc nomen imponimus? opinor in eo cui tāta possesio est, ut ad liberaliter uiuendum facile contentus sit. Et Theognid. philoso. in Gnomis. ni mirum illi diuites sunt, quibus multum est argenti & auri: Et agri feracēs, tritici, equi, muliq;. Ita econuerso qui paucis pecunijs & fortunæ bonis fruuntur pau-
31 peres debent appellari. Vt contrariorū † quo ad cognitionē eadē sit disciplina iuxta nota. in .l.i.ff. de his qui sunt sui uel alien. iur. & Inst. de tutel. in prin. & ordinarie perscriben. in rub.ff. de acq. poss. Quam-
32 obrem dicebat † notan. Bar. in proposito in .l. Lucius .§ hæredum. per illū Tex.ff. ad Trebel. quod si quis legat alicui alimenta ex fructu paupertatis suæ intelligitur legare alimenta ex fructu modici patrimonij sui, quod sequitur Bal. in rub. C. de Ver. sig. ad fi. & Iaso. in .l. si cōstante nu. 152.ff. solu. matri.
33 Sed Deueniendo † ad diffinitionem quid rei, Posset quispiam forte quærere quomodo posit paupertas diffiniri cum apud Philos. iij. & iiij. phisico. cautum sit diffinitionem soli enti positiuo non autem priuatiuo competere posse, nam cum in diffinitione ipsa ponatur quidditas & essētia rei difinitæ & entis pri-

uatiui nulla sit quidditas, ens priuatiuũ diffiniri nõ potest, ut etiam dicit Bal. in rub.C. qui admitti in .i. col. Vnde cum paupertas sit ens priuatiuũ quo niam ij qui facultatibus et fortunæ bonis priui sũt, pauperes dicuntur, Bar. in .d.l. Lucius .§. Hæredũ, & supra diximus: sequitur q eius diffinitio haberi
34 *nõ poßit. Huic † obiecto notabiliter respõderi põt negando paupertatẽ ens priuatiuũ proprie & simpliciter esse, nam & si negari nõ poßit, eos pauperes esse, qui diuitijs denudati sũt, nõ tñ infertur ex eo q paupertas proprie sit ens priuatiuũ et sim*
35 *pliciter. Quapropter dicendũ est † quod sicuti ser uitus quæ est priuatio libertatis .§. ius aũt gentiũ. Insti. de iure natu. non dicitur ens priuatiuũ simpliciter, sed respectu libertatis ãmissæ .l. manumissiones .ff. de iust. & iur. et Inst. de liberti. in prin. & diffiniri põt ut in .l. libertas.§. seruitus .ff. de sta tu hominum & in .§. seruitus insti. de iure perso. Vbi ponitur diffinitio seruitutis secundũ Dec. in .l. omnis diffinitio, de reg. iur. Ita paupertas nõ dicitur ens priuatiuũ simpliciter sed respectu diuitiarũ &*
36 *bonorũ. Vnde sub intrat † reg. quæ est q illud qđ nõ est simpliciter tale, sed secundũ quid est tale, non est proprie tale, Bar. in .l. Lucius .§. quæstiũ de legatis iij. Bal. in .l. pen.C. q̃uo & q̃n iudex. Bar. & oẽs in .l.i. circa fin. in ea quest. an creditor cõditioalis sit proprie creditor .ff. si cert. pet. Ias. pro regula, in .l.i. col.i.ff. si ex noxa. causa aga. Gram. Decis. 92. in causa honestæ mulieris nu. 12. et Bello.*

lib. supputa. primo cap. xiiij. Ideoq; iure optimo di
37 *finiri poterit. Ommiſſa † igitur diffinitione Plato. lib. 5. legũ dicẽtis paupertatẽ eſſe nõ poſſeſsionis decrementum ſed inſatiabilitatis augmentũ. Ita noui*
38 *ter (ni fallor) eã definio. † Paupertas eſt rei ad re*
39 *cte uiuendũ pertinẽtis neceeſsitas. Quã quidẽ † diffinitionẽ cõprobo quoniã is qui habet unde alimẽta percipiat niſi tñ abunde ad bene beateq; uiuendũ habeat pauper nũcupatur: Archi. in .c. quo iure. viij. diſtin. Pau. Caſtr. in .l. id quod paupibus .C. de epi. & cleri. quaſi parũ potẽs per ea quæ in diffinitione quid nominis ſuperius dicta ſunt. Et Hinc apud philet. legitur. Proinde iucundior mihi paupertas & modica poſſeſsio fuit. Et apud Socrat. quos igitur pauperes & diuites uocas? illos qui nõ ſatis habent ubi ſumptus facere oportet, pauperes, qui ue*
40 *ro ultraq̃ ſatis habent diuites apello. Et Hinc eſt †*

q. puella cui non deſunt ad uictum neceeſſaria ſi nobilis eſt & ſecundum eius conditionem & qualitatẽ ex paucitate dotis & patrimonij æquali uiro nubere non poteſt pauper appellatur. Bal. in .l. ſiquis ad declinandam .C. de epi. & cleri. & in .l. paupertas .ff de excuſa. tuto. Dec. in .c. ceterum nu. 74. ext. de iudi. & in cons. 120. & pro tenui col. fin. & pro communi ſenten. Bello. in cons. 16. ſtat ſtatutũ nu. 6. ex qualitate nanq; perſonarũ pauperes appellãtur ſecundũ Alex. lib. 6. cons. 213. nu. 8. ex quibus liquido cõſtat rei diffinitæ in diffinitiõe noſtra
41 *ſubſtantiã poni. Item cõprobatur † et ſecũdo quoniã*

hæc diffinitio constat genere & differentijs. Genus est ibi (neccessitas) illud .n. uerbũ plures species sub se comprehendere & ad quam plura quorum indigemus referri potest ut ad neccessitatem famis .l.ij.C. de patribus qui filios distraxerunt & in .c. siquis. ext. de furt. Ad neccessitatem soluendi creditoribus, ut Insti. de oblig. in prin. cum glo. ad neccessitatem iurisdicendi. glo.iij. in .l.i.ff. de iurisd. om. iud. in diffinitione iurisdictionis quã approbat Bar. & Doc. communiter in .l. Imperium. ut ibi testatur, Nouiss. Bononiens. nu. 45. eo. tit. Ad neccessitatem consentiendi filio fam. agenti in iudicio .l. cum nõ solum .§. neccessitate .C. de bonis quæ liber (pro cuius Tex. intellec. uidendus est. Afflic. dec. 180. filiusfa. nu. 3. et Guid. papa .q.54. tempore col.i.) Ad neccessitatem uestimentorum .d.c. siquis ext. de furt. & demũ ad quarũcunq; rerum neccessitatem ut in .§. & hinc nobis. ibi aut qualibet neccessitas in auct. de here. & falci. Quamobrem cõstat in hac diffinitione loco generis rite poni potuisse.

42 Differẽtias † autem constituũt illa uerba, rei ad recte uiuendũ et c. quæ quidem ponuntur ad exclusionem egestatis & mẽdicitatis quæ dicitur quando alicui ad uictũ neccessaria desunt, ut est glo. not. in .l. maritũ. in uer. potest .ff sol. mat. quæ declarans Tex. dicentem uirũ in restitutione dotis in eo quod facere põt condemnari, inquit, deducto scilicet. ne ægeat secundum quod uiuere potest & sic appellatur ibi maritus egenus, si ei desint illa ex quibus uiuere debet, &

facit bonus Tex. in .l. si quis ad declinandam uer. sin autem nullus .C. de epi. & cler. ibi pauperibus uel penitus mendicātibus uel alia ratione egētibus. Et hinc Author ad herenium .iiij. inquit egenus est qui non satis habet et cui nil satis esse pōt. Et hinc Vir. Aeneidos. Vi. & metus & male suada fames, ac turpis egestas. & declarant ibi coment. q egestas dicitur turpis quia macie deturpat faciem et neccessitate sordidū relinquit uictum & uestitum. Et Cicer. parad. Vi. dicebat. Itaq; istam paupertatem tuam uel potius egestatem ac mendicitatem nunq̄ obscure tulisti. Quam obrē dicebat Bal. in Auth. si qua mulier col. iij. uer. secūdo probo .C. de sacros. Eccle. q is qui nil prorsus in bonis habet dicitur in arctissima paupertate cōstitutus, & sic non simpliciter sed plusq̄ pauper est ex quibus omnibus simul iunctis colligitur plus egestatem & mendicitatem q̄ paupertatem esse. Ponuntur etiam ad exclusionem aliarum speciarū neccessitatis, de quibus superius uerba fecimus, ex quibus paupertas nō constituitur, & quæ ad recte uiuendum præcise nō sunt neccessariæ. Præterea &
43 tertio † comprobatur hæc diffinitio quia conuertitur cū suo diffinito, ubi .n. est neccessitas rei ad recte uiuendum pertinentis, ibi est paupertas, arg. nota. per Archi. in .c. si pater. col. ij. de testamen lib. Vi. & ubi non est neccessitas rei ad recte uiuendū pertinentis ibi nō est paupertas. ut in .d.l. quos nos. §. locuples. de uer. sig. concludendū est igitur diffinitionem predictam bonam ac probabilem esse.

44 Cæterum † aduertendum est q̃ cõmunis usus loquẽdi eam differentiam inter paupertatem, egestatem atq; inopiam minime seruat. quinimmo sæpe numero alteram pro altera ponit & eis promiscue utitur ut uideri potest in .l. siquis ad declinandã, Ver. quis .n. pauperior .C. de epi. & cler. & in .l. si creditores in fi ff. de priuil. credit. quam ad hoc notat Alex. in .l. si constante in prin. nu. is .ff. solu. mat. & in .l. si procuratorem .§. si ignorantes .ff. mandati. quam ad hoc allegat Dec. in .c. quæ in ecclesiarũ. nu. 5. ext de consti. & in .c. ex ratione nu. 21. de appel. Quibus addo bonum tex. in .c. i. ante fin. uer. circa tertium articulum. de priuilegijs in extrauagãtibus cõmunibus. & quod not. Arch. in .c. precimus .xij. q. i. & Alex. in Auth. præterea col. ij. .C. unde uir et uxor. et in .l. si uero .§. qui pro rei. nu. 10. ff. qui satis dare cogantur. Ias. in .l. si ab arbitro nu. xi. ff. eodem tit. & fran. Rip. in .l. si
45 constante nu. 26. & seq ff. sol. mat. Et cum † cõmunis usus loquendi præferatur proprietati uerborum. Bar. in .l. labeo .ff. de suppell. lega. in .l. oẽs populi nu. 58. de iust. & iure. in .l. supra iter. in fin. ff. de aqua plu. arcen. & in .l. ij. in fin. de furtis. Etiam in'odicsis Fran. Are. in .l. i. nu. 18. ff. si cer. pet. & Cassad. decis. unica post prin. de cler. non residentibus quantũcunq; contradicat propriæ significationi. ut not. in .l. i. §. lex falcidia. ff. ad .l. falci. & per Soci. in .l. i. nu. 44. ff. si cer. pet. uidelicet cõmunis usus † loquendi latinus præferatur

proprietati

proprietati latinæ (uulgaris) proprietati uulgari secũdum Bal. in .l. lege duodecim Tabu. ante fin. C. de leg. hære. Alex. in .l. qui ante calẽdas col. i. de uerb. oblig. & in cons. xi. col. 7. Vers. non obstat quintum. lib. i. Fely. in rub. ext. de const. in fin. Gomes. in .§. item siquis in fraudem nu. 34. insti. de actio. Dec. in cons. 366. pro declaratione, nu. 8. cum cõcor. per Hiero. Cagno. in .l. si librarius, nu. 14. de reg. iur. nos in discursu huius nostri tractatus capiemus paupertatẽ & utemur hoc uocabulo secundum cõmunem usum loquendi latinum non persistendo in extremitate proprietatis ipsius, ut in simili habetur in .l. librorum .§. quod tñ Cassius: de legatis tertio in .l. sciendũ .§. illud de edil. edic. & in .c. ex literis ext. de sponsali. & per Bar. in .l. i. ff. de suis & legi. cum concor. congestis per Tiraq. de retrac. consangui .§. ij. glo. prima nu. 5.

SECVNDA QVESTIO.

Summaria.

1 Paupertas secundum Theologos triplex est.
2 Qui sint pauperes spiritu.
3 Qui corpore.
4 Et qui corpore & spiritu.
5 Homine paupere nihil fortunatius est.
6 Beatus homo qui super pauperẽ intelligit et egenũ.
7 casus mixtus sub simplicibus continetur.

8 *Plus & minus non inducit ſpecificam differentiam.*
9 *Paupertas duplex neceeſſaria & uoluntaria.*
10 *Paupertas alia animi alia fortunæ culpa cõtingit.*
11 *Caſus fortuiti dicuntur ij quibus hominis prouidentia reparare non poteſt.*
12 *Voluntaria paupertas eſt illa quæ à profitentiũ uoluntate proficiſcitur.*
13 *Paupertas uoluntaria beatiſſima res eſt.*
14 *Pauper Chriſti dicitur qui uoluntarie bona ſua pauperibus condonauit nil aliud præter Chriſtum quærens.*
15 *Paupertas uoluntaria in Clericis non eſt reprobata.*
16 *Omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio.*
17 *Neceſſaria paupertas eſt illa in qua homines naſcuntur uel aduerſa fortuna depreſſi afficiuntur.*
18 *Ea que ex neceeſſitate fiunt præmiũ non merentur.*
19 *Scolaſtici inopes gratis edoceri debent.*
20 *Iuuenes pauperes citius ad ſcientiarum culmen perueniunt.*
21 *Paupertas homines præſtantiores & prudentiores reddit.*
22 *Paupertas eſt una ex clauibus per quã ingredimur ſapientiæ ianuam.*
23 *Fames nunq̃ produxit adulterium neq; pecuniarum inopia luxuriam.*
24 *Paupertas non eſt fugienda ſed iniuſtitia.*
25 *Socrates cum ad philoſophandum pergeret Athenas magnum auri pondus abiecit.*

SEcũdo quero quotuplex ſit paupertas? & reſpõ-

1 dent. Theolo. triplicem † paupertatis speciem esse
2 hinc tres pauperum species reperiri. Quidam †
.n. dicuntur pauperes spiritu qui licet diuitijs & tẽ-
poralibus bonis abundent non tamen confidunt in
eis, nec alia concupiscunt, sed proprijs facultati-
bus contenti Deum laudant à quo ea habere cogno
scunt, de quibus loquitur scriptura sacra. Math. 5.
Beati pauperes spiritu. & Arch. in .c. iam uero.
23.q.6. & istorum septem singulares ueteris testa
menti patres enumerat Verat. ferrar. in enarra.
3 super sermone Domini monte .c.ij. lib.i. Alij † di-
cuntur pauperes corpore tantum, qui temporali-
bus bonis non abundant, ea tamen ualde cupiũt &
affectant, de quibus loquitur Tex. in .l. siquis ad
declinandam .C. de Epi. & cler. & in .l. si procu
ratorẽ .§. si ignorantes .ff. manda. & de his loqui-
tur. Euseb. philos. cum dixit q̃ is qui partis sem-
per adijcere properat acquirendiq; saturitate nulla
capitur & si Mida opulentior fuerit attamen pau-
per est. Et de hac quoq; paupertatis specie loquẽs
Crato philos. inquit, non est paupertate miserior
ullus in uita casus nam ut dicebat Menand. philos.
in geor. facile contemnitur pauper. Quamuis enim
idem Crato, natura (inquit) studiosus & bonus
fueris, si pauper eris, ludibrio habeberis. Itaq; nul
lus (Sophocle teste) homini maior est hostis q̃ ista
paupertas, nã Terren. ait in Adelph. pauptas mihi
onus uisũ est et miserũ et graue. Et Claud. pauptas
me saeua domat dirusq; cupido, Miserũq; plaut. ĩ rud.

& peßimum est istud uerbum habuisse & nihil ha
4 bere. Alij † pauperes corpore & spiritu dicuntur ut ij qui nec bona tēporalia poßident nec ea modo aliquo concupiscūt. quin immo relictis omnibus Christum dominum nostrum & totius seruatorem sequūtur de quibus legimus Math. xix. ecce nos reliquimus omnia & sequuti sumus te. etc. & Lucæ .5. & subductis ad terram nauibus & relictis omnibus
5 sequuti sunt eum. Et de isthac † paupertatis specie credendum est Diphilum philos. loquutū fuisse, cum dixit, homine paupere nihil fortunatius esse. Et Menand. in Leucad. Pauperes semper existimauit ad Deos pertinere, nam inquit Psalm. 9. tibi relictus est pauper & .19. non erit obliuio pauperis in fine, quia (ut ait Esaias .25.) fortitudo eius factus est
6 dominus qui exaudiet eum. Et ideo † beatus dicitur homo (inquit Psalm. 40.) qui intelligit super pauperem & egenum quoniā in die mala dominus
7 liberabit eum. Cæterum † quia in terminis casus mixtus sub simplicibus contineri potest & tertiam speciem non facere, iuxta nota. in .l. si ita scriptum .ff. de lib. & po. in .l. ueteris .C. de contrahen. stipu in .l. cum seruus. de condi. et demo. glo. & doc. in .§.i. & in .§. quedam Inst. de actio. Ias. in .l. Titiæ textores in .5. not. de leg. primo. glo. et
8 doc. ordinarie in .l.2. in prin. de uer. oblig. Et † quia plus & minus tertiam speciem non constituūt, ex sententia Bar. in .l. fin. per illum tex .ff. de fun.
9 instruc. Idcirco † nos breuiter concludamus duas

tãtum paupertatis ſpecies eſſe, aliamq; uoluntariã,
alteramq; neceſſariam uocemus. Idq; ex mente Di
ui Thomæ ſecunda ſecundæ .q. 186. arti. 3. fuiſſe
10 uidetur. Quod † nec Phauor. Philos. inficiatus eſt
eum dixit, paupertatem aliam animi, aliã fortunæ
culpa cõtingere, quaſi uoluerit paupertatem animi
Voluntariam dici, ex eo quia ab animo uoluntas
oriri ſoleat. Et paupertatem fortunæ neceſſariã eſſe
quia inuiti fortunæ cedere tenemur. iuxta illud Ouid.
de Tri. Nempe dat & qđcunq; libet fortuna ra-
11 pitq;. Quãobrem † fortuitos caſus dicere ſolemus
eos quibus hominis prouidentia reparare non poteſt
.l. ij. §. ſi eo tempore ff. de admin. rerum ad ciui.
pertinen. à quibus plerunq; mortales excuſantur .l.
quæ fortuitis .C. de pignora. actio. & .l. & ita .§.
at hoc .ff. nautæ caupo. ſtabu. cũ concordan. Volũ
12 taria † igitur eſt illa quæ ab ipſorum profitentium
uoluntate proficiſcitur ut uideri poteſt in his qui re
gulam ordinis minorum amplectuntur paupertatẽ
uouentes obſeruantiamq; regulæ pollicentes, de qui
bus in .c. iij. de regula. in VI. & in .c. i. §. i. de relig.
domibus in VI. & in clem. .i. de regula. & in clem.
exiui de uerb. ſig. & in .c. ad conditorem, in prin.
eo. tit. in extrauag. Ioan. xxij. et habetur per Bar.
in .l. is poteſt in .i. col. ff. de acq. hæred. & in trac
minori. per totum, et per Abb. in conſ. 32. caſus cõ
13 tingentia. col. i. par. i. De hac † paupertatis ſpecie
loquens Euangelicus Tex. Math. V. ait, beati pau-
peres ſpiritu .i. uolũtate. Hanc beatiſſimã appellat.

Io. Fab. in .§.i. inst. qui. cau. man. non li. illeq; di
citur beatus qui sua est paupertate cōtentus. Card.
Alex. in .c. quæ sunt .45. disti. nam qui paucis cō
tentatur facit paupertatem. (Democri. philos. te=
ste) diuitijs æquipollere: omnia .n. habere dicitur
qui nihil concupiscit. Vale. Max. lib.iiij.c.iiij. Et
14 † uere pauper Christi dicitur qui uolūtarie et pau
pertatis amore bona sua uoluit pauperibus distribue
re, & ut pauper uiueret in numerum pauperū ag
gregari, nil aliud præter Christum quærens .c. sa=
15 cerdos.i.q.ij. & .c. clericis. xij.q ij. Et ista † in cle
ricis non est reprobata: secundum Abb. in .c. tuis
ext. de præben. & Calder. late in cons. unico. de
uita & hone. cler. Quoniā Dominus Saluator no=
ster eam fuit amplexus, ut Zacc.ix. legitur, exul
ta filia syon ecce rex tuus uenit tibi iustus & salua
tor ipse pauper. & psalm.87. pauper sum ego et
in laboribus à iuuentute mea, & Apost.ij. Corint.
viij. propter nos factus est egenus cum diues esset,
ut illius inopia diuites efficeremur, Et hinc dicit Do
minus Math. 16. qui uult uenire post me abne=
get semetipsum.: nam inquit Luc. xiiij. qui non re
nunciat omnibus quæ possidet non potest Christi di=
scipulus esse, ignominiosum est .n. Iesum Crucifixū
pauperem & exurientem, fartis predicare corpo
16 ribus .c. ecclesiæ 35. distin. Cum † autē omnis Chri
sti actio nostra sit instructio .c. exemplum .xij.q.ij.
sicut ipse paupertatem amauit, ita & nos sequi de
bemus ut in .c. clericus in fi. xij.q.i. et in proe. decis.

tradit affli. col.i. Bonũ est .n. facultates cum dispen
sationc pauperibus erogare, melius est pro inten=
tione sequẽdi dominũ insimul donare, & absolutũ
in solitudine egere cũ Christo. secundũ Diuũ Hiero.
in lib. de ecclesia. dogma. & san. Tho. ubi supra.
17 Neccessaria † uero paupertas est illa in qua homines
nascuntur uel aduersa fortuna depressi afficiuntur,
quæ iure poli non est meritoria. secundum glos. in
.c. si enim. in Ver. neccessitas. de pœniten. distin.
18 ij. quia ea quæ † ex neccessitate fiunt, præmiũ nõ
merentur, inquit Bal. in .l.ij. in prin.C. de op. li=
bert. Iure tñ fori, fauorabilis est & multis repe=
ritur priuilegijs decorata: ut per glos. in .c.i. in uer.
paupertati. de sen. excõmu. in extrauag. Ioan. xxij.
19 & ex dicendis clarius apparebit. Et de hac † lo=
quitur Tex. in .c.i. ext. de magi. ubi scolastici ino
pes & qui parentũ opibus iuuari non possunt, gra
tis edoceri debẽt, ut etiam dicit glos. not. in .c. sta
tutũ .§. insuper. in uerbo pauperes. de rescrip. in
20 Vi. Credendum † est siquidem huiuscemodi paupe
res iuuenes citius et aptius ad scientiarũ culmen per
21 uenturos esse quandoquidẽ † paupertas (Anaximẽ.
philos. teste) grauis est sapiẽdi magistra, & homi=
nes in artibus præstãtiores, et in rebus ad uitã perti
nẽtibus prudẽtiores reddit, et in paupere terra me
lior plantatur uinea ut Albert. mag. de uirtu. poli
ticis inquit & dulciora uina redduntur. Et apud
Cato. legitur, despice diuitias si uis animo esse beatus.
quod nimium est fugito, paruo gaudere memento.

Et apud Diogenē Cyni. paupertatem esse ad philosō phandum idoneam & uirtutem per se doctam, ut etiam refert Cagn. in .l.ij. Ver. fin. in Vi. not.nu.
22 588 .ff. de ori. iu. Et Hinc † dicebat Ioan. Bap. seuer. de modo studen. in iiij. documen. paupertatem esse unam ex clauibus, per quam ingredimur sapientiæ Ianuam, Cardi. in proe. clemen. Hinc
23 Plutar. † contra diuitias, ait, fames nunq̄ produxit adulterium, neq; pecuniarū inopia, luxuriam, Hinc Diogenes, cum improbus quidam paupertatē ei exprobraret, dixit, propter paupertatem nullū se unquam torqueri uidisse, neminemq; tyrānidem
24 gerere, sicut & Hypseus quoq; † Philos. qui inquit, ne fugias paupertatem sed iniustitiam, nullus enim eo q̄ pauper esset mortem obijt, sed quod iniustus: neq; uitam laudabilem, quatenus diues esset, sed quatenus iustus degit. Quamobrem dicebat Sene. si uis discere, sis pauper, uel similis pauperi.
25 Socrates .n. † Thebanus ditiss. (inquit diuus Hyero. in epistola ad Paulinum) cum ad philosophandum pergeret Athenas, magnum auri pondus abijecit, neq; .n putauit se posse uirtutes et diuitias simul possidere. ut refert Tex. in .c. gloria Episcopi. Ver. Socrates. 12.q.2. quæ oīa pulcra sunt et notabilia.

TERTIA QVESTIO.

Summaria.

1 Origo rei spectanda est.

2 Questio debet esse de dubitabili casu.
3 An iure naturali paupertas emanauerit uel iure gẽtium sit introducta nu. 10.
4 Paupertas animalibus rationabilibus & irrationabilibus est communis.
5 Qualitas naturalis præsumitur, accidentalis non.
6 Paupertas præsumitur.
7 Inducta à Deo de iure naturali esse dicuntur.
8 Paupertas à Deo fuit inducta & quando.
10 An iure naturali omnia essent communia Et id quomodo procedat nu. 14. 18. & 20.
11 Dominia iure gentium fuerunt distincta nu. 39.
13 Argumentum à partibus enumeratis ualet.
16 A proprietate uerborum non est recedendum.
18 Intellec. princip. Viij. distin.
21 Cõmunio non considerabatur tempore status naturæ bene institutæ ante corruptionem.
22 Magister gratianus non habuit facultatem condendi iura.
23 Liber decreti an & in quibus fuerit approbatus & receptus.
25 Iure naturali quomodo omnia erant communia & quomodo paupertas reperiri potuisset.
26 Ius gentium formam dedit rerum acquisitioni.
27 Donatio cum incipit à traditione est de iure natu:
28 Qui uult consequens uult etiã necessariũ antecedẽs.
29 Intellec. nouus .l. ex hoc iure de iust. & iu.
30 Ius gent. paupertati formam dedisse uidetur.
31 Paupertas cũ genitiuis fere oĩum rerũ adiecta fuit.

32 Forma est quæ dat esse rei.
33 Forma est de substantia rei.
34 Forma præcise debet impleri alias actus est nullus, etiam in fauorabilibus.
37 Peruersio formæ uitiat actum.
38 Forma alia substantialis, cuius in obseruantia facit corruere actum. Alia accidentalis ex cuius omissione non uitiatur actus.
41 Intellec.l. ius ciuile .ff. de iust. & iur.
42 An omne id quo gentes utuntur sit ius gen.
43 Eadem res diuersis respectibus diuerso iure cēsetur.
44 Denominatio à potentiori, & digniori faciēda est.

TErtio quæro quo iure pauptas fuerit introdu-
1 cta nam etiā † origo cuiusq; rei potissimū est spe
ctanda .l.i.ff. de orig. iur. glos. in .l.ij.ff. de poss.
hære. pe. & no. in .l.i.ff. de contra. emp. & in.§.
& non ineleganter. inst. de iure na. Primo igi-
2 tur uidetur dicendū ut † questio sit dubitabilis iuxt.
not. in .l. domitius .ff. de testa. & in .l. quod la-
3 beo de car. edic. q; † à iure nat. emanauerit nam ea
quæ homines habent cum brutis et irrationabilibus
communia iuris naturalis esse dicuntur .l.i.§. ius na
turale..de iust. & iu. & inst. de iu. nat. in prin.
sed paupertas est huiusmodi ergo etc. Probatur mi
4 nor † quia non tantum hominum paupertas dicitur
iuxta illud Caton. Infantem nudum cum te natura
creauit, & Plini. de natu. histo. lib. ix. c. 33. ubi

inquit, q̃ nos natura rerum nudos excipit. Vnde dicebat Aret. in cons. 66. uiso. pũcto. col.x. qualitatem diuitiarum repugnantem esse naturæ quia nemo naturaliter nascitur diues, sed quilibet nudus & pauper ut in .c. sicut. Ver. sed ait. 47. dist. Verum etiam quarumcunq; rerum ut apud Virg. eglo. Vi. Custos pauperis horti. Apud Quintil. x.c.5. neq; adeo ieiunam ac pauperem, natura eloquentiam fecit, ut una de re bene nisi semel dici non possit. Apud Ouid. ij. de ponto. eleg. .5. manat ingenium paupere uena, & lib. iiij. eleg. ij. fluit carmen pauperiore uenã. & Apud Stati. i. Theb. lis est de paupere regno. Et legitur Apud Columell. lib. xij. Cap. ij. paupertatem ex ueteri prouerbio certißimam esse, cum alterius indigeas, uti eo non posse, quia ignoratur ubi proiectum iaceat, quod desideratur: quæ quidẽ uerba conueniunt omnibus rebus quæ alicuius rei possunt indigere.

5 Secundo facit † quia qualitas naturalis, ueluti intrinseca præsumitur à iure .l. sciendum. de Ver. obli. .l. lecta. ff. si cer. pet. & per glo. in .l. iiij. ff. de proba. Accidentalis uero, tanq̃ extrinseca, præsumi non consueuit .l. quæcunq; .§. fin. ff. de publicia. ita tradit Bal. in .c. fin. nu. 5. ext. de præsump. Card. Alex. in .d.c. sicut in .i. col. Fely. in .c. ad aures nu. iiij. de rescrip. & Andre. Tiraq. de retrac. consang. §. xxxij. glo. Vni. nu. xciiij.

6 sed sic est † q̃ paupertas præsumitur et non diuitiæ

ut in.l. ex persona ubi Alber. not.C. de proba. ergo paupertas est qualitas naturalis, & ipsius naturalis iuris creatura.

7 Tertio † & ultimo facit, quia ea dicuntur iure naturali inuenta, quæ ab ipsa natura fuerũt inducta. idest ab ipso Deo Opt. Max. qui est natura naturans secundũ glos. in.l. respiciendum.ff. si cer. pe. et in.§. pen. Insti. de uer. obli. Ab initio mũdi glos. in.l.i.§. ius natu. Ver. natura.secundũ primam de-

8 clarationem. de iust. & iu. Sed paupertas † ab ipso summo rerum conditore Deo Opt. Max. fuit inducta, ut Eccles. xi. & refert Archid. in.c. erit autem lex.nu. iij. distin.iiij. & facit bonus tex. in præalleg.c. sicut. in Ver. nunqd. ubi dicitur, quod non propterea de iniquitate redarguendus est Deus quia nõ æqualiter uitæ subsidia distribuit et te affluẽtem & abundantẽ, aliosq; egenos efficit, quia tibi uoluit experimenta benignitatis suæ conferre, & alios per uirtutem patientiæ coronare. Et sic Deus est qui pauperem facit & ditat, ut in.c.ij. lib. re

9 gum.i. habetur. Et induxit † Deus paupertatem hominibus, cum dixit, in sudore uultus tui uesceris pane tuo. ut genes.c.iij. & cõprobauit.c.Viij. dum alloquutus est Noe, dicens, non igitur percutiam animam uiuentem sicut feci, cũctis diebus terræ sementis et meßis, frigus et estas, nox & dies, non requiescent. Quamobrem dici posse uidetur, paupertatem iure natu. inductam fuisse.

10 At † è conuerso q; immo iure gent. fuerit introdu-

cta, ex pluribus demonstratur. & primo quia de iure natu. omnia erãt cõmunia, ut in .c. ius natura. .i. dist. & Viij. dist. in prin. & per Calde. in cons. iiij. de consli. ergo paupertas tunc erat incognita.
11 Secundo † quia iure gen. rerum dominia inter homines fuerunt diuisa simul atq; distincta .l. ex hoc iure de iust. & iu. & .l.i. in prin. ff. de acq. rer. domi. quo factũ est ut ille maiorẽ, iste minorem cõ sequutus fuerit portionem hinc ille diues, iste pauper euasit .c. dilectißimis. in prin. xij.q.i. eo .n. iure quicquid occupabat pes tuus, tuum erat, ut in .c. ius gentium. in prin. ubi etiam Card.i. dist. et not. in .l.i. in prin. de acq. poß. & per moder. in Inst. de iure natu. in prin. et Affl. decis. 299. Rex. Ferdinandus. nu. ix. & pulchre Maran. de ordi. iudi. in .iij. parte prin. nu. Vij. ergo paupertas isto
12 iure gen. fuit inducta. Tertio quia † ea dicuntur iuris gen. esse, quibus humanæ gentes utuntur .l.i. in fi. de iust. & iure, & .§. ius autem gen. in prin. inst. de iu. natu. sed omnes gentes utuntur paupertate iuxta illud Iob proph. in .c.i. in fin. Nudus egressus sum ex utero matris meæ & nudus reuertar illuc. & in .c.i. dist. Viij. pauperes & diuites una terra supportat, et hodie unũ, cras aliũ pauperem esse uidemus. ut experiẽtia rerum magistra demonstrat ut in auct. de appella. in prin. & in .c. quam sit. de elec. in Vi. & not. Aret. in .§. pen. Insti. de satisda. merito. et c.
13 Quarto † quia ualet argumen. à partibus sufficiẽter

enumeratis .l. patre furioso ubi Bar. *& doc.ff. de his qui sunt sui. bo. tex. in .l. ex maleficijs .§. hæres. & in .l. obligationum fere. §. placet. de actio. & obli. & in .§. actionum insti. de actio.* glos. *relata ad tex. inst. de oblig. quæ ex quasi contrac. in prin. & per* Bal. *in .l. conuenticula .C. de epi. & cler. sed paupertas originis respectu non est de iure naturali, quo omnia erant cōmunia, ut iam diximus. & tradit* Ias. *in .l.i.§. huius studij. in fi.ff. de iust. & iu.* Non *reperitur à iure ciuili inducta & q̃ lex non dicit nec nos dicere debemus .§. consideremus in* Auct. *de trien. & semis. & not. in .l. illam .C. de* Colla. *ergo necessario dicendū est q̃ à iure gen. fuerit inuenta et ita in simili arguit* Iac. *butri.* Bar. Bal. *& scrib. in .l. ij.C. de erro. aduo. & in .l. fin.C. de iure iuran.*

Si *tueri uellemus primā sententiā & tenere paupertatem à iure natu. fuisse inductam, ita possemus mo-*
14 *tiuis cōtrarijs respondere & primo* † *non obstat q̃ iure natu. oīa essent cōmunia quoniā id intelligitur tēpore neccessitatis quo, iure nat. oīa erant cōmunicanda. & ita illum tex. intelligit* glo. *in .d.c. ius naturale.* Ad *cuius iuris naturalis* Imitationē *deinde lex populi* Romani *cōstituit ut tēpore neccessitatis omnia præsertim cibaria forent cōmunia .l.ij.§. cū in eadē in fi.ff. ad .l. rod. de* Iac. *& in c. siquis ext.*
15 *de fur. et in .c. dilectissimis. xij.q.i.* Et *corrobora* † *hanc responsionem quia etiā alias in iure solet tēpus pro tēpore poni, ut in .l. si possidonium, cum glo.*

.C. quibus ex cau. infa. irro. glo. & Bar. in .l. uerbũ oportebit. de uer. sig. glo. Aret. et doc. in inst. de lega. in prin. in uers. loquimur. unde nõ est incõueniens q illa uerba, cõmunis possessio, de quibus in .d.c. ius naturale, & illa, sunt cõmunia, de qbus in .d. prin. Viij. dist. exponãtur .i. cõmunicãda & sic positũ sit tẽpus præsens, siue præteritũ pro futuro. iux. not. per Bal. in .l. fin. in fi. C. de codicill.

16 Sed hæc prima † so. posset euitari quia regulariter nõ est recedendũ à proprietate uerborũ .l. si mihi. §. fi. & .l. nõ aliter. in prin. de leg. iij. c. ad audientiã ext. de deci. et per Bar. in .l. oẽs populi iiij. q. sextæ .q. prin. de iust. et iur. et per cõsequẽs nec tẽpus pro tẽpore ponendũ, nisi aliter suadeat subiecta materia ar. not. in .l. cũ stipulamur. de uer. ob. Et qđ præ

17 dicta solu. non sit probabilis † ostendo per tex. in .d. prin. octauæ distin. ubi ponitur discrimen inter ius naturale & ius cõsuetudinis et cõstitutionis et dicitur q iure natu. erãt oĩa omnibus cõmunia, iure uero cõsuetudinis & cõstitutionis dicitur hoc, meum, illud tuũ, sed si intelligamus illa uerba de iure natu. omnia sunt cõmunia .i. omnia tempore neccessitatis sunt communicãda non inducimus specificã & probabilem differentiam inter prædicta iura quia iure quoq; constõnis tẽpore neccessitatis omnia sunt cõmunicanda .d.l. ij. §. cum in eadem et in .c. sicut .47. dist. & in .c. discipulos. de consecra. dist. 5. ne igitur autorem ibi redarguamus, opere præcium est uerba propriæ intelligere quæ uolũt q iure natu.

18 omnia erant cõmunia. Alij secundo † modo respon dent. q de iure natu. omnia erant communia quo ad proprietatem, sed quo ad usum bene distinguebantur dominia, quo fiebat ut alter ditior, alter pauperior esset. glo. in .l. in rebus. in Ver. iure naturali.C. de iu. dot. & glos. in Ver. omnium. inst. de rerum diui. in prin. Pro qua quidẽ responsione facit, quia legitur .iiij. genes. q primi illi duo nati homines Caym & Abel proprium habuerũt. alius enim agriculturam et alius oues possedit. Vnde uersus fratrum sacra Deus nutu distante duorum, aestimat accipiens uiua & terrena refutãs rusticus inuidia pastorem sternit in Abel. forma animae exprimitur, Caro nostra in munere Caim. Et hinc dicit in proposito Tex. in .d.c. ius naturale, q acquisitio eorum quae coelo terra mariq; capiuntur, iuris naturalis esse dicitur & occupanti cõceditur secundũ glos. ibi, quamobrem cõstat quod iure naturali nõ

19 omnia erant cõmunia. Hanc † secundam responsionem impugnat glos. in .d.l. ex hoc iure. in Ver. dominia dicens q & si de iure diuino aliqua propria forent, quia scriptum est, furtum non facies. exod. xx. Non concupisces rem proximi tui, deuter. V. Non retinebis mercedẽ mercennarij tui usq; ad mane, Tobie iiij. Vacuus non apparebis coram domino Deo tuo. deuter. XVi. nihilominus uendicant sibi locum praedicta de iure gen. qđ esse coepit cum iam gentes humanae essent congregatae .§. singulorum. insti. de re. diuis. sed ante ius gen. oĩa

erant

erant cõmunia, ideo proprietas considerari non po
terat, cum nil uni soli comperet. Alij tertio mo=
20 do † respondent, considerando ius nat. dupliciter
quandoq; in statu naturæ bene institutæ et aliquãdo
in statu naturæ corruptæ, primo casu omnia erãt
cõmunia, secundo casu ius dictabat q bonum esset
ut aliqua essent propria, alioqui non staret huma=
na societas, quia boni egerent & mali omnia rape
rent, et ita secundũ diuersos status ius naturæ com
munionem & diuisionem dictat. Ita tenet Arch. in
.d.c. ius naturale, sed mihi nõ placet hæc sol. quo=
niam .d.c. ius naturale & .d. prin. S. distin. consi
derant statũ naturæ post corruptionem. ut patet,
ibi, omnium nationum, & ibi acquisitio et c. et ibi
item depositæ. & in .d. prin. ibi multitudinis et c.
& ibi, illa Ciuitas et c. in quibus locis ad plurita=
tem hominum, & sic ad ius naturale post corru=
21 ptionem respectus habetur. Præterea tempore †
status naturæ bene institutæ ante corruptionem &
ante peccatum non poterat cõmunio cõsiderari, cũ
unus tantum fuerit homo & cõmunio pluritatẽ sup
ponat .l.i.et per tot.ff. cõmuni diui. & .l.i. & per
tol.ff. pro socio. Hinc dicimus cõmunionem solere
discordiam parere .l. in re cõmuni .ff. de serui. Vrb.
prædi.l. cum pater .§. dulcissimis. de leg. ij.l. qui
neq;. in fi. ubi not. glos.ff. de rebus eorum. Et na
turale uitium esse negligere ea quæ cõmuniter pos
sidentur .l.ij.C. quando & quibus quar. pars. glos.
in .c.i. in uer. religio. in fi. ext. ne sede uacan.

22 Quarto † loco posset responderi ꝙ tex. in .d c. ius naturale & prin. 8. dist. cōditi fuere à magistro Gratiano qui auctoritatē condendi iuris non habebat, unde eius dicta probabilia sunt, & non neccessaria iuxt. no. in .l.i.C. de professo. qui in urbe Cōstanti. lib.x. in .l.i.C. de legibus in .l. si de interpretatione .ff. eo. & per Odofr. Bal. & doc. in .l.1 ff. si cer.
23 pet. Et dicebat † in terminis Arch. in .c. quis nesciat .9. dist. ꝙ liber decreti approbatus fuit & receptus ab Ecclesia, quo ad auctoritates quas Gratianus adducit, quo uero ad solutiones ipsius Gratiani non comprobatur, refert Card. Alex. in proe. decreti. col.i. Abba. & alij in .c.2. col. fi. de rescrip. & Fely. in .c. ex parte nu. 21. eo. ti. Et ex hoc sequitur ꝙ cum rubricæ decreti appositæ sint ab ipso Gratiano, non debent pro autenticis & approbatis haberi, ideoq; nec ab eis arguere licet Arch. in .d. .c. quis nesciat. Abb. in proem. decretalium in uer. rex. pacificus. col. pen. Alex. & alij. in .l.i. si cert. pet. Et rubricas appello Summaria canonū, ut dicit glo. in .c. chartæ in summario in uer. reo. iij. q. 9.
24 Ego † tamen de hac responsione uæhementer dubito quoniam liber decreti fuit integraliter ab Euge. Papa .iij. approbatus ut ex uita ipsius Gratiani patet expresse nec probant doc. ꝙ dicta Gratiani fuerint in specie reprobata. quicquid dixerit Ripa in d.l.i. nu. 66. Præterea facit Tex in .c. cōtinebatur. ext. de despons. impub. ubi Sūmus Pont. nititur auctoritate decreti. quodq; ēt uidetur usu cōprobatū

quia tam diu liber decreti integre fuit communiter receptus & inter libros iura cano. continentes enumeratus q, non extat hominũ memoria in contrarium. et idcirco dicendum uidetur de ipso, sicut de libris iuris ciui. per Theophil. Doroth. & alios cõpilatis dicere solemus. in .l.2.§. quæ omnia .C. de uet. iu. enu. & in §.cunq;. cum .§. seq. in proe. insti.

25 *Quamobrem ultimo † loco cogitabam posse responderi q, & si iure nat. omnia forent cõmunia, nihilominus non sequitur neccessario q, paupertas reperiri non potuerit. quoniam stant hæc simul, q, animalia alicuius rei egerent, & sic fuerit paupertas inducta, & q, nihilominus oĩa essent cõmunia. ut puta homo nascitur nudus, anteq̃ induatur pauper ratione uestimentorũ dici posset, licet post indumentũ desinat esse pauper. Poterit ergo homo statim natus indui iure naturali quia oĩa sunt cõia. Sed ante indumentũ pauper ratione uestiũ nũcupabitur, Itaquoq; in brutis nascitur animal, statim cõmedere põt quia iure naturæ oĩa sũt cõia, sed anteq̃ commedat paup rõne cibi dici poterit, Et sic si casus euenisset q, cibaria pro oĩbus nõ satis fuissent animalia quæ eorũ neccesse habuiſsẽt, et qbus defuiſsẽt ea rõne pauperes potuiſsẽt appellari et ita cõsiderãdo paupertas in ab-*
26 *stracto iure nat. fuisset inducta. Secũdo † nõ obst. q, dominiorũ diuisio iur. gen. emanauerit quo tẽpore alius diues, alius paup fuit effectus. Quoniã respõdetur id potuisse procedere respectu formæ quia ius gen. dedit formã acquisitioni ipsarũ rerũ, ut uideri põt*

in .l.i. in prin.ff. de acq. poß. & inst. de rerũ diuis. p tot. & alibi paßim. sed respectu originis distinctio dominiorũ est de iure nat. d.c. ius naturale. Et hoc
27 † *ulterius cõprobatur quia donatio qñ incipit à tra ditione dicitur de iu. nat.* Mod. *in decla. iuris ci. decla.xij. quia in mera ac simplici liberalitate consistit l. senatus.§. donatio.ff. de dona. causa mor. si itaq; iure naturali donatio est, ergo eodem iure sũt*
28 *ẽt dominia distincta, quia qui uult † consequẽs uult etiam suum neccessarium antecedens .l. ad rem mo bilem, & .l. ad legatum de procu. & .l. illud de*
29 *acq. hæ. cum concor.* Et hinc † *est q tex. in.d. .l. ex hoc iure. nõ dicit q de iure gen. dominia sint introducta et cõsequenter ẽt paupertas, sed tex. di cit q dominia, scilicet prius inducta, eo iure gen. fuerunt distincta sicut agris prius introductis fue-*
30 *runt eo iure gen. impositi termini etc.* Et si † *quis piam forte dixerit q cum ius gen. constituerit formam prædictam, nec nõ ipsi paupertati quoq; formam quandam induxerit, quia nuncupauit eã qñq; paupertatẽ respectu bonorũ iuxta illud* Hora. *serm. primo* Saty. *prima semper ego optarim pauperrimus esse bonorũ. Alias paupertatem ratione pecu niæ, eadem q ratione pauperem, ut apud eũdem* Epist. *secundo, epist. secunda. meo sum pauper in ære et secũdo sermo. saty. iij.* Argẽti *pauper et auri. Alibi paupertas ratione amicitiæ dicitur.* Cicer. *pro domo sua, tam inops autẽ eram ab amicis, aut tam nuda respub. à magistratibus & de amicitia,*

ait, q; si forte (ut fit plerūq; ceciderint tum intelligitur q̄ fuerint inopes amicorū. Et paupertatē ratione animi, dix. Virg. eneid. 4. sæuit inops animi etc. Et tacit. lib. 4. fortunæ inopem uocat, & Ouid. 2. de ponto, terrā pacis inopem dicit & 2. meth. mentis inopem. Itaq; uarijs modis gentes humanæ paupertatem assumpserunt diuersasq; ei for-
31 mas constituerunt, & demum cum genitiuis † fere rerum omnium iniunxerūt, ut apud Liui. de bello puni, & Cicer. ad acticū. 6. qui consilij inopem dicunt, Lucret. lib. 4. Amorem inopem, Virg. 5. eneid. Turbam inopem Cicer. pro domo sua inopiā rei frumētariæ, & tecti inopiā, Liui. 3. ab urbe auxilij inopem, Cicer. i. de diuini. inopem remedij. Phauo. philos. animi & fortunæ pauperes, Teognid. philos. pecuniarum inopiam uocant. Et dicebat Eurip. in electra. pecuniarū inopes nemo sibi cōparare uult amicos, et Philet. in epist. de amicitia, Neoclidem uirtutis inopem appellat: quamobrem gentes ipsæ huic paupertati formam pro earum uoluntate constituerunt, Itaq; iuris gen. creaturā esse
32 uidetur dicendum, forma .n. est illa † quæ dat essentiā rei, remq; conseruat in esse, ut in .l. Iulianus .§. sed & siquis. & ibi not. Bal. ff. de exiben. & traditur in .l. cum hi .§. si prætor. ff. de trāsac. & in .l. si is qui quadringenta .§, quedā. ad .l. fal. & in .c. cum dilecta, ubi Fely. de rescrip. & in .c. super quæstionum .§. uerum ubi etiam Fely. & in .c. prudentiam de offi. de leg. cum cōcor. per Go-

mes. in .§. omnium nu. 27. inst. de actio. & per Maran. de ord. iudi. secunda par. prin. nu. 22. &
33 seqq. Et formā † esse de substantia rei dixit Bal. in .l. cōparationes in .3. oppo. C. de fide instru. et in tract. iuris protbomis. uer. sed quæro quid si aliqua res uendatur sub cōditione nu. 15. Dec. cons. 455. placet. col. 1. Tiraq. de retract. consan. §. 36. glo. 2.
34 nu. 26. Itaq; præcise † et nō per equipollēs debet ad impleri ut not. in .l. qui per salutem. de iure iu. in .l. i. et .ij. de lib. & posthu. & in .l. i. in prin. de uer. obli. Bal. in .l. cessante, col. fin. C. quomodo & qñ. Iud. & in .l. ordo. in secunda col. C. de exeq. rei iud. Deci. in cons. 466. stante statuto infi. qua quidem
35 † non impleta actus redditur nullus Ant. de Butr. & Abb. in .c. pisanis ext. de rest. spolia. Fely. late in .c. cum dilecta uers. amplia decimo de rescrip. Dec. in aut. qui rem nu. 19. C. de sacros ecc. & in .c. de appellationibus col. 2. ext. de appella. Etiam
36 † in casibus fauorabilibus Bal. in .l. non omnis, circa fin. ff. si cert. pet. in .l. humanum col. 2. C. de legi. & in .l. testām. C. de testa. Ias. in .l. gallus. §. quidā recte in prin. de lib. & posthu. & habetur cōmuniter in .l. qui Romæ. §. flauius de uer. oblig. cū con cor. congestis per Tiraq. de retract. consang. §. i. glos. 21. nu. 11. & de retract. conuen. §. 4. glos. 6.
37 nu. 31. Et peruersionem formæ † uitiare actū dixit Imol. in .l. si quæramus. ff. de testa. Afflic. dec. 355. si præstitus, col. fi. Grām. dec. 79. in causa Reuerē. Episcopi nu. 11. & seq. Alcia. in .c. cum cōtingat nu.

163. uer. septimus casus ext. de iure iur.
38 Huic motiuo † pōt respōderi q̃ forma dupliciter cōsi deratur, primo tanq̃ substātialis ut pote illa quæ ad rē aliquā deducendā in esse requiritur, ut est in cō tractu emptionis & uenditionis cōsensus propinquo rū ex statutaria dispositiōe Bal. in rub. C. de rescin. uend. nu. 3. uel in cōtractu alienationis rerū minoris forma tradita in .l. magis puto. §. non paßim. ff. de rebus corū. uel in testamētis, forma tradita in .l. hac cōsultißima in prin. & in .§. per nuncupationē. C. de testa. uel in alienatione rerū furiosi & prodigi for=
39 ma tradita in .l. 2. C. de cura furio. Secūdo † cōsi= deratur forma tāq̃ accidētalis ut ē illa quæ adijcitur ad cōfirmationē rei iā in esse deductæ uel ad effectū seu utilitatem aliquā ex re illa cōsequendā ut puta stāte statuto q̃ de quolibet cōtractu soluatur Vecti= gal, cōtractus celebratus nō soluto Vectigali nō est ipso iure nullus ratione formæ non seruatæ sed pp effectū obstat ei exceptio, nisi statutū ulterius ipsū contractū annullādo procedat. Bar. & Bal. in .l. uni uersa .C. de preci. impe. offe. Bar. in .l. i. sub nu. 6. .ff. de testa. & in .l. 2. C. de can. frumē. urb. lib. 11. Bal. in .c. questioni in fine. ext. de appell. Affli. dec. 378. quidā debitor. nu. 4. uel si extat statutū q̃ quæ libet donatio intra certū tēpus insinuari debeat (ut ē Perusiæ. lib. 2. rub. 42. incip. de aßigna et insinua. testa.) si forte casus eueniat q̃ donatio intra illud tem pus nō insinuatur, nō erit ipso iure irrita pp statuti formā nō seruatā, sed bene sine effectu remanebit.

Bar. in.l. si ita quis promisit. §. ea lege col.i. de uer. obli. & in .l. cum lex. nu. 8.ff. de fideiusso. quia forma quae non adijcitur tempore celebrati actus ab initio, sed ex post facto adhibetur, non reddit actum nullum ea non seruata, Bal. in .l. hi qui, nu. 8.C. de appell. et in .l. si tutor in fin.C. in qui. caus. integ. resti. non est necce. Nam illa potest ad esse et ab esse preter subiecti corruptionẽ secundũ Porphi. lib. prædicab. cap. de accidente, quia non uiuificat actũ Bal. in .l. 2. ante fin.C. qñ prouo. nõ est necce. Bar. Veron. trac. de interpræ. legis exten. cap. 2. uers. exten. passiua. nu. 15. Aut ergo in terminis nostris ius gen. tribuit formã paupertati qñ ipsa fuit primũ in esse producta, et eo casu militaret argumẽtum quia forma esset substantialis & dignior materia ar.l. an inutilis .ff. de aceeptil. Alcia. lib. 5. paradox. c. 16. cum concor. per Gome. inst. de actio. in prin. nu. 41. & traheret ad se ipsã materiã, idest paupertatem in abstracto sumptam à iure naturali creatam. arg.l. quæ religiosis. de rei uend. glo. in .c. qd in dubijs ext. de consecra. eccle. uel alta. & in .c.i. eo. tit. lib. 6. ueluti minus potentẽ. ar. not. per Domi. in .c. si duo ex tribus. in 3. not. de offi. de leg. lib 6. Aut ius gen. tribuit paupertati formã postq̃ ipsa fuit à iure naturali creata & isto casu tanq̃ accidentalis nõ est tantæ potentiæ ut ad se trahere possit paupertatem præexistentem iure nature. Origo enim & rei inuentio ueluti naturalis causa omne accidens præcedere debet .l. qui habet. ff. de tutel.

Bar. in .l. fin. ff. de offi. procons. Bal. in .l.i.C. de cura, furio. Ias. in .l. si quis posthumos. in prin. de lib. & posthu. cum concor. congestis per Tiraq. de retrac. consan. §.30. glo.i. nu. 26. & .§. 32. glos. uni. nu. 92. & ei tanq̃ primæ causæ & originali debet actus ascribi .l. unũ ex familia .§. si de falcidia. ubi Bar. de lega. ij. & .l.i. ubi Bal. de orig. iur. sed sic est, q̃ dici non potest q̃ ius gen. tribuerit formã paupertati ab initio creationis suæ, nam (ut supra diximus) fuit post creationem hominis, & ante natiuitatem hominum paupertas à Deo Opt. Max. cõstituta. ex illis uerbis in sudore uultus tui uesceris pane tuo, genes. 3. merito forma quam ei ius gen. tribuit ueluti non substantialis sed accidentalis, non est curanda, per not. per Bal. in .c. quia propter nu 9. ext. de elec. Port. in .§.i. in glo. in uer. iuris gen. insti. de iu. perso. P. Andr. Gamar. in dia. lega. in loco à causa forma. et Brun. de forma. in 3. art.

40 Tertio † non obst. q̃ paupertas sit communis inter omnes gentes ergo iuris gen. esse uideatur. Quia respondetur, q̃ argumentũ non concludit. Quoniã gentes humanæ utuntur etiã præceptis iuris nat. et iuris ci .l. omnes populi .ff. et de iu. & in .§. ius autẽ ci. Insti. de iu. nat. et si propterea ea diceremus esse iuris gen. quia eis omnes gentes utuntur, confunderemus ius nat. & ciui. cum iure gen. & præcepta iuris nat. & ciui. efficerẽtur omnia de iure gen. quod nullibi (quod uiderim) cauetur in iure. quia

41 † Tex. in .l. ius ciui. ff. de iust. & iu. qui uelle uideã

tur q ubicunq; ius ciuile addit uel detrahit iuri nat. uel gen. Tunc ius na. uel gen. fiat ius ciuile, intelligitur quo ad additionem uel detractionem tātum quia illud additum uel detractū nouam iuris ciuilis speciem efficit & non dispositio quæ antea erat, ita illum tex. declarat elegāter port. in .§. seruitus inst. de iu. perso. & sequitur Ias. in repet. l. admonendi nu. 184. *ff. de iure iu.* Et dicebat Ang. in cons. 271. Visis nu. 2. *quod additio uel detractio alicuius qualitatis nouam speciē inducit, et* Signoro. *in cons.* 251. *q si fiat additio uel detractio formæ antiquæ fit trāsitus ad nouum esse, qđ est intelligendū respectu additionis uel detractionis ut superius dixi.* Præterea
42 † *non ualet consequentia, hoc humanæ gentes utūtur ergo inuentum est à iure gen. quoniā matrimoniū inuentū fuit iure nat. ut inst. de iu. nat. in prin. & tñ eo gentes utuntur, Vnde stant hæc simul, q aliquid inuentum sit à iure natu. & hac ratione de iure nat. esse dicatur, & eo omnes gentes utantur, & eo respectu de iure gen. esse dicatur per not. per glos. à doc. approbatā in inst. de iure nat. in prin. in*
43 *uer. matrimoniū. Ad qđ facit quia † eadē res diuersis respectibus bene potest diuerso iure censeri .l. miles .§. pro parte de leg.* 2. *Bal. in .l. filiū in* 4. *oppo. .C. fami. herci. Abb. in .c. cū in tua. ante fin. ext. de deci. Tiraq. de retrac. cōsang. §. i. glos.* 18. *nu.* 23. *Et licet aliquo respectu paupertas de iure gent. dici*
44 *poßit.* Attamen *quia † denominatio à prima causa nec nō à digniori et potētiori fieri debet .l. quæritur*

de sta. homi. l.i. in prin. & ibi glos. & doct. ff. de
uer. oblig. cũ concor. per Tiraq. de retrac. cõsang.
45 §.30. glos.i. nu. 15. Et ius natu. est dignius † iure
gen. ut in .c. quo iure in fin. 8. distin. & potentius,
cum latiores habeat habenas glos. in .c. in nouo 21.
dist. nec nõ prima est causa introducendæ pauperta
tis ut ex superioribus cõstat. Idcirco à iure naturali
denominationẽ capere debet. Quarto & ultimo nõ
obst. arg. à partibus enumeratis, Quia probatũ fuit
superius paupertatẽ a iure nat. fuisse inductã & ul-
terius legimus Iacob. 2. Deũ ipsũ pauperes in hoc
mũdo elegisse, & propterea nõ exhonorãdos esse,
quãobrem retorquẽdo argumẽtũ constat, ꝙ nec à
gentibus nec à iure ciuili paupertas fuit inducta, et
ideo à iure nat. dicendum est ipsam traxisse originẽ
& ita in hac .q. subtiliter concludendũ esse censeo.

QVARTA QVESTIO.

Summaria.

1 Pauptas ꝙ uidatur odiosa et ꝑpea reijciatur testis pau.
2 Paupertas in pluribus casibus nocet.
3 Qui non habet in ære luit in corpus.
4 Paupertas ꝙ sit fauorabilis & priuilegiata.
5 An secundũ philos. sit melius esse pauperẽ ꝙ̃ diuitẽ.
7 Paupertas quomodo prodesse dicatur.
8 Iudex in dubio pronunciat pro paupere.
9 Et causa pauperum præponitur alijs. (ibi
10 In dubio ꝓ pauptate fit interpretatio declarãdo tñ ut
12 Viduæ et pupilli paupes, dñr miserabiles ꝑsonæ, licet
(alias secus

13 Iudex ad priuatam utilitatẽ fauore pauperũ inquirendo procedit, licet alias secus.
14 Clericus ignarus peccat nisi paupertate excusetur.
15 In bñficialibus magis est odiosus illiteratus q̃ homicida
16 Illiteratus à sacris ordinibus repellitur.
17 Ignorantia scripturarum est ignorantia Christi.
18 Ex causa paupertatis datur restitutio in integrum.
19 Dominus fundi qui debet reficere expensas pro meliorامentis factis in fundo propter paupertatem excusatur. declarando tamen ut ibi.
20 Mater uidua non petens tutorem filio, neq; tutelã intra annum propter paupertatem excusatur, & ibi etiam cautela pro matre refertur.
21 Excusatur maritus qui propter inopiam non fecit sepeliri corpus Vxoris cum debitis solẽnitatibus.
22 Paupertas excusat a protestatione.
23 Et ab in obseruantia promissionis iuratæ.
24 Litigans pauper nõ tenetur iudici sportulas prestare.
25 Præscriptio cõtra paupẽ nõ currit nisi spatio 40.ã.
26 Pauperes à collectis et publicis muneribus excusãtur.
27 Voues tenetur implere nisi paupertate impediatur.
28 Dies festiui obseruari debẽt q̃d fallit pp pauptatẽ.
29 Vsurarius pp paupertatẽ excusatur à restitutione.
30 Aliud pro alio inuito creditore solui potest fauore pauperum.
31 Paupertas fauorabilis est in causis ciuilibus secus in criminalibus.
32 Nemo ex delicto præmium consequi debet.
33 Omnis pœna corporalis est maior pecuniaria.

sto ext. casus à iure expressos.

1 *Quarto quero* † *an paupertas fauorabilis sit, uel odiosa? & q. sit odiosa, uidetur testari* Plaut. in Rud. *dicēs ĩobus modis qui pauperes sūt homines miseri uiuūt præsertim quibus nec quæstus est, nec artē didicere ullā* · Hinc *in iure paup debitor suspectus habetur .l. si creditores .ff. de pri. credi .* Ouid. *in elegi. curia pauperibus clausa est, dat cēsus honores inde grauis iudex inde seuerus æques* Philelph. *dec.i. saty. pri. uirtus sine pecunia nihil ualet* Iuue. *saty.3.* Nil *habet infelix pauptas durius in se, q̃ q. ridiculos facit hoĩes, sicut etiā refert* Port. *in .§.i. in glos. in uer. egentes. inst. qui. ex cau. manu. nō licet .* Et Hora. *Carmi.3. magnū inquit, pauperies opprobriū iubet, quid uis et facere et pati,* Virtutisq; *uiā deserit arduæ,* Dicebat *itaq;* Theogni. *philos. q. obnubilãtur perniciosa paup tate uirtutes, & mens hominisq; corpus dedecore afficitur, negligitur pauper, colitur diues, & paupertate astrictus neq; dicere neq; facere quicq̃ pōt, sed uincta ei lingua est, quandoquidē inquit* Euripi. *indanae, solent homines diuitum quidem sermones iudicare sapientes cum uero uir pauper bene dixerit, ridere, unde etiā in iure, ob ipsam paupertatē testes redduntur minus habiles l.3.ff. de testibus. licet omnino à testimonio non repellantur, ut deducit* Aret. *in cons.13. uiso diligenter col. 10. uer. ad secundum de paupertate .* Soci. *reg.* 289. *pauper.* Ias. *in Auth. præterea col. fin.C. unde uir & uxor &* Dec. *in cōs.163. in causa matrimoniali nu.6. et* Paris.

lib.4.cons.54.nu.27. Et in hanc sententiã q odio sa sit paupertas, pleriq; ex philos. iuere qui summum bonũ in diuitijs posuere, namq; Philemo. philos. dicebat quisquis in paupertate uiuit anguste ac tenuiter uiuere uult, inopia enim prompta est, in perpetrandis malis & uir inops solitarius est, Sene. in Her. nec sibi, inquit, felix pauper habetur, Sophocles, paupertatẽ nõ paruã egritudinẽ se posse dentibus esse, Alceus dirũ, quiddam paupertatẽ esse & intollerabile malũ. Euripi. in archelao, Paupertatem malũ infensissimũ, nullũq; inquit, extare paupertatis templũ odiosissimæ deæ Quãobrem in hac sententia Theogni. dicebat oportere fugiẽdo paupertatem uel in pontũ præcipitẽ se dare uel ab excelsis rupibus cadere, cũ semper solutio molestæ paupertatis sit quærenda, Et ex nostris quoq; Bal. in .l. pactum q dotali, in fin.q.C. de colla. inquit q fames à paupertate prouenies est accutissimus ensis, Et alibi q sũma miseria est, esse mendicũ, in .l.fi. in prin.

2 *C. qui bo. ced. poss. Nocet .n. paupertas † in adoptionibus faciẽdis .l. nec permittitur .§.i. ff. de adop. in actione de dolo proponenda .l. non debet ff. de dolo. per quã ita notan. tradit archi. in .c. pauper col.i. 11.q.3. in accusationibus .l. alij. & .l. non nulli ff. de accusa. in trãsactione alimentorũ .l. cum hi.§. sed & personarũ de trãsac. In fructuũ sequestratione, ut in .l. fideiussor.§.fin.ff qui sati. cog. in societate .l. societatẽ .ff. pro socio declarãdo ut per Paris. lib.i. cons. 82.nu. 41. & seq. & in conseruatione honestatis*

quæ ob diuitias conseruatur, & inopia perit .l. pietas .C. de suspec. tut. & in .§. sancimus in auth. de testi. Gerar. in not. 82. quæ sunt nu. 4. & in pluribus alijs casibus relatis per Card. Alex. in .c. hæc autẽ scripsimus. 30. dist. & Curt. senio. in cons. 34. tenor. nu. 12. & in cons. 51. super testamẽtis nu. 7.

3 *Et demum † nocet paupertas quia non habens in ære luit in corpus .l. si id quod. de iurisd. om. iud. et .l. fin ff. de in ius uo. Nisi modicum sit quod tenetur præstare Bal. in .l. quicunq; .C. de ser. fug. Boer. .q. 349. & primo nu. 7. & qualibet pœna corporalis quantũcunq; minima est maior pecuniaria .l. in seruorum in fin. ff. de pœn. Bar. in .l. i. C. de sen. quæ pro eo quod inter. prosc.*

4 *E conuerso † quod paupertas sit fauorabilis et priuilegijs decorata, tã ex dictis Theologorũ et Philosophorũ q̃ ex nostrorũ doc. sententijs & iuris dispositione clare deducitur, inquit, enim Diuus August. in lib. de uerbis Domini. uis scire q̃ locuples sit paupertas? Cœlum emit, quibus ergo thesauris cõferri potest quod paupertati uidemus indultũ ut per eam ad Cœli regnum peruenire ualeamus? Hinc legimus prouerb. 20. q. nemo facere debet uiolentiam pauperi neq; cõterere egenũ in porta, quia dominus iudicat causam eius, & configit eos qui afflixerunt animam eius & 21. qui obturat aurem suam ne audiat clamorem pauperis & ipse clamabit & nõ exaudietur, et 27. quod qui despicit pauperes exprobrat factori suo qui uult eis subuenire. Nam habemus psalm. ix. factus est dominus refugiũ*

nus refugium pauperi, & adiutor in oportunitatibus, & in tribulatione, Et *Psal.* 10. *in pauperes respiciũt oculi eius, & psalm.* 71. *liberabit pauperẽ à potẽte & pauperẽ cui nõ erat adiutor, &* Ecclesia. 21. *deprecatio ex ore pauperis usq; ad aures altißimi perueniet & ipse dulcedinem dabit ei, &* 18. *et* 27. *memento paupertatis in tempore abundantiæ, & necceßitatem paupertatis in die diuitiarum. &* Lucæ .1. *exurientes impleuit bonis et c. & hinc etiã legitur proueb,* 30. *q, sapiens orans & paupertatis petens uirtutem dicebat mẽdicitatem: & diuitias ne dederis mihi domine tribue tantum uictui meo necessaria, ne forte satiatus alliciar ad negandum, & dicam quis est dominus? aut egestate cõpulsus furer, & periurem nomen domini* Dei *mei*. In *hanc eandem* ☨ *sententiam ex philos. iuereq̃ plures, nam*
5 *dicebat* Epictet, *exanima te ipsum utrum malis ditescere an beari, q, si diuitias uelis, rem neq; bonam scias, nec omnino in te sitam esse, si uero beari, id & bonum est, & penes te, opes .n. fortuna ad tẽpus dat cõmodato, beatitudo autem à nostra uoluntate procedit, cum igitur in paupertate sis natus, quid studes ditescere & non potius in ea conditione manere, ac feliciter agere?* Paupertas *enim, inquit* Antipha. *est morum magistra, omnia dulcia reddens: & teste* Menan. *in citha. res est omniũ malorum (si mala est) leuißima, quæ, inquit* Eurip. *inpoly. propter infortunia sortita est sapientiam, &* Idẽ *in danae q, homines reddit sapiẽtiores, quæq;*

inquit Antipha. misericordiã meretur, nec nõ laudes, fauores, & priuilegia ut in simili dicebat Corn.
6 lib. 4. cons. 296. circa, in .i. col. Quamobrem † concludendũ est paupertatem fauorabilem esse ut in .l. si procuratores .§. si ignorãtes .ff. manda. & in .l sancimus cum glos. pen. C. de sacros. eccle. & ex
7 infra dicendis latius apparebit. Et ulterius † cum glo. & doc. paupertatẽ prodesse clamãt, nil aliud q̃ paupertatem fauorabilem esse sentiunt glo. i. l. si quis ad declinandam in uer. pauperior quam ita ibi declarat Bar. nu. 5. C. de epi. & cler. glos. in .§. sed nostra in uer. nullum & ibi not. Aret. & Port. inst. de success. liber. & in .§. i. ubi pet. à bella pert. Io. fab. Ang. & alij insti. qui. ex cau. manu. non licet. glos. in .l. cum non facile. in uer. cautionẽ .ff. si cui plusq̃ p legẽ fal. Imo. in .l. qui filiũ. §. sabinus .ff. ad
8 trebell. ubi Paul. Castr. notan. inquit in fin. † q̃ pòt Iudex in dubio proferre sententiam pro paupere, quia causa pauperum fauorabilis est, & causis diuitum præponenda glos. in .c. in primis .2. q. i. & ibi
9 † Card. Alex. inquit q̃ ita seruatur in consistorijs publicis, ut semper præponatur pro prima, commissio pauperis, ut etiam per Fely. in .c. i. nu. 6. ext. de accu. & Soci. reg. 229. fallen. 24. alias qui oppressis debitũ fauorẽ denegãt, Christũ ipsum negare uidẽtur .c. omnis .7. q. i. Aflic. decis. 24. quidã clericus nu. 5. scriptũ est .n. tibi relictus est pauper
10 & orphani tu eris adiutor. psal. 9. Vnde † fauore paupertatis introductum est q̃ in casu dubio pro

paupertate ueluti pro causa pia interpretatio fiat. §. si quis in nomine ubi not. glos. in auct. de eccle. tit. .l. sunt personæ. de relig. & sumpti. fu. & .c. in his in prin. de priuileg. & qđ not. Ias. in .l. fin. col. fi. .C. de edic. di. adria. & not. per doc. in .l.i. in ea .q. cui debeatur legatū factū ecclesiæ nō expresso nomine cuius .C. de sacros. eccle. & facit qđ legitur psalm. 81. iudicate egeno & pupillo eripite pauperē
11 & egenū de manu peccatorū libertate. Quod tñ † intelligendū est dūmodo non fiat iniustitia fraus & notabile præiudiciū iuribus tertij. ar. l. nec auus .C. de eman. libe. l. 2. §. merito .ff. ne quid in lo. pub. l. impuberi. de admi. tut. & .l. cum filius. de mili. te. & facit bonus tex. in .l. fin. §. sed si quis .C. cōmunia de lega. scriptū est .n. nō misereberis pauperis in iudicio .c. ne āmisso. 23. q. 4. & Ita magnū iudica sicut & paruū & nō sit apud te acceptio personarū. c. nouit, ext. de iud. & in .c. fin. 3. q. 9. & per glo. in .c. nullus il. ij. 4. q. 4. Et sic causis fauorabilibus dicimur debitores ēē, ne alijs in iustitia fiat .c. ex tenore. de fo. cōpe. & .c. nup de dona. int. ui. & uxo. et per Dec. in .c. cū oēs. in 2. lect. nu. 35. ext. de cōsti. Et in cons. 426. in duobus dubijs col. i. et cōs. 474.
12 uiso instru. col. i. Et hic † uidemus pauptatis fauore et pietate q̄ uiduæ et pupilli paupes dicūtur miserabiles psonæ ubi alias nisi paupes eēnt nō dicerētur, & fauorabiliter tractātur ubi alias nō ita cū eis ageretur Car. et Imo. in .c. significātibus de offi. deleg. Alex. in .l. i. col. 3. ff. so. mat. Dec. in .l. i. nu. 8. ff. de iurisd.

om. Iud. et pro cōmuni. Fran. Rip. in .l.i. nu. 48. ff. solu. mat. et late per Io. de Neuiz. in silua nuptiā.
13 lib. 6. nu.35. Et hinc est ēt q † q̄q̄ alias ad priuatā utilitatē per inquisitionē Iudex procedere nō debeat .l. rescripto .§. fin. ff. de mu. & ho. Bar. in extrauag. ad reprimen. in uers. inquisitio. quemadmo. in cri. læsæ ma. proce. in usibus feud. fauore tñ pauperū bene potest inquirēdo procedere. Bar. in .l. si
14 uacātia .C. de bo. uacan. lib. 10. Et hinc est ēt † q clericus qui defectum patitur scientiæ peccare dicitur nisi, inopia excuset eū, Imo. in .c. cum in cūctis. de elect. in .c.i. ext. de sum. tri. & in .c. nisi, de renun. in fi. Abb. in .c. uenerabilis. in fin. uerbis. ext. de præben. & sequitur Dec. in .c. prudentiam. col.i. de offi. iud. deleg. ubi fortius inquit, q in col
15 latione † beneficiorum magis odiosus est illiteratus q̄ homicida, Inn. in .c. cum nostris de conceß. præ
16 ben. Quia † illiteratus repellitur à sacris ordinibus .c. fi. de tempo. ordi. lib. 6. et in .c. præcipimus 34. distin. Bal. in .l. at letæ .§. fin. ff de excu. tuto. Dec. in .c. scisitatus in glos. in uer. impedimento
17 col. fin. de rescrip. Quia † scriptum est, ignorantia scripturarū est ignorantia Christi .c. si iusta. 30. dist. Et idcirco ignorans ignorabitur .c.i. 25. q. 6. et c. quia ea. 38. dist. glo. i. in .c. fi. ext. de consue. & bene refert fab. in prin. instit. Et hinc ēt
18 uidemus † ex causa paupertatis competere restitutionem in integrum ex generali illa clausula prætoris, de qua in .l.i. ff. qui. ex cau. maio. ita enim post

glos. tenet Bar. in auth. ei qui. C. de tempo. Appel. Bellem. conclu. 44. allegatio paupertatis in fi. & Abb. in. c. ex ratione. ext. de Appell. ubi Dec. nu. 46. testatur hanc esse communem sententiã & idẽ repetit in cons. 436. uisa instructione nu. 22.

19 Et hinc † est etiam ꝙ licet dominus fundi teneatur restituere bonæ fidei possessori expensas factas in fundo quas ipse quoq; dominus fecisset. l. in fundo. in prin. ff. de rei uen. siue factæ fuerint gratia quæ rendorũ fructuum, ut in. l. fundus in prin. ff. fami. herci. & in. l. fructus. ff. sol. mat. siue ad perpetuã rei utilitatem, in casibus. l. sin autem. §. fin. cum. l. seq. ff. de rei uendi. Attamen fauore paupertatis, qñ dominus esset adeo paup. ut si teneretur prædictas expensas reficere, cogeretur mẽdicare, uel necesse haberet laribus sepulchrisq; suorũ maiorũ carere; constitum est licere & satis esse domino permittere bonæ fidei possessorem capere ex his rebus quas pro melioramẽtis apposuit eatenus quatenus põt sine magno fundi detrimento trãsportare propter quod quidem dominus à prædicta solutione & restitutione liberetur ut est tex. not. d. l. in fundo, in uers. finge pauperẽ, ubi ẽt not. Bal. in 3. not. ꝙ si uellet colonus asportare melioramenta facta in fundo potest dominus cogere eum ut recipiat prætium & deserat melioramenta qđ sequitur Ias. in. l. 2. nu. 33. C. de iure emphi. & pro sing. Mars. not. 410. quidã nobilis.

20 Et hinc † est etiam ꝙ quamuis mater uidua uiginti quinq; annis maior tutelam filiorũ impuberũ intra

annũ capere teneatur uel intra idem tempus eis tutorem petere .l.2.§.fin. & .l.3. in prin. & .l. credendum .ff. qui pet. tut. alias mortuo filio in pupillari ætate succeßionem in eius bonis ammittit .l.2.C. si aduer. delic.§. pen. inst. ad sen. con. tertul. Ang. in cons. 345. primo. Soci. iuni. lib. 3. cons. 28. decisio. nu. 10. & est communis sententia, ut testatur Corn. in cons. 113. circa primũ. col. pen. lib. 4. Et licet Bar. in .l.2.§. confestim.ff. ad tertu. uoluerit q statim tutor peti debeat, magis tñ cõmunis est cõclusio q satis sit intra annum petere, uel tutelã accipere, ut ultra predictos, testatur Alex. in .l. si decesserit ante fin.ff. qui satisd. Cogan. quod non tantum in matre propter pietatem constitutũ est .l. matris pietas .C. qui pe. tuto. Ang. cons. 118. super. nu.2. Verum est in quocunq; alio qui pupillo in pupillari ætate decedenti primum gradum in successione uellet obtinere .l. sciant .C. de legi. hære. Bar. in cons. 210. an testamentum & Corn. in cons. 87. lib. 4. Fauore tamen paupertatis quando filius esset inops, multoq; ære alieno paterno grauatus, excusatur mater quæ distulit tutelam suscipere uel de tutore prouidere ut est tex. not. in. l. 2.§. quod si pater. uer. quod si penitus .ff. ad tertul. quem tex. pro singul. ad hoc alleg. Roma. sing. 115. Secundo quæro. Alci. lib. i. de uer. signi. car. 17. in paruis impreß. & Mars. not. 302. mater. post Alex. in auth. cessante .C. de legi. hære. sicut excusatur etiã is qui propter inopiam non potest tutelam admini-

strare quia oporteat eum tota die ad quærendum uictum sibi & familiæ suæ laborare & insudare .l. paupertas et .l. post susceptam .§. fin. de excusa. tu. & in .§. sed & propter ubi ēt not. Ang. inst. eo. Indignum nanq; uidetur ut alienis cogatur se negocijs immiscere qui suis super esse non potest .l. præses. .C. de serui & aqua. Cautela tamen est pro matre quod ipsa coram probis uiris protestetur & faciat scribi instrumentum publicum quod non petit tutorem dari filio nec tutelam suscipit, quia interest filij sui ne eius facultates propalentur, secundum Sa
21 ly. in .l.3.C. ad sen. cons. tertul. Et hinc est † etiā q maritus qui propter inopiam non fecit cadauer uxoris suæ cum solitis ac debitis solennijs funeralibus sepeliri, solet excusari, Petr. foller. in practi. crimi. in 2. par. secūdæ partis, sub rub. dentur capitula q suffocauit uxorem nu. 45. Quia maritus non tenetur ultra q̄ facere posit .l. maritum ff. solu. ma. & funeralia pro dignitate & facultatibus facienda sunt .l. in patrem .ff. de relig. et sumpt. fu.
22 Et propter † paupertatem excusantur homines à protestatione, Bal. in .c.3. ext. de rescrip. & Fely.
23 in .c. siqui testium. col. fin. ext. de testi. Nec non † excusantur ab obseruantia promissionis etiam iuratæ, Bal. in .c. querelam nu. 4. ext. de iureiuran. & in .c.i. de noua for. fideli. in usi. feu. & facit bonus tex. in .l. fin. ff. qui satisda. cog. p quē ita tenet Rota decis. secūda ante fin. de arbi. in ātiq. Quod ē mirabile et sūmopere notandū quia est cōtra reg. tex.

in .l.i. in prin.ff.de pac. in .l.i. de consti. pe. & in .l.l. .§. merito .ff. depo. inquibus habetur promißiones seruandas et fidem nullo modo frangendã esse. Præsertim quando interuenit iuramentũ .l. qui iurasse in prin.ff. de iureiur. & .l. siquis maior .C. de trãsac. etiam si talia iurata promissa hostibus facta fuissent .c. noli 23.q.i. Bal. in .l. dolum .§.i.ff. de dolo. Vercell. in .l. ea est natura. nu. 22. de reg. iur. Amanel. not. 66. incip. lex. Namq; periurus deũ habet ultorem .l. 2.C. de rebus cre. fit infamis .d.l. siquis maior (quæ in quocunq; iurato contractu locũ habere ex cõmuni sententia dixit Alex. in cõs. 85. nõ puto. lib. i. ut refert Cassad. decis. 2. nu. 7. de iure iu.) & alias multas patitur pœnas relatas per afflic. in tract. de iure prothomi. §. 4. in .6. not. & per Gomes. in .§. siquis postulante nu. 27. & seq. inst. de actio. Quod intelligendum est dũmodo nõ sit legitima causa legibus approbata, ut puta quia uergat in dispendium salutis æternæ, ut in .c. si uero et in .c. cum contingat, extra de iure iur. Bal. in .c. ad nostram il .3. eo. tit. uel ut quia sit illicitũ, ut in auct. scænecas. post prin. uel contra bonos mores .c. non est obligatorium. de reg. iur. in 6. quia propter neceßitatem uel difficultatẽ aliud facere oporteat, quoniã qui in his casibus iuramentũ nõ obseruant merent excusari. ut in .c. breui ext. de iure iur. per quem tex. ita dicit Afflic. decis. 323. Michael. nu. 3. & Socin. reg. 206. iuramentum. Et

24 † hinc est etiam fauore paupertatis q. licet regula=

riter litigantes teneantur Iudicibus sportulas in suorum laborum præmium præstare. §. si quis autem. in auct. de iudici. quod de iure ciui. indistincte; de iure cano. ita demum si Iudices non habent publicũ honorarium, uel aliunde se alant; introductũ est, ut in .c. charitatem. cum glos. 12.q.2. & in .c. cum ab omni. ext. de uita et hone. cle. per quem tex. ita egregie distinguit. Corse. not. in uer. sportulæ. excusantur tamen pauperes qui propter inopiam eas soluere non possunt & eo casu Iudices gratis iudicare tenentur. §. sit ubi quoq; in auct. de mãda. prin. glos. not. in .d.c. cum ab omni. (ubi Abb. nu. 9. declarat, quæ nam sint huiusmodi sportulæ, ut etiam per Alcia. lib.3. dispu. c. 12.) & in .c. statutum §. insuper. in glos. fin. de rescrip. in 6. Fran. Rip. in .l. si constante nu. 35. ff solu. ma. Paris de sindica. in uer. expensæ col. i. Maran. de ordi. iudi. 4. par.
25 distin. 9. nu. 77. & 80. Et hinc est † etiam q̃ in casibus in quibus præscriptio contra priuatas personas spacio decem uiginti uel triginta annorum terminatur ut in .l.i. & per tot. ti.C. de præscrip. longi tempo. & in .l. sicut .C. de præscrip. 30. anno. contra pauperes tamen & miserabiles personas non terminatur nisi spacio quadraginta annorũ quia cõtra eorũ iura minori quadraginta annis spatio præscribi non potest. Bal. in auth. quas actiones nu. 3. ubi etiã Ias. in .l. col.C. de sacros. eccle. Abb. in .c. 2. nu. 10. ext de præscrip. Ias. in .§. ex maleficijs. Inst. de actio. refert Balb. trac. de prescripti. par.

quintæ partis princi. nu. 5. Ad quod facit bonus tex. in .§. pro temporalibus in auth. de eccle. titu. ubi in relictis ad pias causas nõ præscribitur nisi spacio quadraginta annorum sed relicta pauperibus dicũtur ad pias causas secundum cõmunem sententiã de qua per Dec. in cons. 120. & pro tenui, nu. 4. & infra .q. seq. latius dicemus merito et c.

26 *Et hinc † est etiam q et si publica munera ad ciues cuiusq; Ciuitatis pertinere dicantur .l.i.§. personalia .ff. de mune. & ho. & ad ipsa subeunda omnes teneantur .l. omnes. la.i.C. de anno. & trib. lib. 10. poßitq; uniuersitas non habens bursã communẽ imponere collectam .l.i.§. si nemo. et ibi glos. ff. quod cuiusq; uniuer. no. spec. de exequu. senten. §. sequitur uer. quid si uniuersitas. Guid. Pap. q. 87. si uilla col. .i. Pauperes tñ excusãtur tam à publicis muneribus eatenus quatenus durat inopia .l. cura .§.i. ff. de mu. & ho. Bart. in .l. fin. C. de his qui nume. libe. lib. 10. Ioan. de pla. in .§. sed et pp inst. de excu. tuto. q̃ ẽt à solutionibus collectarũ glos. aprobata per Bar. in .l. omnes .la.i.C. de ãno. lib. x. per q̃ ita tenet Bal. in auth. defuncto .C. ad tertul. in .l. acceptã .C. de usur. Ias. in .l. auus. nu. 10. ff. de pact. Io. an. et Ant. de bu. in .c. licet. ext. de censi. Fely. in .c. si qui testium col. fin. de testi. Dec. in .c. ex epistolæ nu. 215. de probatio. P. gerar. not. 75. paupes in prin. & not. 100. neceßitas nu. 14. ubi hoc limitat non procedere tẽpore maximæ neceßitatis publicæ post Bal. in .l. iubemus nulli .C. de sacros. eccles. (Sed tu*

circa priora dicta uide Bar. in .l. 2. C. de apochis. lib. 10. & Ias. in .l. si se nō obtulit nu. 21. de re iudi.)
27 Et hinc est † etiā quod & si quilibet sui iuris uouens teneatur præcise uotū implere .l. 2. ff. de pollici. q̄a scriptū est eccles. 5. siquid uouisti deo, ne moreris reddere, displicet .n. ei stulta & infidelis promissio, ideo quodcunq; uoueris redde. Et deuter. 23. cum uotū uoueris domino Deo tuo reddere ne tarderis, & Leuit. 27. Quod semel eggressū est de labijs tuis obseruabis & facies sicut promisisti dn̄o Deo tuo, & propria uolūtate et ore tuo loqutus es. Et psal. 57. uouete & reddite dn̄o Deo uestro oēs qui in circuitu eius affertis munera & psal. 65. tibi reddā uota mea quæ distinxerūt labia mea, Fauore tn̄ paupertatis qn̄ propterea pauper uotū ut puta trāsmarinū ad implere nō posset ad aliā uoti speciē ipsi paupi cōmodiorē cōmutatio fiet, ut est tex. in .c. q̄d sup his & in .c. ex multa .§. i. ext. de uoto et utrobiq; not. Abb.
28 Et hinc † est ēt q̄ licet festiui dies sancte quidē celebrari debeāt, et ab oībus obseruari & custodiri nec manuale uel seruile opus liceat exercere .l. 2. et .3. & .l. oēs .C. de ferijs, et .l. 2. ff. siquis in ius uoca. et in .c. i. & fin. ext. de ferijs cum concor. per Boer. q. 259. & uidetur nu. 8. Idq; prius lege diuina ueteris testamenti constitutū fuerat, ut per glos. in .c. q̄d in oībus 32. q. 7. et contra faciētes peccare dicātur, Bal. in .c. i. de tre. & pace. Capel. toles. q. 158. an exequutio in addi. Abb. in .c. fin. col. fin. de iudi. & Guid. Pap. q. 216. an. exequutio in fin.

Bene tamen conceditur pauperi, ut in diebus festiuis & feriatis in honorem Dei pro suis maximis necessitatibus poßit seruilibus operibus se immiscere. ut in .c. licet. ext. de ferijs, per quem tex. ita hoc not. Abb. ibi & fely. in .c. fina. nu. 7. de maio. & obe. & Paul. oria. in repet. l. i. in prin. nu. 23. ff. de offi. eius. Ad quod facit, quod legitur Ioan. 5. tolle grabatum tuum &c. Vbi apparet q̃ dominus Saluator noster die festo curauit hominem, & iußit eũ tollere eadem die grabatum suũ. Ad idem facit tex. in .c. peruenit. de consecra. dist. 3. ubi die dominico propter neceßitatẽ lauari permittitur quia in operibus debilium uel miserabiliũ personarũ propter misericordiam dierum distinctio non est facienda, ut in .c. nunq̃. de consecra. dist. 5. & per glos. in .c. fin. ext. de ferijs. & in .c. utinã. 76. dist. & per Ias. in .l. diuus de ferijs, Dummodo huiuscemodi personæ diuina officia non dimittant, quibus neceßario insistere debent, Ang. de claua. in summa. in uer. feriæ. nu. 35. Quia scriptum est quærite primo regnum Dei & oĩa adijcientur uobis. Math. 6. cap.

29 Et hinc ẽt † uidemus q̃ usurarius paupertatis prætextu quando non habet unde extortas usuras restituat, solet excusari: ut in .c. cum tu. §. pen. ext. de usur. Ad quod facit glos. no. in .c. quia frustra in uer. restituerit de usur. quæ inquit q̃ licet usurarius repetens ab alijs usuras non audiatur nisi ipse prius extortas restituat per illum tex. quando tñ esset pauper, satis esset ipsi si cautionẽ de restituẽdo

dedisset, ar. not. in .c. odoardus ext. de solu. & in cap. olim, il 2. ubi Abbas de resti. spo. Et hinc
30 *est etiam q quamuis † regula iuris sit q aliud pro alio inuito creditore solui non posit .l. 2. §. mutui datio .ff. si cer. pet. & .l. promissor. la. i. §. si ff. de cō sti. pe. & not. in auth. offeratur .C. de litis conte. qa ex una obligatione alia oriri non debet .l. si se non obtulit .§. ait prætor .ff. de re iudi. siue loquamur de debitore generis. ut in .l. si quis argentum .§. simili q; modo .C. de dona. & in .l. cum incertus. & in .l. legato generaliter. de leg. i. siue de debitore speciei ut .d. l. 2. & .d. l. promissor. siue de debitore quantitatis .l. eum a quo .C. de solu.* Nihilominus quādo *debitor esset pauper nec haberet id præcise qd soluere teneretur, feceritq; omnem conatum suum ut haberet & solueret, & inuenire non potuit, isto casu admittetur ut aliud pro alio inuito creditore soluere posit. ut in auth. hoc nisi debitor .C. de solu. & in .§. quod autem. in auct. de fideiuss. ex causa enim difficultatis & necessitatis excusatur debitor, alteraturq; dispositio legis .l. celsus .§. i. ff. de arbi. l. omnes .C. de ferijs .l. i. ff. de offi. consu. c. 4. de reg. iu. in antiq. & not. in .l. quod te. ff. si cer. peta. & aliud pro alio solui permittitur etiā creditore inuito .l. qui autem .§. pe. de consti. pe. l. si quis argentū .§. donator .C. de dona.* Bal *in .l. ordo. nu. 9. C. de exeq. rei iud. glo. & doc. cōmuniter. in .d. §. mutui datio.* Multaq; *alia ob necessitatem concedūtur quæ alias essent probibita de quibus per* Tiraq. *de retrac. cō*

sangui. §. 26. glos. i. nu. 17. et seqq. Itaq; cōcludendū est paupertatē ipsam fauorabilē esse, ac priuilegijs decoratā, tū ex prædictis tum ex not. in .l. i. C. de opc. libert. & in .l. si quis à liberis. §. pen. ff. de libe. agno. & in .c. olim de resti. spo. et per Fely. in .c. significātibus col. i. de offi. deleg. tum ēt ex infra dicē dis, et propterea non abrefuisse de ea ipsiusq; pri uilegijs uerba facere, iuxt. not. in .l. legaut. de libe. lega. & per Bar. in .l. post contractū col. i. ff. de dona. et Soci. in .l. qui usum fructū nu. 9. de uer. oblig.

31 Declarari † tñ debet ista cōclusio ut pcedat in causis ciuilibus, inquibus paupertas priuilegijs & specialibus potitur. in criminalibus aūt nō excusatur malefactor paupertate, nisi in casibus a iure expreßis. ut in .l. palam. §. nō est ignoscendū. ff. de ri. nup. per quē tex. ita dicit glos. in .c. significasti. ext. de diuor. & in .c. quoniā. de simo. Arch. in .c. i. p illū tex. loquen tē de crimine simoniæ. prima. q. i. Bal. in .l. acceptā. q.

32 23. C. de usur. Neq; .n. † debet quisq̄ ex delicto præ miū sperare uel conseq. l. siue hæreditaria. de nego. ge. & .l. si ab hostibus. §. i. ff. solu. ma. Nec ex pro prio dolo iuuari .l. sedet si. §. plane. in fi. ff. ad exiben. et in .c. 2. ext. de dolo. et in .c. reqsiuisti. in fin. testa. Ne fraudibus et malitijs aperiatur uia. ut .l. in fūdo. ff. de rei uēdi. glo. in .l. fin. §. fi. ff. quæ in frau. cre. Ant Capit. decis. 176. in causa dñi Domitij nu. 33. Cū pro uiribus eis obuiare debeamus. ut in .c. se des apostolica. de rescrip. & ad notat Mars. in not. 177. malitijs. Et hinc dicebat elegāter glos. in .c. i.

§. qui uero, in uer. uerberibus. per illũ tex. de pace tenen. in usibus feud. q propter inopiã nemo libera tur à pœna, quinimo aggrauatur ex quo cõmutatio fit in corpus .l.fi.§.fi.C. de sepul. uio.l. si quis id qd ubi doc. not. de iurisd. om. iud. & in .c.i.15.q.6. & in .c. odoardus. ext. de solu. & per Abb. in .c. olim.
33 il.2. ext. de resti. spo. Et Qualibet † pœna corporalis quantũcunq; minima est grauior quacũq; pecu niaria .l. in seruorum in fi.ff. de pœn. glo. in .l. hæ opere. in fi. de ope. liber. Ias. in auth. ad hæc in fi. .C. de iudi. Bar. uerõ in .l. iustissime. nu.5. de edi.edic. Ant. capi. decis. 5. in causa uniuersitatis nu. 5. limitando tñ ut per Bar. in .l.i. ad fin.ff. de pœnis. & in
34 .l. leuia. in ulti. col.ff. de accusa. Dicimur † aũt esse in causis ciuilibus qñ pœna in eo actu contrafaciẽti apposita applicatur alteri obseruãti. quod est quãdo ad priuatum cõmodum principaliter agitur, in cri minalibus uero dicimur esse, cum principaliter ex delicto agitur ad publicum commodum, quo casu pœna applicatur Fisco. ita declarat glos. cõmuniter appbata. in .l.3.ff. de sepul. uio. Bar. in .l.3. de ter. moto. in .l. licitatio .§. quod illicite. de publica. & in .l. si qua per calũniam .C. de epi. & cler. Alex. in .l. uiro.ff. solu. mat. Ias. & Mod. in insti. de actio. in prin. Glo. in .c. ex parte .2. ext. de testi. cano. communiter in rub. ext. de iudi. Corn. lib.3. cons. 19. uidetur. col. 2 Rota decis. 19. de iudi. in antiq. et pro cõmuni Maran. de ordi. iudi.4. par. in prima
35 distin. in prin. Cum autem † essemus in casu in quo

non esset adiectum cuinam pœna esset applicanda tunc Fisco in dubio applicari deberet. Spe. in ti. de accu.§.i. uers. sed quid si primo. Bar. in .d.l.3.de ter. mo. mod. Perus. in .d.l. uiro. & Gomes. in inst. de actio in prin. nu. 20. Quod sane debet intelligi quando pœna ex delicto debetur .l. mulctã.C. de modo mulcta. nam si ex contractu esset præstanda, applicaretur parti aduersæ obseruanti ut in .l. siquis maior. ubi not. Bal.C. de transac. Idem si ex ultima uoluntate. Bar. in .l. uxori.§. hæres. de leg.
36 3. & in .l. paterfa. in fi. de hære. insti. Cæterũ † de iure cano. pœna in dubio applicabitur Iudici, qui in pauperes & pios usus eam cõuertere debet .c. cũ sit. in fi. ext. de Iudeis. Abb. in .c. licet. circa fi. ext. de pœnis. Dec. in auth. siqua mulier. nu. 14. .C. de secun. nup. & in rub. ext. de iudi. in.2. lect. in fi. Corn. lib. 19. uidetur prima fronte. col. pe. Dida. (qui plures ad id quotas allegat) lib. 2. uariarũ resolu.c. 9. uers. quartum nu. 9.
37 Secũdo † declaratur prædicta cõclusio ut procedat quãdo agitur de aliqua mulcta pecuniaria extraordinaria a Iudice imponenda, quoniam tunc paupertas fauorabilis est, & fas est Iudici ex causa paupertatis huiusmodi mulctam minuere, uel totaliter remittere, ut in .l. illicitas.§. fi. ubi etiam not. Bar. de offi. præsi. Bal. in .l. fi.C. de modo mulcta. Ias. in .l. siquis id quod. de iurisd. om. Iud. Et Boer. q. 349. & primo. nu.3. quãobrem dicebat Bar. in l. uni. in fi. prin. quem sequitur Ias. ff. siquis Ius di.
non obtem.

non obtem. q. potest Iudex ex officio mulctã ibi im positã ex causa paupertatis minorare, cum sit extraordinaria & ratione inobedietiæ imposita. ar. d. .l. illicitas. §. fi. & .l. eos. C. de modo mulcta. Solet .n. quandoq; ipsi quoq; legislatores ob paupertatẽ minores pœnas imponere, ut in .§. pœna aũt insti. de iniur. et in .§. conceptum. uers. pœna cum glos.

38 *insti. de oblig. quæ ex delic.* Et *quãuis* † *pauper cui propter inopiam à lege uel à iudice facta fuit ea minoratio, uel remißio, tractu tẽporis ad pinguiorẽ fortunam peruenerit, nõ tenetur propterea mulctã remissam, in totum uel in partẽ luere secundũ glo. &* Bal. *in .d. l. illicitas.* Guil. et Bal. *in .l. fi. de in ius uoc.* Roma. *sing. 24. quod non ualens. &* Boer. *d. q. 349. nu. 4. quia quod semel placuit, postea displicere non debet. c. quod semel. reg. iu. in .6.* Nemo *.n. contra se ipsum meret audiri .l. quod generaliter. C. de non nu. pe. l. sicut. C. de actio. & obli. et .l. ubi repugnãtia. de reg. iu. et per* Mars. *not. 161. emologatio.* Et *argumentũ à causa cessante locum non habet ubi actus est cõsumatus.* Bar. *in .l. fi. §. fi. in fi. ff. de dona.* Alcia. *lib. i. de uer. signi. quãq; secus dicẽdum sit in eo cui per beneficium ceßionis bonorum fuit indultum. ut in .l. ubi. C. de iure dot. & in .l. qui bonis. ff. de ceff. bono. & in .§. fi. inst.*

39 *de actio.* Cæterum *si pœna pecuniaria* † *esset ordinaria inops prætextu paupertatis non excusabitur, sed augebitur pœna, et cõmutatio fiet ei à Iudice in corporali .l. i. in fi. ff. de pœn. l. fin. ff. de in ius uo.*

glo. in .c.i. in fi. prin. in uer. uerberibus. de pace te nen. in usl. feu. Bar. in .d.l. illicitas. in fi. Ias. in .d.l. Si quis id quod. nu. 28. & ita procedunt ea quae superius in hac eadem .q. nu. 3. fuerũt adducta. Dif-
40 ferentiam † aũt inter poenam et mulctã, ponit tex. in .l. aliud .§.i. ff. de uer. signi. Bar. in .l. Iudex postea q̃ ubi clarius Alex. & Mod. ff. de re iudi. glo. & Bal. in .l. certa ratione .C. qñ prouo. non est necess. Paul. Cast. in .l.ij. §. bis datur. nu. 4. ff. de iudi. Et quae nam ordinaria poena dicatur. Bar. in .l. si qs una ff. de priua. delic. et in .l. hodie .ff. d poen. Boer.
41 .q. 254. & praesupono. nu. 6 ℂ Limitatur aũt † supra firmata cõclusio ut nõ procedat qñ tractamus de honoribus dignitatibusq; adipiscẽdis, quoniã tũc diuites caeteris paribus praeferũtur pauperibus et diuitiae pauptati, ut in .l. honores. in prin. ff. de decu. et in .l. ad subeũda .C. eo. lib. 10. p quẽ tex. ita dicit Bar. in .d l. illicitas. in fi. et Car. Alex. in .c. haec scripsimus 30. disti. et ẽ glo. nota. in .c. nullus. il 2.4.q.4. et p Socin. in .l.i. nu. 60. ff. so. ma. & hoc respectu diues dicitur honesti loci, Paup, mediocris, ciuis .l.i. cum glo. C. d deserto. lib. 10. Itẽ diues preciosioribus cibis frui paup uilioribus .c. nõ cogãtur .41. distin. Boer.
42 trac. de auto. magni cõci. nu. 30. Et hinc est † q. si legatũ uel donatio fieret honoris gratia diues ueluti dignior praeferretur pauperi ut in .l si seruus pluriũ .§. fin. de leg. i. per quẽ tex. ita dicit Io. Fab. in instit. Quibus ex cau. manu. non licet in prin. Sed si fieret pietatis intuitu potior esset conditio paupẽ

ris, ut in .l. si quis ad declinandam .§. pe.C. de epi.
43 & cle. Et hinc est † etiā q ideo ecclesiasticæ dignita
tes potius diuitibus q̄ pauperibus tribuūtur quia ob
paupertatē uilescere dicūtur. ut in cle. plerisq;. de
electio. clericis .n. mēdicare nō licet. Abb. in .c. ad
supplicationē. de renūcia. Et Pauperes non debēt di
gnitates habere dixit Oldra. in .l. rescripto .§.i. de
mune. et ho. quinimo dicebat Corn. lib. 2. cōs. 224.
nō sequendo. col. 3. q interē reipub. regi per dignio
res & ditiores, & non per pauperes. ut in auc. de
defens. ciui. in prin. et in auct. ut omnes obedi. iudi.
in prin. & diuitiæ instrumētaliter ad felicitatē uitæ
actiuæ in operationibus exterioribus consistentis co
adiuuare dicūtur. secundū philos. x. Ethi. & refert
S. Tho. secunda secundæ .q. 186. arti. 3. Et ita pro-
cedant partim ea quæ supra pro prima sentētia di
ximus, cum præsertim de testibus loquuti fuimus.
44 nu. 5. Quoniam † ea ratione in dicēdo testimonio
Viri diuites pauperibus præferūtur & cæteris pa-
ribus, diuitibus maior fides adhibetur. Soci. reg.
288. in 3. limita. quia tunc de honore agimus, cum
is honoratior sit cui magis fides adhibetur. Et cu
ius dicitur præualere testimoniū. ar. l. testium. C. de
testi. & .§. hinc nobis. in auct. de hære. & falci.
& in .§. sancimus. cum glos. in auct. de testi. & in
.§. fin. insti. de suspect. tutor. Quamobrem di-
cebat Menand. Philosoph. in Georg. Pauper si
iustam causam dixerit, aliquid accipiendi gratia
dumtaxat dixisse existimatur non pro ueritate.

Ideoq; hanc causam arbitrio Iudicis reponit tex. in .l.3.ff. de testi. nam si pauper est persona honesta; eius fides paupertate nō minuitur Alex. in cons.65. nu.2. lib.1. & in cons.237. col.1. lib.6. quia potius relligio q̄ paupertas attenditur in teste paupere .c. fin.16.q.1. glos. in .c. quiescamus.42. distin. & in .l. nec ei in fi ff. de adoptio. Et magis authoritas & dignitas q̄ numerus, & aliæ quædam qualitates attenduntur in testibus. ut in .c. super hoc. cum glo. fi. ext. de renuncia. & in .c. in nostra. de testa. & ita tenent doc. in .l. si constante. ubi in specie Fran. Rip. nu.34. ff so. ma. Abb. & Fely. in .c. siquis testium. ext. de testi. Quæ quidē omnia depositionis tempore considerantur .l.3.§. duæ. de Carb. edic. Bar. in .l.1.§. si seruus ff. de questio. in .l. ad testium .§. conditionem. ff. de testam. Aret. in .c. post cessionem. ext. de testa. Abb. in .c. literis ext. eod. et Dec. in cons. 163. in causa matrimoniali, nu. 11. Præterea
45 † pauper à dicendo testimonio non repellitur. glos. in .d.c. siqui testiū. ubi Fely. not. & in .c. si testes.§. Item testium. in glo. in uer. locuples. 4.q.3. & not. flor. in.d.l.3. ff. de testi. & supra diximus, quoniam paupertas non est de genere malorum .c. illa. in fin. 45.q.i. Fran. Aret. in cons. 13. col.10. uers. expræ dictis. & Cassad. decis. 11. de rescrip. nu. 2.
46 Secundo † limitatur prædicta regula ut non procedat quādo aliquis ob demerita sua factus est pauper, ut est casus not. in .l pe. ff. de iu. do. quem tex. singularem ad hoc dicit Pau. Cast. in .l. etiam .§. fi. ff.

so. ma. post. Bal. *in .c. quæ in ecclesiarũ. nu.* 18. *de consti. & facit bonus tex. in .l.fin.§. fi. ff. quæ in frau. cre. et in .d.l. etiam .§. licet. et glos. in .§. agno scant in auct. de fideiuss. & in .c. non satis. in uers. debitum.* 86. *distin. & quod not.* Alex. *in .l. nõ tan tum. in prin. col. pen. & ibi* Ias. *in fi. de re iudi. et* Amanel. *not.* 215. *nota quod debitor. & ita tenet* Ias. *in auth. res quæ. nu.* 22.C. *cõmunia deleg.* Fely. & Mod. *in .d.c. quæ in ecclesiarũ. cum concor. per* Tiraq. *in repet.l. si unq̃. in uer. bona. nu.*5.C. *de re*
47 *uo. do.* Et *ratio est* † *in prõptu quia delinquẽs per dere debet beneficium sibi à lege concessum .l. si ex parte.§. quamq̃ .ff. quod cum eo. & .l. relegatorum in fi. de interdic. nec ex dolo suo cõmodum aliquod sentire .l. itaq; .ff. de furt. glo. in .l. siue. de nego.ge. & in .c. officij. ext. de testa. & in .c. tuas. de usur. et per* Bal. *in .l. si tibi. in not. casu.*C. *de dona. an. nup. &* Fely. *in .c. in nostra , 37. corrolla. in fi. ext. de rescrip. &* Fran. Rip. *de peste. rub. de priuileg. cõ trac. causa pestis. col. fi. nu.* 203. Quinimo *dignũ est* ꝙ *male meriti egestate laborent .l. bona fides. .ff. deposi.l. quisquis. ad .l.* Iul. *maie. & per* Fran.
48 Rip. *in .l.i. col. pe.ff. si cer. pe.* Quæ *omnia* † *intel ligi sane debent quando demerita illa fuerunt ad ca sum paupertatis ordinata & præmeditata nam alias nõ ita essent consideranda ar.l.*2.§. *si nõ propter. et ibi* Bar. *ff. si quis cautio. glos. & ibi domini. in .c. statutum.§. cum uero. de rescrip. in 6.* Fely. *in .c. si qui testium. in fi. de testi.* Alex. *in .l. quãuis. col. 2*

.ff. sol. ma. et p Corn. lib.1. cōs. 108. uidetur. col. pē; Nā inquit Appollodo: philos. ad Lycū, Paupertas se eūdū naturā nō ē turpis, illa uero quæ propter turpē causā accidit, infamiā inurit, ideoq; ex ꝓpria culpa paup iuuari nō meretur. l. 2. et 3. C. si minor se maio. dixe. et .c. cū olim. in fi. de offi. dele. et .c. sedes. de re scrip. et .c. 2. in fi. de cogna. spiri. et .c. ad nostrā. de ēpt. et uēd et qđ not. Alex in .l. marcellus. §. res quæ col. .i. ff ad trebell. Hinc legitur apud Ant. Panor. in eius appophtegmatis, q̄ cū eques quidā ingēs patrimoniū per luxū ac libidinē absorbuisset, atq; insuper magnā æris alieni uim contraxisset quibusdā pro eo apud Alphōs. Aragoniæ regē intercedētibus ne saltē quæ debebat, corpore luere cogeretur, utq; ei subueniret, Rex ipse respōdit, si tantū pecuniæ uel in sui regis obsequiū, uel patriæ cōmodis, uel ꝓpinquis subleuādis īpedisset, audirē utiq;, nūc quoniā tātas opes, corpori īpēdit, par est ut corpore luat. ut bene refert
49 Dyda. lib. ua. resolu. 2. c. 16. nu. 5. Sublimitatur tñ † ista limitatio ut nō procedat quo ad alimēta paupibus in paupertatē culpa ꝓpria lapsis præstanda, q̄nquidē isto casu quōcunq; pauptas euenerit, huiuscemō paupibus, ne fame pereāt, subuenire debemus .c. nō satis in fi & .c. pasce. 86 distin. per quæ quidē iura ita dicit glo. in .c. sacrorū. 12. q. 2. & clarius glo. fi. in .c. pastoralis. §. uerū. ubi Dec. nu. 19. testatur eam in hoc esse cōmuniter receptā. ext. de appella. Et
50 hinc est † q̄ eleemosina pro corporis nutrimēto omnibus petētibus est largiēda, non habito, aliquo pa-

ẽto discrimine an bonus an merens nec ne petitor sit, dũmodo neceſſe habeat .c. q̃ pro. ubi ẽt not. glo. prima .q. 2. & in .c. quieſcamus. ubi latius glo. 42. diſtin. & per glo. in .c. quoniã .11.q.3. crudelius eſt enim fame q̃ bello, uel peſte perire, inquit Dec. in cons. 555. licet. nu. 12. Tertio limitatur † ſuprafirmata concluſio, ut non procedat qñ ageretur de aliqua pœna corporali imponenda, quia tunc non ſaueremus pauptati ſed ob paupertatẽ augeremus pœnã, ut expreſsim dixit Bar. in .d l. illicitas. in fi. de offi. preſ. p tex. in .l. pedius. de incen. rui. & nau. & in .l. nemo. in fi. C. de sũma tri. inquibus iuribus imponitur pœna ſecũdũ qualitatẽ et cõditionẽ perſonarũ et uilioribus augẽtur pœnæ, quæ diminuũtur maioribus. Et hac de cauſa, Mala, et moleſta, et fugienda pauptas dici põt. nã inqt Timocle. philo. q. ipſa multos ſæpe cogit ut quædã ſe indigna præter naturã cõmittãt. Et hãc eãdẽ limita. et theorricã poſt Dy. et Oldra. tenet Bar. in .l. quædã. ff. de pœn. Et hic uidmus

52 q. in ſeruis † delinquẽtibus sẽper aggrauãtur pœnæ .l. .1. §. fi. et .l. qcũq;. ff. ad .l. Cor. de fal. et in .§. itẽ lex cornelia d ſalſis iſtrumẽtis. iſti. d publi. iud. Afflic. dec. 21. dubitabatur. nu. 8. et i alijs uilioribus pſonis, Grã.

53 i not. caſu dec. 22. de præsẽti. p to. Et i alijs † nobilioribus minorãtur. glo. in .c. fi. in uer. nobilitati. ext. de pœnis. Luc. de pẽnq. in .l. 2. C. d deſerto. lib. 12. Tho. Grã. decis. 23. dum fuiſſet. nu. 9. Hinc Cic. lib. rethor. 2. dũ docet de deprecatione, inquit, et hæc ignoſcẽdi ratio quæreretur ex his locis ſi plura aut maiora

officia q̃ maleficia uidebũtur constare, siqua uirtus, aut nobilitas erit in eo qui supplicabit, Et dicebat Idem Luc. in .l. mulieres in .2. priuilegio .C. de digni. lib. 12. q in pœnis corporalibus mitius puniẽdi sunt nobiles q̃ populares, ut in .l. eiusdem .§. pen. ff. de adulte. & in .l. aut damnum .§. in ministerium. cũ glo. ff. de pœnis. Idem Gram. dec. 32. nobilis Cæsar col. i. ubi etiam inquit q nulla pæna ignominiosa imponitur nobili, ut cõsuluit Raph. Fulg. in cons. 167. supposito statuto. col. 3. quod refert Afflic. in cõsti. illa regni. quicunq; toxicum &c.

54 Sed ego † puto animaduertendũ esse, quia prædicta decis. nõ probãt nec inferunt ad limitationem Bar. nisi eatenus quatenus pauper esset ex genere suo popularis & uilis, quia propter paupertatem solam nemo efficitur uilior, dummodo sit bonis & probatis moribus decoratus .l. humilem. et ibi Bal. in uer. nota q pauper .C. de ince. nup. glo. in .c. legimus. in uer. paupertati. 93. distin. Alex. in cons. 209. nu. 3. lib. 6. & Dec. in .l. siquis id quod. nu. 25. de iurisd. om. iud. Paupertas .n. non redarguit in homine uitium, dicit Aret. in .§. fi. per illum tex. insti. de suspec. tuto. at paupertas iuncta cum delicto bene debet puniri, secundũ Bal. in .l. fi. §. at si præfatam. nu. 3. in fi. C. de iu. deli. Quamobrem in paupere nobili non credo q ratione paupertatis pœna

55 corporalis sit augenda. Cum afflictio † afflicto addi non debeat .l. diuus. de offi. præsi. et in .c. ad audiẽtiam. ext. de cleri. non resi. Et ob paupertatẽ q̃nq;

pœnæ minorari soleant. §. pœna. insti. de iniur. cum concor. Ad quod quidem facit quod de Demostene ad Alexandrũ dicitur Nõ habes, inquit, Rex uel fortuna tua maius q̃ut possis, uel natura tua melius q̃ ut uelis seruare plurimos, nulla enim de uirtutibus generosior misericordia uel admirabilior clementia, nec per aliud deo propior accedere potes q̃ ut salutem conferas hominibus uel dando si egerint, uel parcendo si deliquerint, uel indulgendo si supplicauerint, ut refert Cassane. tract. gloriæ mũdi. in .5. par. in .6. consideratione. circa fi. & post
56 modũ Gram. d. dec. 23. nu. 16. Vtilitas aũt † huius .q. est maxima, quia concludendo paupertatẽ fauorabilem esse, in omnibus legibus, decisionibus, casibus, & autoritatibus circa pertinentia ad fauores pauperum loquentibus ampla & benignior erit interpretatio facienda, quia in toto iure fauores conuenit ampliari .c. odia. de reg. iur. in .6. & .c. licet in .2. respon. de priuileg. lib. 6. & per Mars. nota.
57 294. & 453. utrumq; incipi. odia. Et hinc † not. dicebat Cassa. decis. 11. nu. 3. de rescrip. q; licet paupertas in quibusdam casibus in iure noceat attamẽ extra eos casus aiure expressos non est extensio facienda, cum alias lex fidem personarum magis q̃ facultates inspiciat. ut in .§. fi. inst. de suspec. tuto. et in .c. fin. 16. q. i. & odia sint regulariter restringenda. d. c. odia. & .l. cum quidam. de lib. & po. cum simi.

Summaria.

1 *Veritas hinc inde exagitata magis elucescit & mater iustitiæ dicitur.*
2 *Donatio facta pijs locis usq; ad quingentos aureos, ex imperiali dispositione absq; insinuatione ualet.*
3 *Intell l. illud. C. de sacros. eccles. & nu. 46.*
4 *Propter quod unum quodq; tale, et illud magis.*
5 *Dotis causa ob paupertatem dicitur pia.*
6 *Cōis intell. l. cum is. §. si in ea. de condi. inde.*
7 *Causa pia tripliciter considerari potest.*
8 *Vltima uoluntas quomodo pia causa dicatur.*
9 *Dotis causa quō dicatur pia et de intelle. l. i. ff. so. ma.*
11 *Pia causa ē quæ fauorē aīæ disponētis cōcern. et nu. 19*
12 *Relictū in redēption. capti. et alimenta paupū dicitur (piū.*
13 *Dictio, Alias, est repetitiua similium.*
14 *Duo iura præpōderant uni. et id quō procedat.*
16 *Equiperatorū eadem est dispo. & nu. 50.*
17 *Eqpatio ē diuersorū et dicitur qñ uirt. unius cōmu. alt.*
20 *Causa pauptatis dicitur pia qñ agitur de fauore pau- (pū.*
21 *Inducta ad unū finē, nō debēt operari cōtrariū.*
22 *Argumentum ualet a deriuatione uocabuli.*
23 *Pium est quod ab animi pietate descendit.*
24 *Iura adaptantur ad quæ frequentius accidunt.*
25 *Causa pia solū corā ecclesiastico Iudice cognoscitur. et quō hoc intelligatur & procedat. nu. 30.*
26 *Spiritualia a solo ecclesiastico iudice diffiniūtur.*
27 *Causa pauperū corā iudice layco et ecclesiastico tru-*

tinari põt. Idẽ de causa pia dicendũ est declarãdo ut (nu.30.
29 Causa funeris corã prætore uẽtilatur.
31 Iudx secularis in pijs causis ius cano seruare tenetur.
32 Falcidia an de relictis pauperibus detrahatur.
34 Arg. a falcidia ad trebellianicã et econtra ualet.
35 Intell. l. si quis ad declinandã in prin. C. de epi. et cle.
36 Argumẽ. a uerbis narratiuis facti nõ licet assumere.
37 Intell. c. 1. de testa. lib. 6.
38 Arg. a cõtrario sẽsu ẽ tacitũ. et nũq̃ sumitur ad correctionẽ legũ, qñ cõstitutio ĩ sẽsu directo põt aliqd opa.
41 Causa pauperum dicitur miserabiliũ personarum.
Causa miserabilium personarum dicitur pia.
42 Arg. pe loco ad personam ualet et econtra.
43 Argumentũ de loco ad rem & econtra ualet.
44 Hospitale pauperũ dicitur pius locus. & piæ causæ priuilegijs gaudet.
45 Maior est causa q̃ causatum.
47 Denominatio fit a potentiori.
48 Alimentorũ causa ob paupertatẽ fauorabilis est.
51 Pauptas est pia causa et gaudet priuilegijs causæ piæ.

Quinto quæro An causa paupertatis dicatur pia?
1 & ut ueritas hinc inde † exagitata magis elucescat. iuxta not. in .c. graue. 35. q. fi. & per glo. in .c. cũ Io. hæremita. de fi. instru. & per Ias. in rub. de uer. oblig. in. 5. col. & in .l. 2. C. de edend. & Curt Senior. in cons. 11. statuto parmensi in principio cum mater dicatur iustitiæ secundum Bal. in lege: libertini. ff. de sta. ho. & Corn. libro secundo

cons. 239. uidetur. col. pe. in huius .q. progressu arguam ad partes, demum pro ueritate concludã.
2 Primo igitur arguo pro parte affirmatiua † & q̃ Paupertas sit pia causa, probatur in .l. illud.C. de sacros. eccle. ubi refert Imper. q̃ antiquitus dubitatũ fuerat, an donationes super pijs causis factæ usq; ad quingẽtos aureos absq; insinuatione ualerent? et respõdet constituẽdo ualere donationes in quibuscũq; rebus factas usq; ad præfatam quantitatem, uel in sacrosanctã Ecclesiam, in xenodochiũ, orphanotrophium, uel in pauperes, uel in alios ibi enumeratos casus, absq; actorũ confectione, in cæteris uero nulli datur licentia, quacunq; alia causa, quasi pietatis iure subnixa ut ueterum scita ualeat permutare, ex quibus quidẽ colligitur causã pauperũ inter alias pias causas claudi, eademq; decisione, eodẽq; iure terminari, & consequẽter ab ipso legislatore pro causa pia reputari. cum præsertim de pijs causis proposuerit quæstionẽ, et in decisione plures causas pias enumerando, de causis quoq; pauperũ fecerit mentionẽ. Et ita istũ tex. ad hoc inducit Roma. in repe. auth. similiter. col.i.C. ad .l. falci.
3 Huic fundamento † disputandi gratia respondetur q̃ in .d.l. illud. Impera. nõ intellexit solũ loqui de pijs causis, licet circa pias causas tantũ proposuerit quæstionem, qđ probatur per uer. adiecta ibi, uel in quãcunq; ciuitatem etc. ex quibus apparet dispositionẽ illius tex. emanasse non solũ fauore piæ causæ uerũ etiam pauperũ, & ciuitatis, & similiũ fauo-

rabiliū et sic non infertur propterea q̄ paupertas sit pia causa, quia si hoc esset, Ciuitas quoq;, quia ibi enumeratur, pia causa diceretur. ut plura determinabilia pariformiter determinarētur. ar. l. iam hoc iure. ff. de uulg. l. quamuis. C. de impub. cū concor. per Dec. in. l. in testō. la. i. in 3. not. C. de mili. te.
4 Secundo † pro parte Affirmatiua facit nā propter qđ unum quodq; tale & illud magis. l. de accessionibus. §. itaq;. ff. de diuer. & temp. præscrip. & in auth. multo magis. ubi ēt not. Bal. de sacros. eccle. et per glo. in cle. uni. in prin. in uer. profectō. de rel
5 liq. & uenera. sācto. Sed causa dotis † propter paupertatē dicitur pia. ut in. l. cum is. §. si in ea. ff. de
6 cond. inde. quē tex. ita † cōmuniter intelligunt doc. Ias. ibi. Rom. in rep. d. auth. similiter. col. 3. Bal. nouell. de doti. in quinta par. prin. nu. 2. Dec. in cons. 120. & pro tenui. nu. 4. Boer. q. 94. incip. & textus est, sicut ēt de causa alimentorū dicit Bar. in. l. alio. de alimē. et ciba. leg. et in. l. diuus. ff. ad. l. falci. ergo a fortiori ipsa paupertas pia causa dici debet.
7 Sed responderi potest † q̄ causa pia tripliciter consideratur, primo latissime pia causa dicitur, omne id qđ a iure humanitatis intuitu fauorabiliter introdu-
8 citur, ut est † circa morientiū uoluntates & dispositiones in quarum fauorē humanitatis intuitu iura interpretantur. l. si pars. ff. de inoffi. testa. & in. c. fi. ext. de sen. & re iudi. nam cum in ipsis morientibus disponendi amplius non redeat arbitriū. l. i. C. de sacros. eccle. leges humanitatis & pietatis intuitu

disponũt quantũ poßibile est, testantiũ iudicijs fauere debere .l. in cõditionibus primũ locũ .ff. de cõdi. et demo.l. fideicõmissa.§. item siquis. de leg.3. eorũq; ultimas uoluntates, pias appellãt. c. ultima uolũtas. 13 q.2. Abb. in repe.c. cũ esses. col. fi. ext. de testa. hinc ueniens cõtra uoluntatẽ testatoris dicitur iura pietatis uiolare .l. cõtra uoluntatẽ .C. de testa.manu. Bal. nouell. de doti. in prin. quintæ parti. & Io. ne
9 uiz. in silua nuptia.lib.6.nu.19. Secundo † cõside ratur pia causa large pro causis in quibus publicus uersatur fauor, cuius uigore lex specialitates inducit, ut est in dotibus, nam cum causa dotis dicatur
10 præcipua † .i. fauorabilis, secũdũ Tiraq. de retrac. cõuentio.§.i. glo.2. nu.10. uel præcipua, idest principalis, ar.l. quibus præcipua de uer.signi. quia per eã deuenitur ad matrimonia, et ciuitates hominibus replentur .l.i.ff.so. ma.l.2. & 3.ff. de iure do. et .l. 3.ff. de priui. credi. Idcirco iura appellãt eam fauorabilẽ.d.c.fi. de sent. et ẽt causã piam .d.l. cũ is.§.si in ea & per Bar. & doc. in .d.l.i.so. mat. et in .l. 2.§.fi. de dona. & in .l. si ego. in prin. de iu. do. & est cõmunis sentẽtia, ut testatur Bal. nouell. in .d. 5. par. prin. in prima col. Et ita assumẽdo piã cau
11 sam Paupertas est causa pia. Sed † capiẽdo causam piam stricte & proprie, sicut tertio modo sumitur pro causa fauorẽ animæ disponẽtis cõcernente, ex mente glo. in .l. siquis titio. de leg.2. cum concor. de quibus infra hac eadem .q. nu.19. Paupertas nõ est pia causa, quia nõ semper casus paupertatis fa-

uorē animæ disponētis concernit, ut supra in .q. præced. in pri. et ī prima, secūda, et tertia limita. meri-
12 to. etc. Tertio pro hac parte † adducitur tex. in .l. nulli. C. de epi. et cle. et .§. si quis aūt. in auct. de ec cle. titu. ubi relictū in redēptionē captiuorū uel in alimēta pauperū dicitur piū, & uolūtas testatoris hoc disponētis dicitur pia. ut ibidē, in uers. omnibus et per glo. in .§. seq. in uer. ad pias. ubi in exēplifica- tione piæ causæ cōnumerat ēt causas pauperū. et in .§. interdicimus. eo. tit. ubi permittitur alienatio rei ec clesiasticæ in redēptionem captiuorū, et egentiū pa- bula, uel alias pias causas, itaq; colligitur causā pau
13 perū piā esse, cū † dictio illa, alias, sit repetitiua si miliū. glo. in .l. quidā relegatus. de re. dub. glo. & doc. in .l. si fugitiui .C. de ser. fug. quā cōiter ad hoc pōderari tradit Afflic. decis. 244. Ill. col. 2. et per Bar. in .l. sedet reprobari. ī prin. de excu. tu. Are. et Ias. in .l. quæcūq;. C. qui admitti. Huic motiuo respōde tur q in dictis iuribus large dicitur piū, quia fauorē alimentorū cōcernit. ut superius respōdēdo præcedē ti fundamēto diximus. uel secūdo dici pōt q dato q illo casu uere et proprie dicatur piū, illud tū procedit ob cām alimētorū fauorabilē secū annexā. iuxt. not. per Bar. in .l. alio. ꝺ alimē. leg. et in .l. diuus. ad .l. falci.
14 Duo.n. † iura fauorabilia, potētiora sūt q unū. ut ī .§. si igitur. in auct. de cōsang. et ute. fra. et in auth. itaq; .C. cōia de succe. et in .§ sed hodie. insti. de adop. sed semota causa alimentorū uel qlibet alia fauorabili cā simili, tūc pauptas nō erit causa pia. arguēdo a rōne

cessante .l. adigere .§. quamuis. de iure pa. & .c. cũ cessante. in prin. de appella. cum concor.

15 Quarto † & ultimo pro hac sentẽtia adducitur q͂a causa redẽptionis captiuorũ, et causa pauperũ æquiperatur. glo. in .l. sancimus. in uer. animas. & in .l. fi. in uer. captiuorũ .C. de sacros. eccle. Et hinc est q̃ sicut ex causa redemptionis captiuorũ permissa est rerũ ecclesiasticarũ alienatio, ita ex causa pauperũ, ut in octaua .q. princi. in 4. speciali in cõtra. nu. 19. inferius dicam, causa autem redẽptionis captiuorũ est pia, §. si unum in auct. ut cũ de appell. Cogno. ita pariter de causa paupertatis dicendũ est,

16 ut æquiperatorũ † eadẽ sit dispositio. per nota. per glo. fi. & doc. in .l. siquis seruo .C. de fur. & in .c. si postq̃ .§. fi. in uer. prouisio. et ibi domini. de elec. in .6. & per Ias. in auth. quas actiones. nu. 19. uer. tertio pro opi. pla. C. de sacrosan. eccle. & in .§. ex maleficijs. nu. 39. inst. de act. cum concor. per Hier. Cagno. in .l. prætor. nu. 5. de reg. iur. & Tiraq. de retrac. consan. §. 15. glo. i. nu. 11.

17 Huic fundamento † respondetur retorquẽdo argumentum, nam si causa redemptionis captiuorum & causa pauperũ æquiperatur, ergo una diuersa est ab altera, quia æquiperatio est diuersorũ, ut in .§. est & aliud. inst. de dona. & in .l. i. de leg. i. & in .l. 2. C. cõmunia de lega cum utrobiq; nota. Præterea non uidetur uerũ q̃ causa redemptionis captiuorũ, & causa pauperũ sint exequatæ, uelut id iure non probetur. nam glo. in .d. l. sancimus. & in .d. l. fina. non ui

non uidetur æquiperare, sed dispositiones illarum legũ de causa redemptionis loquentiũ, ad causas et pauperum trahere. itaq; ibi esset extensio nõ æqui
18 peratio. quoniã † æquiperatio dicitur quando uirtus unius cõmunicatur, & unitur alteri, & per uiã regulæ de una ad aliã fit exequatio. & tũc ab æquiparatis licet arguere. ut declarant doc. in .d.l.i. ubi in specie Fran. Rip. de leg.i. Cagno. in .d.l. prætor. nu.5. & Mates. in trac. extensionis. nu. 11.
19 Econuerso † autem q̃ paupertatis causa non sit pia, arguitur primo quia causa pia est illa quæ concernit fauorem animæ disponentis .§. si unum. auct. ut cum de app. cogno. Abb. in .c. 2.nu. 10. de præscrip. glo. in .l. siquis titio. de leg.2. q̃ ita intelligit Bar. in repe.l.i. nu. 33.C. de sacros. eccle. Bal. in.l. eam quam. nu. 11.C. de fideicon. & in .c. cõquestus. in fi. ext. de ferijs. Bal. nouell. de doti. in .d.5. par. prin. Dec. in .l. captatorias. ad fi.C. de mili. te. & in cons. 72. uiso puncto. nu.3. & est cõmunis sententia, ut testatur Bello. in cons. 16. stat statutum. col.2. Et hinc omne relictũ pro anima dicitur piũ. Abb. in rub. ext. de testa. in 2. col. & in .c. relatũ. il.i. ext. eo. ti. an. fin. & locus in quo pia exercentur dicitur pius. Io. an. in .c. Ioannes ext. de testa. Abb. in cons. 31. facti contingentia. col.i. par.i. Sed causa paupertatis non semper adaptari põt ad actũ pium & ad fauorẽ animæ alicuius disponẽtis. ut supra in .q. præce. in limita. apparet merito. et c.
20 Huic fundamento † respõderi potest, q̃ causa pau-

pertatis ita demum est pia, quãdo tendit in fauorẽ & utilitatẽ pauperum, sed quãdo iura aliquid forte in odiũ paupertatis inducũt, tunc dispositio quãtumcunq; ad causam pauperũ pertinens nec fauorabilis est, nec pia, & si aliter diceremus inducta in fauorem operarentur contrarium. contra tex. in .l. qđ fauore de legi. & in .c. quod ob gratiã de reg.
21 iu. in 6. Et inducta † ad unũ finem operarẽtur contrariũ, cõtra tex. in .l. legata inutiliter. de adimẽ. lega. in .l. nomen. §. fi. de leg. 3. in .l. 2. ante fi. C. de iura calu. & in .c. maiores. §. sed adhuc. de maiori. & obe. qñ uero talis causa respicit fauorẽ pauperũ sẽper in se pietatẽ cõtinet, et uideri põt in .§. i. insti. Qui. ex cau. manu. nõ licet. in .§. unũ. in auct. ut cũ de appell. cogno. in .l. 2. C. de epi. et cle. et alibi passim.
22 Secundo facit quia † ualet argumentum à deriuatione uocabuli ut habetur in l. i. in prin. de acqui. pos. & insti. de testa. in prin. & per Alcia. in .l. tabernae de uer. signi. Ad quod est bonus tex. in .§. & non ineleganter. insti. de iure na. & in .l. i. in prin. de contraben. emp. & per Bar. in .l. omnes populi. 6. q.
23 prin. nu. 59. ff. de iusti. & iu. Hoc stante † habemus ꝙ piũ dicitur, qđ à pietate descẽdit, ut de Impera. inquit Bal. in proe. ff. nu. 15. quem ibi sequitur Hie. Cagno. nu. 71. & quod notã. tradit Abb. in .d. cons. 31. col. i. sed ista pietas nõ semper in paupertate uersatur, ut deducit Por. in .§. i. inst. quibus ex cau. manu. non licet & exemplificari potest quando sumus in honoribus & dignitatibus exercendis ut supra di

ximus in .q. præceden. in prima limita. nu. 41. Vel quādo propter demerita propria pauper euasit. ut in eadē .q. in .2. limi. nu. 46. ergo paupertas absolute nō est pia causa, in causa .n. pia uersatur pietas & cōsideratur uniformiter, ut uideri pōt in terminis auth. similiter .C. ad .l. falci. & .c. relatū. ext. de testa. cū similibus. Huic respōderi pōt ut supra precedēti fundamēto proxime respōdi, Et præterea licet causa paupertatis aliqñ in se pietatē nō habeat, nō idcirco desinit esse pia, sat est .n. q regulariter et ut plurimū pietatē cōtineat, cū † iura quæ
24 frequētius accidūt, nō quæ raro cōtingunt, potissimū cōsiderare soleāt .l. nam ad ea .ff. de legi. et .l. legaui de libe. lega. cū similibus licet aliquādo casus quoq; raro contingētes decidant .§. insula. de re diuisi.
25 Tertio † adducitur pro hac sentētia, quia causa pia solū corā iudice ecclesiastico & non layco trutinatur. Abb. in repe. c. cū esses. col. fi. nu. 33. ext. de testa. & probatur quoniam pia causa respicit spiritualia. Bar. in repe l. 1. col. fi. nu. 81. C. de sacros eccle. Sed
26 spiritualia † à solo iudice ecclesiastico diffiniūtur .c. decernimus. & .c. quāto ext. de iudi. & .c. iudex. de sen. excom. lib. 6. Alex. in .l. titia. col. 2. ff. sol. ma. ergo pia causa corā iudice ecclesiastico nō layco ter
27 minatur. Sed causa pauperū † nō solū corā iudice ecclesiastico, uerū ēt layco cognosci pōt, ut in terminis .l. si cōstāte. et .l. maritū. ff. so. ma. et to. ti. ff. et codi. qui bo. ce. pos. et p Fely. in .c. significātibus in glo. in uer. pauperē. de offi. de lega. ergo nō est pia causa.

28 Huic fundamento † respondetur q causa pia non solum corã Iudice ecclesiastico uerũ ẽt layco agi põt. ut in .l. uni .c. quando Imper. inter. pup. & uidu. & in .l. qui heres erat. in prin. ff. fami. hærci. Hinc
29 est † q causa funeris, quæ pia est, coram prætore uentilatur .l. at siquis .§. sicut. de relli. & sump. fune. & not. Abb. in .c. relatũ il.i. per illum tex. de
30 testa. Itaq; † distinguendum est q aut pia causa cõcernit tẽporalia, uel eis annexa, & corã quocunq; Iudice layco scilicet & ecclesiastico põt uentilari, hinc Bar. in .l. solent. nu. 13. de Alimen. leg. inquit q si pauperi layco alimenta relinquũtur, potest tã coram Iudice layco q̃ ecclesiastico de causa cognosci, Aut causa pia concernit spiritualia, uel eis annexa et tũc a solo Iudice ecclesiastico cognosci potest. Abb. in .c. 2. ext. de iura. calum. Mars. in not. 70. Iu=
31 dex. & Rota decis. 3. de consuetu. in anti. Sed † bene uerũ est q Iudex secularis in huiuscemodi pijs causis ius cano. debet obseruare, & secundum illius dispositionẽ iudicare etiam in foro ciuili. Ant. de but. & Imo. in .c. clerici. de Iudi. Abb. in .c.i. nu. 3. de consti. & fely. in .c. causã. in prin. de testi.
32 Quarto & ultimo facit † quia si paupertas esset causa pia, de relictis pauperibus nõ detraheretur falcidia. ut in auth. similiter .C. ad .l. falci. et in corpore unde sumitur .§. si autem hæres. auct. de eccles. titu. sed consequens est falsum, ut in .l. siquis ad declinãdam. in prin. C. de epi. & cle. ubi qui uoluit in relictis factis pauperibus uitare falcidiam,

pauperes directo hæredes instituit (tunc .n. cessat falcidia. per not. in .l. si hæres abeo .ff. ad trebell.) nam alias bene locus fuisset falcidiæ , si per fideicõ missum eis fuisset relictum, ar. illius tex. & proba tur etiam in .c.i. de testa. lib. 6. ubi ea ratione non detrahitur trebelleanica de relicto pauperibus, q͂a substitutio erat directa , ergo si fideicom. & non di recta fuisset, detraheretur. & ita arguit Io. And.
33 *ibi ergo. et c.* Sed *respondetur* † *q̃ non est uerum q̃ de relictis pauperibus detrahi falcidia debeat. et primo per tex. in .d.auth. similiter tenendo q̃ causa paupertatis sit pia. ut in .d.§. siquis autem. in auct. de eccle. ti. secundo per not. per glo. & doc. in .c. 2.ext. de sepultu. tertio per tehorri.* Bal. *in .l. id q͂d pauperibus. nu.* 30. *uers. quid ergo dicemus?* C. *de epi. & cle. & capell.* Tolos. *q.* 83. Item *fuit quæsitũ*
34 *an trebelleanica. arguendo* † *a falcidia ad trebellea nicam & econtra per not. in .l. marcellus .§. quod autem .ff. ad trebell. & in .l. iubemus .*C. *eo. & per* Euer. *in centu. in loco a falci. ad treb. in prin.* Nec
35 *ob tex.* † *in .d.l. siquis ad declinandam. quia ibi sũt uerba facti narratiua, quæ contingentiam ponunt, q̃ scilicet quidam ut euitaret detractionem falcidiæ directo pauperes hæredes instituit , non tamen sequitur ex hoc q̃ si per fideicõmissũ ille pauperibus*
36 *reliquisset falcidia detrahi debuisset, nam* † *a uerbis narratiuis facti non licet arguere. glo. in .l. uni. .C. quãdo nõ peten. par. in .c. auditis. in uer. expost facto de electio. in .c.i. de rerum permu. in 6. Iac.*

in .l. illã. col. fi. C. de colla. Roma. in auth. similiter in 10. speciali piæ causæ in ultimis uolunta. C. ad .l. falci. Vel secundo respondetur q & si de iure .ff. falcidia de relictis pauperibus detrahi forte potuisset. per not. in .l. i. §. ad municipũ .ff ad .l. falci. & illo iure antiquo inspecto procedat dispositio .d. l. siquis ad declinandã ut supra inductæ. attamẽ de iure nõ uo codi. & nouissimo authẽti. in relictis pauperibus sicut in alijs ad pias causas relictis falcidia cessat, ut
37 in .d. auth. similiter. Ad textũ aũt in .d. c. si pater † de testa. in 6. respõdet Bal. in .d. l. id quod pauperibus. nu. 30. q ibi sumitur argumentũ à cõtrario sẽsu respectu legitimæ tantũ. nõ aũt respectu falcidiæ
38 aut trebelleanicæ, quoniã † argumentũ à cõtrario sensu est tacitũ .l. inter socerũ .§. cũ inter .ff. de pac. dota. ideo cessat eo casu quo lex exprimit cõtrariũ, quia expressũ facit cessare tacitũ, & potẽtius est .l.
39 precibus .C. de impube. Adeo † q tale argumentũ ad correctionẽ legũ qñ cõstitutio in sensu directo potest aliquid operari, nunq̃ sumi debet. ut in .c. à nobis. in .l 2. et ibi not. Abb. ext. de sen. excõmu. glo. in .c. significasti. de fo. compe. & in .c. uni. de æta. & quali. lib. 6. & in cle. i. in uer. obseruare. de sen. excom. cum pluribus concor. congestis per Nicol. Eue. in centu. in loco à cõtra. sensu in .2. fallen. sed si argueremus à contrario sensu .d. c. i. ad inducendã detractionẽ falcidiæ de relictis pauperibus induceremus correctionẽ .d. auth. similiter. merito. et c.
40 Quid ergo dicemus? Ego teneo † paupertatem

causam piam esse, & partem affirmatiuam ueriorẽ esse, tum per ea quæ supra, non obstan. respon-sionibus præmissis, quibus mox replicabitur, tum
41 etiam quia † causa pauperum dicitur miserabilium personarum, cum pauperes miserabiles sint perso-næ, ut in .c.1. & ibi Panor. de postulan. & in .c. si gnificantibus ubi etiam Abb. de offi. delega. & per Alber. in dictiona. in uer. miserabilis, sed causa mi serabilium personarum dicitur pia; spec. in tit. de instru. editio. §. nunc aliqua. uers. & scias q̃ relicta. Fely. in .d.c. significantibus. nu. 6. ergo causa pau-perum dicitur pia. Itaq; dicebat Bal. in .l. illud. in prin. C. de sacros. eccle. q̃ ubicunq; fit donatio pijs locis, pauperibus, uel pro redemptione captiuorũ dicitur pia. & q̃ sit uerum q̃ Paupertas sit pia cau
42 sa corroboro ultra prædicta, nam † ualet argumẽ tum de loco ad personam & econtra .l.1.§. offilius .ff. ne quis eum qui in ius uo. ui exi. iuncta .l. 2. eo. ti. & est bonus tex. in .c. peruenit. iuncto .c. cũ
43 ecclesia. ext. de immuni. eccle. Et ualet † argumen tum à loco ad rem & econtra. ut .l. pe. ff. de Iusti. et iu. & in .l. siquis ita legauerit. de au. & ar. lega.
44 Ias. in .l. uinum. nu. 6. si cer. pe. in fi. Sed locus † pauperũ, quod hospitale dicitur, est pius quando erectũ est episcopi autoritate. Abb. in .d. cons. 31. facti cõtingentia col. 2. post glo. in cle. quia contin git de relig. domi. et Bal. in .l. orphanotrophos. C. de epi. et cler. gaudetq; oĩbus priuilegijs cõcessis ec-clesijs. l. oĩa priuilegia. C. de epi. et cle. Arch. ĩ. c. si ex

laycis.10.q.i. Abb. in .c. ecclesiæ. col.i. ext. de immuni. eccles. & in .c. cum sit generale. col.i. de fo. compe. Alex. lib.2. cons. 209. in prin. Calderi. in cons.i. de relligio. domi. Corn. in cons. 206. licet in hac consulta. col.i. lib.i. Capra. in cõs. 54. circa primum. col. pe. & Dec. in cons. 488. in causa. nu. 4. Et bona hospitalium æquiperari bonis ecclesiarum consuluit Pau. Cast. in cons. 295. in fi. & Dec. in cons. 504. in casu occurrenti. col.i. cum cõcor. per Nicol. euer. in centu. in loco ab eccle. ad pia loca. & Corn. lib. 3. cons. 57. in causa col.i. ergo ipsorũ quoq; pauperum personæ & res & causæ, piæ dici debent. quod ad hunc stringitur nam si loca pauperũ dicuntur pia, & fruuntur immunitatibus fauore & causa pauperum. ut in .l. sancimus la. 2. ibi huiusce modi pijs consortijs .C. de sacros. eccle. & not. Bal. in .d.l. omnia. per illum tex. à fortiori & ipsi pauperes pij appellari & immunitatibus potiri debent,
45 ut † maior sit causa q̃ causatũ .l. de accessionibus .§. itaq; .ff. de diuer. tempo. præscrip. & per Bar. in auth. multo magis .C. de sacros. eccle.
Et tenendo hanc sententiam quam tenet Bal. in .l. illud. in prin. & in auth. quas actiones. col.i.C. de sacros. eccle. & in .l. pe. in fi.C. ad treb. dicens q̃ omnia priuilegia quæ competunt ecclesijs, competunt etiam pauperibus. per tex in auct. de eccle. titu. et nouissime Bello. in cons. 16. stat statutum. per totũ. post Ias. in .§. ex maleficijs nu. 41. insti. de actio. Non obstant responsiones fundamentis supra relatis

pro hac sententia. & primo quatenus responsū fuit
46 † ad .l. illud. q ibi non solum fauore piæ causæ, sed etiã causa aliorum fauorabiliū, ut pauperū & ciuitatis emanauit illa dispositio, unde neceßario non concluditur q paupertas sit causa pia. Quoniam replico fatendo responsionem q ibi tex. loquatur et in pijs causis, & in alijs fauorabilibus ibi enumeratis sed ratio quare ibi enumeratur inter pias causas, tanq̃ fauorabilis, causa pauperū, est, quia paupertas propter pietatem fauorabilis est, & pia. Pie .n. datur quod pauperi datur inquit Bal. in repe .l.i. nu. 26.C. de sacros eccle. ratio uero quare ibi enumeretur ciuitas, est quia æquiperatur piæ causæ, & utile dominiū transit in ciuitatem ipso iure sicut in pias causas .l. fi. illo eo. tit. et idcirco gaudet alijs quoq; priuilegijs piæ causæ.

Secūdo non obst. quatenus respondendo secūdo fundamento dicebamus q capiendo piam causam stricte & proprie pro causa fauorem animæ concernente, paupertas (quia non semper est talis) non est pia causa. quoniam replicatur ut supra dictum fuit in responsione ad primum fundamentū opinionis negatiuæ. nu. 20. Et præterea licet aliquando fauorem animæ nõ contineat, nõ propterea desinit esse pia, cum denominatio a potentiori facienda sit .l. quæritur de sta. ho. & ea quæ cõmuniter accidunt cõsiderari soleant .l iij. cū duabus seqq. ff. de legibus.
48 Tertio † non obst. responsio data ad .l. nulli. & ad .§. siquis autē. cum concor. q ibi large causa pau-

pertatis dicitur pia, quia fauorē alimentorum concernit, uel quia causam alimentorū secū habet annexā. Quoniā replicatur q̃ ratio finalis ibi est causa paupertatis, nā causa alimentorū fauorabilis est et piæ causæ equiperatur q̃n in se pietatē habet ob paupertatē, alias aūt quādo alimēta debētur diuiti causa alimentorum nō est adeo fauorabilis & priuilegiata sicut quando alimenta debētur inopi Bar. in .l. alio de alimen. & ciba. leg. Are. in cons. 97. in causa. col 2. & est optimus tex. in .l. mela. post prin. ff. de alimen. leg. quem ad hoc allegat Alex. in .l. si certis annis. col. 2. nu. 5. C. de pact. & sequitur Gome. in .§. præiudiciales. nu. 5. inst. de actio. Et ex his constat non obstare, q̃ duæ qualitates ueluti po
49 tentiores præponderare debeant quoniā † illud procedit quādo unaquæq; per se operatur. Bar. in repe. l. arrogator. nu. 10. ff. de adop. Io. Crot. in .l. re coniuncti. col. 2. de leg. 3. sed ut diximus causa sola alimentorum absq; paupertate in casu nostro non operatur. merito. et c.
50 Quarto † & ultimo non obst. q̃ ex quo paupertas æquiperatur piæ causæ, cum æquiperatio sit diuersorū, non sit proprie pia causa, Quoniam replicatur id uerum esse ante æquiperationē sed æquiperatione sequuta illæ duæ qualitates diuersæ uniūtur & efficiūtur fere eædem, idest uirtus unius attribuitur alteri adeo ut dispositum in una censeatur etiam dispositum in altera. ut in materia legatorū & fideicommissorum tradunt communiter scriben.

in .l.1. de leg. 1. et habetur per Bar. in .l. si constāte. in .q.7. ff. so. ma. Abb. Dec. & alios. in .c. translato per illum tex. ext. de consti. & per Corn. lib. 2. cons. 82. in hac consultatione. col. 3. ex quibus om=
51 nibus concludo † causam paupertatis esse piam & per consequens gaudere omnibus priuilegijs, immunitatibus & specialibus quibus causæ piæ utuntur, quæ enumerāt doc. in .l.1.C. de sacros. eccle. et Roma. in repe. auth. similiter .C. ad .l. falci. & nouissime Tiraq. in trac. de pijs causis. per to.

SEXTA QVESTIO

Summaria.

1 Paupertas ueluti qualitas naturalis præsumitur.
2 Fundās se in paupertate debet eam probare.
3 Fundans se in neceßitate debet eam probare.
4 Quilibet fundamentum suæ intentionis probare tenetur.
5 Paupertas probatur ex qualitate loci. & quomodo testis deponere debeat, ut probet iacentem in hospitali pauperem esse ibidem, & q carceratus, exul. & ostiatim uictum querens pauper dicatur.
6 Paupertas probatur ex qualitate temporis.
De præsenti præsumimus in præteritum & non econtra.
Argumentum de loco ualet ad tempus.

7 Paupertas ab effectu probatur.

8 Rustici & pauperes non solent pullis & delicatis uiuere cibis.

Cedens bonis, impotens satisfacere creditoribus, et discalceatus incedens, dicitur pauper.

Cessio bonorum est beneficium paupertatis.

9 Paupertas probatur per famam publicam uicinorũ uel uulgi opinionem.

10 Præsumitur res sic sese habere uti uulgus opinatur.

11 Paupertas quãdo probetur per famã uel uulgi opin. secundum communem sententiam.

12 Vulgi opinio quando est sufficiens probatio debet plene probari.

Fundans se in tẽpore illud probare tenetur sicut qui fundat se in aliqua qualitate eã probare debet.

13 Fama quomodo per testes probetur remissiue.

14 Probatio paupertatis per famã non est cõcludens.

Probatio negatiuæ sat est q̃ per indirectũ cõcludat.

15 Vbi plena probatio nõ potest haberi, satis est q̃ Iudex ex uæhementi opinione inducatur.

16 Ratione difficilis probationis sat ẽ præsũpta ꝓbatio.

17 Probatio pauptatis multũ pẽdet ab Arbitrio Iudicis.

18 Iudex in initio processus debet declarare aliquem pauperem esse.

19 Iudex declarat quæ sit miserabilis persona.

20 Et quæ dicatur utilis.

21 Et quæ dicatur dignior.

22 Et quot dicantur facere multitudinem.

23 Et quot anni dicantur facere lõgum tempus ad hoc

ut ex obliuione perdatur possessio.
24 Et gñraliter qñ casus nõ ẽ decis. a iure statur arb. Iud.
25 Etiam in penalibus.
26 Iudex p qualitate personarũ et facultatũ iudic. tene.
27 Iudex arbitratur ĩ casibus nõ decisis, ĩ deci. stamus. le
28 Vbi casus est legis ibi nulla est dubitatio. (gi.
29 Lex quãdoq; uocat pauperes eos quorum bona nõ excedunt quinquaginta aureos.
30 Quãdoq; eos qui centum aureos habent in bonis.
31 Quãdoq; eum qui suis quotidianis laboribus uiuit.
32 Quãdoq; dicitur pauper qui male utitur substan. sua.
33 Quandoq; qui in carcere detinetur.
34 Qñq; qui p alijs fideiubet, uel pecun. reti. sub usur.
35 Diues & idoneus dicitur qui tot poßidet quot ualet res de qua agitur.
36 Glo. in. §. si uero absunt. in uer. substantiã. in auct. de hæred. & falci. est cõmuniter approbata.
37 Iudex nõ arbitratur in casibus cõsuetudine declaratis.
38 Consuetudo dicitur lex non scripta. & in casibus nõ decisis uim legis habet.
39 Casus consuetudine terminatus dicitur neccessarius & non arbitrarius.
40 Sicut iudicans contra legem facit litem suam, Ita iudicans contra consuetudinem.
41 Transgressor legis sicut punitur, ita consuetudinis quoq; punitur transgressor.
42 Testatoris intentio sicut interpretatur secundũ leges. ita interpretari debet secundũ consuetudinẽ.

Sexto Quæro quomodo Paupertas probetur & consequenter quis pauper esse dicatur? Sed ante q̄ ad quæstionis solutionem deueniam, præmitto in primis q. Paupertas † ueluti naturalis qualitas inquocūq; præsumitur ut not. Alber. in .l. ex persona. per illum tex. C. de proba. iunctis dictis superius. in 3. .q. prin. nu. 5. quilibet enim nascitur nudus & pauper. ut in .c. sicut. 47. distin. Inde Cato. Infantem nudum cum te natura creauit. et c. Nihilominus in
2 *Iudicijs † fundans se in paupertate tenetur illā probare tanq̄ causam suæ intentionis, sicut & qui fundat se in diuitijs, eas probare debet. ut est glo. magistra. in .l. si uero .§. qui pro rei qualitate. in uer. dubitatur .ff. qui satisda. cogan. per quam dicit ibi Bal. & Ang. q. ubicunq; paupertas uel diuitiæ sunt causa & fundamentum allegantis, ei incumbit onus probandi, etiam in negante, ut ibi referunt Paul. Castr. Alex. & Ias. Et eam glos. ad hoc meliorem de iure dicit Bal. in .l. 4. C. quando fiscus uel priua. & singularem inquit Afflic. decis. 377. princeps nu. 6. & ita tenet Bal. in .l. paupertas .ff. de excu. tuto. Paul. Cast. in .l. si decesserit .§. si uero .ff. qui satisda. cog. Alex. in .l. ex diuerso .§. si in iudicio in fi. ff. solu. matr. & in cons. 37. consulitus. lib. 7. Dec. in cons. 120. & pro tenui. col. 1. Alcia. de præsumptio. regu. 2. præsump. 27. nu. 4. ubi testatur hanc esse*
3 *cōmunem sententiam. Et hinc est † q. fundans se in necessitate, eam probare tenetur .l. fideicommissa .§. si rem. de leg. 3. Ias. in .l. ut uim. col. 1. de iusti.*

& iu. Et hinc est q si patronus petit ut pauper alimenta à liberto suo, paupertatem probare tenetur .l. fina. ff. de libe. agno. Et qui alium tanq̃ pauperem uult reijcere, debet paupertatem probare .l. si creditores .§. fi. ff. de priui. credi .l. i. §. sed & si satis .ff. de magi. conuen. & qui paupertatis prætextu à tutela uult excusari, debet paupertatem suam probare .§. sedet propter cum glo. fi. insti. de excu.
4 tuto. Et semper † quilibet tenetur probare id qđ est fundamentum suæ intentionis .l. 2. & .l. ab ea parte. & .l. uerius .ff. de proba. Abb. in .c. bonæ. ext. de elect. Paul. Castr. in .l. matrem .C. de proba. Alex. in .l. diuortio. col .1. ff. solu. mat. Ias. in rub. C. qui admitti. col. 2. et Afflic. in proem. decis. nu. 4. notanter ait q Vir prudens propalare non debet, quæ probare non potest .c. plerunq; .2. q. 5. & idem tenet pro communi sententia Corn. lib. 2. cons. 63. licet. col. 2.
5 His præmissis † respondent ad .q. uarijs in locis scriben. q Paupertas diuersimode pluribusq; modis probatur. Et primo q probatur ex qualitate loci nam eo ipso q probatur aliquem morari in hospitali, dicitur eius paupertas probata. secundum Bal. in .l. si quis ad declinandam. in prin. nu. 5. C. de epi. & cle. per illum tex. dicentem neminem pauperiorem esse illo qui est inopia tentus & languens in hospitali nec cessarium sibi uictum non potest afferre, ex quo quidem text. colligendum est q testis ut perfecte probet deponere debet, q talis ob nimiã paupertatem

qua astringitur moratur in hospitali, & non sufficit simpliciter deponere talem in hospitali morari, quia cum possit ut mendicus ibi morari, & ut seruiens, & officialis, ut probatio de neccessitate concludat, debet exprimere causam quãobrem ibi moratur. ar.l. non hoc.C. unde legi. & .l. neq; natales .C. de proba. Item probatur paupertas ex qualitate loci eo ipso q' probatur q aliquis propter nimiũ æs alienum cogitur permanere domi, & quia de facili ad creditorum instantiam capi potuisset, alibi tutus morari nõ potest. ita notan. inquit Bal. in .l. in fundo. 2. lec.ff. de rei uendi. per quem tex. not. ibi Ange. q mercatores decocti dicuntur pauperes, quia cogũtur proprijs laribus carere. sequitur Frã. Rip. in .l. si cõstante. nu. 28. ff. solu. mat. Vel quia sit in carceribus detrusus & ibi alimentorũ penuriã patiatur, quia dicebat Bal. in trac. de carceri. in prin. q inter pauperes personas nulla pauperior aut tristior inuenitur q̃ carcerata quæ propterea sibi uictum non potest afferre. ut in .l. iudices.C. de epi. & cle. Vel quia coactus fuerit diutius exulare, & proprijs laribus carere. ar.d.l. in fundo. quia paupertas sæpe ab exilio solet oriri secundum glo. in auct. de exiben. reis in prin. in uer. aguntur quã sequitur Alex. in .l. si cum dotem .§. si maritus, nu. 7. ff. solu. ma. Vel quia ostiatim & de loco ad locũ uictum quærere soleat. ut per cano. in .c. odoardus ext. de solu. Bal. in auth. sed hodie. nu. 2.C. de act. & ob. Aquens. in .d.l. si constante. nu. 31.

Secunde

6 *Secundo † probatur Paupertas ex qualitate tempo ris, nam quãuis ex præterito pauper non præsumatur in præsenti pauper, Bar. in .l. in confirmãdo .ff. de confirma. tuto. Attamen econuerso de præsenti bene præsumitur in præteritum, et qui ad præsens est pauper, præsumitur in præteritũ pauper. Bar. & Bal. in .l.3.C. de proba. glos. & doct. in .l. .i.§. si magistratus.ff. de magistra. conue. & in .l. si qui adulterij .C. ad .l. Iul. de adulte. et per Corn. lib. .i. cons. 130. uiso libello col. 2. et Dec. in cons. 541. uisa donatione. nu. 13. & quia ualet argumẽt. à loco ad tẽpus, ut in .l. uinũ. & ibi Bar. & doc. ff. si cer. peta. et est bonus tex. in .l. fi. et ibi Bar. ff. de tritica. & in .l. ratio. §. si per uẽditorem. et ibi quoq; Bar. ff. de act. emp. sicut ex qualitate loci probatur paupertas, ita q; probetur ex qualitate tẽporis dicẽdum est.*

7 *Tertio † probatur paupertas ab effectu, Cuius quidem probationis species ualde efficax est, cum sit sensitiua qua nulla efficacior est, nam quærere rationẽ ubi sensum habemus, est infirmitas intellectus dicit Bal. in rub. ff. de rerum diui. col. fi. & in .l. i. col. 2. C. qui accusa. non pos.*

8 *Probatur † ergo paupertas eo ipso q; probatur & apparet aliquem mendicare, secundũ Bal. in .d. l. si quis ad declinandã nu. .5. uel manducare solũmodo panẽ milij, uel aliũ uilem panem, & aquã tantũmodo bibere. Bal. in .c. ad aures. ext. de rescrip. Aquens. in .d. l. si cõstante nu. 31. rusticæ enim personæ & pauperes non solent pullis uel alijs delicatis cibis uiuere sed Caseo, cepis.*

& fabis. glo. in .l. seruis urbanis. in uer. cibarijs de leg.3. quinimmo peccare dicũtur qui pauperibus lauta cõuiuia exibẽt .c. unum orariũ. 25. distin. ante fi. cum concord. per Boer. trac. de autho. magni consilij. nu. 30. Vel eo ipso ꝙ probatur aliquos incedere discalceatos. Bal. in .l. si uero .§. qui pro rei. ff. qui satisda. cogan. Ias. in .d.l. si constante. nu. 146. Vel nõ posse suis creditoribus satisfacere .§. sed neq; in auct. de fideiusso. & .l. nã is. ff. de dolo. per quæ iura ita elegãter dicit Bal. in auth. præterea. nu. 4 .C. unde Vir & Vxor. Vel cessisse bonis. doc. cõmuniter. in .d.c. odoardus. de solut. & in auth. hoc si debitor .C. de pigno. Alex. in .d.l. si constante. nu. 13. et pro cõmuni Aret. in .§. item si quis in fraudem. col. i. insti. de actio. Ad quod quidem preterea facit nam qui uult consequens, uult etiam omne suum neccessariũ antecedens .l.3.§. fin. ff. de serui. rusti. prædi. l. ad rem mobilem. & .l. ad legatum. de procura. & .l. illud. de acqui. hære. cum similibus, qui igitur cessionem bonorũ legitime probat, probat etiam suum neccessarium antecedens, idest paupertatem ob quam cessionis beneficium fuit inductũ .l.i.C. qui bon. ced. pos. & .l. pen. ff. de cessio. bon. Et hinc notãter dicebat Bar. in .l. tres tutores. nu. 4. ff. de admi. tuto. ꝙ quando bona alicuius uenduntur à creditoribus præsumitur ꝙ ille sit pauper & non soluendo, & ꝙ alias nõ permitteret distractionem. Item dicitur ab effectu probata paupertas eo ipso ꝙ probatum est aliquem ex suis laboribus pro

prioq; artificio uiuere .c. qđ super & ibi not. Abb. ext. de uoto. uel inde uiuere non posse Bal. in .l. paupertas .ff. de excusa. tuto. uel quia facta fuit diligenter excußio per uicinos uel amicos in bonis alicuius, & repertũ est ipsũ modicas facultates exiguumq; patrimonium habere. Bal. in .l. quicunq;. col. pen. C. de ser. fugiti. & in .l. 2. col. 2. C. quando Fiscus uel priua. uel alijs similibus modis quos breuitatis gratia ommitto.

9 Quarto † probatur Paupertas per famam publicam uicinorum seu uulgi opinionem. ar. l. cum delanionis .§. asinam. de fun. instruc. ita tenet glo. in .l. ubi adhuc. C. de iure do. sequitur Bal. in auth. quod locum. col. fin. C. de colla. & in .l. paupertas .ff. de excusa. tuto. & in .l. i. nu. 3. C. de reuo.
10 bis quæ in fraud. cred. Ad quod quidem facit † quia præsumitur res sic sese habere uti uulgus opinatur .l. i. uersic. circum colentium .ff. de flumin. Et hinc ab opinione uulgi licet arguere .l. librorũ. .§. quod tamen caßius. de leg. 3. & in .l. labeo. ubi Bar. ff. de supell. leg. glo. in .c. præterea. de uer. signi. in .c. nõ nulli. uer. dietas. de rescrip. cum cõcor. per Euer. in cẽtu. in loco ab opinio. uulgi.

11 Bene uerum est q † Bar. in .d. l. si constante. in secunda .q. secundæ .q. prin. distinguit q aut sumus in casibus in quibus paratur modicum preiudicium & tunc sufficit per famam publicam uel uulgi opinionem, paupertatem probare, & ita procedere intelligãtur prædicta. Aut sumus in casibus magni

præiudicij, & tunc nō sufficit eo modo probare, sed remittitur arbitrio iudicis. per nota. per glos. communiter approbatam in auth. præterea C. unde uir & uxor. Vbi hoc idem tenet etiam Bar. ibi. & in .d.l. paupertas. de excu. tut. quatenus se remittit ad dicta per se in .d.l. si constante. Bal. in .l.i. in .2. lectu. & in .l. si decesserint .§. si uero. ubi etiā Paul. Cast. ff. qui satis. cogan. Imol. Alex. et Mod. in .d.l. si constante. ubi Ias. nu.148. testatur hāc esse communem sententiā. quibus addo Car. Alex. in .c. quo iure. col.i. distin. 8. & Arct. in .§. sed & propter.
12 Insti. de excusa. tuto. Hæc autem † uulgi opinio et fama uicinorū, plene ac perfecte probari debet, cum per eam uolumus paupertatē probare, quāuis enim in casibus magni præiudicij nō sit sufficiēs probatio, nihilominus quotiescunq; ea probatione niti uolumus debemus eam plene deducere tū ne duo specialia insimul circa idem concurrāt iux. no. in .l.i. .C. de do. promiss. in .l. cū post. §. gener. ff. de iu. do. in .l. siquis reum. §. fin. de pollici. iuncta .l. fi. C. de sacros. eccle. & per Bar. in .l. si is qui pro emptore .ff. de usuca. & in prima sua .q. incipi. Lucanæ ciuitatis in fi. primæ par. & per doc. ordinarie in .l. singularia .ff. si cer. pet. tum etiam quia fundans se super aliqua qualitate, debet eam plene probare .l. matrem. ubi Paul. Castr. C de proba. Saly. in .l. actor. eo. tit. Alex. in .l. diuortio. in prin. ff. so. ma. & not. in .l. ab ea. per illum tex. & in .l. cū de lege. & in .l. uerius. ff. de proba. & per glo. et doc. in .l.

eum, actum. de nego. gest. qui dicunt q fundãs se in tempore illud plene probare tenetur sicut quilibet alius qui in aliqua qualitate se fundat, eã plene probare tenetur. Dec. in .c. ueniens. nu. 34. ext. de testibus. & in cons. 454. iuridicas. col. 2. & per Tiraq. de retrac. cõsangui. §. 32. glos. uni. nu. 96. ubi ait hoc generale in omnibus esse. & nos superius di
13 ximus. nu. 4. huius .q. Qualiter aũt † probetur fama, & quomodo testes ut plene eam probent testificari debeant, docet Bar. in .l. testiũ .§. eius quoq; .ff. de testibus. et in .l. de minore .§. tormẽta. col. 4. nu. 19. ff. de questio. Imol. in .l. cum quidã .§. quod dicitur .ff. de acq. hære. Aret. in .l. is põt. nu. 6. eo. tit. Bal. in .c. dudũ. il. 2. nu. 26. ext. de elect. Dec. in .c. ueniens. col. fina. ext. de testibus. et in .c. in presentia. nu. 28. ext. de proba. Mars. nota. 185. probationes. Capel. Tolos. q. 179. item fuit quæsitũ quomodo testis. & Cassad. decis. 3. de proba. & quomodo differat fama publica, cõis opinio & notoriũ declа. glo. in .c. manifesta. 2. q. 1. & Rot. dec. 6. de ex
14 cept. in nouis. Et Vlterius † animaduertendũ est nã & si paupertas qñq; ex supradictis cõcludenter nõ probetur. ut esse potest qñ per famã uicinorum uel uulgi opinionem fit probatio, quoniã posset uulgus male sentire. iuxta illud Philelph. deca. 3. saty. prima. heu uulgi insanas mentes sensuq; rebelles, & Saty. 10. linquẽs ignari murmura uulgi. nihilominus satis esse uidetur. paupertatẽ ita probari, quoniã sumus in probatione negatiua quia testis depo-

mens de paupertate alicuius, nil aliud facit q̃ q̧ testificatur illum in bonis amplius nisi tot non habere, quo casu sat est probationem concludere per indirectum. ut magistraliter dicit Bar. in .l. actor in lectu. antiq. C. de proba. Bald. in .l. i. in fin. C. de re iudic. Paul. Castren. in .l. i. in fin. ubi etiam Alexan. nu. 18. ff. si cert peta. Bart. Paul. Ias. & alij. in .l. in illa stipulatione. cica fin. de uerb. obli. Innoc. Bald. & Cano. in .c. tertio loco. ext. de pro bat. & late per Dec. in .c. quoniam contra. eo. tit.
15 & Gramma. decis. 56. Andreas. nu. 4. Et ubi † perfecta & plena probatio haberi non potest, sufficit q̧ Iudex ex uehementi opinione inducatur .l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milita. .l. filium. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. l. dolum. C. de dolo. l. consensu. C. de repu. .l. ait lex. de adulter. l. omnes. §. huius. cum ibi nota. ff. de his quæ in frau. cred. Bar. in .d. l. in illa. in fin. Cassad. decisio. 7.
16 conclusit Rota. in fin. de dolo. Et ratione † difficilis probationis sufficiens est præsumpta probatio secundum Bald. in auth. quas actiones. col. fina. C. de sacrosan. eccles. & tunc lex inditijs & argumentis est contenta Bald. in .l. quicunq;. col. fin. C. de seru. fugiti. & in .l. siquis in hoc genus. C. de sacrosan. eccles. & per Alex. in cons. 24. lib. 2. &
17 Dec. in cons. 577. uiso. nu. 12. Cæterum † licet ita ut diximus probetur paupertas, Attamen quis pauper dicatur pendet ab arbitrio Iudicis, cui à lege datum est iudicare quis pauper, & quis diues ha-

bendus sit ita tenet glos. in auth. præterea. in uer. locuples .C. Vnde Vir & Vxor. quam ibi approbat Bal. Alex. Ias. & Dec. qui testatur eam esse cõmuniter approbatam, & post eum Bello. idem testatur in cons. 16. stat statutum. col. 2. & eandem sententiam tenet Ang. & Port. in .§.i. col. 2. & 3. inst. quibus ex caus. manum. non licet Fely. in .c. si qui. col. fin. ext. de testi. & in .c i. nu. 6. ext. de accusa. Alcia. in .l. quos nos .§. locuples. nu. 12. de signi. Dec. in .c. sedes. de rescrip. ubi nu. 25. testatur hanc esse cõmunem sententiã. & in cons. 163. in causa matrimoniali. nu. 6. Alex. in cons. 91. nu. 3. lib. 7. & Fran. Aret. in cons. 13. uiso diligenter themate. col. 10. uers. uenio ad secũdum de paupertate Egi. bellem. conclusio. 44. allegatio paupertatis.
18 in fi. Pet. Foller. in practi. † crimini. in fi. in ea parte quæ fragmentorum pars nuncupatur. rub. de uiolen. circa possessio. nu. 113. ubi notan. inquit q iudex in initio processus debet illum esse pauperem declarare, quia cum certa doctrina reddi non
19 posit, arbitrio iudicis remittitur. Sicut † infimi li iudicis arbitrio reponitur ut declaret quæ nam miserabilis persona dicatur. Ioan. Andr. in .c. significantibus extra de offi. delega. Bar. & Bald. in lege .i. in fin. C. quando Impera. inter púp. & uidu. Alex. libr. 4. cons. 17. uiso instrumento. col. i. Et
20 sicut statur † arbitrio iudicis quæ nam uilis persona dicatur Bal. in .l. graccus. in princ. C. ad legem
21 Iul. de adult. Vel † quæ dicatur dignior glo. Abb.

22 & Dec. in .c. sedes. ext. de. rescrip. Et sicut † sta-
tur declarationi Iudicis quot dicãtur facere multi-
tudinẽ. Bal. in .c. cum causam. il.i. col. pen. ext. de
testi. Alex. & Ias. in .l. licet imperator. de leg.i.
Alber. in dictiõ. in uer. multa. Vel quot † anni
dicantur facere longũ tẽpus ex cuius obliuiòne pos
sessio perditur. glos. in .l. furtũ .§. fundi. ff. de usuca
24 pio. Et generaliter ubi casus † nõ est determinatus
à iure semper standum est arbitrio & declarationi
Iudicis. ut in .l.i. in fi. ff. de iure deli. bonus tex. cũ
glo. in auct. de exiben. reis in prin. glo. in .c. potuit
in uer. cleri. ext. de loca. Bal. in .c. canonum statu
ta. post prin. de cõstitu. Bello. in .§. loca. col.i. insti.
de loca. & conduc. Gram. decis. 34. in præsenti de
25 cisione. nu. 45. Etiam in † pœnalibus. ut in .l.i.§.
expilatores. ubi per illum tex. not. Bar. ff. de effra
cto. & expila. & nota. in .c. de causis. in fi. ext. de
offi. delega. glo. in .l.3. C. de sacrosan. eccle. quã ad
hoc not. Rip. in .l.4.§. Chato. nu.9. de uer. ob. Ias.
in .l. non dubiũ. nu.6. C. de legi. & in .l. iubere caue
re. nu. 18. de iuris. om. iu. Dec. in .l. si fugitiui. nu.
84, C. de ser. fugi. Gome. in .§. pœnales. nu. 39. in
sti. de actio. cum concor. per Tira. plures casus enu
merantẽ. in repeti. l. si unq̃. in uer. omnia. uel par
26 tem. nu. 31. C. de reuo. dona. Iudex aũt † pro qua
litate personarum, facultatũ, causarũ, & rerũ om-
nium iudicare tenetur. iuxta not. per glo. in .l. tam
dementis. C. de epi. audi. & in .l.3. in prin. & in .§.
.i. ff de testi. et per Ias. in repe. l. admonẽdi. nu.272

ff. de iureiu. & moueri poterit ex probationibus & præsumptionibus & opinionibus supra in hac.q. re
27 latis. Declarari † tamen debet ista conclusio & regula supra firmata ut procedat in casibus in quibus lex nõ declarat nec exprimit quantitatẽ patrimonij illius de quo quæritur, quoniã eo casu obscura significatio et dubius casus arbitrio iudicis remittitur habita ratione personarũ & facultatum ut supra decidendus. ar.l. si filiæ de leg.3. & not. per Bal. in rub.ff. si cer. pet. col.i. & ita declarat Bar. quẽ alij sequũtur. in.l. si constante. nu. 14 ff. solu. ma. Bal. in.d. auth. præterea. nu. 4. Car. Alex. in.c. quo iure. 8. distin. & Afflic. decis. 179. in quadam nu.3. Cæterũ si essemus in casu à lege expreßim deciso, standũ esset legis dispositioni.l. in fundo. & ibi Bal.
28 in.2. lectu. ff. de rei uendi. Nam † ubi casus est legis, ibi nulla dubitatio cadit.l. ancillæ .C. de furt. Corn. lib.i. cons. 109. uiso infrascripto themate. in fi. & in claris non opus est coniecturis.l. continuus. §. cum ita. de uer. obli. & .l. ille aut ille. de leg.3.
29 Et hinc † uidemus legem aliqñ existimare pauperẽ eum cuius facultates quinquaginta aureos nõ excedunt, ut in.l. non nulli. ff. de accusa. & in.c. prohibentur. 2.q.i. spec. in tit. de accusa. uers. item excipitur contra accusatorẽ q; est pauper. & per Bar. in.l. qui accusare. in primo nota. ff. de accusa. Aliqñ
30 eos qui † centum aureos non habent in bonis. §. sed nostra. insti. de succeßio. liber. glo. in.§. fina. in uer.
31 pauper. in auct. de exiben. reis. Aliquando eum †

qui suo quotidiano labore, quotidianisq́; operibus uix uiuere potest. l. *paupertas.* ubi Bal. *de excusa. tuto.* Ang. Aret *in.§.sed & propter. insti. eo.* Abb. *in.c. quod super. col.i. per illum tex. de uoto.* Ali=
32 *quando eum † qui incipit male uti substantia sua.* Bar. Alex. *& alij in.d.l. si constante. in 2.q. secun*
33 *dæ.q. principa.* Aliquando † *pauper appellatur à lege isqui in carceribus detinetur .l. iudices .C. de epi. audi.* Alber. *in dictio. in uers. pauperum.* Ali=
34 *quãdo † etiam is qui pro alijs sæpe fideiubet. uel pecunias sub usuris consueuit retinere* Ange. *in .l. in persona.§.i.ff. de pact.* Alex. *in .d.l. si constante.*
35 Et *aliquando † uidemus leges habere eum dumtaxat pro diuite & idoneo qui tot habet in bonis quot ualet id de quo agitur. ut in .l. si uero.§.i.ff. qui satisda. cogan. & est glo. singularis de testibus loquẽs in.§. si uero absunt. in uers. substantiam. quam ibi approbat* Bar. *in auct de hæred. & falci.* Et *licet*
36 *de ea † uideatur dubitasse* Iaso. *in .l. fideiussor. in prin.ff. qui satisda. cogan.* Attamen *in .d.l. si con=stante. nu. 155. testatur eam communiter approba=tam fuisse. et in auth. præterea. col. fin. supra alleg. inquit non uidisse doct. magnæ authoritatis eam re probantes. quam q; reputat singula.* Roma. *in .l. 2. in prin.ff. qui satisd. cogan. & late comprobat & tuetur in .d. auth. præterea.* Fabia. *de pepis. nu.* 80.
37 *& seq.* Ampliari *autem potest † ista declaratio ut locum habeat etiam in casibus à consuetudine termi natis, nam sicut ubi casus est legis cessat arbitrium*

Iudicis, ita quoq; ubi aliquid consuetudine termina-
38 tur, cum ipsa † consuetudo, lex non scripta dica-
tur. §. ex non scripto. insti. de iure natu. & .l. diu-
turna. ff. de legi. & in casibus à iure nō decisis eam
dem quam lex scripta authoritatem habeat .l. sedet
ea. cū.ll. seqq. ff. de legibus. et .c. cōsuetudo .i. distin.
39 glo. in .c. cæterū de testi. cogen. Et ideo † dicebat Bal.
in .l. quicunq;. nu. 17. C. de seru. fugit. q̃ quando su
mus in casu à consuetudine declarato dicimur esse in
casu neccessario & deciso & non arbitrario, & pro
ptera iudicis arbitrium cessare debet. per glos. not.
in .l. quid ergo. §. pœna grauior. in uers. onerasset.
quam ibi approbat Bar. nu. 12. ff de his qui notan.
in fa. Et hinc bene dixit Bar. in lege seruum quoq;
publice. ff. de procura. q̃ in pœnis arbitrarijs il-
lud est certum, quod est consuetudine approbatum
Et Bal. in .l. etsi seuerior. col. 2. C. quibus ex caus.
infa. irroga. q̃ si de consuetudine constat, pœna ar
bitraria redacta est ad ordinariam, namq; tenetur
Iudex in pœnis consuetudinem sicut legem scriptam
sequi, ar. legis sacularij. §. sunt quædā. ff. de extra
40 ordinar. crimi. Et idem Bald. † in authen. iube-
mus. C. de Iudi. not. inquit q̃, sicut Iudex contra le-
gem scriptam iudicans litem facit suam, ita quoq;
iudicans contra consuetudinem. & sequitur Ias. in .l.
de quibus columna secunda. ff. de legibus. Et sicut
41 † punitur transgressor legis ita pariter consuetu-
dinis transgressor punitur. glos. in .c. 2. extra. de
consuetu. Bal. in .l. i. nu. 7. C. quæ sit lon. consuetu.

42 Et ſicut † intentio teſtatoris interpretatur ſecundum legum diſpoſitiones, cum quibus ſe cōformare uoluiſſe uidetur .l. fin. ubi Paul. Caſt. not. C. de uer. ſigni. Bar. in .l. uxorem .§. teſtamento. de leg. 3. ita etiam interpretatur ſecundū conſuetudinē. Bar. in .l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad trebell. in .l. ius iurandi .§. cum ita. de ope. liber. Imol. in .c. potuit in fin. ext. de loca. & Card. Alex. in .c. ſacroſancta. 22. diſtin. Quāobrem concludendū eſt q ſicut ceſſat arbitriū Iudicis quando à lege ſcripta reperitur deciſum, quis nam pauper dicatur, & quot in bonis habere debeat, ne pauper nuncupetur, Ita etiam quando idem reperiretur à cōſuetudine inductū ſeu declaratū, Iudicis ſilere debet arbitrium. per nota. per Fely. in .c. inter cætera. nu. 8. ext. de reſcript.

SEPTIMA QVESTIO.

Summaria.

1 Paupertas fauorabilis eſt in materia expenſarū in Iudicijs faciendarum.

Aduocatus pro aduocatione, rite honorariū capit.

2 Omne officium exigit ex honeſtate pecuniam.

3 Aduocatus cogere poteſt cliētulū officio Iudicis pro præſtatione honorarij ſui. & omnis labor honeſto præmio decorari debet.

4 Preſbiter Parochianus poteſt diuina officia denegare non preſtantibus oblationes.

5 Aduocatus ecclesiæ non tenetur eam iuuare si salarium subtrahitur ipsi.

6 Aduocatis salarium est debitum, partibus quoq; se se amicabiliter componentibus.

7 Aduocati salariū succedit hodie publici stipēdij loco & quasi castrense peculiū dicitur, de eoq; filiusfa. testatur, nec fratribus conferre tenetur.

9 Aduocatus debet pauperi gratis patrocinari.

10 Aduocatus qui renuit pauperi gratis patrocinari, saluari non potest.

11 Rex Frāciæ litē habēs cū paupe. puidet ei de aduoca.

12 Afflictio afflicto addi non debet.

13 Procuratores & Notarij licite possunt pro suis laboribus consequi mercedem.

14 Pauperibus tū gratis patrocinari, et scribere debēt.

15 Et idem quoq; in medicis est dicendum.

16 Medicus non consequitur honorarium pro sanitate data uel danda, sed pro labore.

18 Medicus mederi tenetur etiam infirmo inuito.

19 Pauper hodie non habet subleuantem.

20 Aduocatum gratis habens an repetere poßit expēsas ab aduersario in expensis condemnato pro aduocato quas uere non soluit.

21 Obligatio Antidoralis est magnæ efficaciæ.

22 Quādo duo aduocati inuicem patrocinantur nō pōt unus ab alio honorarium petere.

23 Donatio propter benemerita præsumitur.

24 Expensarū refectio fit ne in dāno sint iuste litigātes.

25 Priuilegiatus concurrens cum nō Priuilegiato facit

non priuilegiatum gaudere priuilegio suo.
26 Priuilegium datum uni ex litigantibus cōmunicatur alteri in pertinentibus ad litis exequutionem.
27 In Priuilegijs stricta fit interpretatio.
28 Si Aduocatus remisit clieti expēsas aduocationis ani mo donādi, ab aduersario nō repetūtur alias secus.
29 Pauperi qui expensas litis uictori reficere non possit quomodo subuenitur.

PRIMVM SPECIALE IN IVDICIIS.

¶ Septimo Quæro postq̄ supra conclusimus paupertatem fauorabilem esse quibus priuilegijs & fauoribus gaudeat in iudicijs. Et respondeo q̄ plura sunt
1 Paupertati indulta in Iudiciorum materia. Et † Primo fauorabilis est ratione expensarū in iudicijs faciendarum. nam & si Aduocatus rite cōsequi, uel petere possit pro aduocatione honorarium à clientibus suis, habita ratione rei de qua agitur, partium conditionis, cōsuetudinis loci, & facūdiæ suæ ut in .l.1.§. in honorarijs .ff. de ua. & extraor. cogni. per quam quidē ita tenet glo. in .l.1.§. ait Prætor. il. primo. in uer. non habebunt .ff. de postu. & in .l.1. in uer. construxerint .C. de suffra. Etiam de Iure canonico. ut in .c. non licet. 11.q.3. & in .c. fina. 14.q. quinta glo. & Cardi. in .c. qui studet .1.q. .1. glo. in .c. statutum §. assessorem. in uer. moderando. de rescrip. in .6. Gui. pa.q.102. licet. et .q.190.
2 in honorarijs. Quia † omne officiū exigit ex honestate pecuniam inquit Bal. in .l.2.C. de ope. liber.

3 Et hinc † non ineleganter dicit Bar. & scrib. in .l. properandum .§. illo proculdubio. post prin.C. de Iudi. q Aduocatus cogere potest officio Iudicis mercenario clientulũ suũ, ut sibi honorariũ soluat. per illũ tex. qd sequitur Alcia. in .l. creditori. in uer. patrocinio.C. de pact. Et Amanell. in sing. 253. glos. est. notanter inquit q Aduocatus cui nõ satisfit de salario dimittere põt clientulũ suũ, & adhærere parti aduersæ eãq; iuuare per glo. ad hoc singu. ad tex. relatã. in .l.i. in glo. fin.C. de aduo. fisci. Nam unusquisq; labor debet honesto præmio decorari .l. fin. .C. de statu. et imagi.l. fi. circa fi.C. de Quadri. præscrip. & .c. cũ secundũ. ext de præben. & in .c. ex his.12.q.i. & in .c. fin 7.q.i. ubi notat glo. prima. q labor sine premio & fructu esse nõ debet, iuxta illud cum labor in dãno est crescit mortalis egestas. .§. si quis autẽ. uers. ne autẽ. in auct. de Iudi. & per glo. in .c. charitatem. 12.q.2. quoniã uulgariter dicit solet, q omnis labor optat præmium. ut inquit
4 Mars. in nota. 693. uulgariter. Quod † adeo uerũ est ut dixerit glo. sing. in .c. omnis. Christianus. de consecra. distin. prima, q Presbiter parochianus potest diuina officia parochianis, nisi ei oblationes præstiterint, denegare. quã glo. pro notã. ad hoc allegat Dec. in .c. cũ inter. nu. 24. ext. de exceptio. Sed intelligẽda est, ut procedat, ut infra nouiter deduce
5 mus in hac quæstio. sexto speciali nu. 17. Et † dicebat quoq; Bal. in .c. breui. ext. de iureiu. q Aduocatus qui promisit ecclesiæ patrocinari, si postea ecclesia

ei subtrahit salarium, non tenetur eam ulterius in
6 uare. secundũ glo. ibi. Nam † salarium dicitur ad
uocatis pro eorum laboribus debitum, secundũ glo.
in. c. decimæ. in uer. negocio. in fi. 16. q. i. etiam si
causa per amicabilem cõpositionem finem accipiat.
glo. in. l. fi. in uer. ex euentu. ff manda. Ias. in. §.
tripli. col. fi. insti. de actio. ex quo non stat per eum
quominus ex parte sua pactionem obseruet. ar. l. in
iure. ff. de condi. & demo. & . l. in iure ciuili. ubi
Dec. de reg. iu. & facit bonus tex. in. l. qui operas
in fi. ff. loca. et ita notãter Asserit Gui. pa. d. q. 102
col. 2. ubi testatur hanc esse cõmunem sententiam.
Quam tenuit etiam Hyero. Cagno. in. l. diē functo
nu. 156. ff. de offi. assesso. & in simili et notabili ca
su Rota per Cassa. decis. prima de loca. & cõdu. et
Dec. in cons. 70. & pro tenui & in cons. 108. ista
uidetur. nu. 5. tam et si in illis casibus Decij. de con
suetudine non seruari dicant Mod. Vercell. in. d. l.
7 diem functo. nu. 70. Et adeo † dicitur honorariũ
esse à clientibus debitum, ubi præsertim ex conuen
tione id actum est, q. dixerit glos. nota. in. l. fori.
in uer. Castrense. C. de aduo. diuer. iudicio. q. hodie
succedit loco salarij publici quod olim solebat à pu
blico aduocatis præstari. & idcirco quasi Castrēse
peculium appellatur. Paul. Castren. in. l. ex condu
cto. §. item cum quidam. nu. 8. ff. loca. Io. Fab. in
. §. i. in prin. insti. per quas perso. Capell. Tolos. q.
10. Item fuit quæsitum an illud quod lucratur filius
8 fa. in scolijs. Et de eo † filiusfami. aduocatus testari
poterit

poterit nec patri usum fructũ acquiret. iuxta nota. per Bal. in .l. fi.C. de inoffi. testa. et in .l. cum oportet. in prin. col. fina. uer. de tertio genere .C. de bonis quæ lib. Nec tenebitur post mortem patris fratribus suis conferre. Bar. in .l. iubemus .C. de Silentia. lib. 12. Ias. in rub.C. de procura. in fi. et nota. in .l. filiæ licet. & in .l. fina.C. de colla. & in .l. i. §. nec Castrensc.ff. eo. ti.

9 Fauore tamen paupertatis † Aduocatus gratis patrocinari debet, ad idq; per agendũ inuitus Iudicis officio cogi potest. ut est glo. peregrina in .c. statutũ. §. insuper. in uer. pauperes. de rescrip. in .6. per quã ita tenet Bal. in .l. si furiosi. in ultimo nota.C. de nup. glo. Abb. & Cano. in .c. i. ext. de offi. Iudi. & Fely. in .c. si pro debilitate. col. fi. ext. de offi. de

10 lega. Et hinc † dicebat diuus Grego. super homelia Math. 15. q; Aduocatus qui renuit pauperi gratis patrocinari, saluari nõ potest, quia abscondit talentũ domini sui. & in foro conscientiæ peccat qui à paupere sciẽter pecuniã recipit. Alber. in .l. i.C. de suffra. & in .l. necquicq̃ .§. si ff. de offi. procon. & ibi Ias. in .§. ubi decretum. col. 2. Pet. Gerar. singu. 73. Pauperes: nu. 4. Et propterea † inquit Bal. in .l. magis puto. §. in primis .ff. de rebus eorũ. q; in Gallia qñ pauper litem habet cum Rege, nec unde faciat litis expensas habet, Rex pro iustitia & ueritate eruenda administrat ei de aduocato, qui in iure & in facto pro eo possit allegare. Quod etiã refert Boer. q. 324. & præsupono. nu. 6. et ita quoq;

seruari in curia parlamẽti delphinalis testatur Gui.
12 *pa.q.561. siquis contra me in prin.* Est aũt huius † *fauoris causa, nam, cum afflictio afflicto addi nõ debeat. ut in .l. diuus. de offi. præsi. & in .c. cum percussio. 7.q.i. & .c. in literis ubi not.* Cardi. Alex. *7.q.2. & paupertas sit miseratio & afflictio secũdũ* Bal. *in .d.l. si furiosi. nu. 3. nõ debemus pauperibus oppressis & afflictis afflictionẽ iniungere eos indefensos relinquentes, quinimmo tam uerbis q̃ operibus eos subleuare tenemur. ut legitur prouerb. 21. & primo* Ioan. *.c.3. & qui alium tueri potest, & non tuetur, ipse uidetur offendere, secundum* Tull. *offi. .i. & per* Aret. *in .§. iuris præcepta in fi. inst. de*
13 *iust. & iu.* Et huiusce † rationis identitate Hoc idẽ *pauperũ priuilegium locum habere dicitur etiam in* Procuratoribus *& in* Notarijs *qui licet pro suis laboribus & scripturis regulariter pecuniam petere possint .l. fi. C. de prin. agen. in rebus et .l. in sacris. la. 3. C. de proxi. sacro. scrinio. lib. 12.* Paul. Castr. *in sing. 23. tabellio. & per glo. in .c. statutũ .§. notarium. de rescrip. in 6. glo. & doct. in .c.i. de simoni.* Bar. *& scrib. in .l. argentarius. ubi* Alex. *nu.4. testatur hanc esse cõmunem sententiam ff. de Eden. alias si eis honorariũ nõ præstetur ab officio impune desistere possunt secundum* Paul. Castr. *in .d.l.*
14 *in .§. edi.* Nihilominus fauore † pauperum tam Pro*curatores q̃* Notarij *tenentur pauperibus gratis inseruire, et gratis suas scripturas exibere. arg. nota. per glo. in .l. tam dementis .C. de epi. audi.* Quã ad

hoc not. Alex. in .d.l. argentarius. in fi. Ias. in .d. §.
tripli. col. pen Fran. Rip. in .l. centurio. nu. 35. ff.
de uulg. & Pet. Foller. in sua pract. crimi. in secun
par. secundæ partis. sub uers. recipiātur defensiones
reorū. nu. 27. ubi tenet eandē sententiā. Et in No
tarijs idem expresse tenet Rota. decis. 2. de consti.
in anti. ubi not. ait id procedere in his qui uere pau
15 peres sunt. Et idem quoq; † in ipsis Medicis eadē
ratione dici potest. Qui quāuis pro suis laboribus
honorarium mercedemq; condignam recipere pos-
sint. ut in .l. medicos. in fi. ibi mercedes eis & sala-
ria .C. de professo. & medi. Intelligendo tamen q̃
16 non † consequātur pro sanitate infirmo restituta uel
restituenda salarium, cum illa sit gratia quæ uenū-
dari non debet, ut habetur prouer. 23. scriptum
est .n. Quod gratis accepistis gratis date .c. 2. ext.
de magistris. Et si hoc animo Medici mercedem ac
ciperent, committerent symoniam, sicut Giezi,
qui gratiam sanitatis uendidit Naamam Syro, ēan-
dem gratiam Heliseo uindicante leprosus factus am
misit. ut in .c. qui studet .i. q. i. Sed q̃ in præmium
suorum laborum honorarium recipiant, sicut pro-
fessor non pro scientia quam docet, sed pro suo la-
bore honorarium recipit. ita notan. declarat glos.
in .d.c. qui studet quam ibi sequitur Card. Alex. in
uer. sanitatis. & est bonus tex. in .c. non sane. ibi
nec Medico uolunt reddere honorem suum. 14. q.
17 5. Sed tamen † fauore paupertatis tenetur medi-
cus infirmos pauperes gratis quidem mederi quia

nō debet apud eum plus pecunia q̃ moribundi uita ualere. ut in .c. non satis. in fi. 86. distin. Nam & qui potest langueti mortē excludere, & nō excludit, ipse uidetur infligere .c. i. 83. disti. ubi post glo. tenent doct. q etiam inuito † infirmo medicus mederi tenetur. quod pro sing. refert Barba. in rub. ext. de solu. ante fi. & And. Tiraq. de retrac. conuen. §. 7. glo. i. nu. 10. Bona .n. præstātur inuitis qñ eorū consulitur utilitati .c. & qui emendat 45. distin. & hanc conclusionē tenet Abb. & Cano. in .c. ad aures in fi. extr. de æta. & quali. & Fran. Rip. trac. de peste. penul. remed. ad curand. pestem. nu. 99. ubi concludit hanc esse cōmunem sententiā. Cæ
19 terū † quoniā hominū malitia creuit, et multitudo, nec nō creuit paupertas, & pauper hodie non habet subleuantem. iuxta nota. in .c. pauper dum non habet .11. q. 3. idcirco nō esset incongruū q de publicis pecunijs Aduocato, Medico, Procuratori, & Notario pauperū costitueretur salarium, ut inde libentius pauperibus & miserabilibus personis absq; alio priuato honorario patrociniū prestare tenerētur iuxta nota. per glo. in .l. fori. C. de aduo. diuer. iudicio in. l. i. §. ait Prætor. il .i. in uer. nō habebūt. ante fi. ff. de postu. Cyn. in .l. prouidendū .C. eo. Dec. in .c. ex epistolæ. nu. 222. ext. de proba. & pluribus in locis id consuetū esse testatur Boer. in .q. 325. & uidetur. col. i. Quod laudabile foret æquitatemq; haberet, Quia utriq; peræque satisfieret Aduocatus .n. Medicus Procurator & Notarius suorū labo

rũ præmiũ cõsequerentur, & pauperes non essent passim patrocinio destituti. ar. tex. in.c. ex parte, & in.c. olim in fine. ext. de accusa.
20 Sed iuxta prædicta † sese offert pulcherrima Quæstio, Pone q̃ Aliquis habuerit Aduocatũ uel Procuratorem gratis, & in fine litis uictoriã reportauerit, & pars aduersa fuerit in expensis condemnata iuxta not. in.l. eum quem temere. in prin.ff. de iudi. & per Soci. iuni. lib. 3. cons. 97. in causa mota. in fin. nunquid possit ab aduersario recuperare expensas pro Aduocato uel Procuratore quem gratis habuit, et quas uere nõ soluit? In hac quæstio. duæ uidentur principales doc. sentẽtiæ, Prima affirmatiua, Quam tenuit Iaco. ab Are. in tract. de expẽs. tiu. 21. & seq. in uers. sed quid si habeat amicum. Bar. in .l. quod si domus. in fi. per illum tex.ff. loca. Bal. in addi. ad spec. in tit. de senten. in uer. Quidã nobilis, Qui mouentur, quoniam is cui Aduocatus uel Procurator remisit expensas & gratis patrocinatus est, naturaliter ei obligatus est ad antidora. .l. sed & si lege .§. consuluit .ff. de peti. hæ. ideoq; ipsi. tantũdem abesse uidetur .l. si quis mãdato. de nego. ge. & .l. plane .§. q̃ si rem. de leg. i. Et ista an-
21 tidoralis † obligatio non est modicæ efficaciæ. ut habetur in .l. si non sortem .§. libertus. ubi Ias. de con. inde. & in .l. ex hoc iure. ubi glo. in uer. obligationes. & ibi quoq; Ias. & Moder. ff. de iusti. et iu. & late per Tiraq. in .l. si unq;. in uer. donatione. nu. 11. & seq. C. de reuo. do. Et hinc dicebat notan. Paul.

Cast. in .d.l. ex hoc iure. col. fin. nu. 37. q. si Aduocatus patrocinatus est in causa alterius aduocati gratis, et deinde alter aduocatus patrocinatus sit in causa sua, nõ põt hic secũdus petere salariũ pro patrocinio suo, sed fit cõpensatio hinc inde ex obligatione naturali quia tantũdẽ uel simile solutũ fuit. Nam ꝑpter præ
23 *cedẽtia † benemerita præsumitur in dubio causa remunerãdi uoluisse donare. ar.l. si nõ remunerãdi. §. Idẽ papinia. ff. mãda. Quãuis .n. donatio nõ præsumatur ubi alia cõiectura capi potest .l. dispensatorẽ. & .l. si cũ aurũ. ubi Bar. ff. de solu. Bal. in .l. i. C. ad trebell. Afflic. deci. 44. de tribus. nu. 24. et Dec. in cõs. 402. nu. 6. ubi tñ merita præcesserunt, præsumitur donatio secundũ Ias. in .d.l. ex hoc iure. nu. 57. ubi etiã Aquens nu. 74. tenet eãdem sententiã.*
24 *Contrariam † & negatiuam sententiam tenuit Bal. in tracta. iuris prothomi. in fi. Quoniam expensarũ refectio fit solũmodo ne sint in damno iuste litigantes, nõ autem ut aliquid lucrẽtur, secundũ Pau. de Cast. in .l. fi. in fi. C. de fruct. & lit. expen. Afficiuntur enim temere litigantes inter cæteras pœnas mulcta expensarum, ne ita proni sint ad temere litigandum, & ut iuste litigantes conseruentur indemnes. ut .l. eum quẽ temere. in prin. ff. de iudi. l. properandũ. §. sin aũt alterutra. C. eo. & insti. de pœ. teme. liti. in prin. & in .§. hec aũt omnia. & in .c. finẽ litibus. in prin. ext. de dolo. et per Arch. in .c. in*
25 *primis. nu. 22. 2. q. i. Itẽ † Priuilegiatus cõcurrens cum nõ priuilegiato facit non priuilegiatũ gaudere*

priuilegio suo, glo. in .l. 4. C. de inoffi. te. in .l. si quis duos .ff. de libe. lega. Mars. not. 501. Tritũ. & not. 617. memor. Præsertim qñ priuilegiatus tractat de dãno uitando .l. fi. ff. Qui. ex cau. ma. & in .c. audiuis. ext. de resti. in inte. Bal. in auth. pperua. C. de sacros. eccle. cũ concor. per Dec. in .l. in re obscura. de reg. iu. eodẽ modo emolumẽtũ illud seu relaxatio illa uni ex litigãtibus ab aduocato cõcessa, parti aduersæ cõmunicari debet, ut in eo cui remissa est facultas soluẽdi sportulas Iudici iure speciali ut prosit quoq; collitigatori, dicit tex. in .l. fi. C. de fruc. et lit. expẽ. quẽ ibi Bar. ad hãc quæsti. inducit. Et per cũ
26 dẽ tex. † inquit Dyn. in .c. in Iudicijs. de reg. iu. in 6. ꝙ qñ agitur de priuilegijs ad litis exequutionẽ pertinẽtibus tũc priuilegiũ concessũ uni litigatori prodest ẽt alteri, rõne inæqualitatis uitãdæ. ar. l. in sacris, C. de proxi. sacro. scrinio. lib. 12. et tradit Ias. in .l.
27 nõ tantũ. col. i. de re iudi. Et † si hoc ꝑcedit in priuilegijs in quibus stricta fieri interpretatio solet .l. si qñ. in prin. C. de inoffi. te. à fortiori idẽ est dicendũ in beneficijs, & alijs dispositionibus quæ late interpretãtur .l. fi. ff. de cõsti. pri. c. olim ext. de uer. sig. Rot. dec. 4. de præbẽ. in no. Gram. dec. 4. cæsarea
28 nu. 9. Pro resolutione † doc. considerãt duos casus nã aut Aduocatus uel Procurator remisit expẽsas animo remunerãdi clientulũ suũ ꝑ aliquo speciali bñficio ab eo prius recepto, & tũc huiuscemodi expẽsæ bñ repeti poßũt ex his quæ superius in .1. opinio. diximus Aut remisit simpliciter animo donãdi, & tũc à parte

aduersa repeti nō poßūt. ar.l. idemq;.§.fina. cū .l. seq.ff. manda. & ita procedat secunda opi. & ita distinguit Spec. in ti. de expen.§. fi. uer. sed quid si uictor. Panor. in.c. finem litibus. nu. 29. ext. de dolo. Ias. in .l. properandum .§. sin aūt alterutra. nu. 14.C. de iudi. Rot. decis. 38. de re iudi. in antiq. Bißig. decis. 5. de procu. & est cōmunis sentētia ut testatur Boer.q.210. et præsupono. in fi. Credo tñ
29 † *q; in casu quo prædictæ expensæ repeti possunt, si is à quo sunt repetendæ, esset adeo Pauper, ut eas in pecunia numerata reficere non posset, pauperratis prætextu excusaretur à præcisa earū restitutione, permitteretúrq; sibi, ut quoquo modo posset, creditori suo satisfaceret, ar. not. in fundo. ff. de rei uen. & in.c. Odoardus. de solu. & in .c. olim. il.2. de resti. spo. & in.c. cum tu. de usur. cū præsertim Pauper ad expensas sibi impoßibiles teneri non debeat. ar.l. impoßibilium. de reg. iur. & per Belleme. decis. 44. allegatio post prin.*

Summaria.

1 *Pater Instinctu naturæ filios alere tenetur, Ciuiliq; iure compellitur.*

2 *Pater ommittens alere filios, cēsetur eos necare.*

3 *Quicunq; habens aliquem in suo seruitio constitutū, ipsum alere tenetur.*

4 *Abbas monacum secū litigantem alere tenetur.*

5 *Maritus Vxorem secum litigantem alere tenetur.*

6 *Accusatus de crimine, ali debet interim lite pendēte.*

9 Pater tenetur alere filios, etiam bannitos nec nō nō potes ex filijs & Vxores filiorum suorum.

8 Onus alendi quandoq; transit ad hæredes.

8 Pater tenetur alere spurios & ex illicito coitu natos de iure Cano.

10 Pater spiritualis tenetur quandoq; alere filium quē ex sacro fonte leuauit. Quod ampliatur. nu. 13.

11 Affinitas spiritualis nō est minor q̄ carnalis.

12 Pater spiritualis sine uenia in Ius uocari non debet.

14 Alimentorū causa æquiperatur causæ dotis.

15 Sicut ingratitudinis causa denegātur filio alimenta, ita filiæ dos.

16 Pater cogi potest alere filiū, & dotare filiam.

17 Alimentorum causa æquiperatur piæ causæ. Quādo scilicet debentur personæ inopi. nu. 18.

19 In causa alimentorum & pia, procedi potest die feriato ad utilitatem hominum.

20 Alimēta quædam per statutum tolli non possunt.

21 Pater qū est pauper excusatur ab onere alēdi filios.

22 Prima charitas incipit à se ipso.

23 Pater secūdū uires patrimonij sui filios alere tenetur.

24 Filius qui habet aliunde se alat, non potest à patre alimenta repetere.

25 Abbas excusatur si per inopiam nō potest monacum secundum consuetum modum induere.

26 Pater pauper à filijs diuitibus ali debet.
Tutor legitime præstat alimenta matri pupilli.

27 Filius emancipatus denegans patri egeno alimēta recidit in patriam potestatem.

28 *Pupillus tutorem inopem alere tenetur nisi eum ob paupertatem excusari uelit:*

29 *Vel tenetur ei Iudicis officio præstare salarium.*

30 *Frater repetere potest expēsas factas pro fratre nisi causa alimentorum factæ fuerint.*

31 *Mater diues tenetur uirum et filios pauperes alere.*

32 *Mater inops excusatur ab onere alēdi filium intra triennium.*

33 *Alimentorum appellatione Quid contineatur.*

34 *Alimenta si cui sint præstanda, præstari quoq; debent expensæ studij ut discat grammaticam & ea quæ secundum loci conditionem & qualitatem suā sibi sunt neceessaria.*

35 *Gloria patris est sapientia filij.*

36 *Qui alere tenetur, etiam medicinas præstare tenetur, qn̄ alimenta sanguinis ratione debentur.*

38 *Pater sicut tenetur filiam dotare, ita filio aliquam artem docere.*

39 *Cui præstāda sūt alimēta ēt aqua uenalis est præstāda.*

40 *Alimentorū appellatione qn̄ ueniant uestes preciosæ.*

41 *Alimenta secundum personarum conditionem sunt præstanda.*

42 *Alimentorum appellatione quando solum commestibilia ueniant.*

44 *Statutū imponēs pœnā pro delicto non trahitur ad delictū per subditū extra territoriū cōmissum.*

45 *Appellatione alimentorū uenit uictus uestitus & habitatio nisi cōstet de contraria mente disponentis.*

46 *Intellec. c. si Episcopus. de offi. ordi. in. 6.*

47 Intellec.l. cũ hi.§. qui transigit ff. de transactio.
48 Inducta in fauorem non debent in odiũ retorqueri.

SECVND. SPECIALE IN IVDICIIS.

1 Secundo † Paupertas fauorabilis est in causa Alimẽ torũ nam & si pater instinctu quodã naturæ teneatur filijs alimenta præstare. ut insti. de iu. natu. in prin. Ad idq; iure ciuili compelli poßit .l. fi.C. de alen. lib. & .c. ius natu. prima distin. et per Arch. in .c. præcipimus.12.q.i. et Mod. Vercel. in l. iura
2 sanguinis. nu.7. de reg. iu. Ad quod quidẽ † adeo obligatus est ꝙ si forte ommitteret præstare, filios necare diceretur, secundũ glo. in .c.i. in uer. egeno. de uer. signi. in extraua. Ioan. 22. non secus ac mulier quæ partũ præfocat, uel ad aliquem publicum locum clicet misericordiæ causa, exponit infantẽ. ut in .l. 4.ff. de libe. agno. Bald. in .c. cum contingat col. pen. uer. pone ꝙ filia. ext. de iureiur. & Dec. in cons. 62. magnificus. nu. 5. Cum naturaliter homo ita alimentis indigeat, ut sine eis uitam degere non poßit .l. fin. de alimen. pupill. præsta.l. legatis .ff. de aliment. lega. Bal. in auth. ingreßi. nu. 5.C. de sacros. eccle. & si pater ad hospitale posuerit, perdit ius qđ habet in filio. itaq; si filius occideret deinde patrẽ lege Pompeia de parricidijs non teneretur ut singulariter inquit Petr. Gerar. in sing. 2. ta
3 scis. nu. 9. Et † non solum patres alimenta præstare tenentur, Verum etiam quilibet alius habens

aliquem in eius potestate & seruitio constitutum tenetur ei de alimentis prouidere. ut in .l.2.ff. de his qui sunt sui in .l. uni .§. sed scimus .C. de lati. liber. toll. in .l.i.C. de emen. seruo. & in .l. in rebus. .§. poßüt.ff. cõmo. per quẽ tex. ita dicit Gram. deci. 103. Illustriß. nu.23. Gome. in .§. itẽ siquis in fraudem. nu. 27. insti. de actio. et pro regula Soci. Iun. cons. 114. non est dubium. nu. 44. Et in monaco † etiam litigante cum Abbate, ut petere poßit alimẽta sibi in futurum ab Abbate præstãda. est glo. not. in .l. si instituta .§. de inofficioso. in uer. decerni. ff. de inoffi. testa. & in .l. fin. in uer. litis sumptus. C. de ordi. cogni. & tenet Rot. dec. 10. de iudi. in no

5 *uis. Et † in nota.q. uxoris litigantis cũ Viro suo, ut ab eo interim alimenta percipere debeat Afflic. decis. 10. Vxor. nu.2. Capel. Tolos.q.88. an mona*

6 *cus in scolijs. Et in simili † quæsti. eius qui accusatus est de crimine ut interim lite pendente ei alimẽta ministrẽtur. Rot. dec.i. de accu. in anti. Et Pater*

7 *† non tantum tenetur alere filios uerum etiã nepotes ex filijs & Vxores filiorũ suorũ .l. si filia.§.i.ff. fa. her. Saly. in .l. fin.C. de alen. lib. Ange. in insti. de iure natu. in fine princi. Ias. in .l. ius aũt ciuile. col. pen.ff. de iusti. & iu. Corn. lib.i. cons. 129. incip. licet. Declarãdo tamen subtiliter, ut per Aret. in cõs.17 cõsideratis. col. antepen. Et si extaret statutum, q nemo patrocinari poßit bannitis quoquo modo, si pater miserit filio bannito alimenta, excusabitur ut non incidat in pœnã statuti. ita notan. cũ*

cludit Ioa. igneus. in .l.3. §. siquis tabulas. nu. 36. & seqq. ad syllania. & ita etiam tenuit Soci. Iunior in cons. 54. col. i. lib. 3. post nellũ in trac. bannitorũ in
8 prima par. secundi temporis. q. 48. Et onus † illud alendi transit aliquãdo etiã ad hæredes illius qui prius tenebatur alimẽta præstare. §. siquis igitur habẽs. in auct. Qui. mo. natu. effi. sui, Bar. in .l. siquis à liberis. §. itẽ rescriptum. per illum tex. de libe.
9 agno. Mates. not. 146. nota q̃ istud. Et non solũ † tenetur Pater alere filios legitimos & naturales, uerum ẽt naturales tantum, Quinimmo ẽt ex illicito & nephario coitu natos, de iure cano. ut in .c. cũ haberet. ext. de eo qui dux. in matri. eam quã pollu. per adul. & in .c. per uenerabilẽ. ext. Qui filij sint legi. Bar. in .§. fi. in auct. Qui. mo. natu. effi. sui. Et in .d.l. siquis à liberis. §. utrum. & in trac. alimento. col. 2. et Corn. lib. i. cons. 316. quo ad primum. col. 3. & Soci. Iuni. lib. 3. cons. 8. audio. col. 2 et Dec. in .c. in præsentia. nu. 115. ext. de proba. ubi notan. inquit q̃ ista æquitas canonica præfertur etiã iuri ciuili. et q̃ ista est cõmunis opin. quã tenet Aret. late in insti. de iure natu. in prin. nu. 5. Et nõ desũt
10 † qui teneant patres quoq; spirituales alimenta teneri filijs spiritualibus eleuatis de sacro fonte præstare in subsidium quando huiuscemodi filij non haberẽt aliunde se alerẽt, sicut & adoptiuis. Bal. in auth. nisi rogati. col. 4. nu. 19. C. ad trebell. Ang. in .l. adoptiuum. de in Ius uo. barba. in .c. cum .p. ext. de accu. Io. Fab. & Aret. in .§. sed ea omnia. insti. de

11 hæredi. quæ ab inte. Cuius qudem causa † esse pōt, quia affinitas spiritualis non est minor q̃ carnalis, glo. in .c. qui dormierit. 27. q. 2. et in .c. ita diligere
12 & .c. seq. 30. q. 3. Et hinc est † q̃ huiusmodi pater spiritualis sine uenia in Ius uocari non debet, ut inquit Ias. in .l. generaliter in prin. ff. de ius uoc. & Gome. in .§. pœnales. nu. 8. insti. de actio. Quod ēt
13 in eo † compatre qui puerum ad sacrum Crisma detinuit, qui propterea ei factus est compater, sicut is qui eum de sacro fonte leuauit .c. siquis ex uno. 30. q. 4. & in eo qui in cathecismo ei factus est cōpater, procedere posse arbitror. per nota. in .c. fi. de cogna. spiri. lib. 6. & per Hosti. in summa. de cogna. spiri. §. qualiter contrahatur et pulcre Dec. in
14 consi. 462. Visa legitimatione. nu. 8. Et causa † alimentorū adeo fauorabilis est, ut eam dotis causæ æquiperauerit glo. in .l. ob æs. C. de præ. mino. Quā ad hoc not. Saly. in .l. qui liberos. de ri. nup. et Alex. in .l. cū is .§. si mulier. de cōdi. inde. & in .l. cēturio. col. 2. ff. de uulg. & pup. ubi ait exorbitātia iura de alimentis loquētia ad dotes & ecōtra attrahi posse. secundū Bar. in .l si certis annis. in prin. C. de pact.
15 et in .l. cūde in rē uerso. de usur. Et hinc † dicebat Bar. in .l. fi. C. de do. ꝓmis. q̃ sicut ex qualibet ingratitudinis causa poßūt filijs alimētanegari, ut est tex. cū glo. etibi Bar. in .l. siquis à liberis .§. idem Iudex .ff. de libe. agno. Io. And. et Abb. in .c. quintauallis. circa fi. de iureiu. Ias. in .l. sed et si .C. de inoffi. te. et in .l. ius aūt ciuile. nu. 25. de iusti. & iu. Seissell. in

.l.i.§. ius naturale eo. tit. Pet. Gerar. nota. primo. Capell. Tolos.q.77. in addi. Cremen. in sing. 20. tu scis. Ita quoq; filiæ ingratæ pater dotē denegare pōt Alex. in .d.§. idem Iudex. Nico. Euer. in centu. in
16 loco ab Alimen. ad dotē. Et sicut † Pater cogi pōt officio iudicis alere filiū, ita dotare filiā. Bal. in .l. fi.C. de do promi. Bal. nouell. de dotibus sexta par. prin. 16. speciali. incip. & ex illa .l. qui liberos. Ni
17 col. Boer. q. 130. ista .q. nu. 4. Et causā † Alimēto rū exequari piæ causæ existimauit Bar. in .l. mela .ff. de alimē. lega. glo. & Bal. in .l. sancimus. C. de sa cros. eccle. Soci. in .l. quæ cōditio. nu. 17. de cōdi. & de. Dec. in .l. captatorias. nu. 26.C. de ini. testa. Af flic. decis. 252. magnificus. nu. 3. Soci. Iu. lib. 3. cōs.
18 92. perspectis his. nu. 2. qñ scilicet debētur inopi. Bar. in .l. alio.ff. de alimē. lega. in .l. diuus.ff. ad .l. falci. Aret. in cōs. 97. in causa. col. 2. & facit qđ in legatis tenet Alex. in .l. hæreditatū. col.i.ff. ad .l. fal.
19 Vnde † sicut in causa Alimē. ꝓcedi pōt die feriata ob utilitatē hominū .l.2.ff. de ferijs. glo. in .c.i. 15.q. 4. Ias. in .l. siquis in suo. nu. 3.C. de inoffi. te. itaquoq; in pia causa ꝓcedi poterit. spec. in tit. de ferijs. §. se qtur. circa prin. Rom. in auth. similiter. in 8. speci. piæ causæ circa iudicia .C. ad .l. falci. Alex. in .l. i.
20 nu. 13.ff. solu. ma. Et Alimenta per statutū tolli nō posse cōsuluit Ang. in cōs. 359. nu. 3. & tenuit Albe ri. i. par. statu. q. 40. & Ias. in auth. qđ locū nu. 8. .C. de colla. Quod utiq; de his quæ iure naturæ de bentur, intelligendum est ut declarat Soci. iuni. lib.

lib.3. cons. 54. consideratis nu. 13. quæ ueluti naturalia & immutabilia à iure ciuili tolli non possunt, ar. l. iura sanguinis. de reg. iu. & .§. sed naturalia. insti. de iu. natu.

21 Fauore † tamē Paupertatis quādo Pater esset pauper, haberetq; sibi de alimentis prouidere necesse, nec aptus esset sibi filijsq; ad alimenta parandū, ab

22 huiusmodi onere excusabilis esset. Cū prima † charitas à se ipso inchoare dicatur, ut in .l. præses C. de serui. & aqua & ibi not. Saly. & afflic. decis. 290. quidam nu. 8. & est tex. expres. in .l. pe. ubi excusatur pater propter paupertatē ab onere alendi filios ff. de libe. agno. et not. Bar. in auth. res quæ nu. 2. C. cōmunia de lega. & Alcia. de præsump. regu.

23 prima. præsump. 52. nu. 4. Quia † secundū uires substantiæ suæ pater filios alere tenetur. ut in .§. il

24 lud quoq;. in auct. neq; uirū. Et hinc est † q̃ si filius posset sibi de alimentis aliunde prouidere, non teneretur eum alere pater .d.l. si quis à liberis .§. deniq;. cū glo. de lib. agno. Bar. in .l. libertis quos .§. .i. ff. de alimen. lega. & in .l. i. §. sed excipiūtur. nu. 7. ff. de ferijs. & pro regula Socin. Iuni. lib. 3. cons. 8. audio. nu. 13. siue filius esset legitimus et naturalis, siue esset spurius. ut consuluit Dec. in cons. 576. pro

25 resolutione. col. i. Quem admodū † excusatur Abbas qui ob inopiam monasterij nō potest monacum secundum cōsuetum modū suæ religionis induere ut inquit Bal. in .l. i. §. scimus. C. de lati. liber tol.

26 Quinimmo † fortius si pater esset inops, filij uero

diuites

diuites, non tantũ à patre alimẽta petere nõ poßũt, uerũ ipsi patrẽ alere tenẽtur ut in .c. cæterum. 87. distin. & in .l. fi. §. ipsum .C. de bo. quæ lib. & in .l. filia. C. de pa. po. et in .l. i. et 2. C. de Alen. libe. glo. in .c. ius naturale. prima disti. & per Corn. in cõs. 113. circa primũ, uer. & licet lib. primo & facit etiã bonus tex. in .l. tutor. la. 2. in fi. ff. de admi. tut. ubi ratũ habetur quod à tutore matri pupilli pro suis alimentis est solutũ quasi alimenta sint matri à pupillo debita .l. si post in prĩ. ff. de tutel. & ratio. distra. Bar. in tract. alimentorũ in fi. & hinc est q̃ filia potest dotem repetere à uiro suo ut patrem inopem alat .l. mutus. §. manente. ff. de iure dot. & per Soci. iuni. lib. 3. cons. 54. cõsideratis nu. 7. Et si fi
27 lius † esset emancipatus & denegaret alimenta patri egeno in patriam potestatẽ recideret. Bar. in .l.
28 alimenta. §. Imperator. ff. de liber. agno. Et si † Impubes tutorẽ haberet inopẽ (nisi eum uellet excusari, ut decla. Aret. in .§. sedet propter insti. de excu. tuto) alimenta ei præstare teneretur .l. i. §. si pupillis. ff. de tute. & ratio. distra. Vita. trac. clausu
29 larũ clausula 41. nu. 87. Vel † officio iudicis præstare salariũ. Corn. lib. 4. cõs. 62. quanq̃. in fi. Et
30 hinc est † q̃ licet frater repetere poßit expẽsas pro fratre factas, quia donasse nõ presumitur. glo. in .l. si paterno .C. de nego. ge. bonus tex. in .l. si negociũ .C. eo. attamen secus in expensis factis in alimentis fratris, quia illæ ueluti pietatis intuitu factæ & donatæ (nisi aliter constet de uoluntate partium) re-

peti non possunt. Bal. in .l. certum. col. fi.C. fami. her. Pau. Cast. in sing. §. frater et Dec. in cōs. 628. in casu de quo queritur. nu. 6. Quando † autem
31 Pater & filij pauperes essent, seseq; ex eorum laboribus alere nō possent, uxor & mater respectiue si diues esset, eis alimēta præstare tenetur. ut in .§. illud. in auct. ut lice. ma. & auiæ. & tenet Bar. in trac. alimentorū. col. 2. & Bal. in .l. si cū dotem. §:
32 si maritus. ff. so. ma. & Amanel. not. i. At si † forte mater esset pauper, tunc excusaretur ēt ab onere alendi filiū intra trienniū ad qđ alias de iure tenebatur. Bal. in .l. alimēta .C. de nego. ge. et not. in .c. fi. ext. de conuer. infide. & per Amanel. not. 7.
33 ¶ Cæterū † iuxta prædicta quæro, ne ignoremus illud de quo disputatio nostra est, ar. l. 2. §. seruius aūt sulpitius. de orig. iur.. Quid alimentorū appellatione contineatur? Et in primis uidetur dicendū, q̃ ueniāt cibaria, uestitus, habitatio, et demū omnia quæ ad uictū hominis sūt neccessaria. ut in .l. legatis. ff. de ali. lega. & per glo. in .c. episcopus. 10. q. 2 nā dicit Bal. in .l. si maritus in id ff. solu. ma. in fi. q̃ alimēta secundū uiuendi neccessitatē sunt præstanda. quod sequitur Prac. Pap. in forma libelli pro legato rei singu. col. 13. uer. condescendo ad decimū arti-
34 culū. Et hinc † bene dicit Bar. in .l. de bonis. §. nō solū. de Carbo. edi. q̃ is qui habere debet alimēta, habere quoq; debet impensas in studio ut addiscat grāmaticam & similia sine quibus homo secundū cōsuetudinem loci & conditionē suam laudabiliter ui-

uere non pōt, Vnde qui promisit alere aliquem ut filiū, tenetur eum mittere ad scolas & facere expē sas ad eum erudiendū neceessarias, nisi eius faculta tes, & pueri conditio repugnet Bar. in .l. quidā cū filium. nu. 11. & ibi quoq; Ias. nu. 33 ff. de uer. ob.

35 *Gloria † enim patris est sapientia filij, dicit tex. in*

36 *.c. esto. in fin. 95. distin.* Et tenet † Spec. *in tit. Qui filij sint legi. uers. sed nunquid is qui præstare. q. siquis alimenta præstare tenetur, debet etiā præ stare medicinas sine quibus corpus languens sanari nō potest. ar. l. i. §. mulier autem in possessione. ff. de uen. in poss. mitten. & refert & sequitur* Alex *in .l. si cū dotē. §. sin aūt in sæuissimo. col. i. ff so. ma.* Cor. *in cons. 145. in hac cōsultatione. col. 3. lib. 2. et* Dec. *in .l. de alimentis. col. i.* C. *de transac. testatur hanc*

37 *esse cōmunem sententiam. Quæ declarāda est † ut procedat quando alimenta debentur ratione sangui nis iuris dispositione.* Bar *in .l. qui filium. in prima lec. ff. ubi pup. edu. de. & in trac. alimen. q. 2. Ias.*

38 *in .l. cum hi. §. qui transigit. de transac.* Et hinc † *dicebat* Pau. Cast. *l. macedoniani.* C. *ad sen. cō. mace. q. sicut* Pater *tenetur dotare filiā, ita quoq; tenetur filio artē aliquā dare, ex qua inde uiuere possit.* Et

39 *Addo q. † ei cui sūt alimēta præstāda, uenalis quoq; aqua debetur.* Bar. *in .l. i. ff. de alimē. lega.* Et Ali=

40 *mentorū appellatione † etiā uestes praeciosas uenire, si dignitati et cōditioni cōueniant, dixit* Alex. *in rub. ff. so. ma. nu. 26. ubi idē tenet etiā* Pont. Peru. *nu. 76. per tex. in .l. pen. & fi. ff. de ali. leg. nā secundū*

conditionẽ personarũ est alimentorũ præstatio faciẽ da .l. habitatio. in fi. de uen. in posses. mitten. & .c. non cogãtur. 40. distin. Roma. sing. 538. dicit tex. & Dec. in .l. cum quid. col.1.ff. si cer. pe.

42 Econtrario † q; appellatione Alimentorũ solũ com mestibilia ueniant, probatur in .l. cum hi'. §. qui trã sigit. & ibi hoc Bal. & Paul. Cast. not. ff. de trãsac. ubi is cui uictus uestitus & habitatio debetur, trã= sigens super alimẽtis censetur solũ modo de cibarijs, & non de uestitu & habitatione transegisse. ergò appellatione alimentorũ tantũ modo cibaria ueniũt. Secundo ad idem facit tex. in .c. si episcopus. de offi. ord. lib. 6. ubi quãdo episcopus uisitat diocesim suã per alium in casibus sibi permissis debet uisitãti in neccessarijs prouidere, & uisitati tenẽtur ei expen sas uictualiũ ministrare scilicet pertinentiũ solũ ad ad cibandũ. secundũ Card. Alex. in .c. omnino. 31. distin. Ad idem & tertio facit tex. in .l. præsenti. in fi. ibi egentium & pauperum alantur expẽsis. C. de his qui ad eccle. confu. ubi uer. alere à quo alimẽta dicuntur, pertinet tantũmodo ad cõmestibilia quæ fugientibus ad ecclesias clerici præstare tenentur.

43 Pro † solu. huius. q. Docto. duos casus cõsiderant, nam aut sumus in casu fauorabili & tũc appellatio ne alimentorũ cõtinentur uestitus cibaria, & habita tio, & similia, & ita intelligitur procedere prima opin. nam in fauorabilibus toleratur qualis qualis lata interpretatio .l.i.C. de sen. pass. & .c. licet. in 2. responso. de priui. in 6. & in .c. fi. in fi. 2.q.3.

Aut ſumus in odioſis & eo caſu appellatione alimẽtorum continentur cibaria tantum. & ita procedat ſecunda opin. nam inodioſis ſtricta interpretatio fieri debet.l. quicquid de uer. ob.l. cum quidã. de lib.

44 *& poſtu. & .c. odia. de reg. iu. in 6.* Adeo ut † *dixerit notã.* Imo. *in cons.* 30. *in caſu præmiſſo. in fi. q ſi ſtatutum imponit pro aliquo delicto ſpecialẽ pœnam, tale ſtatutum non extenditur ad delictum per ſubditũ extra territoriũ cõmiſſum, per doctri.* Bar. *in .l.i.C. de ſum. tri. & fi. cath. quod pro nota. reaſumit* Mars. *not.* 294. *odia. Et ita in hac quæſtio. concludũt* Iaco. Butrig. *&* Bar. *in .l. legatis. de ali. & ciba. leg.* Ias. *in .d.§. qui tranſigit ubi teſtatur oẽs docto. ita tenere, & ſequitur* Alcia. *in .l. uerbo uictus. in fi. de uerb. ſigni.* Ego *tamen* † *arbitror primã ſententiam ſimpliciter poſſe defendi ſecundũ uerborũ proprietatem à qua non aliter q̃ cõſtito de contraria uoluntate diſponentis recedere licet .l. nõ aliter. in prin. de leg. 3.l. cum delanionis .§. aſinam. de fun. inſtru. & .l. pediculis.§. labeo. in fi. de au. & ar. lega.* Et *Idcirco cõcluſionẽ ſimpliciter pono, q* Alimentorum *appellatione cibaria, ueſtitus, & habitatio cõtinentur d.l. legatis. cum alijs quæ ſuperius in prin. huius .q. pro hac ſentẽtia adducta fuere.*

46 Declaro *tamen* † *concluſionem procedere uerbi proprietate inſpecta, ſecus aũt quando conſtaret de contraria mente diſponentis. ut in .d.c. ſi epiſcopus. ubi intelligitur de cibarijs tantũ, quia uiſitator alia neceſſaria recipiebat ab epiſcopo, & ſic ibi cõſta-*

bat de uoluntate papæ, uisitatos ad cibaria tantum teneri uolentis. Et ita etiam Bar. † *Bal. & Pau. in .d. §. qui transigit. intelligunt illum tex. dicētes ibi speciale esse quia ita diuus Marcus Impera. uoluit, unde nisi diuus Marcus specificasset, in trāsactione alimentorum ubi remitterentur alimenta, essent ēt remissa uestiaria, habitatio & similia, cum reuocatio fiat contrario modo ad concessionem .l. nihil tā naturale. de reg. iu. & .c. i. ext. eo. & clem. ne Romani. de electio. Et ita quoq; tenet Dec. in .l. de alimentis. in prin. C. de transac. Rationem autem decisionis fauorisq; illius. Docto. quos uiderim nō ponunt. Itaq; declarando* † *illum tex. dici potest q rátio quare appellatione alimentorū ueniat uictus uestitus & habitatio, est fauore eorum quibus alimēta debentur, sine quibus homines uiuere non possunt. .l. legatis. & .l. si. ff. de alimen. lega. unde si renūcians alimentis censeretur uictui uestitui & habitationi renunciare, sequeretur q illa uerbi significatio ampla & in eius fauorē inducta, sibi retorqueretur in odium. contra tex. in .l. quod fauore. C. de legi. ne igitur absurdum illud sequatur, optima ratione diuus Marcus constituit, ut cū tractamus de remittendis alimentis ab eo cui sunt præstanda, alimentorum appellatione solummodo cibaria ueniāt. licet secus sit ipsius uerbi proprietate inspecta. Quod de mente Bar. in .d. trac. alimentorum. in prima questio. fuisse uidetur.*

(Marginal numbers: 47 beside "teneri uolentis…", 48 beside "nunt. Itaq;…")

Summaria.

1 *Appellationis causa intra annum à die interpositionis terminari debet.*
2 *Appellationis annus solet fatalis appellari & quare.*
3 *Appellationis annus nō currit ei qui facto iudicis uel partis impeditus fuit appellationis causā prosequi.*
4 *Impedito ex legitima causa non currunt tempora iuris uel hominis.*
5 *Instātia nō currit cū causa aduersarij culpa ꝓtelatur.*
6 *Si appellans incumbit reuocationi attentatorū intra annum illo interim non currit fatale.*
7 *Attentata possunt in quacunq; litis parte reuocari.* *Vsq; ad conclusionem in causa.*
9 *Attētata post cōclusionē in cā peti reuocari nō possūt.*
10 *Conclusio in causa præcludit facultatē probandi deducendiq; litigantium iura.*
11 *Iudex ex officio suo propter iurisdictionē contēptam post conclusū in causa potest attētata reuocare.*
12 *Appellans debet diligentissime instare pro expeditione causæ intra fatale.*
13 *Appellatio censetur deserta si appellans faciēs quicquid potuit, perduxit causam usq; ad conclusionē, & sententia non fuit lata intra fatale.*
14 *Appellans excusatur qui propter inopiam intra annum non prosequutus est appellationem.*
15 *Appellans ad S. D. N. qui propter inopiam non potuit* Romam *petere, & intra annum causam expedire, excusatur ut causa non fiat deserta.*

TERTIVM SPECIALE. IN IVDICIIS.

Tertio fauorabilis est paupertas in materia ap-
1 pellationũ, nam etsi † appellationis causa intra annũ

à die interpositionis exerceri & terminari debeat, quo quidem elapso & causa non completa, rata manet prima sententia æque ac ab ea appellatũ nõ fuisset. l. fi. §. illud. & auth. ei qui. C. de tempo. app. & in .c. cum sit romana. ext. de appell. & in .c. ei qui appellat. 2. q. 6. & in cle. sicut. ubi etiam glo. magna de appell. et tradit Afflic. decis. 78. in causa. col. i. Mars. nota. Si. instãtia. & Rot. dec. 38. de appella. in anti. 2 Quando quidem † appellationis ãnus solet fatalis appellari, eo q appellatio eo anno elapso recipit fatum. idest. mortem & finem. ut ẽ glo. magistra. in .l. 2. in prin. in uer. fatalium. C. de tẽp. app. & in .§. i. in uer. annũ. in auth. de his qui ad appell. ingredi. & per Bal. in .l. fi. in prin. nu. 3. C. de temp. app. & Abb. in .c. ex ratione. nu. 8. extr. de appella. 3 Nec currit † hic annus ei qui facto Iudicis uel partis aduersæ appellationem suã prosequi non potuit, quia eo casu, si primus lapsus est, conceditur ei secundus annus, ex quo non stetit per eũ quominus causa in primo anno fuerit expedita. ut in auth. sed & lis. & in auth. si appellatione. C. de temp. app. Dec. in cons. 677. uisis. col. i. & in .d.c. ex ratione. ubi testatur hãc esse cõmunem sententiã & ita quoq; tenet Rota per Cassa. decis. 9. nu. 5. de app. 4 Pro qua † quidẽ cõmuni sentẽtia facit, nã Impedito ex legitima causa tẽpora legis uel hominis nõ currunt. l. i. in fi. C. de anna. excep. & in .§. si quis Episcopus. in auct. de sanctiss. epi. & in .c. i. ext. de præscrip. et in .c. illud. de conceß. præb. Rot. decis.

2. in fi. de dila. in no. siue protestatū fuerit siue nō
Dec. cons. 356. in causa dominæ mariæ. col. 2. sequi
tur Soci. Iun. lib. 3. cons 104. de duobus col. fi.
5 Hinc elegāter † dicebat glo. in .c. uenerabilis. in glo.
magna in tertia lectu ext. de iudi. q̄ qñ cā p cauilla
tiones & subter fugia aduersarij protelatur, nō cur
rit instantia. & illā glo. dicit sing. Alex. in cōs. 42.
in causa. lib. 3. eāq; tenet Rota deci. 7. de appella. in
6 no. Et † eadē Rot. deci. 15. de appel. in no. magi-
straliter inquit q̄ si appellās uoluerit intra annū ope
rā dare reuocationi attentatorū à parte aduersa. illo
interim nō currit sibi fatale, quia cēsetur legitime im
peditus aduersarij culpa. ar. tex. in cle. q̄diu. de ap
7 pella. Et poterit in quacūq; † litis parte eorū attē
tatorū reuocationē petere .c. cum .m. Ferrariensis.
ext de consti. Rot. deci. 4. ut lite pēden. in no. Vsq;
8 † scilicet ad conclusionē in causa. Rot. deci. 6. ut lite
pen. & deci. 26. de appella. in anti. Post cōclusionē
9 † autem huiusmodi reuocatio peti non potest, nam
10 † cū cōclusio in causa præcludat litigātibus faculta
tem probandi deducendiq; ulterius ius suum. glo. fi.
in .l. si rem .§. fi. ff. de Eui. & in .§. quoniam uero
multi. in uer. cōcluserint. in auct. de testi. cū cōcor.
per Ias. in .l. admonēdi. ī. i. lec. nu. 50. de iure iu. præ
cludit etiā facultatē in futurū attētatorū reuocatio-
nē petendi. Rot. deci. 6. ut lite pen. in anti. & deci.
11 4. eo. ti. in no. Iudex autem ex officio † suo (et ista
est cautela) ob iurisdictionē contemptam pōt ea qñ-
cunq;, ēt post conclusionē reuocare. ut consuluit Ro-

ma. cons. 14. *et* Rota *per Cassa. deci.* 3. *in fi. de re*
12 *sti. spo.* Bene *uerũ* † *est (ut ad rem nostrã redeamus) q̃ debet appellãs diligẽtißime instare pro sequutione & expeditione causæ intra fatale, & pro testari per se nõ stetisse nec stare quominus causa intra tẽpus fine debito terminetur. ut in .c. cũ sit & .c. repræhẽsibilis. et .c. sepe. de* Appella. Domini de
13 Rota *deci.* 53. *de appel. in no.* Nam † *si causã ad cõclusionẽ perduxerit intra fatalia, & ante sentẽtiã labatur fatale, appellatio cẽsetur deserta, licet appellans uideatur fecisse omne id ad quod tenebatur, & sola desit sentẽtia quæ ex parte* Iudicis *debet emanare, nam ex quo iura uolũt q̃ appellãs teneatur nõ solũ appellationẽ prosequi, uerũ ẽt terminare et diffinire .d.l. fi. §. illud. & .d. cle. sicut.* Et *causa dicitur per sententiam finiri .l.i.ff. de re iudi. nisi intra debitũ tẽpus lata sit sentẽtia, appellatio sit deserta.* Ita *tenet* Rot. *deci.* 25. *de appel. in anti.* Bißigne. *deci. prima de app. & Cassa.d. deci.* 9. *ad fin.*
14 Fauore † *tñ paupertatis quando appellãs non potuit ob nimiã paupertatẽ appellationis causam intra statutum à lege tempus terminare, debet excusari, ut causa non fiat deserta, uerum immo secundum fatale solet ei ipso iure concedi. ut egregie dicit* Immo *in .c. ex ratione. de appella. ubi* Panor. *inquit il*
15 *lud esse* † *nota dignum pro his qui ad Romanã curiam appellant & propter inopiã appellationis causam intra annum prosequi non possunt, ut iustam dicãtur causã habere petẽdi cõsequendiq; biennium.*

Vt in ſimili ob paupertatem excuſantur qui in canonẽ latæ ſententiæ propter uiolentam manuũ iniectionem in clericũ inciderũt, pro cuius abſolutione Romanã *curiã petere tenentur, niſi eis paupertas eſſet impedimento. ut in .c. qđ de his. & in.c. q̃uis.*
16 *ext. de ſen. excom. Et pro hoc* Inn. *dicto* † *Paupertatisq; fauore facit tex. in .l. ſi procuratorẽ .§. ſi ignorãtes .ff. mãdati. ſecundũ intell.* Iaco. Butrig *quẽ approbat* Bar. *ibi. & in .l. inuitus. nu. 7. ubi etiã* Ias. *nu. 11.*C. *de procu. ubi excuſatur procurator qui pretextu paupertatis nõ potuit intra præfixũ tempus appellationis cauſam proſequi, & ad hoc illum tex. allegat* Dec. *in .d.c. ex ratione. nu. 19. ubi tenet hanc eandem ſententiam, quã nota dignã tradit* Bal. *in .l. acceptam. nu. 35.*C. *de uſur. & in .c. ſiqui teſtiũ .ĩ fina. uer. ubi ẽt* Fely. *ext. de teſti. et in .l. 2. §. ſiquis iniudicio .ff. ſiquis cautio. ubi ex hoc dicit li-*
17 *beraſſe* † *pauperem quẽdam à pœna furcarum qui propter paupertatem nõ poterat ſoluere certã gabellam, ad quam tenebatur ex forma ſtatuti, quod ueluti memoria dignũ annotauit* Crem. *in ſing. 122. ſtatuto cauetur, & reaſſumpſit* Dec. *in .c. ex epiſtolæ. nu. 220. ext. de proba. ubi pariter* Inno. *ſentẽtiam probat, quam etiam tenet* Ripa *in .l. 2. nu. 3. de re iudi.* Calde. *in cõs. 11. de appella.* Paris *lib. 4. cons. 30. nu. 38.* Pet. Gerar. *in ſingu. 73. paupertas nu. 10.* Mates. *nota.* Vltimo *incip. nota q; licet* Gui. *pa. q. 213. ſtatuta. nu. 3. & .q. 437. cũ materia appellationis. nu. 22. et* Tho. Faſto. *cauſa. 7. dubio 37.*

18 eodem die. in fi. Si aũt † lapſum eſſet primũ & ſecundũ fatale, in quibus pauper appellationis cauſam perſequi & terminare non potuiſſet tertium fatale ei ipſo iure nõ cõpeteret, ſed ope reſtitutionis in integrũ paupertatis intuitu ex generali prætoris clauſula de qua in .l.i. in fi.ff. ex qui. cau. ma. ſibi impetrare eſſet neceſſe. ſecundũ glos. quã approbat ibi Bar. in auth. ei qui.C. de temp. app. et eſt cõmunis ſentẽtia, ut teſtatur Deci. in .d.c. ex ratione. nu. 46 & in conſ. 436. uiſa inſtructione nu. 22.

19 Dicũt tñ † dñi de Rota decis. 60. de appell. in an. ꝙ qñ trãſactũ eſt ſecundũ fatale iuſte impedito reſtituitur tantũmodo tempus quo fuit impeditus in ſecundo fatali, & quod ita obſeruat ſacrũ palatium. Quod eſt notandũ ob contingentiam facti, quia ſti-
20 lus † curiæ ſeruandus eſt .l. labeo. de ſtatuli. Bar. in .l. iuriſperi. de excu. tu. Gui. pa.q. 198. col.i. & Mars. not. 118. incip. ſtilus. cum concor. per Guil.
21 de ludo. not. 66. lex eſt. Prædicta † tamen omnia debent intelligi ut procedãt probato paupertatis impedimento .l. qui commeatus. ubi Bar.ff. de re mil. Bar. in .l. præſes .C. de appell. Dec. in cons. 454. Iuridicas. nu. 6. Qui .n. paupertate nititur, eã probare tenetur. ar.l. qui accuſare .C. de eden. & .§. non ſolum . inſti. de lega. & .c. 3. circa fin. de cauſa pos. & propri. & .c. inter dilectos. in fi. de fi. inſtru. et in .c. quod autem. & in .c. accuſator. 7.q.i. Angel. in cons. 297. Viſis. nu. 2. Dec. in cons. 424. proponitur. col.i. & in cons. 632. quod ſupra. nu. 12.

22 Hinc † dicitur q̧ Qui fundamentũ suæ intentionis nõ probat succũbere debet. Bal in .l. fi. C. de rei uẽ. et in .l. eũ qui. ff. ad trebell. Etiã in criminalibus. glo. 2. in .c. tã literis. ext. de testi. & in .c. cum sunt in glo. fina. de reg. iu. in 6. Dec. in cons. 615. Visa nu. 7. & Moder. Hispa. in insti. de actio. in prin nu. 18.
23 Sed dubitatio † oritur an tale paupertatis impedimentũ per testes probari debeat, an uero impeditĩ & asserentis iuramentũ sufficiat? Et uidetur q̧ per duos saltem testes contestes probari debeat. primo
24 per regulã .l. ubi numerus .ff. de testi. Secundo † quia quoties lex requirit probationes euidẽtissimas uel exactissimas uel liquidas uel plenissimas non defertur iuramentũ ad ipsius actus probationẽ, sed aliter neccesse habet impeditus legitime & sufficienter probare. glo. sing. in .l. fi. ff. de eo qđ met. causa, quã pro sing. allegat ad hoc Roma. in sing. 213. tu scis q̧ datur ãnus. et eã quoq; tenet Soci. regu. 204 iuramentũ. in .i. limitã. & Ias. in repe. l. admonendi. nu. 282. de iureiu. post Bal. in .l. fina. C. de secun. nup. & in .l. uni. in 3. oppo. C. de his quæ pœ. no.
25 Sed in terminis † huius nostræ .q. lex requirit euidẽtissimas probationes. ut in .l. fi. §. illud. ibi nisi ipse appellator euidẽtissimis ꝓbationibus. et c. C. de tẽpo.
26 app. merito et c. Ecõuerso † q̧ sufficiat ꝓbare per iuramẽtũ, deducitur, quia alias quodlibet impedimentũ solet per ꝓpriũ iuramentũ posse ꝓbari, ut not. in .c. ex insinuatione. de ꝓcu. in .c. ex literis. de resti. ĩ integ. & in .c. ut circa. de elect. in 6. spec. in ti. de

appell. §. nũc. uer. quid ergo. fede. de fenis in conf. 109. fuper pũcto. Dec. in .d.c. ex ratione. q. 4. prĩcipa. nu. 52. & dñi de Rota deci. 34. de præben. in
27 an. Concludendũ est † q; si huiusmodi impedimentũ põt per testes plene probari, tũc per testes probandũ sit, si uero allegãs impedimentũ dicit se id per testes nõ posse probare, & petit sibi in defectũ pbationis iuramentum deferri, bonus Iudex arbitrari debebit, & concurrentibus aliquibus Indicijs eum ad ius iurandũ admittere. Ita docet Io. An. in .c.i. de dolo & Contu. in nouel. quem plures sequuntur quos refert Gui. pa. q. 64. si altera pars. col. 2. Et ita tenent domini de Rota decis. 25. in fi. de appella. in no. post. Spec. in tit. de appella. & Imo. in .c. fi. de eo quod met. causa. & Amanel. not. 231. nota q; si sum citatus. & Gui. pa. q. 205. in causa appellationis testatur ita seruatũ fuisse. Et dicebat † notan. Arch.
28 in .c.i. de do. in 6. Et Imo. in .c. quia propter. in fi. glo. magnæ. uer. item dicimus. de electio. & in .c. si uero. de senten. excom. q; tunc demũ iuramẽto potest impedimentum probari, quando aliæ quoq; coniecturæ concurrunt. et ita determinat Rota decisi. 3. de iureiuran. in antiqu. alias quidem secus nam si suspitio aliqua contra allegantẽ impedimentum obijci posset, nunq̃ tale iuramentum deferretur, ut uoluit Ang. Fulg. Ias. & fere omnes in .l.
29 in pecuniarijs .C. de ferijs. Nec obst. † q; .l. fina. .§. illud. in terminis requirat euidẽtissimas probationes ad quas non uidetur sufficere iuramentum.

Quoniã respõdeo cũ Bar. & docto. in .l. si constãte, in prima quest. prin. ff. so. ma. q uer. euidentissi. sumitur secundũ subiectam materiã, quãdoq; pro plena & perfecta, quãdoq; pro semiplena & imperfecta pbatione. ar. l. si uno. ff. locati. & .l. 2. ubi glo.
30 .ff. de offi. procon. Vltimo sciendũ est † q appellans quando per testes probat impedimentũ paupertatis uel aliud, docere debet et se fuisse (ut ponitur) impeditum & q si illud impedimentum cessasset, appellationis causam prosequutus fuisset, & hoc idem probando per iuramentum iurare debet, alias eum non excusaret probatio impedimẽti aut iuramentum ipsius. ut in .d. l. qui cõmeatus. q̃ singu. ad hoc dicit Ange. in .l. 2. §. siquis iudiciũ. ff. siquis cautio. & ita docet Corn. lib. 2 cons. 109. primo aspectu. col. pen. et Dec. in cons. 454. col. 2. superius alleg.

Summaria.

1 Appellatio suspendit effectum sententiæ inspecto tempore futuro.

2 Appellatio suspendit iurisdictionẽ iudicis à quo.

3 Appellatio suspendit omnia acta in præcedenti instantia facta.

4 Damnatus ad mortẽ testari non potest. fallit appelpellatione durante. nu. 5.

6 Damnatus de crimine famoso appellatione durante non est infamis & testari potest.

7 Pauper durante appellatione ali debet ex fructibus rei litigiose.

Sequestratio

8 *Sequestratio facieda est, cum timor est, ne fructus depopulentur.*

10 *Appellatione pendente nihil debet innouari.*

11 *Attentata ante omnia sunt reuocanda. Etiã usq; ad sententiam.*

13 *Hæres testamentarius tenetur quandoq; alere filium testatoris querelantẽ testamentũ lite pendente.*

14 *.L. si instituta .§. de inofficio .ff. de ineffi. te. extenditur ad causam in prima instantia.*

15 *Effectus sententiæ an & quando suspendatur, & qñ totaliter tollatur per appellationem.*

16 *Intell. l. i. §. fi. cum glo. ad turpil. et .l. præcipimus. uer. huic. C. de app.*

QVARTVM SPECIALE IN IVDICIIS.

1 ¶ *Quarto fauorabilis † est Paupertas alio casu in eadem appellationis materia nam & si appellatio suspendat inspecto tempore futuro effectũ sententiæ ut illo interim exequi nõ poßit. ut in .l. i. §. fi. cum glo. ff ad sen. con. tur. et in .l. præcipimus. uer. huic. & seq. & .l. eo casu. ibi appellatione suspẽsa. C. de appella. Bar. in .l. ita demũ. C. de procu. Afflic. deci. 188. si cõuenitur. nu. 5. Io. Ferra. trac. de appella.*

2 *.c. i. nu. 8. Item † suspendat iurisditionem Iudicis à quo ita ut eius sententia appellatione pendẽte exeq non poßit, ut in .c. super eo. ext. de app. Inno. in .c. siquando. de offi. de lega. Bar. in .l. furti. §. i. in prin. ff. de his qui not. infa. Gui. pa. q. 578. cõtingit. nu. 3.*

3 Rot. decis, 2. de resti. in integ. in no. Et nõ solũ † per appellationem suspendatur iurisditio iudicis & effectus sententiæ, uerũ etiã omnia & singula acta facta & producta in illa instantia, adeo ut nullatenus in causa appellationis patrocinentur uel obstent nisi rursus in iudicio appellationis reproducãtur ut not. in .c. cum Io. ext. de fi. instru. & tenet Rot. de
4 cis. 16. nu. 2. de resti. spo. in no. Et hinc est † q; licet damnatus ad mortem testari non poßit. Bar. in .l. eius .§.i. per illũ tex. ff. de testa. Ang. in cons. 356. ad intelligentiã. col.i. Etiã si uellet ad pias causas testari. Bar. & Bal. in .l.i.C. de sacrosan. ec
5 cle. Attamen † si per sententiã dãnatus appellauerit, poterit appellationis tẽpore durãte testamentũ & omnẽ ultimã cõdere uoluntatẽ, quia eo tempore sentẽtia condẽnatoria & impeditiua testamẽti factionis dicitur extincta uel saltẽ suspẽsa, ut est glo. nota. in .l. qui ultimo .ff. de pœn. et per Bal. in .c. ex parte
6 ade. ext. de testi. Et in † eo qui dãnatus de crimine famoso appellauit ut illo interi nõ dicatur infamis et idcirco testari poßit, tenet Bal. in. c. uenientes col.i. ext. de iureiu. per tex. in .l. si quis filio. §. hi aũt oẽs. .ff. de iniu. rup. et irri. te. & pro nota digno reassumpsit Corset. nota. in uers. appellatio. il secondo.
7 Speciali † tñ paupertatis fauore in casu quo sententia lata in fauorẽ pauperis esset, ab eadẽq; appellatũ fuisset, permißũ est interim pauperẽ ex fructibus bonorũ litigiosorũ ali debere, et sic q; quo ad hoc nõ intelligatur extinctus neq; suspensus per appellatio-

nẽ effectus sentẽtiæ, ita dixit Spec. in tit. de inquisi. .§.fi. uer. porro. quẽ sequitur Bal. in .l. fi. C. de ordi. cogni. Pau. Cast. & Mod. in .l. diuortio. in prin. ff. solu. ma. & cõmendat Fran. Rip. in .l. 2. nu. 4. .ff. de re. iudi. post Fely. in .c. siqui testiũ. col. 3. ext.
8 de testi. Ad qđ quidẽ facit † quia licet ubi est timor q̃ fructus rei litigiosæ lite pendẽte depopulẽtur fieri sequestratio poßit. ut in .l. si cũ dotẽ. §. sin aũt. cũ glo. ff. so. ma. & nota. in .l. Imperatores. de appella.
9 nihilominus † si tales fructus retinẽs, sit pauper, et sine illis timor esset ne forte fame periret, non solũ nõ potest eorũ sequestratio fieri, immo nec pauper ad eorũ restitutionẽ tenetur: ut no. tenet Ang. in .l. si fideiussor. §. fi. ff. Qui satisda. cog. Capel. Tolos. q. 477. Aliquis lite pendente. in addi. in uer. tu dic.
10 Facit etiã † Quia licet alias dici soleat q̃ appellatione pendente nihil debet innouari, cũ omnia esse intelligantur suspẽsa .l. chirographis .§. i. ff. de admi. tuto. .l. i. ff. nil noua. app. pen. et in rub. et nig. ext.
11 ut lite pen. Et attentata † & innouata ante omnia sint reuocanda .c. post appellationem .2. q. 6. & .c.
12 nõ solũ. de appell. in 6. Etiã † usq; ad sententiã inclusiue officio Iudicis nobili propter contẽptã iurisdictionẽ. ut no. in .c. cordi. de appell. in 6. Rota deci. 5. in fi. ut lite pen. in an. Cassa. qui testatur ita in Rota seruari, deci. 3. in fi. de resti. spo. Et nihilominus
13 fauore paupertatis † in nota. casu qñ filius querelaret testamẽtũ paternũ et lis pẽderet ĩ prima instãtia, uel per appellationẽ à sẽtẽtia in querelãtis fauorẽ lata,

nec filius haberet aliunde se aleret, scriptus hæres tenetur illo interim ei alimenta præstare litis pendentia nõ obstante. ut est tex. magistralis in .l. si in
14 *stituta .§. de inofficioso .ff. de inoffi. te. Qui tex.* † *licet loquatur tantũmodo in causa appellationis, debet tamen ex eadẽ æquitate ampliari etiam ad litis pendentiã in prima instãtia. ita tenẽt dñi de Rota, ut refert Belleme. decis. 88. Abb. in fi. Bißigne. decis. 2. de iudi. & Afflic. qui ita dicit fuisse iudicatũ per sacrum Conciliũ Neapo. decis. 11. soror. in fin. Quæ omnia notabilia sunt & memoriæ tenẽda, Cir*
15 *ca quæ unũ nõ esse omittendũ puto quatenus* † *dicebamus supra in prin. effectũ sententiæ per appellationem suspẽdi, nam q̃ immo effectus sententiæ totaliter extinguatur, dicendũ uidetur per tex. in .l. .i. in fi. ff. ad turpil. per glo. in .c. uenientes. in uer. exequutioni. de iureiu. & per Nota. per Bar. in .l. illud sciendũ. ff. de appel. & in .l. i. col. fi. ff. de act. emp. Afflic. deci. 296. quidam. in fi. et Ant. Capi.*
16 *deci. 202. in causa nicholai. nu. 8. Sed breuiter* † *respõdeo concludendũ esse, q̃ aut loquimur inspecto tempore præsenti, idest, durãte tẽpore appellationis & tũc totaliter appellatio extinguit pronunciatum. Bal. in .l. tale pactũ .§. qui prouocauit .ff. de pact. Aut consideramus tempus futurum & finem appellationis, & eo casu dicendũ est q̃ suspendit, ut superius in prin. dixi. nam potest esse q̃ sentẽtia cõfirmetur per Iudicem appellationis, uel per desertionẽ lapso tempore appellationis. ut in .l. eos. C. de*

app. & in .l. fi.C. de temp. app. unde totaliter non esset extincta. Et ita eggregie & notabiliter distinguit Bal in rub.C. de appella. et sequitur Imo. Alex. Ias. & Moder. in .l.i.ff. de re iudi. & Alex. & Ias. in .l. si causa cognita .C. de transac. Et Ant. Capi. ubi supra.

Summaria.

1 Bona operatio uoluntaria esse debet.
2 Voluntas tam in bene q̃ in male faciendo operatur.
3 Voluntas attenditur in cõtractibus. In ultimis uoluntatibus in iudicijs, & in pluribus alijs casibus.
7 Faciẽs actũ ex timore nõ dicitur ex uolũtate facere.
8 Iudei non sunt cogendi ad suscipiendũ Christi fidem.
9 Coacta uoluntas, uoluntas est.
10 Coacte adiens hæreditatẽ sine protestatione dicitur sponte adire.
11 Electio Vrbani Papæ non fuit metu facta.
12 Voluntas coacta, non est simplex ac mæra uoluntas. & nu. 14.
13 Petitione præcedente nõ dicitur spõte facta solutio
Nouus intell.l.2.C. de pactis.
15 Tale secundũ quid non est proprie tale.
16 Omnis dispositio intelligitur ex ꝓprietate uerborũ.
Voluntas ex actis probatur & quomodo.
17 Ecclesia tempore penuriæ cogit diuites ad dandum elemosinam pauperibus.
18 Elemosina in casu neccessitatis est de precepto.
20 Ommittens dare elemosinam eternaliter punitur.

21 Per elemosinā redimitur à peccatis anima.
22 Elemosina dāda est potius pauperibus de loco q̄ ex traneis. & potius consanguineis q̄ extraneis.
24 Papa tenetur potius suis indigentibus q̄ extraneis subuenire.
25 Clericus dotare potest sororem inopem de redditibus ecclesiæ.
26 Cogitur quis per indirectū ad bonū operandum.
27 Mali cohibendi sunt flagellis tribulationum ut desistant à malo.
28 Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
29 Mali poßūt spe præmij ad bonū faciendū allijci.
30 Inuito benefacere possumus quando eius consulimus utilitati.
31 Appellare licet omnibus pro eo qui cōdemnatus ad supplicium ducitur eo inuito.
32 Natura induxit cognationem inter homines.
33 Omnibus licet alios iuuare, & in neccesßitatibus subuenire.

QVINTVM SPECIALE. IN IVDICIIS.

❡ Quinto fauorabilis est Paupertas in iudicio quoq; ecclesiastico, & in his quæ ad forū animæ pertinere dicūtur. Quamuis .n. † bona operatio uolūtaria
1 esse debeat, nullusq; ad bonū peragendū inuitus debeat astringi, propter dictū Psam. relatū in .c. præsens. 20.q.3. quam ob rē uoluntariū sibi militē eligere Christū dicat tex. in .c. nō est. 15.q.i. et in cle.i.

añ. fi. ubi glo. de uer. signi. & in .c.i. de decim. in 6.
& per Afflic. dec. 151. sereniſsimus. col. 2. Cum uo
2 luntas † in multis operetur, & tá in bono q̃ in ma
lefaciendo præferatur. ut in .c. sicut. 32.q.5. & in.c.
siquis uolũtate. quinquagesima distin. Et in plerisq;
3 hominũ dispositionibus dominetur, ut in † contra=
ctibus .l. si uenditionem. cum glo. pe. ff. cõmu. præ=
dio. & .l. ita stipulatus. la grande. cum glo. in uer.
ex sententia .ff. de uer. ob. & in .l. sed celsus. §. fun=
dus .ff. de contrah. emp. et in .l. si. ff. quæ res pigno.
obli. pos. Dec. in cons. 48. & mature. nu. 4. & in
4 cons. 314. promisit. col. i. Et in ultimis † uoluntati
bus. ut in .l. non aliter. in prin. de leg. 3. & in .l. cũ
delanionis. §. asinam. ff. de fun. instru. & in .l. pedicu
lis. §. labeo. de au. & ar. leg. cum concor. per Soci.
5 Iuni. lib 3. cõs. 1. col. 2. Et † in Iudicijs. l. i. §. si is qui
nauem. ff. de exerci. & in .l. solemus .ff. de iudi. Et
in maleficijs .l. qui iniuriæ. in prin. ff. de furt. & in
.l. siquis non dicam rapere. C. de epi. & cle. et in .l.
6 .i. C. ad .l. Iul. de sicca. Et in † multis alijs casibus de
quibus per Bal. in .l. cum uirum. col. 2. C. de fidei=
com. Aret. in .§. in fraudem. per illũ tex. insti. Qui
bus ex cau. manu. nõ licet. Soci. in .l. in ambiguo. nu.
5. de re. dub. Alcia. in .l. nepos proculo. in fi. de uer.
signi. Mars. nota. 176. uoluntas.. & nota. 287. te=
tigi. Gui. pa. q. 555. iudi. col. i. Ant. Capi. decis. 155.
notarius. nu. 18. Bart. uerõ. trac. de interpreta. legis
extẽ. uers quæ fuerit causa introducẽdæ extẽ. nu. 118.
7 et seq. Et † hinc alibi dicitur q̃ qui actũ timore et nõ

ex uoluntate facit nō dicitur facere .c. qui ex timore. de reg. iu. in antiq. Hylarem enim datorē diligit Deus. Apost. 2. Corin. 9. et Eccles. 35. *coactasq; operas aspernatur .c. iā uero .§. ex his. 23.q.6.* Et hac
8 † *ratione dicit tex. in .c. Iudeis. 45. distin. & in .c. ad fidem. 23.q 5. & in .c. sicut. ext. de Iude. Iudeos non esse cogendos ad Christi fidem suscipiendā inuitos, quia non satis est facere bonum nisi quoq; bene fiat .c. non satis. 86. distin. & per glo. in .c. ea quæ*
9 *fiunt de reg. iu. in 6.* Et † *si* Quispiam *dixerit coacta uoluntas uoluntas est .l. si mulier .§. pe. ff. de eo quod met. causa .l. cum proponas .C. de hæ. insti. .l. si patre cogēte .ff. de ri. nup. glo. in extraua. ad reprimen. in uer. uidebitur. quomodo in crimi. læsæ maie. proce. in usi. feu. et in .c. merito. 15.q.1.* Rot. *decis. 5. fuit dubitatum. in fi. de renūcia. in nouis.*
10 Vnde *coacte* † *adiens hæreditatē sine protestatione spōte uidetur adire. ut not.* Ias. *ī .l. qui ī aliena .§. celsus. col. 4. per glo. ibi .ff. de acqui. hære. & per tex. in .l. item labeo .§. item tubero ff. de suppel. lega. ad quod etiam facit magistrale dictū* Bal. *in cōs. scis ma. posito post rub.* C. *si quis aliquē testa. probi. uo*
11 *lentis circa fin. q̃* † *electio* Vrbani Papæ *non præsumatur metu facta ex quo dñi* Cardinales *nō fuerunt protestati, nam cū protestatio eis facilis fuisset, nō protestando uidentur neccessario uolētes elegisse. ut ibi per eum. ergo ita etiam bonum coacte factū recipiendum est, ueluti ex neccessitate uolun-*
12 *tarie factum.* Sed *respōderi potest* † *q̃ licet uolun*

tas coacta dicatur uoluntas, non tamen est uoluntas spontanea & libera, prout in bono faciendo requiritur, ut not, glo. in .c. notificasti. in uer. licentiam 33.q.5. Abb. in .c. in prin. de regula. Dec. in .c. cũ m. Ferrariensis. nu. 118. ext. de consti. & in .l. uelle non creditur. ubi etiam Moder. Vercel. de reg iur.

13 Ad qđ † etiam facit, nam præcedente petitione nõ dicitur sponte facta solutio secundũ Ancar. in cle. præsenti. in quinto nota. de Censi. Quod intelligo quando petitio erat rite & recte facta nec per reũ conuentũ poterat euitari, alias uero secus, quia ubi petitio per exceptionem tolli poterat, & nõ tollitur, dicitur uoluntaria solutio. ut in .l. 2. quám ita nouiter (ni fallor) intelligo & declaro .C. de pact.

14 Facit etiam quia quãdo † uoluntas est coacta, non est uoluntas simplex & mera sed qualificata & im-

15 propria. Nam † quando aliquid nõ est simpliciter tale sed secundũ quid, dicitur esse improprie tale. Bar. in .l. lucius .§. quæsitũ. de lega. 3. Bal. in .l. pe. .C. quomodo et quan. Iud. Et ad hoc facit tex. in .c. maiores. §. item quæritur. ext. de baptis. ubi dicitur ꝙ coactus ob aliquã causã suscipere baptisma tanq̃ conditionaliter uolens, & nõ absolute, cogendus est ad obseruãtiam fidei, & idcirco iura superius probantia bonũ debere uoluntariũ esse, intelligũtur de

16 uoluntate propria & absoluta, quia † quælibet dispositio regulatur ex proprietate uerborum .l. 1. §. si is qui nauẽ. ff. de exerci. & ibi Bar. & in .l. 3. §. hæc uerba de nego. ge. Quæ quidem propria et ab-

soluta uolūtas ex actis probatur et datur intelligi .l. repræhendēda .C. de insti. et in .§. Pauonū. insti. de re. diui. Afflic. *decis.* 58. *uertitur. nu.* 8. Dec. *in cōs.* 628. *in casu. nu.* 4. Declarando *tamen ut per* Bar. *in .l.i.§. siquis hoc interdicto .ff. de itine. actuq; pri. & in .l. si patruus. in fi.C. cōmunia utriusq;* Iudi. *cū cōcor. per* Dec. *in cons.* 460. *uiso puncto. nu.* 7.

17 Fauore *tñ* † *paupertatis aliquando coguntur aliqui* Iudicis *officio operari bonū,* Namq; *uidemus eccle siā tempore neccessitatis & penuriæ cogere diuites ad elemosinam pauperibus præstandā. ut in .c. sicut in glo. in uer. exurientiū.* 47. *distin. quā pro nota. & memoriæ tenenda adducit ad hoc* Abb. *in .c. cū causā. nu.* 7. *ext. de electio. et in .c. siquis. in fi. ext. de furt. & in .c.i. nu.*7. *ext de emp. & uen.* Fely. *in .c. siqui testium. in fi. ext. de testi. &* Dec. *in .c. ex epistolæ. nu.* 224. *de proba.* Aret. *in cons.* 48. *reuocatur in dubium. col.* 2. & Fran. Rip. *in .l.i. nu.* 119. *ff. solu. ma. &* Roma. *in sin.* 798. *Quæro quæ differētia. & facit glo. in .c. domino. in uer. neccesse.* 50. *distin. et in .c. exigūt. in glo.i. in fin. prima .q.*8.

18 Et *hinc* † *dicebat notan.* Arch. *in .d.c. sicut. col.*2. *nu.* 10. *q̄ elemosina in casu neccessitatis est de præcepto. per tex. in .c. pasce. et in .c. non satis.* 86. *distin. & tenet .S.* Thom. *secunda secundæ.q.* 32. *articu.* 5. *& reassumit* Dec. *in .c. pastoralis .§. uerū.col.* 2. *de app. &* Fran. Rip. *trac. de peste in ulti. par. in qua tract. de remed. præserua. cōtra pestem. nu.*

19 196. *& seq.* Nam † *dicit* Dominus Esai. 58. *frange*

exurienti panem tuum, & egenos induc in domum tuam. & carnem tuam ne despexeris. & Luc. 6. elemosinã date & recte, et rursus. 12. eiusdẽ. uendi te omnia quæ poßidetis & elemosinã date. ut & 12. .q i.c. quia et 16.q.i.c. decimas appello. in fi. Ipsãq;
20 † õmittens eternaliter punitur, ut patet Math. 25. exuriui enim & nõ dedistis mihi manducare. Ratio autem est, quia cum proximi dilectio sit in præcepto, ut Mathe. 22. neceesse est omnia illa cadere & esse sub præcepto sine quibus dilectio proximi non conseruatur, ad dilectionem autem proximi pertinet ut ei non solum uelimus bonum sed etiam operemur secundum illud .1. Ioan. 3. non diligamus lingua neq; uerbo sed opere & ueritate. Ad hoc autem q uelimus & operemur bonum alicui requiritur q eius neceßitati subueniamus, Vnde Ioan. 1. ait. Qui uiderit fratrem suum necesitatem habere & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet illo? ergo elemosina tempore neces
21 sitatis est de præcepto. Per eam † autem redimi à peccatis animam, dicit tex. in .c. animæ. decima tertia .q.2. Bart. in repet.l. primæ nu. 64. C. de sacrosan. eccles. & Moder. Vercell. in .l. cum tempus nu. 6. de regul. iur. Et legitur Thobiæ 12. q elemosina liberat à morte, purgat peccata, & ui-
22 tam eternam facit inuenire. Quæ † quidem pauperibus de loco danda est potiusq̃ extraneis, secundum Barto. in .l. secunda .C. de anno. ciuil. lib. 12. & Dec. in consi. 696. retenia col. fi.

23 Et potius † danda est cõsanguineis pauperibus q̃ ex traneis .c. cæterũ .86. distin. et in .c. peruenit .i.q.3. glo. in .c.i. ext. de cohabi. cleri. Abb. in .c. ut supra. col. fi. de re. eccle. non alie. & in .c. peruenit. nu.i. ext. de arb. Card. Alex. in .d.c. sicut. col.2. 47. distin. Corn. lib.3. cons. 314. uidetur. col.i. & Afflic.
24 decis. 200. quidam. nu. 10. Et hinc † bene dicebat Dec. in .c. episcopus. nu. 16. ext. de præben. q; ēt Papa tenetur magis suis indigentibus propinquis q̃ extraneis subuenire, per not. in .c. omnino. 31. di-
25 stin. Et hinc † etiam Panor. in .c.3. in prin. de arbi. & in .c. coniugatus. circa fi. de conuer. coniuga. inquit q; clericus dotare potest sororẽ suã inopẽ de redditibus ecclesiæ. per illos tex. quod sequitur Ias. in .l.i. nu. 30. ff. solu. ma. ipsiq; pro dote fructus futuros obligare. ut tenet Rota decis.i. de solu. in an-
26 tiq. distinguendo tamen ut ibi. Et quãuis † dictum fuerit superius neminem cogendum inuitũ bene operari, ut & per Dec. in cons. 426. in duobus nu. 2 Id tñ intelligendum est directa uia, quia beneficium non confertur in inuitum .l inuito. & .l. inuitus .§. quod cuiq;. de reg. iu. Sed per indirectum bene possumus malos, ut ad bonam uitam redeant, coercere .c. mali. 23.q.4. ut puta pœnarũ metu, nam di-
27 cit tex. † in .c. fi.§.i.añ.fi. 23.q.6. malos cohibẽdos esse flagellis tribulationũ à malo & prouocãdos ad bonũ, ut dũ timore pœnæ malum in desuetudinẽ ducitur, abhorreatur, bonũ uero ex cõsuetudine dulce-
28 scat. Oderũt .n. † peccare mali formidine pœnæ,

dicit glo. in .l.i.ff. de iusti. & iu. et in .c.i. in uer. de linquere. de pœnis. in extrauag. Ioan. 22. Possu=
29 mus † etiam spe præmij ad bonũ allijcere malos, nã dicit tex. cũ glo. in .c. debet. 23.q.4. q; debet homo diligere proximũ sicut se ipsũ, & ideo debet eũ allij cere beneficentia, cohortatione, eruditione, & pe= cunia ut ad colendũ Deũ, & ad catholicã fidem ad ducat. sequitur hoc Arch. in .c. scismatici. in prin. 23.q.6. & Card. Alex. in .c. quã pio. declarãdo & respõdendo ad illũ tex. qui obstare uidebatur .i.q.2. glo. & doc. in .c. dilectus il. 2. ext. de simoni. Præ=
30 terea † quãdo ex aliqua bona opera consulimus uti litati alicuius bene possumus tunc ipsũ inuitũ ad bo mũ per agendũ cogere. ut in .c. qui emendat. 45. di stin. & in .l. qui soluendo. ubi Pau. Cast. not. ff. de
31 neg. ge. et in .l.i. de libe. causa. Et hinc † uidemus fas esse omnibus appellare pro eo qui fuit condẽna= tus & ducitur ad supplicium etiam eo inuito. ut in
32 .l. non tantum .ff. de appell. Natura † enim intro duxit cognationem quandam inter homines qua al= ter alteri benefacere tenemur .l. ut uim .ff. de iusti.
33 et iu. & in .§. fin. insti. de Attili. tuto. Itaq; † om nibus fas est alios iuuare, in neceßitatibus subueni re, & aliorũ conditionẽ meliorem facere, naturalis legis præcepto præexistẽte. de quo habetur Math. 7. et in .c.i. distin.i. et per glo. in .§. iuris præcepta insti. de iust. et iu. & in .d.l. qui soluẽdo. & per Dec. in cons. 449. uisis duobus consilijs. nu.10.

Summaria.

1 Decimarũ præstationes fuerũt diuino iure inductæ.
2 Decimæ sũt deo debitæ ĩ recognitionẽ uniuersalis dñij
3 Nõ soluẽtes decimas maledicũtur in sacra pagina.
4 Conductori non solito soluere decimam non fit obsterilitatem remißio mercedis.
Qui decimas non soluit, peccat.
5 Sacerdotes pro fideliũ animis Deo preces effundũt Et milites cœlestis militiæ dicuntur, eo quia contra demones pro fidelibus militant.
7 Mercennarius dignus est mercede sua.
8 Layci decimas oium bonorũ suorũ soluere debent.
9 Altari seruiens de altare uiuere debet.
10 Ad officium iudicis pertinet contra non soluentes decimas inquirere.
11 Decimæ laycis cõcessæ à principe sæculari debẽt sub excommunicationis pœna ecclesiæ restitui.
12 Decimæ à laycis diu poßideri non possunt.
13 Tributa quæ debentur hominibus & principibus, præscribi non possunt.
14 Clerici possunt diuina officia denegare non soluentibus decimas.
15 Et sub pœna excõmunicationis ad earum præstationes cogere possunt.
16 Layci si excõmunicationem contempserint, licet clericis sæculare bracchium inuocare.
17 Non soluentes decimas possunt ut sacrilegi & catholicæ fidei rebelles puniri. Et personaliter capi.

18 Contra non soluentes decimas die feriato in utilitatem hominum procedi potest.
19 Argumentum à tributis ad decimas ualet.
20 Clerici remittere debent pauperibus solutionem decimarum pro tempore præterito.
21 Clerici debent de prouentibus ecclesiarum subuenire pauperibus.
22 Bona clericorum dicuntur esse Pauperum, excepto patrimonio clericorum.
23 Decimæ dicũtur tributa egentiũ animarum.
24 Facilius conceditur remißio q̃ alienatio.
25 Res de facili redit ad pristinam eius naturam.
26 Ius quæsitũ facilius cõseruatur q̃ ius quærendum.
27 Clerici quõ de cõsẽsu Episc. decimas remittere debeãt.
28 Paupertas nõ est sufficiens ad excusandum aliquem à præstatione decimarum.
29 Clerici relinquere debent pauperi in exactione decimarum tantum quod uiuere poßit.
30 Tẽpore neceßitatis licet aliena furari, dũmodo sufficiens quantitas non excedatur.
32 Episcopus pauper cogit clericos ad præstationẽ decimarum aliquarum sibi faciendam.
33 Hospitale habẽs titulũ beneficiorũ nõ tenetur ad decimas iussu app. beneficijs impositas.

SEXTVM SPECIALE IN IVDICIIS.

1 ¶ Sexto † fauorabilis ẽ Pauptas in materia præstationis decimarũ, nã et si Decimarũ præstatiões iure diui.

inductas fuisse nemo sit qui nesciat. cũ præcipue id habeatur expreßim in .c. decimas. 16.q.1. & in .c. parochianos. ext. de deci. & in .c. cum appostolica. ext. de his quæ fiũt à præla. sine consen. ca. teneatq; Rota decis. 14. *fuit dubitatũ. de iudi. in no. & propterea legatur* Exodi. 22. *decimas & primitias nemo tardet offerre,* Idq; *præsertim mandetur laycis*
2 Leuit. 27. Deuteron. 13. & Num. 4. *Sunt autẽ* † Decimæ Deo Op. Max. *ipso iure debitæ in recognitionem uniuersalis dominij .c. tua nobis. ext. de deci.* Abb. *in .c. fin. ext. de re. permu.* Boer. q. 236. & *præsupono. col.1.* Anto. Capi. *decis. 20. in causa* Venerabilis. *nu.5.* & Cano. *in .c.1. ubi* Fran. Perus. *testatur hanc esse cõmunem sententiã de deci. in 6.* Hinc Abraam *factis,* Iacob *promißis hoc insinuasse*
3 *dicitur, in .c. decimas* Deo .16.q.7. Hinc † *prophetica scriptura loquẽs,* Vos *cõfligistis me in decimis inquit, & primitijs, ideo in pecunia uos maledicti estis quia decimas & primitias non reddidistis. ut in*
4 *.c. reuertimini. 16.q.1. per quẽ tex.* † *dicebat* Io. An. & Hosti. *in .c. propter sterilitatẽ. ext. de loca. q̃ conductori non solito soluere decimã non est propter sterilitatem facienda remißio, quia præsumitur ob eius culpam, quia* Deo *decimas non obtulit, prouenisse. quod refert & sequitur* Rip. *de peste. uers de priuile. contrac. causa pestis. nu. 35. nam is qui decimas nõ soluit, peccat. secundũ* Nicol. Bello.
5 *in cons. 55. in proposito casu. col.1.* Cæterũ † *quia sacerdotes circa spiritualium administrationẽ laborantes,*

rantes, animarũ fideliũ curam exercentes, & pro populo Christiano sacrificia offerentes summo rerũ omnium cõditori assidue preces effundũt. c. quia sa-
6 cerdotes. 10. q. 1. Nec non † continue contra demones pro fideliũ animis militant, unde Cœlestis militiæ milites meruerũt appellari, ut in. c. uni. de uasal. mili. qui ar. belli. depo. in usi. fru. & est glo. cõmuniter approbata. in. l. miles. in prin. de re iudi. (ut testatur Aret. in. §. appellatur. nu. 3. insti. de excep.) & per Alex. & doct. in. l. cẽturio. in prin. ff de uulg. & per Dec. in. c. nicholao. in prin. de appella. Vt suorũ laborum aliqua ex parte fructũ percipiant, cle. dudum. §. uerum. de sepultu. & c.
7 quicunq;. il. 2. 12. q. 2. Cum † dignus sit mercennarius mercede sua. ut legitur Math. 10. & Paul. 1. ad Corin. 9. uel saltem ut uitam degere poßint, iuxt. not. in. l. fin. C. de statu. & imagi. & in. c. cum secundum· ext. de præben. et in. c. 2. §. ubi. de deci. lib. 6. & per glo. in. c. charitatem. 12. q. 2.
8 Introductũ est † ut eis layci decimas omniũ bonorũ suorũ præstare teneantur. ut in. c. in aliquibus. in fi. ext. de deci. & in. c. quicunq; il primo. & in. c. omnes. 16. q. 7. & in. c. duo. prope fi. 12. q. 1. & per
9 Amancl. not. 238. nota ꝙ de iure ciui. Is † . n. qui altari seruit de ipso uiuere debet, ut in Deuter. 18. & in. c. ex his. 12. q. 1. Itaq; ab ipsarũ præstatione nemo censeri debet exemptus. c. à nobis. ext. de deci. Gui. pa. q. 266. à præstatione. in prin. Quinim-
10 mo ad officium Iudicis pertinere dicitur contra nõ

soluentes decimas inquirere, eosq; ad solutionē compellere, Car. in cle. 2.q.24. de Iudi. Marā. de ordi. iudi. par. 6. uer. inquisitio. nu. 196. Et si forte † ab Imperatore uel alio seculari principe fuerint decimæ laycis concessæ, sub excommunicationis uinculo clericis restitui debent. ut in .c. tua. il primo. & in .c. ad hæc. ext. de deci. & in .c.i.16.q.i. Et
11

12 quoniam † à laycis decimæ diu possideri non posſūt (exceptis casibus relatis per Ias. in .§. itē seruiana. nu. 110. insti. de actio. & Gui. pa. q. 288. utrū laycis.) ideoq; nec ius decimādi à laycis potest præscribi. ut in .c. causā quæ. ext. de præscrip. Bar. in .l. comperit. in prin. et ibi Latius Saly. C. de præscrip. 30. an. Rot. decis. 2. de deci. in anti. & decis. 2. de iudi. in nouis. & est cōmunis sententia, ut testatur Gui. pa. q. 284. an consuetudo. nu. 2. & Dida. lib.

13 uariarum resolu. i. c. 17. nu. 6. Pro qua † quidē facit quia si tributa quæ debentur hominibus in recognitionē gñralis dñij præscribi nō posſūt. Bar. in .l. licitatio. §. earū. de publican. A fortiori nec ea quæ debētur Deo cuius lōge maius est imperiū. ut Psalm. 23. Dñi est terra & plenitudo eius orbis & uniuersa quæ habitāt in eo. & Apost. i. Corint. c. 10. & in

14 .d.c. tua nobis. Et propterea † clerici sub excōmunicationis pœna laycos ad decimarū præstationes cogere posſūt. c. præter hoc. 32. distin. & in .d.c. tua

15 nobis. cū glo. fi. de deci. Quod si † excōmunicationē contēpserint licet clericis cōtra eos seculare brachiū inuocare, ut in .c. postulasti. ext. de homi. &

*qđ not. i.§.fina. auctẽn. de mona. et per Guil. not.51.
16 leges.* Eosq; † *tanq̃ rebelles, fures, sacrilegos, & ca tholicæ fidei cõtrarios psequi .c.i.16.q.6. ad captio nẽ rerũ & personarũ eorũ procedẽdo.* And. Hispa. *in trac. qui inscribitur regula decimarũ. in 2. arti
17 culo.* Et demũ possunt † *clerici tũc laycis ut supra excõmunicatis et renitẽtibus soluere decimas, diuina officia denegare. glo. singu. in .c. omnis Christianus de conse. distin.1. quã pro nota. & singu. sequitur* Dec. *i .c.cũ inter. nu. 24. ext. de exceptio. et* Mars. *nota. 682. scribitur. quã glo. (ut dixi) ita demum procedere arbitror, si prius layci fuerint excõmunicati, alias autẽ non debet clerico ob non præstationem decimarum laycis diuina officia denegare, cum ea ob præstationes decimarum non dicantur præstare, & decimæ principaliter non ob eam causam præstari soleant, sed in recognitionem uniuersalis dominij* Deo Opt. Max. *eiusq; ministris. ut superius dictũ fuit, nõ .n. dici potest q̃ cessante causa cesset effectus cum causa nõ sit finalis argu.l.i.§. se-
18 xũ. de postu. cũ simi.* Et cõtra † *tales non soluentes decimas procedi poterit etiam die feriato in utilitatem hominũ, ut in cle. dispendiosam. de iudi. iũcta clem. sæpe. de uer. signi. & ita tenet* Spec. *in tit. de ferijs .§. 2. uers.* Quid *de causa decimarũ.* Qđ
19 *comprobatur † per tex. in .l. publicas .C. de ferijs. arguendo à tributis ad decimas. iuxta nota. in præ alleg.c. tua nobis. & in .c. decimæ. 16. questio .i. & per* Euer. *in centu. in loco à tribu. ad deci. in prin.*

20 Paupertatis tñ fauore & intuitu clerici qbus debentur decimæ prædiales uel personales uel mixtæ hominibus inopia laborantibus elemosinarũ prætextu successiuis tẽporibus decimas remittere debent, ut in .c. quoniã. 16.q.i. & in .c. ex parte. il primo. & ibi glo. ext. de deci. Abb. in .c. cum homines. nu. 5. eo. titu. Dec. in .c. ex epistolæ. nu. 215. de proba. & in .c. cum ordinem. de rescrip. Ang. de Claua. in sũma in uer. decimæ. nu. 13. Goza. consi. 51. in hac
21 nu. 16. et Paris. cons. 25. nu. 26. lib. 4. Nam cũ † ecclesia & eius ministri de bonis & prouentibus ecclesiarũ pauperibus subuenire teneantur. ut in .l. 2. .C. de epi. & cle. et in .c. decimæ tributa. 16.q.i. et in .c. i. ante fi. de priui. in extrauag. cõmuni. Qua
22 † ratione quicquid habent clerici (eorum proprio patrimonio excepto per not. in auth. præsbiteros. .C. de epi. & cle. & per Corn. lib. 3. cons. 314. uidetur. col. 2.) pauperũ esse dicitur .c. qđ aũt. 23. .q.7. & .c. cõuenior. 23.q.8. Dec. in .c. ratio nulla.
23 col. i. de præben. Vnde † dicuntur Decimæ egentiũ animarũ esse tributa .c. quia. & .c. decimæ. 16.q.i. & res ecclesiarũ dicuntur res pauperũ esse, glo. in .§. si uero in perpetuã. in auct. de non alie. rebus eccle. non ab re datum est ipsis decimas pauperibus
24 remittere posse ac debere. Facilius enim † remissio cõceditur q̃ noua alienatio. ut in .l. si pignus .ff. Quæ in frau. cre. iuncta .l. i. ff. de dona. inter Vi. et Vxo. & in .c. cum apostolica. uer. autoritatẽ. ext. de his quæ fiunt à præla. sine cons. Capi. Bal. in .l.

uni.§.i. in prin.C. de rei uxo. act. & facilius laycis permittitur retentio q̃ petitio.l. licet. in prin.C. de acqui. poss..l.2. cum ibi nota. per Bal. C. de fideius. & in .l. etiam. de compen. Aquẽs. in .l. diuortio. nu. 30.ff. solu. ma. Dec. in cons. 301. uisa petitione nu. 10. & in cons. 331. pro resolu. nu. 3. Moder. Vercel. in .l. diem functo. nu. 154. ff. de offi. asses. & in
25 .l. nemo inuitus.§. cui damus. de reg. iu. quia † res de facili reuertitur ad pristinam eius naturam.l. si unus .§. pactus ne peteret .ff. de pact. & in .c. ab exordio. 35. distin. & per Dec. in cons. 69. uisis.
26 nu. 5. Et facilius † conseruatur ius quæsitũ ne perdatur q̃ ius quærendũ. ar.l. patre furioso.ff. de his qui sunt sui sui. Ias. in .l. 2. nu. 10.C. de iu. emphi.
27 Remißionem † tñ præstationis decimarum fieri debere arbitror ex consensu Episcopi loci saltem ex honestate per nota. in .c. ueniens. ext. de trans. qui statim q̃ layci paupertatem & neceßitatem audit, ueluti pater pauperum debet remißioni consentire. ut in .c. 2. ext. de transac. & per cano. in .c. causã quæ ext. de præscrip. & per Bal. in .l. si consul. in prima lect. nu. 9. ff de adop. & Ias. in .l. præses. nu.
28 4.C. de transac. Bene uerũ est † q̃ Paupertas non est legitima & sufficiẽs causa (nisi forte esset suprema mendicitas) excusandi laycum à præstatione decimarũ ex parte laycorũ. glo. in .c. quia tua. quã ibi sequitur Card. Alex. 12.q.i. Abb. in .c. cum homines. col.i. ext. de deci. Itaq; laycus quantumcunq; pauper tenetur decimas ut deo & ecclesiæ debitas

præstare .c. tua. & .c. parochianos. ext. de deci. Pa nor. in .c. cũ dicat ext. de eccle. edifi. Ecclesia uero
29 † *uel eius ministri debent cum eo misericorditer agere, & pie se gerere, ipsisq; relinquere tãtum qd uiuere poßit si neccesßitatem habeat, & per hoc decimæ solutionem in totum uel in partem remittere* Ita tenet Sanctus Thomas *secũda secundæ .q.87. articulo 4. in fi. & in nota. casu tenet glo. in .c. quicunq;. 16.q.7. quam sequitur Abb. in .d.c. cum homines. & in .c. ut super nu. 7. ext de re. eccle. non*
30 *alie.* Nam † *tempore neccesßitatis extremæ licet pauperi, ut uiuere poßit, etiam aliena furari. ut in .c. si quis. ext. de furt. & per* Bal. & Pau. *Castr. in .l. 2. §. cum in eadem naui ff. ad .l. rodi. de iac. dumodo sufficientem non excedat quantitatem .c. discipulos. de conse. distin. 5. & per* Archi. *in .c. pœ-*
31 *nale 14.q.5.* Et *ecclesiastici ministri* † *teñetur pauperi de proprijs ipsius ecclesiæ bonis & prouentibus subuenire. ut in .§. interdicimus. in auct. de eccle. titu. & in .c. hospitalẽ. & .c. seq. 42. distin.* Arch.
32 *in .c. nulli. 12.q.i. & in .c.i. 16.q.i.* Et *si* † Episcopus *ipse attenta eius qualitate & dignitate esset pauper cogere posset clericos diuites ad solutionem sibi faciendam pro suis neccesßitatibus quartæ partis decimarum. ut est tex. expres. in .c. fina. in fi. 25.q.i.*
33 Et *si forte* † *ex beneficijs iussu apostolico decimæ essent soluendæ, fauore paupertatis habentes hospitalia pauperum, & ad usum pauperum deputata, quamuis titulum beneficiorum habeant, ad prædi-*

ctam decimarum solutionem non tenerentur. ut in .c. uni. in prin. de deci. in extrauagan. commu. & per glo. primam in cle. si beneficiorum. de decimis. Quæ omnia sunt animaduertenda ueluti pulcra singularia quotidiana & notabilia.

Summaria.

1 Beneficiatus impetrans rescriptum ad aliud beneficium consequendũ, debet alterius quod habet beneficij mentionem facere.

2 Subreptio tam in falso exprimendo q̃ uero tacendo committitur.

3 Impetrans debet litis pendentiæ mentionem facere

4 Impetrans exprimere debet qualitates quæ de facto insunt beneficio.

5 Impetrans canonicatum debet facere mentionem de præbenda & impetrans Ecclesiam tenetur in precibus mentionem facere de commẽda quam habet.

6 Supprimens ueritatem, dicitur committere mendacium & non ualet impetratio.

8 Impetratio ut à subreptione saluetur, specificam expreßionem requirit eorum quæ principem diuertere potuissent.

9 Obreptio non euitatur si per inuolucrum uerborũ deliberatam principis mentem effugit.

10 Pauper impetrans in forma communi tacere potest pensionem quam habet à layco beneficij titulo aßignatam.

11 *Vicarius Episcopi pauper non tenetur mentionẽ facere temporariæ uicariæ.*

12 *Primo præsentans & fieri faciens processũ propter diligentiã præfertur clerico æquales literas eiusdẽ datæ obtinenti. Nisi quando posterior esset pauper & beneficium simplex impetraret.*

14 *Scriptores literarũ gratiæ decẽ turonenses grossos ad summum exigere possunt. Nisi in forma pauperum scribantur, quia tunc minus exigunt.*

16 *Turonensis moneta cuius sit ualoris.*

17 *Literæ in forma pauperũ quare dicantur, & quo modo aliter nuncupentur. remißiue.*

SEPTIMVM SPECIALE IN IVDICIIS.

¶ Septimo fauorabilis est Paupertas in beneficiali-
1 *bus nam † & si beneficiatus clericus impetrans re-*
scriptũ ad aliud beneficiũ consequendum, teneatur
in precibus mentionẽ facere alterius qđ habet bene
ficij (licet exigui) alias rescriptũ ueluti subrepti-
tium non ualeat. ut in .c. si proponente. & in .c. po
stulasti. in glo. fi. de rescrip. & in .c. si motu pro-
prio. de præben. in .6. per quẽ tex. ita tradit glos.
& Panor. in .c. cũ teneamur. ext. de præben. Sub
2 *reptio aũt † cõmittatur tã in falso exprimendo, q̃*
in uero tacendo, quia utroq; casu mendaciũ cõmit-
ti dicitur. ut in .l. 2. & ibi hoc nota. Ias. C. si con-
tra ius uel uti. pub. & pro cõmuni doctrina Dec.
3 *in cons. 541. uisa donatione. nu. 19. Et hinc est q †*

Impetrans tenetur etiã facere mentionẽ litis legitime introductæ, alias impetratio cedens in præiudicium iurium litigantium non ualeret. Fely. in .c. nostra. 15. corollario. de rescrip. & Cassad. decis. 18.
4 de rescrip. in fi. Expreßio † nanq; fieri debet earũ qualitatũ quæ de facto in beneficio insunt. Egi. Belle. conclu. 498. si impetrans. de præben. Cassa. decis. 12. de præben. nu. 8. Rota. deci. 85. dominus
5 Vrbanus. de rescrip. in anti. Et hinc est ẽt † q̃ impetrans canonicatum debet facere mentionẽ de præbenda quam habet à canonicatu distinctã alias preces essent subreptitiæ Rot. deci. 33. de rescri. in no. Cassa. Dec. 17. nu. 6. de præben. & Bissigne. deci. 2. eo. titu. Et habens cõmendã, & impetrans ecclesiã, de cõmenda mentionẽ facere tenetur. ut in .c. nemo.
6 ubi glo. in uer. cõmendare. de electio. in 6. ne † alias supprimendo ueritatẽ dicatur cõmittere mẽdacium. iuxta not. in .c. cum nostris. ext. de conces. præb.
7 Et † non ualeat impetratio .c. cũ adeo. ubi ẽt glo. de rescrip. nam subreptitia impetratio gratiosa est ipso iure nulla. Abb. & Mod. in .c. ad audientiam. il. 2. de rescrip. Corn. lib. i. cons. 114. licet. col. fin. & pro cõmuni regula Dec. in .c. i. ext. de confirma
8 uti. uel inuti. in prin. Et ad hoc † ut huiusscemodi impetratio à subreptione saluetur, non sufficit facere mentionem in genere sed requiritur notabilis & specifica expreßio eorum quæ potuissent diuertere principẽ ad illud beneficiũ nõ concedendũ, seu difficilius concedendũ, Bal. in .c. cum dilecta. circa fin.

Abb. in .c. in nostra. ext. de rescrip. & in .c. 2. ext. de do. & Contu. Gramma. deci. 59. catholicus. in fi. & decis. 66. in causa excellen. Comitis. nu. 18. Et
9 hinc † post Inno. inquit Abb. in .d. capitulo cum dilecta. q̧ non euitatur obreptio siquis per inuolucrũ uerborũ deliberatã principis mentẽ effugiat, quia non sufficit narrare simpliciter & generaliter factũ nisi exprimatur ẽt modus & qualitas facti. glo. in .c. dilectus filius. in uer. causã. ext. de rescrip. & ꝑ elegãti doctrina Curt. Seni. in cõs. 35. statuto. nu. 27.
10 Fauore † tñ paupertatis clericus pauper impetrans rescriptum ad beneficium cõsequendum in forma cõmuni tacere potest pensionem quam habet à layco etiam auctoritate Episcopi institutam, & sibi beneficij titulo aßignatam, nec de ea, nisi sit perpetua, mentionem facere tenetur. ut in .c. si pauper in glo. fi. & ibi etiam Cano. de præben. in 6. per quẽ tex. cum glo. ita decidit Rota decis. 39. nota q̧ pauper. de rescrip. in anti. & decis. 11. de præben. in antiquio. Ex quo † infertur q̧ Vicarius Episcopi pauper impetrans beneficium non tenetur facere mentionem Vicariæ quam eo tempore detinet, cum sit temporalis, & ad libitũ Episcopi remoueri poßit, ut not. glo. in cle. & si principalis. in uer. per electionem. de rescrip. & in cle. fina. in glo. fi. de procu. & per Calde. in cons. 2. de offi. uica. et Barba. in .c. quoniam abbas. nu. 27. ext. de offi. delega. & Boer. quest. 347. & primo uidetur in prin.
12 Et in † beneficialibus uidemus in multis clericos pau

peres fauorabiles esse, & alijs anteponi. nam si clericus pauper obtinet æquales literas & eiusdem datæ super beneficio consequendo, quamuis alias primo præsentans & fieri faciens processum, propter diligentiam præferatur. ut in .c. duobus. de rescrip. in 6. & tradit Rota decis. 58. nota si unus. de rescrip. in anti. & Capel. Tolos.q.25. duo. Quia ex regula iuris qui est prior in tempore, est potior in iure .l. quoties utriusq; .ff. de re. iu. .c. cum cui de preben. & .c. q prior de re. iu. in 6. et .c. fi. 17. dist.
13 qñ tñ posterior esset Pauper † præferretur quo ad beneficia simplicia diligẽtiori in processu alia bñficia retinenti. ut tradit Dec. in cons. 542. retenta col. fin. & Ioan. Staphil. in tract de grat. expecta. in penul. par. uer. restat postremo dicere de prærogatiuis expectantium. nu. 16. & seq. & in ultima parte circa prærogatiuas. nu. 13. ubi hoc iuri consonum esse dicit per tex. in .c. cum secundum ext. de preben. & in .c. cum adeo. & in .c. postulasti.
14 ext. de rescrip. Præterea † licet taxatione facta à Ioanne, 22. Pont. Max. cautum sit q scriptores literarum gratiæ pro eorum laboribus & mercede decem Turonen. grossos ad summum exigere poßint, nisi clausulas aliquas insolitas & non cõmunes in eis adijcere debeant. ut in extrauag. prima.
15 post prin. de sen. excom. Attñ † fauore & intuitu pauperũ si literæ in forma pauperũ scribãtur, nõ decẽ turonẽses grossos, sed octo tantũ scriptores ad summũ exigere poßũt. ut in ea. extrauag. §. hoc iß.

16 Est aũt † Turonẽsis, moneta Frãciæ ut inquit Pra cti. Rom. Cancel. fol. 43. in nota. de expectatiuis et alijs literis gratiæ. uer. item si clericus. & libra Tu ronensiũ paruorũ ualet ducatum unũ auri de Came ra, libra uero turonensiũ mone. in Francia tres li bræ, duos faciunt ducatos, ut eadẽ practi. sub uer. de monetarum ualore, testatur. licet quotidie ua-
17 lor iste monetarum uarietur. Et † quare literæ ad beneficia dicantur in forma pauperũ, & quomodo aliter nuncupentur. uide pulcre per Abb. in. c. po stulasti. in 2. col. ext. de rescrip. & Staphil. tract. de literis gratiæ & iustitiæ. fol. 21.

Summaria.

1 Debitor cogi potest inuitus satisfacere creditori.
2 Debitor dicitur is à quo inuito pecunia exigi potest.
3 Debitor cogitur propria bona uendere, & credito ribus satisfacere.
4 Debitor non satisfaciens creditori, carceratur, fa- cta prius excußione.
6 Debitor fugitiuus diebus feriatis capi potest. Debitor quando fugitiuus dicatur.
7 Suspectus de fuga potest diebus festiuis capi. & Quis suspectus dicatur.
8 Debitor fugitiuus uel suspectus diebus solemnißimis capi potest.
9 Debitor fugitiuus uel suspectus sine Iudicis authori tate capi potest.
10 Suspectus dicitur ẽt is q̃ est in præparatorijs fugæ.

11 Apostata dicitur etiam is qui de monasterio fugiendi animum habet.

12 Cessionarius debitorem suspectũ propria autoritate capere potest.

13 Clericus fugitiuus à layco creditore propria autoritate capi potest.

14 Clericus pro debito regulariter carcerari nõ potest. Quod fallit qñ esset fugitiuus uel de fuga suspectus. Intell.c. ut famæ. de senten. excõmu.

15 Neccessitas illicitum facit licitum.

16 Pro rebus proprijs redimẽdis licet inuadere clericũ cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et ita uim ui repellere licet.

17 Creditor laycus clericũ debitorem captum ad Iudicem ecclesiasticum statim remittere debet.

18 Debitor fugitiuus uel suspectus põt à creditore propria autoritate capi quãdo suspitio post debitũ contractũ emersit, uel saltem quando tempore cõtractus creditori erat ignota.

20 Parta sunt nõ esse, uel esse & non apparere.

21 Debitor carceratus debet suis ꝓprijs sũptibus ali si habet unũ se alat, alias sũptibus creditoris alẽdus ẽ.

23 Iudex relaxare potest carceratũ, si creditor eũ nõ alit in carcere uel si ex elemosinis uiuere nõ põt, facta cessione bonorum.

Cõfugiens ad ecclesiã ab ea alimẽta recipere debet.

Nemo pauperior est eo qui uictũ sibi nõ põt afferre.

25 Debitor pauper cessionis bonorũ beneficiũ habet.

26 Cessio bonorũ nõ liberat à debito sed à carceribus.

OCTAVVM SPECIALE. IN IVDICIIS.

1 ¶ Octauo † fauorabilis est Paupertas in materia cessionis bonorum, nam & si debitor cogi possit inuitus creditori luere debitum. ut in insti. de actio. in prin. cum ibi nota. & in .l. fi. §. fi. ff. de eo quod
2 met. cau. Cũ † præsertim is proprie debitor dicatur à quo inuito pecunia exigi potest .l. debitor. de uer. signi. Bar. in .l. fideiussor obligari. §. qui certo loco. in prin. ff. de fideius. glo. quam ad hoc not. Aretin insti. de obliga. in prin. in uer. necessitate. & per
3 Moder. Vercell. in .l. marcellus. de reg. iu. Vnde † consequentia ualet, hic est debitor, ergo ad soluendum cogi potest inuitus. nanq; tenetur debitor totum suum patrimonium uendere & in egestate uiuere, quo suis creditoribus satisfacere possit, etiam de iure Cano. Abb. in .c. ut super. nu. 7. ext. de re.

4 eccle. non alie. Quod † si facere recusauerit in carcerem detruditur .l.i. ubi glo. fi. C. qui bo. ced. pos. & per glo. in rub. ff. de ces. bono. & idem dicendum est pariter si soluere non poßit. glo. sing. in .l. 3. §. tutores. ff. de suspect. tu. Quam singularem esse dicit Bal. in .l. si sine. ff. de inius uo. Imo. Alex. et alij in .l. à Diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iudi. Et notabilem dicit Pau. Castren. in .l. 4. §. prætor
5 ait in fi. ff. de re iudi. Quod † sane intelligendũ est facta prius excußione bonorũ ipsius debitoris. qa nõ aliter ad capturã deuenitur nisi debitore nõ soluẽdo reperto .d. §. in uenditione. & .c. peruenit. ext. de fideiuss. & est cõmunis sententia ut testatur Aret. in .l. maritum. §. eleganter. nu. 7. ff. so. ma. et Fran. Rip. in .l. obligatione generali. nu. 20. ff. de pigno. & Dida. plures concord. adducens lib. 2. Variarũ resolutio. c. i. nu. 2. & Boer. q. 349. & primo. nu.
6 7. Et † quando debitor esset fugitiuus (ut quia in actu fugæ depræbendatur, iuxt. no. in .l. fugitiuus. de uer. signi. & per glo. in .l. quis sit fugitiuus. de edi. edic. cum concor. per Boer. q. 215. & anteq̃.
7 col. i. Vel † suspectus esset de fuga, quod dicitur quando est in præparatorijs fugæ. Bal. in .l. si quis in tantam. C. Vnde ui. uel quando eo in loco non possidet stabilia secundum glo. quam approbat Bart. in .l. si fideiussor. §. fina. ff. qui satisda. cogan. Vel quando consuetus est bona sua dilapidare, uel est malis moribus imbutus. §. fina. instit. de suspectis tu. Abb. in .c. 2. nu. 9. ext. de seq. posses. cum concor.

per Dec. *in .l. si fugitiui. col.i. ubi late declarat.C.de ser. fugi.) posset etiã diebus feriatis & festiuis capi, ut saltem de iudicio sisti cauere teneretur.* glo. *sing. in .l. fi. in uer. fideiußionis. quã approbat ibi* Bar. & Bal. *qui asserit eam esse singularẽ, notabilẽ, & alibi non reperiri .C. de ferijs* Bar. *in .l. ait prætor .§. si debitorem .ff. de his quæ in frau. credi.* Paul. Cast. *in .l. diuus. ubi etiã* Ias. *ff. eo. idem* Ias. *in .l.i. in prin. nu. 71.ff. de offi.* [illegible] *& in .l. uinum. col.3. .ff. si cer. pe.* Pet. Gerar. *in sing.* 100. *neccesitas. nu.* 21. Soci. *regu.* 78. *ubi eã glo. asserit ad hoc singularem esse. &* Bal. *in .c. fi. col. fin. ext. de ferijs.*
8 Qui † *ampliat eam procedere nõ solũ quãdo feriæ essent solẽnes uerũ etiam quando essent solẽnißimæ, ut in die Paschatis, uel in die natiuitatis* Domini, *quod notandũ esse inquit* Ias. *in .d.l. uinum.* Et non
9 *solum † debitor suspectus de fuga potest* Iudicis *authoritate capi, iux. not. in .l. extat.ff. de eo qđ met. cau. uerum etiam quando periculum esset in mora, quia forte aufugere posset dum pro licentia iretur ad* Iudicem, *tunc propria ipsius creditoris authoritate capi posset.* glo. & Bar. *in .l. ait prætor.§. si debitorẽ .ff.* Quæ *in frau. cre.* glo. & doc. *in insti. de actio. in prin. in uer.* Iudicio. & *in .§. neccessitatem*
10 *in auct. ut iudices sine quoquo suffra. fi.* ìòq; † *nõ solum sibi locũ uendicaret debitore in fuga existẽte uerum etiam quando esset in præparatorijs fugæ, & ex aliquibus signis apparere posset* q; *aufugere uelit, ita tradit sing.* Ang. *in .l. pignoris causa .C. de pigno.*

p̄gno. actio pc?st glo. fi. ibi in resp̄ōsione ad .l. utiq;. de damno infect. Alex. in .l. diuortio. in prin. nu. 9. .ff solu. ma. et pro sing. reassumit Mars. in nota. 43.

81 incip. debitor. Ad quod quidem † facit nota. dictū Bal. in .c. ad nostrā. ext. de appella. ubi querens an dicatur Apostata is qui non aufugit à monasterio, sed fugiendi animū habet, resp̄ōdit affimatiue, per tex. cum glo. in .l. quis sit fugitituus §. apud celsum

82 .ff. de edi. edic. Et q̄ † creditor possit proprio iure capere debitorē fugitiuū uel suspectum, adeo procedit. q̄ etiam si hoc ius capiendi creditor alij cesserit qui postea iure proprio ceperit debitorē huiusmodi captio ualet & tenet ueluti rite & recte facta ireq; optimo cessi, glo. nota. in .l.i. in uer. ab his. .C. ubi quis decu. lo. And. in addi. ad spec. in tit. de cesio. actio. Ang. in .l. generali .C. de decurio. lib. 10. Roma. in .l.i.§. fi. col. 2. .ff de no. oper. nunci. Fran. Aret. in .l. si ita stipuler per te. in fi. de uer. ob. et in nota. casu. Bal. in .l. per diuersas .C. de manda. & facit optimus tex. in .l. Imperator. ibi pecunia accepta manus iniectionē uēdiderat .ff. Qui sine manu. ad liber. perue. cum concor. per Tiraq. de retra. consan. §. 26. glo. 3. nu. 24. & Boer. q. 275.

83 incip. & glo. fina. nu. 5. Præterea locum † habent etiā prædicta de capiendo propria authoritate debitore, non solum si creditor & debitor sit laycus, uerū etiam si debitor esset clericus, creditor autem laycus, Quamuis .n. clericus ob æs alienū capi & carcerari nō possit .c. odoardus. ubi glo. & doc. ext.

de solutio. quia ultra q̃ facere poßit, conueniri & astringi non debet. glo. cõmuniter approbata. in .l. miles. ff. de re iudi. de qua cõmuni testatur Dec. in .c. repræhensibilis. nu. 29. ext. de appella. quinimmo laycus inijciens uiolẽtas manus in clericũ sit ipso iure excõmunicatus. ut in .c. siquis suadẽte. 17. q. 4.
14 Attamen † ubicunq; clericus esset in fuga uel de fuga suspectus & periculum esset in mora tunc à creditore layco iure optimo propria authoritate capi potest, etiam sine aliquo excõmunicationis incursu. .c. olim. il primo ext. de resti. spo. intelligẽdo q̃ ibi Episcopus non fuit solus ad expellendũ, & manus inijciendũ in illos hospitalarios, ut dicit Inno. in .c. si uero. de sen. exco. et refert Abb. in .c. cũ nõ ab homine. in 3. & 4. col. ext. de iudi. ubi etiã post Bal. tenet licere layco creditori propria authoritate capere clericũ, ut si deliquit, eius delictum patefiat, et à Iudice suo puniatur, uel si creditori satisfacere nolit, sed potius fugam arripere, cogatur satisfacere. ut probatur in .c. ut fame. de sen. excõmu. qui tex. licet requirat ecclesiastici Iudicis mandatũ, tñ tunc nõ loquitur qñ suspectus est de fuga, quia eo casu propter neceeßitatẽ & periculũ fugæ ẽt sine mandato capi potest. arg. d. §. si debitorẽ. & .§. audient. in auct. de defenso. ciui. & ita tenet Bal. in .c. .i. in ti. de pace iura. firmã. in usi. feu. & Io. Bap. de .S. seue. in tract. de debito. fugi. q. 4. Quia †
15 neceeßitas illicitũ facit licitũ .c. quod nõ est. de reg. iu. in anti. & multa remittit, quæ alias remittenda

nõ essent .l. omnes .C. de ferijs. & fugitiuus uel suspe ctus nõ meret beneficijs legalibus gaudere. Bal. in cons. 220. in quæstione. lib. 3. Cacialu. de debito. fu

16 gi.q.8. Item probatur † in .d.c. olim. ubi licet pro rebus suis redimendis inuadere clericũ cum modera mine inculpatæ tutelæ quia uim ui repellere licet. .l. ut uim. de iusti. et iure, scilicet cum moderamine inculpatæ tutelæ l.i.C. unde ui. & .l. si ex plagis.§.i. cum glo.ff. ad .l. aqui. Mars. inferens ad quotidia nã quest. nota. 100. occidẽs. de qua ibi per eum.

17 Prædicta † tñ procedunt dũmodo laycus siue sit Iu dex siue creditor remittat statim clericũ captũ ad Iudicem ecclesiasticum, & apud se non retineat, si enim potuisset haberi copia Iudicis ecclesiastici, lay cus capere non potuisset. per not. per Bal. in .c. cau sam. ext. de offi. deleg. in fi. quẽ sequitur Io. de Arn. sing. 86. habebã. & capiens & retinens incideret in pœnã excõmunicationis. Bar. in .l. siquis in seruitute .ff de furt. Gui. pa.q.73. Iudex secularis col.i. Alex. lib. 3. cons. 64. nu. 6. & Gui. pa.q.73. Iudex secula ris col.i. ubi attestatur ita sese consuetudinẽ & com munem quorundam locorum obseruantiam habere post cano. in .c. cum non ab homine. ext. de iudi. Sci

18 endum † est tamen ꝙ prædicta de suspecto capiendo procedunt si suspitio post debitum cõtractum emer serit, alias si tempore contractus debitor erat eo= dem modo suspectus, à creditore propria autho= ritate capi non poterit, sed sibi imputet creditor qui cum eo contraxit. arg.l. qui bona fide.§. de illo.

ubi Ang. Pau. Alex. & alij notăt .ff. de dan. infec. & ita tenet Bar. in .l. fi. C. de ferijs, per tex. in .l. si is à quo .§. fi. ff. ut in posses. lega. & in .l. fi. C. de sponsa. Bal. in .l. si pro ea. in prin. C. măda. Ang. in .l. nemo carcerẽ .C. de exacto. & tribut. lib. 10. Ang. Alex. & Ias. in .l. si ab arbitro .ff. qui satisda. cogan. Abb. in .c. quẽadmodum .§. i. col. i. ext. de iu reiu. Dec. in cons. 75. & pro tenui. col. i. & Bello. in cons. 29. cum dominicus. nu. 10. uel saltẽ quădo suspitio tempore contractus orta, fuerat ipsi credi tori ignota, quia isto quoq; casu poterit ab ipsomet creditore suspectus debitor capi. Bar. in .l. quæsitũ. in fi ff de pigno. Mars. nota. 284. tolle moras. Ad
20 quod † etiam facit quia paria sunt in iure nõ esse, uel esse & nõ apparere .l. in lege. et .l. rutilia polla. de contrahen. emp. ergo sicut quando tẽpore contractus non aderat suspitio fugæ adueniente postea suspitione uel fuga potest debitor à creditore personaliter capi, ita pariter quădo ab initio erat sub orta sed creditori ignota. capi poterit. Et si forte
21 debitor † captus fuerit, & in carcerem detrusus, debet suis proprijs sumptibus carceratus sibi alimẽta parare, secundũ Bar. in .l. sanctũ .ff. de re diui. ne alias ex mora uel delicto suo commodũ aliquod consequatur .l. si ab hostibus .§. i. ff. solu. ma. l. trăsactione. ubi Bal. C. de trans. l. siue hæreditaria. cum glo ff. de nego. ge. & .c. cũ olim. in fi. ext. de offi. deleg. et in .c. sedes. de rescrip. et in .c. tuas. de usur, & in .c. 2. in fi. de cogna. spi. & in .c. mora. de reg.

22 iu. in 6. Cæterum † si non haberet unde se aleret, tunc sumptibus creditoris esset alendus. glo. in l. fi. .C. de eroga. mili. anno. lib. 12. quam singu. dicit Corse. nota. in uer. expensæ .il. 3. et Gui. pap q. 22. debitor. ubi id de cōsuetudine generali curiæ delphi na. asserit obseruari. Et eandem glo. approbat Bar. in .l. illicitas .§. ne potentiores. nu. 8 ff. de offi. præ= si. & Ias. in .l. si uictū .ff. de re. iudi. Et Ang. Aret.
23 † in .§. fina. in fi. insti. de actio. ubi etiam dicit q̄ si forte creditor alere noluerit, uel non potuerit, tūc Iudex ipsum debitorem relaxare potest. quod sequi tur Alex. in .d. l. sanctū. in addi. ad Bar. de re. diui.
24 & Corse. ubi supra. Quod tamen † ipse arbitror esse uerū ita demū si ex eleemosinis ali non possit, ar. l. Iudices. C. de Epi. audi. nam quemadmodū con fugiens ad ecclesiam, & non habens aliunde se alat, alimenta illo interim ab ea percipere debet. l. præ senti. in fi. C. de his qui ad eccle. confu. & .c. diffi= niuit. ubi glo. et Arch. 17. q. 4. Abb. in .c. inter alia. nu. 28. de immu. eccle. Ita qui in carceribus deti= netur, ex elemosinis uiuere debet, cū nemo sit pau= perior eo, qui uictum sibi quærere non potest. l. si quis ad declinandā .C. de epi. & cle. & ita tenet elegan. Boer. q. 303. circa hanc post princ. Secundo etiam declaro ut ita demū Iudex relaxare possit, si carceratus cessionē bonorum suorū creditoribus fa= cere uoluerit. ita notan. tenet Afflic. decis. 71 fuit dubitatum. ubi inquit q̄ huiusmodi questio in contin gentia facti in sacro Concilio Neap. ita omniū uoto

25 *fuit decisa.* ❡ *Cum † aũt tot remedijs prouisũ fue rit creditoribus eorum iuriũ consequendorũ gratia, nõ defuere etiã legislatores qui ipsis quoq; debitori bus subuenire curarunt.* Quãobrem *fauore Pauper tatis constitutũ fuit, ut debitori qui forte nõ est sol uendo, liceat creditoribus suis cedere & dimittere sua omnia bona propria, ut hac relaxatione facta, rebus sic stantibus, ulterius molestari uel inquietari non possit. glo. in .l. pe. ff. de cessio. bo.* Bal. *in .l. fi. .C. quibo. ced. poss. glo. in .c. si res aliena. in uers. cruciatus.* 14.*q.*6. *glo. & doc. in .c.* 2. *ext. de pigno* Arch. *in .c. pauper.*11.*q.*3. Affli*c. decis.* 73. *fuit in*
26 *fi.* Non *q. ex hoc † liberetur à debito, nisi eatenus quatenus soluit, sed ut à carceribus sit liber, nec in eis ulterius retineatur intrusus .l.*1.C. *qui bo. ce. pos. glo. & doc. in .c. odoardus. ext. de solutio. & ideo dicebamus superius* Iudicem *ita demũ relaxare po tuisse carceratũ si prius cessio facta fuisset quia per eam nõ liberatur debitor à solutione debiti, sed so lũmodo à carceribus, & hinc est q. si ad meliorẽ for tunã peruenerit, ex quo obligatus remansit, credi toribus suis satisfacere tenetur .l. ubi in fi.*C. *de iu re do. & in .§. fina. insti. de actio. & per glo. in .c. non satis. in uer. debitum.* 86. *distin. &* Cassa. *deci.* 11. *de rescrip. seruatis tamen sibi neccessarijs alimẽ tis .l. qui bonis .ff. de cessio. bono & .l.*3.C *de bon.*
27 *autho.* Iudi. *pos.* Quod *tñ † limitari debet ut nõ ha beat locũ qñ substinuisset debitor pro eisdem debitis pœnas corporales, quia tunc ad pinguiorem fortu*

nā perueniēs nō tenetur rursus ea debita soluere pro quibus nō habēs in ære, pœnas est in corpore passus ar.l. sed et si unius.§. si ante Iudicem .ff. de iniur. & est glo. nota. in .c. sicut .§. eos insuper. in uer. habēt. ext. de homici. & in .c. peccatū. in glo.i. de reg. iu. in 6. Pau. *Ias. &* Dec. *in .l. siquis id quod. de iurisd. om.* Iud. Gomes. *in .§. pœnales. nu.17.insti. de actio.*

28 *Roma. sing. 24. qd nō ualens.* Et † *exēplificari pōt in eo qui publice super lapidem personaliter cessit, iuxta plurimorū locorū cōsuetudines, Gui. pa.q.343 cedēs bonis* Boer*.q.349. & primo. nu. 4. & per*

29 *Alcia, lib.2.parerg.c.47. Cæterū † cū hoc cessionis beneficiū quibusdā casibus non cōcedatur, quos spar sim referūt docto.* Idcirco *tūc uidendus est* Bal. *& scriben. in .l.i.C. qui bo. ced. pos.* Pau. *Cast. in .l. fi. nu.3.C. de nō nume. pe.* Io. Fab. Aret. *& alij in uer. eum quoq; insti. de actio. Soci. reg. 46 cedens ubi*

30 18. *limitationes refert, ut ibi per eum. Præterea † subuenitur etiam pauperibus debitoribus beneficio quinquennalis dilationis quam si impetrauerit debi tor illo interim à creditoribus uexari non potest .l.*

31 *quoties .C. de præci. imp. offe.* Et ad † *maiorē par tem creditorum pertinet uel cessionem bonorum, uel quinquennalem dilationem pauperi debitori cōcedere .l. fin. ubi doc. omnes .C.* Qui *bon. ced. pos.*

32 *Afflic. decis. 288. sæpe. col. fina.* Ad *hoc autem † ut debitor huiusmodi dilatione possit gaudere, requi ritur q coram Iudice debitū fateatur .l. pe. ff. de cess. bo. quā ad hoc alleg.* Cagno. *in .l.2. nu. 146.C. de*

pact. int. emp. uel aliter debitum liquidetur. Afflic.
33 decis. 379. in quadam causa col. i. Item † requiritur q idoneam præstet cautionem de soluendo dicto tẽpore ueniẽte. l. uniuersa. C. de præci. Impe. offe. quæ
34 est canonizata in. c. uniuersa. 25. q. 2. Vnum † in est perpetuo memoriæ tenendũ q quãdo debitor ex causa paupertatis impetrasset hanc dilationem eaq; causa in rescripto esset expressa si nõ reperiret fideiussorẽ qui pro eo uellet fideiubere, sufficeret ei iuratoriam cautionem præstare. per nota. in auth. generaliter. C. de epi. & cle. et in. l. 1. ff. qui satisda. cog. Vel † forte sufficeret cauere cum generali hypoteca suorũ bonorũ, & adiectione pœnæ secundũ quod habetur in. l. prætoriæ. ff. de præto. stipula. & ibi per Bar. & per glo. & Ange. in. l. 2. §. si dubitetur. ff. de iudi. & not. in. l. filio. ff. ut lega. no. caue. Si uero ex alia causa q paupertatis moratoriã obtinuisset, ut puta ob aliquam incommoditatẽ, tũc teneretur debitor dando fideiussores idonee cauere ut supra dixi, alias hoc beneficio uti nõ posset. & ista est communis sententia ut post Bal. testatur Afflic. decis. 378. debitor. col. i. & prædicta sunt notabilia uerba Baldi nouelli, in tract. de doti. in 8. par. princi. uer. duodecimum speciale est. quem refert & sequitur Hyero. Cagno. in. l. 2. nu. 146. C. de pact. int. empto. pro quibus faciunt ea quæ late diximus infra in 9. q. prin. in 6. speciali. in ulti. uoluntа. nu. 9. & seq.

Summaria.

1 *Furtum omni lege prohibitum est.*
2 *Apud Scytas nullam crimen furto grauius erat.*
3 *Furtum est grauius crimine homicidij.*
4 *Ex genere pœnæ arguitur maioritas delicti.*
5 *Emptor rei furtiuæ tenetur ad restitutionē domino.*
6 *Cautela ut emptor rei furtiuæ, coactus restituere, præcium recipiat.*
7 *Cōtra fures, ciuiles & criminales cōpetunt actiones.*
8 *Pœna Quadrupli pro furto in foro conscientiæ non est licita.*
9 *Fur in foro poli ad restitutionē tantūmodo tenetur.*
10 *Fustigatus pro furto tenetur nihilominus restituere rem furto subtractam.*
11 *Fur pro tertio furto suspenditur.*
Intell.l. capitaliū.§. famosos.ff. de pœnis.
12 *Delicta ex frequentia fiunt grauiora.*
13 *Furi manifesto non permittitur aduocatum habere.*
14 *Nec à sententia contra eum lata licet appellare.*
15 *Ex delicto nō pfecto nemo tenetur. fallit in fure nu. 16*
17 *Fur ubicunq; inuentus cum furto capi & puniri pōt. Quod limitatur. nu. 18.*
19 *Fur captus cum furto in alia ciuitate eo die quo furripuit, in ea alia ciuitate puniri potest.*
20 *Pauper furtum committens pro suis necessitatibus excusatur.*
21 *Necessitatis tempore omnia sunt cōmunia idq; quomodo intelligatur. nu. 38.*

22 *Mors causa famis durior est morte ex causa belli uel pestis.*

23 *Religiosus tẽpore penuriæ põt de bonis monasterij sine consensu sui superioris elemosinam facere.*

24 *Vuas in fundo alieno licet commedere ex neccessitate famis.*

25 *Fur furans sine graui neccessitate an et quõ puniatur.*

26 *Non ignoscitur mulieri quæ ob paupertatem turpem uitam elegit.*

27 *Non parcitur malo, ratione paupertatis. & mori potius debemus q̃ malo consentire.*

28 *Paupertas non excusat à peccato.*

29 *Nõ remittitur furtũ ẽt si inter pauperes distribuatur.*

30 *Non licet furari, & ex furto elemosinam facere.*

31 *Non licet facere malum, ut inde fiat bonum.*

32 *Quod quis in alios, ẽt in se ipso facere prohibetur.*

33 *Furari quare liceat & non fornicari tempore necessitatis propter famem.*

Quod commune est meum est. nu. 41.

34 *Ex fornicatione non prouidetur immediate neccessitati famis.*

36 *Determinatio plura respiciens determinabilia debet ea pariformiter determinare.*

37 *Furtum non committitur in re sua.*

Pauper ad pinguiorem fortunã perueniens restituere debet quod ob inopiam subtraxit.

39 *Generalitas ad terminos habiles restringitur.*

40 *Ex diuersitate rationis plura determinabilia difformiter determinantur.*

42 Furari licet ad subueniendum urgentißimæ necessitati alienæ.
43 Ob paupertatem secundũ aliquos aliqñ fornicari lz. Quod tamen reprobatur. nu. 45. & seq.
44 Intell. l. palam. §. non est ignoscendum. ff. de ritu nup. & nu. 46.
45 Neccesßitas q. non habeat legem quando procedat.
46 Argumentum à contrario sensu non procedit quãdo resultat absurdum, seu peccatum.
47 Fornicatio etiam lege ciuili prohibita est.
48 Dispositio legalis nutritiua peccati non ualet.

NONVM SPECIALE IN IVDICIIS.

¶ Nono fauorabilis est paupertas in iudicijs Crimi-
1 nalibus † nam & si furtum quacunq; nempe lege prohibeatur, tam Diuina, ut Exod. 20. Leuit. 19. & Deuter. 5. q̃ humana, ut in l. i. in fi. ff. de furt. & in §. i. insti. de oblig. quæ ex delict. & in c. i. & 2. ext. de furt. & in c. peccatum. de reg. iur. in 6. & per Aret. in §. præterea. nu. 6. insti. de ex-
2 cep. Quãobrẽ lib. 2. dicebat † Iustinus. nullũ crimẽ apud Scytas, qui iure tantũ naturali uiuebãt, furto
3 grauius fuisse. Et hic † cõsuluit Bal. ut refert Dec. in consl. 65. & pro tenui q. furtũ grauius est homicidio quia pœna furcarũ quæ p furto imponitur ignominiosior est & sic grauior pœna capitis quæ pro homicidio imponitur. Bar. in l. desertorẽ in pri. ff. de re mil. et in l. capitaliũ. uer. serui cesst. ff. de pœnis.

4 ergo delictũ furti grauius est, quia † ex genere pœnæ arguitur maioritas delicti. c. non afferamus 24. q. i. glo. 2. in. c. proposito. 27. q. i. Calde. in cons. i. col. 2. de accusa. & ita quoq; tenet idem Dec. in. c. at si clerici. in prin. nu. 60. ext. de iudi. Quãobrem
5 † non inique sanxerũt Impp. eum qui rem furtiuam emisset ad restitutionẽ teneri, nec uerũ dominũ rei ad prætium sibi restituẽdũ cogere posse, ut in. l. 2. C. de furt. quinimmo nisi emptor ipse palam fecerit uenditorem, furtiue res penes ipsum repertæ inditium faciunt ad torturam q; ipse qui dicitur emptor surripuerit. Bar. in. l. fi. col. pe. ff. de questio. & in. l. 2. C. eo. Quod tamen inditium purgatur eo ipso q; probatur emptorem esse uirũ bonæ conditionis, opinionis & famæ, probataeq; uitæ. Bar. in. l. 3. §. sed si ex improuiso. de re mili. Bal. et Imo. in. l. fi. col. fin. C. de questio. Mars. qui asserit id in facto sibi euenisse clientulumq; liberasse, not. 392. ad
6 uertas. Cautela † tñ est in foro fori pro eo qui emit rem aliquã mobilẽ modici prætij, uel se mouentẽ, quam suspicatur posse esse furtiuã, ut coram testibus fidedignis protestetur & dicat in actu emptionis, se rem emere pro uero domino si forte contingat uendentem nõ habere ius uẽdendi, uel rem esse furtiuam & isto casu ob bonam fidem emptoris tenebitur dominus prætium restituere, si rem redimere uelit, iuxta not. in. l. 2. C. de furt. & in. c. uni. ext. ut eccle. benefi. & ita tenet Ang. de Claua. in
7 sũma. in uer. restitutio. il primo. Præterea † adeo

abhorrent iura furtũ fieri, q̃ aduersus fures, ciuiles actiones ad priuatam utilitatẽ, criminales pro bono publico inducere curauerint .l. licitatio .§. qđ illicite .ff. de publica. l. fi. ff de priua. delic. & .l. fi. .ff. de furt. & per Dec. in cons. 520. in causa pisto. col. i. ciuiliter enim agitur contra fures aliquãdo petendo pœnam dupli, et aliquando quadrupli .§. conceptum. in fi. insti. de obli. quæ ex delic. & .§. dupli. & .§. quadrupli. insti. de actio. tãetsi † in foro
8 conscientiæ pœna ista non sit permissa, secundũ glo. in .c. fraternitatis. 12. q. 2. quam singula. esse dicit Ias. in .l. ut uim. nu. 22. ff. de iusti. et iu. et in .l. certum. nu. 15. C. unde legi. & Mates. not. 23. nota q̃
9 omnes. Hinc Bal. † in .l. post decisionẽ .C. de furt. inquit q̃ fures in foro poli tantũmodo ad rei subreptæ restitutionẽ tenentur, & est cõmunis sẽtetia, ut testatur Gomes. in .§. ex maleficijs. nu. 14. insti. de actio. qua in re uide bonũ uerbũ. per Corn. lib.
10 2. cons. 69. de duobus in fin. Potest etiam † criminaliter agi, ut pro primo & secundo furto (õmissis uarijs antiquorũ pœnis relatis per Dida. lib. 2. uariarũ resso. c. 9. nu. 7.) fustibus castigetur. glo. Bal. & doc. in auth. sed nouo iure. per illum tex. C. de ser. fugi. glo. in .c. inter alia. in uer. publicus. in fi. & ibi Abb. ext. de immuni. eccle. glo. in .c. siquis fortitudinem. 23. q. 3. & per Arc. in .d. §. ex maleficijs. nu. 3. & nihilominus rem furto subtractã restituere teneatur .l. interdum .§. qui furem. ff. de furt. per quã ita dicit Bal. in .l. quod euitãdi. C. de Con.

11 obtur. cau et Capel. Tolos. q. 22. in addi. Pro † tertio uero ex interuallo perpetrato furto, ut furcis suspẽdatur .l. capitaliũ .§. famosos .ff. de pœnis, Bar. in .l. si cui. §. fi. in fi ff de accu. glo. et doc. in .d. auth. sed nouo iure. Gomes. in .d. §. ex maleficijs. nu. 12. intelligẽdo q ob geminationẽ delicti et cõsuetudinẽ ad delictũ dicãtur & efficiãtur fures famosi, et idcirco ad furcas debeãt suspẽdi. Bal. in .l. 3. C. de Epi. aud. Ang. & Bar. Veron. in .l. qđ si nolit. §. quia uero assidua .ff. de edi. edic. Ias. in .l. cũ seruus. col. 2. ff.
12 de condi. cau. da. Quia delictã † ex assiduitate & frequẽtia, grauiora fiũt .l. aut dãnũ. §. quisquis. ff. de pœn. & .l. quicũq; ubi glo. C. de ser. fugi. itaq; seuerius puniuntur, Alber. in rub. ff. de pœnis. col 2. Gram. decis. 36. Solon. nu. 2. et decis. 38. Magnifica Lucretia. nu. 12. et seq. et Io. de Arno. nota. 64. tu
13 habes. Et † non permittitur cis aduocatum habere. ut in .l. omnes. C. de defen. ciui. quam pro singula. refert Guil. de ludo. nota. 111. & Mars. in .l. uni. nu.
14 124. C. de rap. uirgi. Nec † à sentẽtia cõtra fures manifestos prolata appellari potest. And. de Iser. in ti. quæ sint regaliæ, uer. & bona. col. 3. & reassumit Marã. de ordi. iudicio. sexta par. prin. nu. 349.
15 Præterea † licet regulariter nemo ex delicto teneatur ut pœnam incurrat nisi delictũ perfectum fuerit & consumatũ, glo. & doc. in .l. i. §. hæc autẽ uerba.
16 per illum tex. ff. quod quisq; iur. Odio † tamen furum siquis depræhensus fuerit in domo in quã animo furandi introiuerat, pœna extraordinaria, licet

adbuc nil cõtractauerit, à Iudice puniri põt. l. saccularij. ff. de extraor. crimi. per quã ita dicit Bar. in . l. uulgaris. §. qui furti. ff. de furt. Bal. in. l. siquis nõ dicam rapere. col. 3. C. de Epi. et cle. Ias. in. l. 3. §. si rem. in prin. ff. de acqui. pos. & Mars. in. l. uni. nu. 295. C. de rapt. uir. Licet qñ furtũ cõmisisset, ueluti fur manifestus puniri potuisset. ut in. §. furto
17 rum. insti. de obli. quæ ex delic. Et hinc est † etiam odio furũ. q si furtũ aliquo in loco cõmiserint, illudq; secũ alibi asportauerint et cũ eo capti fuerint, nõ solũ in loco patrati delicti puniri possunt, uerũ etiã ubicũq; cũ furto fuerint inuenti, Bar. in. l. si dominũ rei. per illũ tex. ff. de furt et in. l. sed nec legatarius. ff. de condi. fur. & in. l. si abducta. ubi etiã Bal. & Pau. Cast. qui dicit hoc per uniuersũ mundũ seruari ob publicã utilitatẽ. C. de furt. Bal. in. l. uni. col. 6. nu. 14. C. de cõfes. Lanfran. in repe. c. quoniã cõtra in uer. cõfessiones. col. 3. ext. de proba. Ang. Aret. in. d. §. ex maleficijs nu. 6. et est communis senten. ut testatur Boer. q. 13. pro cuius. nu. 47. Quã de consuetudine assessores seruare solẽt. secundũ Nell. trac. banni. in prima par. q. i. in fi. Quod est diligẽter notandũ quia in cæteris delictis obseruatur cõtrariũ. ut in. l. sicui. §. fi. & in. l. fi ff. de accu. & in. §. siquis uero compræhenso. in auct. ut nulli Iudi. & nota. in. l. i. et in auth. qua in prouĩcia. C. ubi de crimi. agi opor. & per. glo. in. c. fina. extra de foro compe. & in clemen. pastoralis in uers. more de re iudi.
18 Limitabat † tamen hæc Bal. ut procederẽt quando

huiusmodi fures per aliquam ciuitatẽ cum rebus furto subtractis trãsierint, ibiq; parvam aut nullã moram facerent, ut si ibi unius diei spacio non cõmorantur, quoniam tunc nouam contractationẽ facere non dicerentur, & sic noua contra eos furti actio oriri non posset, ut inde capi et puniri deberẽt, ita magistraliter tradit Bal. in l. qui furere. in prima lec. ff. de statu ho. refert et sequi. Augusti. de are. in addi. ad Ange. in tract. malefi. in uer. uestẽ. cœlestem, in addi. incipi. singulariter nota. circa prin. Mars. nota. 677. à teneris. & Boer. q. 13. nu. 48. par. prima & absq; cõtractatione furtũ cõmitti nõ dicitur. ut per Corn. late lib. 3. consi. 260. uisa. col.
19 prima. Contra † hanc tamen limita. ut scilicet quando factum fuit furtum, eodemq; die in alia ciuitate contractatum. in qua fur captus fuit cum furto, ibi puniri possit ubi repertus fuit & captus, in contingentia facti propter bonum publicũ bis uotatũ fuisse in sacro Concilio Neap. refert Capit. decis. 104. in
20 causa dñi Comitis. in fin. ¶ Cæterũ † ne in infinitum nostra hæc protrahatur oratio, & ad institutum redeamus, licet furtũ ita abbominabile sit & omni lege prohibitum, Attamen fauore paupertatis si quis in extrema famis neceßitate cõstitutus cõmestibilia surripuerit, uel nuditatis neceßitate uestimenta subtraxerit, à furti pœna tam in foro poli q̃ fori excusabitur, dummodo sufficientẽ non excesserit quantitatẽ. ut in c. discipulos. de consecra. distin. quinta. et in can. fin. 25 q. i. et in c. si quis. ext. de furt.

de furt. & per Arch. in .c. pœnale 14.q.5. Tempo
21 re † enim necceßitatis omnia sunt cõmunia .c. sicut
hi. 47. distin. glo. fin. in .c. sæpe. de resti. spo. et per
22 Dec. † in cons. 697. bis stantibus. nu. 16. ubi notan.
inquit duriorem & crudeliorẽ esse mortem propter
famem q̃ propter bellum & pestem. post Lucam de
penna in .l.i.C. Qui. mune. uel præs. lib. 10. Et ista
in hoc speciali est cõmunis sententia, ut testatur Ca
gno. in .l. quæ propter nu. 4. de reg. iu. Pro qua
23 quidem † bene facit, quia etiam religiosus tempore
imminẽtis necceßitatis de bonis monasterij etiã sine
sui superioris assensu elemosinam facere potest. glo.
in .c. non dicatis. 12.q.i. & facit tex. in .c. non mi-
nus. & in .c. aduersus, ext. de immu. eccle. ex causa
enim leges transgredi licet, ut no. Bal. & Ias. in .l.
24 .i. per illum tex.C. de præci. Impe. offe. Et hinc †
uidemus licere uuas in fundo alieno pro famis nec-
ceßitate cõmedere, quamuis alibi asportare non sit
permissum. Fely. in .c. omnes leges. col. fina. prima
25 dist. decreta. Si uero † huiusmodi necceßitas nõ sit
adeo grauis & urgens ut si furtum illud non cõmit
tatur, non propterea fur fame periturus esset eo
casu surripiens non excusaretur totaliter, neq; to-
taliter furti esset pœna plectendus, sed iudicis arbi
trio pœna mitigaretur. iuxt. nota. in .d.c. si quis. ext.
de furt. & per Bal. & Pau. Cast. in .l.2.§. cũ in ea
dem. ff. ad .l. rod. de iac. & per Sicul. in .c. quoniam
ext. de simo. Cæterum dixerit quispiam, hoc specia
26 le esse contra † tex. cũ glo. in .l. palam .§. non est

ignoscendum .ff. de ri. nup. ubi dicitur non esse igno
scendũ mulieri quæ paupertatis ratione turpem uitam elegit. Et † ibi generaliter not. glo. non parci
27 tam elegit. Et † ibi generaliter not. glo. non parci
malo paupertatis ratione, quia debemus potius mo
ri q̃ malo consentire Abb. in .c. literas. per illũ tex.
28 nu. 25. ext. de resti. spo. quoniã paupertas † nõ ex
cusat à peccato. glo. in .c. significasti. ext. de diuor. et
29 in .d.c. quoniã. de simo. Et hinc est † q̃ nõ remittitur
tur furtum si fur alijs subrepta pauperibus distribue
30 ret, cũ nõ liceat † aliena furari, & ex illis elemo
sinam facere. ut in .c. sic nõ sunt. 32.q.4. et in .c. si
autẽ. 22.q.2. & in .c. nõ est putanda.1.q.1. & in .c.
forte. ubi etiã glo.14.q.5. et in .l. si pignore. in prin.
31 .ff. de furt. Neq; † .n. fieri debet malũ ut ex eo inde
de fiat bonũ .c. nosse. ubi glo. 30.q.1. & sic uidetur
pro paupertate propria nõ esse furandũ cũ nec pro
32 aliena sit permissum. Et quod quis † in alios facere
probibetur, in se ipsũ nõ uidetur concessũ. ar. not.
in .l. atletas. §. põponius. ff. de bis qui no. infa. et not.
Bal. in proe. decreta. in uer. rex pacificus. nu. 27.
& Aret. in .§. iuris præcepta insti. de iu. et iu. Huic
33 † motiuo respõdet glo. in .d.c. si quis. quã ibi appro
bat Abb. q̃ ideo propter neccessitatẽ famis furari et
non fornicari licet, quia tempore neccessitatis om
nia sunt cõmunia, itaq; res subrepta, effecta est cõ
munis, & quod cõmune est, meum est .l. serui ele
ctione .§.1. de lega.1. & .l. in re cõmuni .ff. de serui.
urba. præ. ergo rem communem surripiens puniri
non debet, tanq̃ rem suam propriam surripuisset,

& quoniam ista ratio cessat in fornicatione, idcirco debet mulier quælibet mala pati magis q̃ malo consentire .c. ita ne aliquem, 32.q.5. & .c. sacris.
34 ext. de his quæ ui met. ue causa. Et ratio † quam obrem id in fornicatione cesset, est, quia per fornicationem non prouidetur immediate neccessitati famis uel nuditatis sicut prouidetur furto .d.c. siquis, & per Dec. in .l.i. nu. 80.ff. de offi. eius. & in .l. quæ propter. de reg. iu. nimirum ergo si cessante ratione, iuris dispositio cessat .l. adigere .§. quamuis. de iure pa. & .c. cum cessante. in prin. ext. de
35 appella. Sed contra † hanc responsio. uidetur ob. quoniam si esset uera sequeretur q̃ tempore neccessitatis omnia permitterentur furari, si enim eo tẽpore omnia sunt communia, omnia furari posse de
36 berent. Vt † determinatio respiciens plura determinabilia, omnia pariformiter determinaret .l. iam hoc iure .ff. de uulga. & .l. quamuis .C. de impub. cum simi. sed hoc est contra tex. in .d.c. siquis ubi propter neccessitatem famis permittitur furari tantummodo pecus & alia cibaria, & propter neccessitatem nuditatis, uestimenta, merito respõsio glo. prædicta nimis generalis est. Præterea supra dicta
37 † respon. attenta sequeretur q̃ furtum ex neccessitate commissum, non esset furtum, quia rei suæ nõ cõmittitur furtũ ex quo res aliena non cõtractatur iuxta nota. in .§. furtũ. insti. de obli. quæ delic. et sic q̃ fur nunq̃ restituere teneretur, cuius contrariũ tenet Abb. et cõiter Cano. in .d.c. siquis ubi generaliter

uolunt q; qui paupertate surripiens aliena fuit excusatus, si ad pinguiorem fortunam perueniat, restituere teneatur. arg. l. nensenius. de nego. ge. Sed
38 pro defensione cõmunis † replicari potest q; ratio illa generalis, q; tempore necceßitatis omnia sunt cõmunia, intelligi debet, q; scilicet tempore necceßitatis famis, omnia scilicet cõmestibilia sunt cõmunia, & tempore necceßitatis nuditatis omnia uestimenta & omnia ad induendũ apta, cõmunia sunt, idcirca
39 appræhendi permittuntur, generalitas † .n. in iure sæpenumero secundũ habiles terminos recipit restrictionem. l. ut gradatim. §. & si lege. ff. de mu. et ho. glo. in .l. promittendo. in uer. cõditionis. in fi. ff. de iu. dot. & in .l. emãcipati. ubi etiam Bar. ff. de adop. & in .l. i. C. de sacrosan. eccle. et in .§. i. insti. de uer. obli, in fi. cũ concor. congestis per Tira. de retrac.
40 cõsan. §. i. glo. 7. nu. 26. Et ob † diuersitatẽ, rationis, & cessationem, plura determinabilia difformiter determinantur. Bar. in .l. si ita. ff. de manu. testa. & in .l. si seruus. de statu libe. Alex. in .l. siquis maior. nu. 7. C. de transac. & Franc. Rip. in .l. i. in
41 prin, nu. 68. ff. de uer. obli. Nec † obstat q; ea ratione attenta non esset furtum, ideoq; nec surripiẽs aliquo tempore ad restitutionem teneretur. quia respondeo cum Bar. in .d. §. labeo. fi. q; res communis dicitur ficte non autẽ proprie mea .l. illud. ubi Bar. ff. de ritu nup. glo. et Bar. in .l. id q; nostrũ de reg. iu. Bal. in .l. i. in prin. C. qui testa. fa. pos. & est bonus tex. in .c. nulli episcoporũ. 12. q. i. et in .§. relli=

giosum. insti. de re. diui. Lex ergo inducit fictionē hanc fauore paupertatis, ut prædicta furari liceat & ueluti sua propria surripiens fur puniri nō possit cū hac tamen qualificatione q̃ ad pinguiorē fortunam perueniens, restituere teneatur fictione cessāte ar. l. quæ propter. de reg. iu. Nec † obst. q̃ ex
42 quo non est permissum furari ad alienæ paupertati subueniendum ergo nec suæ, quoniam respon. q̃ quoties aliena paupertas est adeo urgens et suprema, q̃ si nō iuuetur ex ea periri facile posset, tūc licet pro aliena quoq; paupertate furari, & ex rebus furto subtractis elemosinam facere, ita tenet Ang. de claua. in summa in uer. furtum. nu. 37. authoritate diui Thomæ. ut ibi per eum.
43 Vltimo † non ommitto dixisse quosdam in. d. l. quæ propter. ex causa famis licere semel aut bis fornicari, sicut & pauca furari, quia neccessitas non habet legem. l. in bello. §. medio tempore. ff. de capti. et in. c. licet. ext. de peniten. glo. fi. in. l. 2. §. i. & ibi ēt Doc. ff. si cer. pe. & propter neccessitatē illicitū fit
44 licitum. c. 4. de reg. iur. in anti. Nec † obstare tex. in. d. uer. non est ignoscendū. quia procedit quādo mulier paupertatis prætextu turpē uitā elegit fornicādo non semel aut bis, sed sæpe ac sæpius in turpi uita perseuerando. ut patet ex eo tex. ibi in uer.
45 uitā quæ dic. requirit tractū longeuum. Ego tñ † arbitror id non esse uerum, deceptos q̃ fuisse ita tenentes tum quia non reperio iure cautum q̃ ob paupertatē fornicari liceat. & quod lex non dicit. et c.

.§ illo. auct. de trien. & semis. & not. in .l. illam .C. de colla. & illud assumptum q necceßitas nõ habet legem, procedit solũmodo in casibus à iure expres sis & specificatis. glo. in .c. quoniam. 48. distin. tum etiam quia in .d. uer. non est ignoscendũ. non potest argui à contrario sensu ponderando uer. uitam. q ibi fornicatio sit permissa nisi perseueretur in ea,
46 Quoniam † tale argumen. á contra. sensu non pro cedit ubi resultat absurdum .l. 2. ubi Bal. C. de con= di. infer. Vel peccatum, glo. in clem. i. in uer. face= re. de usur. Bal. in auth. ad hæc .C. eo. et per Mars. in .l. uni. nu. 77. C. de rapt. uirgi. Sicut esset in isto
47 casu in quo induceretur fornicatio, quæ † ueluti peccatũ etiam lege ciuili improbata est .c. i. de filijs nat. ex matri. ad morga. cõtrac. in usi. feu. & in .§. illud. in auct. qui. mod. natu. effici. sui & per Fely. in .c. cũ sit generale. col. 6. de foro cõpe. Et idcirco
48 talis dispositio † tanq̃ peccati nutritiua nõ ualeret .c. fin. ext. de præsũp. & .c. erit aũt lex. 4. distin. & per Rip. in .l. si unq̃ .q. 28. C. de reuo. dona. meritò dispositio prædicta ad contrariũ sensũ trahi nõ debet.

Summaria.

1 Contumax condẽnatur aliq̃n in expẽsis. & audiri nõ debet nisi refectis aduersario expensis. & nu. 8.

3 Moræ purgatio ita demũ conceditur si ius partis ad uersæ non sit factum deterius.

4 Contumax ut in iudicio audiatur, expensas, dãna & interesse aduersario reficere debet.

5 *Ob cõtumaciã rei mittitur actor in possessionẽ bonorũ ex primo decreto. Et iussu iudi. fruct. facit suos.*
7 *Ob cõtumaciã locus est remissioni in ciuilibus.*
8 *In purgatione moræ datur cautio iudicio sisti. teneturq; reus reficere expensas etiã nõ utiles factas in re ex primo decreto possessa. etiã de iure cano.*
9 *Quod lex non dicit nec nos dicere debemus.*
10 *Plus fauemus ei qui est in bona fide et tractat de dãno uitãdo q̃ cõtumaci de lucro quæren. certanti.*
11 *Cõtumax quandoq; excõmunicatur. & nu. 17.*
12 *Cõtumacia quæ libet est excõmunicatione digna.*
13 *Excommunicatio est contumaciæ pœna.*
14 *Iudex contumaci, in omnibus caussis suis audientiam denegare debet.*
15 *Cõtumax ueluti hæreticus excõmunicandus est.*
16 *Contumax dicitur infidelis.*
19 *Contumax quando pro confesso habetur.*
20 *Contumax non auditur appellans uel supplicãs etiã per uiam restitutionis in integrum.*
21 *Contumax non auditur excipiendo de pendẽtia litis in sui fauorem.*
22 *Cõtumaciæ pœna incurritur ita demũ si fuerit oppo-*
23 *Contumax ob paupertatem excusatur. (sita.*
24 *Creditores hæreditarij comparere possunt per procuratorem ad uidẽdum inuentariũ confici ab hærede quando sunt impediti personaliter cõparere.*
25 *Nimia paupertas robur conuersationis infringit.*
26 *Mulcta imposita à lege contumaci, ex causa paupertatis per iudicem minui potest.*

DECIMVM SPECIALE. IN IVDICIIS.

1 ¶ Decimo fauorabilis est paupertas † in materia cõtumaciæ, nam & si contumax qui iudicis mandatũ spreuit, & ad iudiciũ uenire recusauit multipliciter puniatur, condẽneturq; in expensis aliquando, ut cum primo uel secundo citatus non cõparet in termino, etiã si ante elapsum terminum tertiæ citationis compareat, quoniam eo quoq; casu expensas aduersario reficere tenetur, æque ac nullatenus cõparuisset, ut in auth. qui semel. ubi not. Bar.C. quõ & quã. Iud. Bar. in .l. i.§. is uidetur. nu. 4.ff. si quis Iudi. non ob tempe. & in .l. qui ante calendas. col.i. .ff. de uer. obli. & per Abb. in .c. querelã. & in .c. constitutis. ext. de procu. Alex. in .l. contumacia. in fi.ff. de re iudi. qui plures allegat ad hoc, testaturq;

hanc esse cõmunem sententiã, quã tenent etiã Cano. in .c.i. ext. de iudi. Nec † soleat cõtumax ad iudiciũ admitti, nec modo aliquo audiri nisi refectis prius parti aduersæ litis expensis. ut in .l. properandum .§. sin aũt reus. & in .l. sancimus. ubi Bar. & Bal. .C. de iudi. Abb. in .c. cum dilecti. ext. de dolo. & & Gui. pa. q. 99. de stilo. adeo ut si unus denarius deficeret, nõ debet audiri. Bal in .c. cõquerente. col. .i. de resti. spo. Ias. in auth. qui rem nu. 16. C. de sacrosan. eccle. & Dec. in cons. 34. & pro tenui. in fi.
3 Nã † admittitur aliquis ad purgationẽ moræ cũ ius partis aduersæ in aliquo nõ est factũ deterius. Bar. in .l. & si post tres. in prin. ff. siquis cau & in .l. si in
4 sulam. col. i. de uer. obli. Itaq; † ut cõtumax audiatur debet in primis non solum expensas uerum etiã interesse & omnia dãna ipsius causa illata parti resarcire. ut est tex. expres. in .l. sancimus. ubi omnes no. C. de iudi. et per glo. in .l. i. quam approbat Bar. .ff. de alie. iudi. mutan. causa fa. Bar. in .l. eum quẽ temere. ff. de iudi. Alex. in .l. si finita. §. Iulianus. nu. 80. ff. de damno infe. & Ias. in .l. properandũ. §. sin
5 aũt alteutra. C de iudi. Aliquando † etiã Iudex (ut contumacẽ puniat) partem aduersam præsentẽ immittit in possessionem bonorũ cõtumacis ex primo decreto iuxta quantitatem debiti petiti .l. fulcinius. .ff. qui. ex cau. in posses. ea & in auth. ei qui. C. de bo. autho. iudi. possi. ut quãdo tribus citationibus uocatus nõ cõparet .c. quoniã frequenter. in fi. ext. ut lite non conte. uel peremptorie citatus noluit come

parere. glo. Bar. & alij. in .d.l. si finita .§. Iulia. de
6 dan. infe. imo Iudex † ob nimiã cõtumaciã rei mãda re põt, q actor missus in possessionẽ ex primo decreto lucretur et fructus faciat suos. ut in .d.l. fulcinius .§. fi. ubi ẽt Bar. ff. Qui. ex cau. in pos. ea. quã ad hoc singul. esse dicit Corse. in nota. in uer. cõtumacia. il primo. & ita sese cõem sententiã habere testatur Abb. in .c. cõtingit. nu. 18. ext. de dolo. Prætere
7 rea † licet in ciuilibus causis non sit locus remißioni. tamen propter nimiam contumaciã potest Iudex reum contumacẽ remittere. ut in .l. consentaneũ ubi etiam Bal. C. quomodo et quan. iu. quod pro singu. refert Corset. in nota. in uer. cõtumacia. il. 2. Et si
8 † reus uellet intra annum morã purgare, (quod facere potest cauendo de iudicio Sisti. ut in .c. i. ext. de dolo) reficere tenetur actori omnes expẽsas etiã nõ utiles factas in re ex primo decreto possessa. ut in .l. prætor .§. quod ait .ff. de bo. autho. iu. pos. quod dictum pro singu. refert Roma. in singu. 413. tu habes. & quãuis referat aliquos tenere id iure Cano. esse correctum, nihilominus Abb. in .c. cum uenissent. ext. de eo qui mitti. in posses. tenet contrariũ, quoniam hoc iure cautum non reperitur, unde legum correctio induci non debet .l. sancimus. C. de te
9 sta. & .l. præcipimus .C. de appella. Et quod lex † nõ dicit nec nos dicere debemus .§. illo. auct. de triẽ. et semi. & not. in .l. illam. C. de colla. et in .l. de præ
10 cio. de publicia. & in .l. 3. in fi. de offi. præst. Cũ † præsertim simus in casu quo is qui bona fide fecit

expensas tractat de damno uitando. unde plus ei fauendũ sit q̃ reo cõtumaci & de lucro querẽdo certanti. ar.l. in eo. et.l. nõ debet.§. fi. de reg. iu. alias aũt magis faueremus cõtumaci q̃ obediẽti cõtra tex. in.l.3.§.i. de dona. inter Vi. & Vxo. et in.l. cũ tale.§. fina. de cõdi. & demo. & in.c. cõtingit. ext. de dolo. et magis stulto q̃ sapiẽti. cõtra tex. in.l. seruus.ff. quod ui aut clã. in.l. non solũ.ff. de noxa. et in.c. cum qui beneficiũ. de præben. in 6. quod est diligenter notandũ; quia facit ad quotidianã questio. de qua

11 per Mars. in nota. 375. ut ibi per eũ. Aliquando † etiã cõtumax excõmunicatione mulctatur quoties.n. ter citatus uel perẽptorie non cõparet, si mißio in possesßionẽ bonorũ ipsius fieri non potest, excõmunicatur à Iudice Ecclesiastico ut ad iudiciũ uenire, & Iudici obtemperare cogatur. ut in.c. ex parte. il primo. cum glo. ext. de uer. signi. & in.c. ex literis. ext. de constitu. & in.c. tuæ. ext. ut lite nõ con te. per quẽ tex. ita dicit glo. in.c. 2. ext. de procura. & in iure ciuili est glo. peregrina. in.l. in actionibus. in glo. fina.ff. de in litẽ iuran. quã singularẽ appellat Corse in in not. in uer. cõtumax. Ad quod

12 quidem † bene facit quoniam quælibet contumacia quantũcunq; minima est excõmunicatione digna secundum glo. in.c. si duo. 96. distin. quam pro singu. allegat Abb. in.d.c. ex. parte. de uer. sig. Ex

13 cõmunicatio † enim est contumaciæ pœna dicit tex. in.c. sacro. de sen. excommu. Panor. in.c. cũ nõ ab

14 homine. nu. 25. ext. de iudi. Itaq; † potest ẽt Iudex

propter nimiam contumaciā denegare audientiā cō tumaci in omnibus causis suis .l. & si per pretorē. .§. sed cum de certo. ff. qui. ex cau. maio. ipsūq; ueluti infamē à iudicij limine repellere iuxta nota. in .c. i. 3. q. 4. & in .c. infames. 6. q. i. & in .c. constituimus. 3. q. 5. & in .l. siquis maior .C. de transactio.
15 Et dicebat † eleganter in terminis Egid. Belleme. conclu. 677. contumax. de hæreti. q uerus cōtumax tanq̄ hæreticus excōmunicari debet, per tex. in .c. excōmunicamus .§. qui aūt. de hæreti. quia contumacia dicitur hæresis .c. siquis presbiteri. 81. distin.
16 Et † contumax dicitur infidelis .c. nullus. 38. distin.
17 Animaduertendū est tamen diligenter † ita demum contumacem excōmunicandum esse, si personaliter citatus non cōparuit, nam si ad domum, uel aliter fuerit requisitus & contumax fuerit, ad excōmunicationem deueniri non debet, sed alijs pœnis à iudice plectēdus est. ita determinat Rota decis. 15. de sent. excōmu. in anti. & decis. 11. de dolo. & decis. .i. ante fi. de ferijs. in nouis. post Innoc. in .c. fi. ext. de eo qui mitti. in posses. rei seruan. cau. Clarissimū
18 est autem † contumacē diuersis pænis esse subiectū, Bal. in .l. qui crimen. col. i. C. de his qui accusa. pos. Bar. in .l. i. per illū tex. in uer. quid ergo .ff. de uen. inspi. & in .l. consentaneū. in fi. C. quomodo & quā. iud. Ias. in .d. l. sancimus. de iudi. & in .l. 2. col. 2. ff.
19 siquis in ius uoca. nō ierit. Et hinc uidemus † aliquā do cōtumacem pro confesso haberi. ut in .c. 2. de cō fes. in 6. et declarat Bal. in .l. si filius. ff. de interroga.

ac. & in .l.i. nu. 10.C. quō & quādo iud. & in .l. generaliter .§. sed iuramento .C. de iureiu. & in .l. manifestæ .ff. eo. Anto. Capi. decis. 60. in causa testium ante fi. Et hinc † est etiam q non auditur appellās, uel supplicans etiam per uiam restitutionis in integrum .l. post edictū .§. fi. ff. de iudi. & in .§. audient. in auct. de iudici. Rot. decis. 46. de appell. in antiq. nisi refectis prius expensis. Bar. in auth. qui semel. .§. quomodo & quan iud. Bar. & Bal. in .d.l. sancimus. glo. not. in .l. fi. C. ut lite pen. quam approbāt docto. in .c. ex literis ext. de resti. in inte. Imo. in .l. ex cōsensu .§. fi. ff. de appella. col. pen. Boer. q. 206 & uidetur. nu. 8. An. Capi. decis. 139. in causa Hyeronimi. Rota decis. 16. de dolo. in nouis. Et hinc est

20 (at "ante fi. Et hinc † est etiam")

21 † etiam q contumax non auditur excipiendo de pēdentia litis in sui fauorem. Bar. in .l. ubi ceptum. ff. de iudi. Alex. in .l. hoc āplius .§. celsus. nu. 6. de dāno infe. & Fran. Rip. in .l. 2. col. 2. de re iudi. Su

22 pradictas † tñ pœnas & alias quascunq; incurrere dicuntur contumaces ita demum si à parte aduersa corū cōtumacia fuerit allegata. iuxta nota. per Bar. in .d.l. cōsentaneū. circa fi. Bal. Pau. Ias. & cæteros. in .l. properandū .§. & siquidem .C. de iudi.

23 Fauore † tamen paupertatis indulgetur ei qui contumax est, magnaq; paupertate oppressus ad iudicium accedere non potest, ut puta quia est male indutus, uerecundūq; est ei, attenta eius qualitate & agnatione, ita male induto domū exire. in hoc enim casu licet cōtumax fuerit, prædictarū pœna-

rũ patitur nullã. ut inquit Bal. in .l. fi.C. de condi. inser. & Alex. in .l. 2. §. siquis in iudicio. col. i. ff. si quis cautio. per nota. per inno. in .c. ex ratione. ext. de appella. & reassumit Maran. de ordi. iudi. sexta
24 *par. uer. contumacia. nu. 5. Ad quod † ulterius allego tex. in notabili casu in .§. & hinc nobis. ibi aut quælibet necessitas. cum glo. in auct. de hæred. & falci. ubi hæres conficiens inuentarium conuocare tenetur omnes legatarios, fideicommissarios, uel alios creditores hæreditarios, & in subsidium quã do dignitate, etate, uel necessitate aliqua esset impediti debet procuratorem eorum citare, et ibi glo. in uer. necessitas. exemplum ponit in eo qui captus est in uinculis uel latumijs, et in eo qui est nudus, & absq; sui dedecore in publicum comparere non potest. quoniam istis succurritur ut per procuratorẽ compareant, nec ad iudicium uenire compelluntur ut in .l. succurritur. & in .l. in eadem .ff. quibus ex*
25 *cauf. maio. Et † hinc dici solet q̃ nimia paupertas robur conuersationis infringit .c. fina. 12. q. 2.*
26 Et *hinc † etiam dicebat Bar. in .l. uni. in fine prin. .ff. siquis ius dicen. non obtempe. quem ibi sequitur Ias. q̃ mulcta imposita i bi à lege ex causa contumaciæ & inobedientiæ propter inopiam à Iudice minui potest. per tex. in l. illicitas .§. fina. ff. de offi. præsid. in .l. eos .C. de modo mulcta. & per Bal. in .l. acceptam .q. 23. C. de usur. & in .c. at si clerici.*
27 *nu. 16. ext. de iudi. Et alibi uidemus † pauperes homines ob paupertatem excusari, ut non tenean-*

tur in iudicium iurisiurandi recipiendi gratia comparere, quia sicut destinatur notarius à Iudice ad domos egregiarum personarum iuramenti deferendi gratia, ut in .l. ad personas .ff. de iureiu. ita etiã destinari solet ad pauperes quibus propter detritas uestes uerecundum esset domum exire. ut notan. tenet Roma. sing. 173. item quero. ubi asserit ita Romæ iudicatum fuisse authoritate glo. in .c. siqui testium. de testi. quæ relata ad tex. ibi uoluit q͂ Iudex mittere debeat domum testis pauperis, cui uerecundum esset domum exire propter nimiam inopiam, pro testimonio recipiendo. ad quod facit glo. nota. in .l. inuiti. in uer. non possunt post prin. ff. de testi. & glos. fina. iuncto tex. in .l. in eadem .§. fina .ff.

28 quibus ex caus. maio. Et licet Ias. † in .d.l. ad personas. contrarium tenere uideatur, cum non propter paupertatem & uerecundiam, sed propter excellentiam & dignitatem personarum introductũ sit illud priuilegiũ. quæ quidem excellentia siue dignitas diminuta uidetur paupertatis prætextu, iuxta illud Euripi. philo. in hecuba, dicẽtis, scis ne q͂ nobiles quidẽ mortaliũ, dũ pauperes sũt, nõ amplius cla

29 ri exiſtãt etc. Attñ † respõderi potest declarãdo dictũ Roma. pcedere in pauperibus personis egregijs, nã si dubitaretur an destinãdus esset notarius domũ egregiæ personæ pauperis pro iuramento recipiendo determinandum esset pro parte affirmatiua. Cum

30 † paupertas (qcqd dicat Euripi.) aliquẽ nõ reddat uiliorẽ. Bal. in .l. humilẽ uer. no. q͂ pau. C. de ince. nup.

Dec. in .l. ſiquis id quod de iuri. om. iudi. Dũmodo
31 † pauper bonis moribus polleat, quia magis relli-
gio q̃ paupertas in paupere eſt attendenda .c. fina.
32 16.q.1. Et hinc † propter paupertatẽ Ciuitatis non
minui prærogatiuam regni dicebat glo. nota. in .c.
legimus. in uer. paupertatis. 93. diſtin. arg. tex. in
33 .c. ſicut. 96. diſtin. Vel † ſecundo & melius meo iu-
dicio reſponderi poteſt conſiderando ſubtilius, q̃ di
ſpoſitio .d.l. ad perſonas. habet duo capita, primũ
refertur ad perſonas egregias, & hoc non ad pro-
poſitum noſtrum. Secundũ reſpiciens aduerſæ uale-
tudinis impedimentũ, ut patet ibi eosq; qui ualetu-
34 dine impediuntur. Ponderando † copulam, quæ di
uerſa cõiungit. ut nota. in rub. ff. de iu. et fac. igno.
35 Et † ponderando relatiuum cum copula quod augu
mentũ inducit .l. ea tamen adiectio. ubi Bar. de leg.
36 3. Sed quia † homines ualetudinarij, debilitate con
fecti, & paupertate oppreſſi æquiperantur, ut oẽs
ſint excuſandi ſi ad iudiciũ ire nõ poſſint. ut in præ
alleg. c. ſiqui teſtium. idcirco iure optimo adaptari
poteſt diſpoſitio .d.l. ad perſonas ad pauperes quibus
propter detritas ueſtes uerecundũ eſt domũ exire,
37 Vt † equiparatorum eadem ſit diſpoſitio. per nota.
per glo. in .c. ſi poſt q̃ .§. fi. de elect. in 6. et per Bar.
in auth. ſed cum teſtator. col. 2. C. ad legẽ falci. cũ
concor. per Ias. in auth. quas actiones nu. 19. C. de
ſacroſan. eccle. & Mod. Vercell. in .l. prætor. nu. 5.
de reg. iu. Quæ omnia ſunt diligenter notanda pro
intell. & exorna. d.l. ad perſonas. & ut in facti cõ-
tingentia

tingentia possit à cõtumaciæ pœna cliẽtulus excusari.

QVESTIO OCTAVA.

Summaria.

1 Donationis titulus non præsumitur ubi alia coniectura capi potest.
2 Pater tradens aliquid filio censetur magis committere q̃ donare.
3 Si petenti dono decem respondetur, non solũ ista sed omne quod tibi placet in nullo valet donatio.
4 Fatuitas & error magis præsumitur q̃ donatio.
6 Vestes præciosæ missæ à spõso spõsæ an dicãtur donate
7 Soluto matrimonio, restituitur uiro uel eius hæredibus quod Vxori à Viro præstitum est.
8 An legatum factũ per uerbũ dono in testamento ualeat ut legatum an ut donatio inter uiuos.
9 Verba testatoris interpretantur secundum naturam actus ad quem testator se parauit.
10 In testamentis donatio inter uiuos fieri potest.
11 Interpretatio hæredibus fauorabilior facienda est.
12 Testator cẽsetur grauare hæredẽ minus q̃ sit possibile
13 In legatis locus est falcidiæ & pœnitentiæ.
14 Secus in donatione inter uiuos.
15 Intell et declaratio glo. in .l. hæredes.§.fi.ff. de testa.
17 Idẽtitas rationis idẽ debet opari in uno casu qđ in alio.
18 Legatum factum in testamento per uer. dono. q ualeat ut donatio.

Verba capiuntur in potiori significatu.

19 Ver. dono adaptatum ad legatum non requirit præsentiam legatarij.
20 Forma dat esse rei.
21 Donatio nō præsumitur in dubio secus in claro.
22 In claris non est opus coniecturis.
23 Legatū præstitū à testato. ante eius mortē, fit irreuo.
24 Legatū præstitū à testatore nō reqrit aditionē hæred.
25 Falcidia nō detrahitur ex legato à testatore soluto.
26 Diues præsumitur ī dubio donare paupi rēmodi.ualo.
27 Diues debet libēs pauperi dare, et paup liben. accip.
29 Diues debet gratis pauperi dare, et paup gratis acci.
30 Donatio facta absenti & ignoranti non ualet.
31 In cōtractibus requiritur pro forma duorū cōsensus.
32 Donatio pauperibus pro eorū neccessitatibus facta ualet etiam si nemo pro eis recipiat.
33 Actio pro legato facto pauperibus cōpetit Ciuitati uel Episcopo, uel administratoribus xenonis ciuita.
34 Episcopus dicitur donationū ad pias causas exequutor. Et in dubio distributio per Episcopū est faciēda.
36 Episcopus exequutor ob dignita. Epi. p aliū agere dз.
37 Illustres personæ per alios agere debent.

PRIMVM SPECIALE. IN CONTRACTIBVS.

1 ¶ Octauo Quæro quibus fauoribus & specialibus gandeat paupertas in contractibus? Et respondeo q pariter q̄ pluribus, Et primo fauorabilis est in materia donationum. Nam & si donationis titulus non præsumatur quoties alia coniectura q̄ dona-

tionis capi potest. ut in .l. campanus.ff. de ope. liber. & in .l. cum de indebito .ff. de proba. et in .l. si cum aurũ. & in .l. dispensatorẽ. & utrobiq; per Bar.ff. solutio. per Bal. in .l.i.C. ad trebell. Aret. in .l. si pro curatori. nu. 11.ff. de cõdi. causa da. Alex. in .l. sena tus.§. marcellus. de leg.1. & in .l. si & ususfructus.§. dos legata.nu.4.ff. ad legẽ fal. et in .l. quæ dotis col.i. .ff. so. ma. & in .l. 2.§.1. in fi.ff. de uer. obl. Ias.in .l. .1.§. deniq;. nu. 13.ff. ad trebel. & in præludijs feu. nu.12. Afflic. decis.44. de tribus. nu. 24. & decis. 80 fuit nu.4. Dec. in cons. 402. in causa Illustriß. Principis. nu.6. Corn. lib 2. Cons. 145. in hac col. pe. Anto. Capi. decis. 180. in causa Ill. nu.11. et seq. Tiraq. plures concordan. cumulans in repe .l. si unq̃. in uer. donatio. nu. 169.C. de reuo. dona. Et hoc est
2 adeo uerũ q̃ si pater tradit aliquid filio, potius cen setur cõmittere filio, q̃ donare. Bal. in .l. exequutorẽ nu. 32.uer. & unũ scias.C. de exeq. rei iudi. & in .l. filiæ cuius. nu.5. & in .l. filium. nu. 30.C. fami. hær ci. & in auth. ex testamento. nu. 4.C. de colla. Dec. in .l. si. donatione. col. pen. uer. tertius casus.C. eo. Mars. notab. 57. nõ præsumitur. Vbi inter cætera
3 elegãter inquit † q̃ si tu à me petis ut ego aliquid ti bi donẽ & ego respõdeo nõ tantũ istud sed quicqd tibi placet, per hæc uerba nõ dicitur facta donatio etiã rei petitæ, quod asserit fuisse singula. dictum. Bal. in .c. cum uenissent. circa fin. extra de institu. quod pro singula. celebrat Roma. in rub.ff. de Arbitr. col.2. Alex. in .l. ita stipulatus. nu. 5. de uerb. obli.

& Ias. in .l. dedi.§. si liber. nu. 8.ff. de condi. causa
4 da. Et hinc † dicebat notabiliter Bal. in .l. genera liter. col.3.C. de non nu. pecu. quod potius fatuitas præ sumi debet quam donatio. & sequitur. Ias. in .l. ex hoc iure. nu. 57.ff. de iusti. & iu. & Ioan. Bologne. in .l.
5 cũ quid. nu. 62.ff. si cer. peta. Et potius † præsumi tur error quam donatio. glo. & Doc. in .d.l. generaliter. Dec. in cons. 350. uisis. col.3. & in cons. 402. in causa Illustriss. Principis. col. 3. uer. primo nõ obstat. & Gramma. decis. 63. in causa magnifici Tibe
6 rij. nu.3. Et hinc est † etiam quod quando sponsus mittit sponsæ zonas, margaritas, uestes preciosas & similia ornamenta, licet portantes & præsentantes sponsæ ex parte uiri dicant ex cõmuni usu loquendi, sponsus tuus hæc tibi donat, non tamen est uera & propria donatio, sed magis concessio ad usum, ut ipsa honestius & ornatius incedere poßit, ut est nota. tex. in .l. mortis suæ causa .§. si ff. de dona. int. Vi. & Vxo. per quem ita tradit Bar. in .l.i.§. nec Castrẽse. nu.10.ff. de colla. bono. Bal. in .l. si ut certo.§. interdũ. per illum tex. ff. cõmoda. & in .l. cum te. col.i.C. de dona. an. nup. Ang. in cons.251. Nicoletus. Corn. lib.i. cons. 81. primus. col. 2. ubi testatur hanc esse cõmunem sententiã. cum concor. per Hiero. Cagno. in .l. cõtractus. nu. 40.ff. de reg. iu.
7 Et † effectus qui sequitur ex hoc erit iste quod soluto mat. debebit restitutio fieri uiro uel hæredibus eius ar. not. per. Bar. in .l. pe.§.i.ff. so. ma. & in .l. ex annuo. & in .l. si mulier .§. si uir. ff. de do. inter Vi.

et Vxo. et Alex. in .l. si uero. §. seruus. nu. 3. ff. solu. ma. & ita in terminis consuluit Corne. lib. i. cons. 81
8 primus. col. 2. & seq. ¶ Et † per hanc regu. dum in primis annis interpretarer in Perusina Accademia ti. insti. de lega. in .§. i. comprobabā sententiam Io. Fab. in ea. q. An legatum in testamento factū per uer. dono, alicui præsenti & recipienti ualeat ut donatio inter uiuos & sic sit irreuocabilis, an uero ut legatum quod usq; ad mortem quādocūq;, reuocari potest. ut in .l. 4. ff. de adi. lega. & in .c. cum martæ ext. de cele. missa. Fab. enim tenet, q ualeat tanq̄ le
9 gatum quia † in dubio sermones sunt interpretādi secundum statū & materiam ad quam se testator pa rauit .l. sed si possessori .§. item si iurauero .ff. de iureiu. & nota. in .l. i. §. si autem .ff. de hæ. insti. & in .§. plane. insti. de mili. te. sed testator parauit se ad conficiendū testamentū in quo legata fiunt etiā per uer. dono .l. 2. C. communia de lega. ergo. et c. Sed
10 huic fundamento † respondebā q licet testator parauerit se ad testandū; tamen etiam in testamentis donationes aliq; cōtractus fieri possunt. ut per Bar. & omnes in .l. hæredes .§. fi. ubi Alex. ad Bar. testatur hanc esse cōmunem sententiā .ff. de testa. Bar. in .l. cum quis decedēs .§. codicillis. de leg. 3. cum cō cor. per Mod. Vercell. in .l. uinum. nū. 35. ff. si cert. peta. unde etiam si interpretemur eam esse donationem, erimus nihilominus in materia ad quam testator se parauerat. Pro hac tamē sententia Io. Fab. quā tenuit etiā Corn. lib. 4. cons. 273. dubia. col fi.

facit, nam ubi alia cōiectura q̄ donationis potest ca pi, cessat præsūptio donationis .d.l. cāpanus. cum cōcor. de quibus supra, sed hic potest capi titulus le gati, & q̧ testator legare uoluerit. merito. et c. Itē
11 facit † quia in dubio ea interpretatio in ultimis uolū tatibus est faciēda, quæ hæredibus fauorabilior est, .l. si ita sit ascriptū. de leg. i. l. nūmis. de leg. 3. l. placet de dote præle. & .l. Vxor patrui. C. de lega. Quia
12 † testatores cēsentur uoluisse hæredes suos grauare minus q̄ sit possibile .l. unū. §. si rem. de lega. 2. d. .l. nūmis. de leg. 3. Soci. Iuni. lib. 3. cons. i. nu. 5. Gon za. cons. 82. in causa mihi transmissa. nu. 11. Sed
13 † fauorabilior interpretatio est q̧ ualeat ut legatum quia in eo falcidiæ locus esse potest. iuxta no. in l. i. .ff. ad .l. falci. & insti. eo. in prin. reuocariq; potest á testatore. d. l. 4 ff. de adi. lega. & .l. cum hic status
14 .§. ait oratio. de do. int. Vi. & Vxo. Quæ † quidē omnia in donatione inter uiuos cessāt, in qua neq; fal cidiæ locus est neq; penitētiæ .l. aristo. de dona. & .l. ubi ita donatur .ff. de dona. causa mor. cū cōcor. per Corn. lib. 3 cōs. 102. licet clarā. post prin. merito. etc.
15 Vltimo † pro hac sententia Fab. inducit glo. fi. in d. .l. hæredes .§. fi. in fi. ubi quærit an in testamentis fieri possit uenditio uel donatio, & sic quid si testa tores dicant uendo uel dono, an ualeat uenditio, uel donatio? & respōdet glo. q̧ ualet uēditio, & de do natione nihil dicit, supponens secundum Fab. q̧ illa ualeat in dubio ut legatū. qđ est donatio .l. legatum.
16 de lega. 2. & .§. i. insti. eo. Sed ista † inductio non

placet, quia præsupositum quod sit, de neccessitate non concludit, nam cum in testamentis & legata & donationes inter uiuos & cæteri contractus inseri poßint, respondens glo. quid sentiat de contractu uenditionis ex identitate rationis idem censetur etiã de alijs respondere, unde sicut in testamento ualet uenditio ut contractus, ita etiã donatio inter uiuos ut contractus pariter ualere debet & non ut lega-
17 tũ, Vt † identitas rationis idẽ operetur. ar. l. illud. ff. ad. l. aq. et. l. atitio de uer. ob. et ut una eadẽq; determinatio respiciens plura determinabilia, ea pariformiter determinare dicatur. ar. l. iam hoc iure. ff. de uulg. & l. quamuis. C. eo. Quamobrẽ Are.
18 † in. d. §. i. tenebat contrariam sententiam q̧ scilicet ualeat tanq̃ donatio inter uiuos quia proprie uerb. dono, ad simplicem & ueram donationem inter uiuos refertur. l. i. ff. de dona. & uerba indubio in priori significatione capi debent. iuxta nota. in. l. 3. § hæc uerba. de neg. gest. in. l. i. §. si is qui nauem. de exercito. in. l. 3. in prin. super glos. prima. ubi
19 Alex. Iás. & Moder. ff. de acquiren. posses. Item † quia licet uerb. dono. adaptari poßit ad legatum attamen tunc non est neccessaria præsentia partis. l. cum pater. §. surdo. de lega. 2. sicut in donatione est neccessaria. l. inter mortis. ff. de donatione causa mortis itaq; propter præsentiam donatarij. arg. l. si quando. de lega. i. & in. c. si papa de priui. lib. 6. cum concor. per Tiraq. de retrac conuen. §. i. glosa 2. nu 43. et in tractatu, nihil frustra, dicendũ est hãc

magis iure donationis q̃ legati ualere, & cum requisita in donatione magis habeat q̃ requisita in le-
20 gatis, & forma † sit illa quae dat esse rei .l. iulianus .§. sed & siquis. & ibi Bal ff. ad exib. & in .c. cum dilecta. ubi Fely. ext. de rescrip. haec autem dispositio formam donationis inter uiuos habeat tum propter praesentiam donatarij tum propter acceptationem quã donatarius praesens facit. ut habetur in .l.1.ff. de dona. merito potius donatio iudicanda est
21 q̃ legatum. Nec obst. q † donatio non praesumitur, nam id procedit in casu dubio, iuxta tot. per glo. in .l. uni .§. accedit. in uer. praesumitur. C. de rei uxo. ac. nos sumus in casu claro in quo euidẽter apparet proprie donationem esse propter uerborũ proprie
22 tatẽ, & formã supradictã. In claris autẽ † nõ opus est conjecturis .l. continuus .§. cum ita de uer. obl. et per glo. in .c. ad audientiã. ext. de homi. ergo. et c.
23 Vltimo † non obst. q si interpretemur hanc dispositionem in uim legati fauorabilior erit interpretatio pro haeredibus quos testator grauare uoluisse ut detur minus q̃ fuerit possibile, quoniã respondetur q legatum praestitum à testatore ante eius mortem fit irreuocabile, & in eo cessat falcidia; itaq; nõ est uerum q interpretatio ista fauorabilior sit pro haeredibus, primum tenet Dyn. in .l. legatum. de leg. 2. quem sequitur Bar. ibi quando testator simpliciter praestitit nulla facta mentione legati quia tunc censetur tradidisse pro legato & interim se uiuente donasse ideo reuocare non poterit .l. aristo. de dona.

& Rota Neap. per Afflic. decis. 275. testator. nu. 6. & Paul. Castren. in .l. lucius. de leg. 2. ubi etiam
24 inquit Bal. in fin. q̃ † huiusmodi legatũ aditionem hæreditatis nõ requirit cũ notißimos legati fines ex cedat, ar. not. in .l. cum pater. §. mater. eo. tit. ex
25 quo correlarie † probatur secundũ uidelicet q̃ nec ex eo falcidia erit detrahenda, tum quia fuit spõtè facta solutio, arg. tex. in auth sed cum testator. C. ad .l. fal. & quod semel placuit. et c. .c. quod semel. de reg. iu. in 6. tum quia in actum inter uiuos tran siit .l. ubi ita donatur. ff. de dona. causa mor. tum ẽt quia hæreditatem post testatoris mortem nõ minuit itaq; detractionis falcidiæ ratio cessat. & ita tenet Bar. in .d.l. legatum. de leg. 2.
26 Cæterum † ut ad rem nostrã redeamus, & si regu lariter titulus donationis nõ præsumatur ubi alia cõ iectura potest haberi. Id tamen inquibusdã casibus paupertatis fauore nõ procedit. ut in nota. casu dẽ quo per Bar. quem alij cõmuniter sequuntur. in .l. cum quid. nu. 11. ff. si cer. pe. Vt puta si diues ho mo dicat pauperi; accipe hanc pecuniam eamq; pau peri tradat, & ignoretur quo animo tradat, isto casu licet de expressa loquentis mente non constet; si tradens sit diues, & recipiens pauper, resq; sit modici ualoris, præsumitur donandi animo tradi disse, pariterq; respectiue recepisse, ut & determi nat Abb. in .c. & si questiones. per illum tex. nu. 3. ext. de simo. & Pau. Castr. in .l. si fundum. la. 2. in prin. nu. 3. de lega. i. et Frã. Rip. in .l. 2. in prin. nu.

24.ff.si cer. peta. glos. nota.in.l.si filij tui in glo.
27 .i.in fin.C.de dona. inter Vir. & Vxo. Ad quod † guidem facit quia diues debet libens pauperi donare. ut in §.sinimus. in auct. de non alie. & per glo. in .l.sed si ego. in uer. donat. in fi.ff. ad uelle. & in .c. omnis. 7.q.i. et per Corne. lib.i. cons. 81. primus.
28 col.i. Pauper uero † libenter recipere .c. reuertimini
29 ni. 16.q.i. Item † diues gratis dare, & pauper gratis accipere .c. gratia.i.q.i. glo. in extrauag. uni. in uer. liberaliter. de sen. excom. in extrauag. Io. 22.
30 Et ĩ hac donationis † materia, alia quoq; priuilegia paupertati reperiũtur cõcessa, nã & si donatio facta absẽti & ignorãti non ualeat, & nil sibi quaratur ex ea .l. absenti .ff. de dona. & .l. qui absenti.ff. de acqui. poss. & Capell. Tolos.q.383.incip. An donatio. Cum donatio sit contractus.glo. et Bar. in .l. in ædibus.§.i.ff. de dona. glo. & Bal. in .l. 2.C. de cõdi. ob causam. glo. & Bar. in .l. iurisgen. in prin.ff. de pac. Bar. in .l. fi .ff. de condi. causa da. Pau. Castren. in .l. si donatores.C. de his quæ ui met. ue causa. Et nota. in .l. hæredes.§. fina.ff. de testa. In cõtractibus
31 autem † pro forma requiritur duorũ aut pluriũ consensus .l.i. in prin.ff. de pact. .l. quinta .§. stipulatio. de uer. ob. et .l. sicut.C. de actio. et ob. et insti.
32 de emp. & uendi. in prin. nihilominus si quis † donauerit pauperibus indigentibus propter urgentem uictualium inopiam eamq; causam in contractu donationis expresserit etiam si nemo ex parte pauperum sit præsens qui pro eis recipiat, ualebit do-

natio. ut mirabiliter tenet Io An. ad spec. in tit. de instru. editio. §. nunc uero aliqua. uer. sed an pauper. & refert Barba. in .l. illud. ad Bal. in uer. certum .C. de sacros. eccles. & Soci. regu. 107. donatio in secunda fallen. uidetur enim facta deo praesenti et pro pauperibus recipienti. Por. in .§. incertis. insti. de lega. iuxta illud. Iupiter est quacunq; uides quacunq; moueris. Actio † autem cōpetet pro his pauperibus huiusce donationis uigore toti Ciuitati, ut pote in honorem Ciuitatis isthaec donatio facta censeatur. ut in .l. Ciuitatibus. post prin. de leg. 2. Bar. in .l. si quid relictum. de leg. i. & in tracta. Alimen. col. fina. uer. quaero relictum est aliquid. et c. Abb. in cons. 32. casus contingentia. col. i. par. i. Vel Episcopo ipsius † Ciuitatis qui donationum ad pias causas dicitur exequutor. in .l. si quis argentum .§. fin. .C. de dona. repraesentans pauperum personas cle. quia contingit de reli. domi. Boer. q. 39. & circa. col. i. Ita tenet Abb. in .c. si haeredes. col. 2. ext. de testa. & Capel. Tolos. q. 89. si aliquis faciat testamentum. in fin. Itaq; nisi dictum sit per quos fieri debeat distributio, per Episcopum facienda erit .l. nulli. C. de Epis. et cler. et in .§. sin aūt. de eccle. titu. et per Bar. in .l. unū .§. rogo. de leg. 2. Vel actio cōpetet † administrationibus xenonis illius Ciuitatis ueluti pijs & religiosis personis quae causas pauperū debēt sēper prae oculis habere, et diligētissime tutari, et exequi. per nota. in .l. si qs ad declinādū. C. de Epi. et cle. Bene † uerū est q qñ exequeretur Episcopus

33 (at "cunq; moueris")

propter dignitatē non ipse in iudicio agere, sed per alium eius nomine debet. ut in .c. Episcopus. 88. distin. & per glo. in .c. peruenit. 84. distin. Quod nō
37 tantum Episcopis, Verum † etiam quibusdam alijs quoq; personis concessum esse uidemus. ut in auct. ut ab illustri. & qui super ea. digni. per tot. & per Ias. in .l. pen. C. de procu.

Summaria.

1 Dotis causa semper est precipua. constituiturq; pro oneribus matrimonij & nu. 5. & seq.

2 Maritus cōmodum debet cū incōmodo cōpensare.

3 Maritus nō tenetur alere uxorē donec dos sibi promissa, nō fuerit soluta. Nisi mulier sit in obsequio uiri.

7 Dos soluto matri. restitui debet mulieri uel eius hæredibus, dūmodo matri. nō sit eius culpa solutum.

9 Dos restituitur mulieri etiam si pactū sit alternatiue q̃ mulieri aut dotanti reddatur.

10 Stipulatio dotis impersonaliter prolata fauore dotis tam pro stipulante q̄ pro muliere facta censetur. lz secus sit in alijs stipula. impersonaliter conceptis.

12 Pater paciscens sibi dotem so. ma. restitui, nō habet tacitam stipulationē. licet secus quando mulieri pactum est dotem restitui.

14 Maritus inops qui so. ma. ad restitutionem dotis tenetur, eatenus quatenus facere potest, condemnatur. nisi ex maleficio conueniatur.

16 Maritus inops succedit Vxori diuiti in matrimonio præ defunctæ.

17 *Vir & Vxor ad imparia non iudicantur.*
18 *Vir & Vxor sunt correlatiua.*
19 *Vxor inops succedit Viro diuiti prædecedenti.*
20 *Maritus tenetur Vxorē inopem alere, licet ab ea nullam dotem receperit. quando non habet aliūde se alat, & operatur uiro.*
23 *Opera diurna Vxoris cedit lucro uiri.*
24 *Vxor tenetur ad obsequia uiro, & si nō præstitit', quia artificio operam dedit, Viro partem lucri dare tenetur.*
25 *Mulier non debet ali à Viro dote promissa nō soluta nisi mulier & eius pater pauperes sint.*
26 *Socer tenetur genero solum in quantum facere pōt.*
27 *Vxor diues Virū inopē & filios coēs alere tenetur.*
28 *Dos licet detur marito ut semper sit apud eum, tñ ob inopiā Viri redditur Vxori. Vbi etiā an illa aßignatio dicatur proprie restitutio. nu. 29.*

SECVNDVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 *Secundo fauorabilis est † paupertas in materia dotium nam & si dotis causa sēper & ubiq; præcipua esse dicatur. ut in .l.i.ff. solu. ma. Constituaturq; matrimonio ut ex eius fructibus maritus teneatur subire onera matrimonij .l. pro oneribus .C. de iure do. .l. dotis fructus .ff. eo.l. in insulā .§. usuras. & .l. de diuisione. ubi glo. Bar. & alij .ff. solu. ma. & in .c. salubriter. ext. de usur. & per Bar. in .l. si socer .ff. de dote prælega. per Pau. Cast. in .l. si cum dotem.*

.§. *transgrediamur. nu. 7. ff. solu. ma.* Cagno. *in .l.*
omnis diffinitio. nu. 48. *de reg. iur.* & Corn. *lib.* 2.
2 *cons.* 163. *Viso. col.* 2. Commodumq; *cum* † *incom*
modo compensare .l. secundum naturam .ff. de reg.
iur. l. cũ qui in prin. de iureiur. & *in .§. pen. insti.*
de legi. agna. tutel. & *in .§. placebat. in fi. insti. de*
legi. agna. success. & *per Corn. lib.* 2. *cons.* 72. *uide*
3 *tur. col. fi.* Qua *ratione* † *si dos promissa uiro non*
fuerit soluta, quamdiu dos non sit soluta, uxorem
alere non teneatur .§. fin. cum glò. in uer. onera. in
auct. de non eligen. secundo nuben. et in .l. fina. ubi
Bal. & Pau. C. *ad uelleia.* Idem Pau. *Castr. in .d.l.*
in insulam .§. usuras. ubi eam glo. ad hoc dicit esse
singularem. & Ias. *in .l. si donatarius .§. siquis inde*
bitam. ff. de condi. causa data. & Abb. *in .c. per ue-*
stras. ext. de dona. inter Vir. & Vxor. & *Corn. in*
cons. 240. *in præsenti. lib.* 3. & Boer. *q.* 22. *dico.*
4 *in prin. nisi* † Vxor *fuerit in obsequio* Viri. Bar.
in .l. quod in Vxorem .C. *de nego. ge.* Soci. Iuni. *lib.*
3. *cons.* 114. *non est dubium. nu.* 42. & Gramma.
5 *decis.* 103. Ill. *nu.* 26. Constituaturq; † *dos ueluti*
proprium mulieris nubentis patrimonium l. Pom-
ponius philadelphus .ff. fami. herci. l. 3. *§. sed utrum*
in fin. ff. de mino. Bal. *in .l. fina. in fi.* C. *de senten.*
quæ sine cer. quanti & *in .l. si dotem .C. de falsa cau*
sa adiect. & *in .l. deniq; .§. sed utrum. de dolo.* Ias.
in auth. nouissima. nu. 46. C. *de inoffi. te.* Alcia. *in*
.l. 2. *nu.* 7. *ff. solu. ma.* Corn. *lib.* 2. *cons.* 26. *hæc*
consultatio. col. i. in fi. & Rota *decis. iam de dona. in*

6 antiq. Et † ueluti sequela matrimonij .l.3.ff. de iure do. Bar. in .l. cum multæ .C. de dona. propter nup. Afflic. decis. 226. serenißimus. nu. 7. dicaturq; nec cessaria ad substinenda onera matrimonij, sicut ad maritādam mulierem. Bar. in .l. nupta ff. solu. ma.
7 Et soluto † matrimonio ipsi met mulieri, si superuiuat, alias eius hæredibus sit restituenda .l. 2. in prin. cum ibi nota. ff. solu. ma. & pro regula Corn. lib. 3. cons. 224. licet. col. fina. siue matrimonium solutum sit morte alterius cōiugū ut in .§. deinceps. in auct. de nup. siue solutum sit solummodo quo ad thori separationē, ut in .c.i. ext. de dona. inter Vj. & Vxo. siue diuortio .l. consensu .C. de repu. dūmo
8 do † diuortium non sit mulieris culpa factum ut .l.
9 lucius .ff. solu. ma. Et q; soluto † matrimonio dos restituatur mulieri, ut supra, uel eius hæredibus in tantum procedit q; etiam si in constitutione uel datione dotis adiectum fuisset pactū alternatiue q; dos eueniente restitutionis casu redderetur mulieri aut dotanti, nihilominus dicto casu eueniente restitutio non dotanti sed mulieri est faciēda. ut est bonus tex. in .l. caius. ubi etiam not. Bar. ff. solu. ma. Ias. in .l. cū quidā. in 6. limita. C. de uer. sign. Fely. in .c. inter cæteras. ext. de rescrip. & pro mirabili & singu. dicto Nicol. Euer. in cētu. in loco à natura alternatiuarū in secūda limita. secūdæ formæ illius argu. Et hic
10 est etiā fauore † mulieris inductū q; qñ sumus in stipulatione reddēdæ dotis et pater stipulatus est impersonaliter dotē restitui nō adiecta psona cui intelligitur

patrem tam sibi q̃ filiæ suæ stipulatum fuisse. ut ele gan. tradit Bar. in .l. post dotem. col.1. in 3. intel= lec. ff. solu. ma. quem sequuntur cõmuniter alij ut in quit Corn. lib. 3. cons. 138. uiso puncto, col.1. in fin.
11 Quamuis † alias stipulatio in uerbo impersonali cõ cepta ex parte stipulantis ualeat quia sibi stipula= tus censetur. ut in auth. si quando. ubi Petr. Bar. et Bal. C. de consti. pecu. Bar. in .l. stipulatio ista habe re licere. §. siquis ita. & in .l. si ita stipulatus fuero.
12 .§. Chrisogonus de uer. obli. Et hinc est etiam † q. licet quando pater simpliciter paciscitur sibi soluto matrimonio dotem restitui, non subintelligatur taci ta stipulatio qua casu eueniente experiri ualeat .l. auia .C. de iure do. & .l. quoties. ff. solu. ma. Si q̃n
13 tamen † pater pacisceretur soluto matrimonio resti tui dotẽ mulieri, bene subintelligeretur talis stipu= latio tacita fauore ipsius mulieris cui dos regulari= ter est restituenda. ut in .l. uni. in fi. prin. & in .§.1. .C. de rei Vxo. actio. per quem tex. ita dicit notan. Bal. nouell. trac. de dotibus. in 4. par. prĩcipa. nu. 7.
14 Cæterum † & si prædicta uera sint & regulariter sibi uendicent locũ, Paupertatis tamen priuilegio in troductũ est q. si maritus soluto matrimonio inops sit & non habeat unde totam integrãq; receptã do= tẽ mulieri uel eius hæredibus restituere poßit, uel si eam penitus restituat mẽdicare cogatur ut sibi ui ctũ quærat, à plenaria restitutione excusabilis sit, et eatenus restituere teneatur quatenus facere poßit deducto ne egeat. ut est tex. expreß. ubi etiam glo. & doc.

& doc. in .l. maritū ff. solu. ma. & in .l. uni. §. cum autem C. de rei Vxo. actio. iuncta .l. in condēnatione. in prin. de reg. iur. & Rota Neap. per Afflic. decis. 222. dictat cōsuetudo. & Amancll. sing. 183. item nota. q̃ maritus. quod quidem priuilegium ēt ad filios transit .l. etiam. ubi etiam Bar. ff. solu. ma. & per glo. in .d.l. maritum. pater enim & filius eadem persona censetur .l. fin. C. de impube. & .§. ei uero. insti. de inuti. stipula. Prædicta tamen procedunt

15 † quando maritus aut filij ex contractu dotis cōuenirentur quia secus esset si actione aliqua ex maleficio descēdēte prouocarētur. ut in .§. itē si de dote ubi Aret. late. insti. de actio. & in .l. si rerū amotarū. & in .l. nō tantū. ubi glo. & doc. ff. de re iudica.

16 Et hinc † uidemus q̃ ob paupertatē subuenitur etiam aliter marito inopi superstiti, ut scilicet succedat uxori diuiti in matrimonio prædefunctæ, iuxta dispositionem & computationē tex. in .§. quoniam uero ad clementiā. in auct. de exiben. & introdu. reis. & in .§. quia uero legem il secūdo. in auct. ut liceat matri & auiæ. & habetur. per glo. Bar. Bal. & doc. cōmuniter. in auth. præterea .C. unde Vir & Vxor. & Cyn. & Saly. in .l. licet. per glos. primam ibi. C. de iure do. Et quoniā Vir & Vxor.

17 † ad imparia iudicari non debent .l. generaliter. in prin. C. de secun. nup. & in .d.l. non tantū. & in .l. fina. ubi glo. & Bal. C. de repud. Cum correlatiua

18 † esse dicatur. Roma. sing. 605. tu habuisti. nu. 2. idcirco sicuti diximus inopem uirum superstitē uxo

19 ri suæ diuiti prædefunctæ succedere ita ēt ecōuerso † si maritus sine dote uel parua dote contentus duxisset Vxorem inopem & Marito in matrimonio prædecedēte mulier superstes ipsi pariter succedere posset, ut in dictis iuribus & ita consuluit Corn. in fortioribus terminis. lib. 2. cons 178. in hac. Et con-
20 stāte † matrimonio tenetur maritus eam alere quāuis nullā dotem fuerit cōsequutus eo quia nulla fuerit sibi promissa .l. qđ si nulla .ff. de relligio. et sumpti. fune. glo. in .l. fina. C. de diuor. quā ad hoc allegat Amanell. nota. 134. glo. est. & idem tenet Bar. in .l. si constante. col. fina. nu. 103. & in .l. si cum dotē .§. sin aūt in feuißimo. ubi etiam Alex. & alij. ff. solu. ma. & Capel Tolo. q. 87. si Vir in addi. Quod
21 sanè † intelligendū est nisi mulier habuerit aliūde sēalat. Bar. in .l. quod in uxorē .C. de nego. ge. Corn.
22 cons. 145. in hac consulta. col. 3. Et † ita demum si operetur uiro. Bar. in tract. alimentorū prope fin. per glo. nota. in .l. sicut. ff. de ope. liber. quā appbat Bal. in .l. aßiduis. col. 2. C. qui potio. & Abb. in .c. literas. col. fina. ext. de resti. spolia. & Corse. nota. In uer. uxor. intelligēdo de operibus uxoris secundū eius qualitatē cō decentibus. per no. per Bar. in .l. di-
23 uortio. in prin. ff. solu. ma. Et opera † diurna uxoris est ipsius uiri & eius lucro cedit, ut not. Bal. in .l. si uxorem. nu. 6. C. de condi. inser. & in .d. l. aßiduis in prima col. Ias. in .l. i. in prin. C. de lega. &
24 Afflic. decis. 44. de tribus. nu. 30. Nam † ex quo tenetur ad obsequia uiro quæ propter operā quam

alicui artificio dedit, non præstitit, in recompensationem, illius operis lucrum uiro communicare tenetur habita consideratione temporis uiro subtracti ut post Abb. in .d.c. literas. tenet D. Benedic. Capra in cons. 72. cum uiso. col 6. & Fran. Rip. lib. responsorum. 3.c.4. incipi. licet plura dubia. nu. 4. & clarius pet. Gerar. sing. 99. inter uirum. nu. 4. & seq. ubi inquit Sæpius responsũ fuisse de facto in his mulieribus quæ exercẽt se in arte texẽdi ut ꝓpria lucra sint uxoris, habita tñ cõsideratione tẽporis uiro subtracti, quo ei debuit inseruire. ut in.d.l. sicut.

25 et .l. assiduis.C. qui potio. Et licet † regulariter dote uiro promissa et non soluta mulier interim, à uiro ali nõ debeat, ut supra diximus, attñ ubi mulier uel eius pater qui pro ea dotem promisit pauper esset, dotemq; soluere non ualeret, mulier tunc à marito

26 non inope ali debebit, quia tam ipsa † q̃ pater eius tenetur tantummodo in quantum facere potest & non ultra. Cuma. in .d.l. si cum dotem .§. maritus. solu. ma. Alex. in .l. si donatarius.§.1. in prin ff. de condi. causa da. Guid. Pap.q. 439. an. uir. in fin.

27 Sicuti † econtra cum maritus est pauper constante matrimonio, nec, unde se alat, habet, uxor uero est diues tenetur ex fructibus aliorum bonorum suorum, etiam ultra dotis fructus, uirũ suum cum filijs communibus alere. ut est tex. expreß. in .l. ubi ad huc.C. de iure do. & tenet Spec. in tit. Qui filij sint legi.§.1. uer. quid si mulier. Bar. in .l. si constante. in fin. prin. ff. soluto matri. & in tracta.

28 alimentorũ prope finem. Et hinc † etiam uidemus in materia q & si dos detur marito ea mẽte ut perpetuo sit apud eum id est durãte matrimonio .l.i.ff. de iure do. propter paupertatem tamen Viri abutentis substantia sua fit restitutio dotis mulieri etiã constante matrimonio, ut in .l. si constante .ff. solu. ma. & in .l. in rebus ante fin. C. de iure do. Bal. in .l. præses .C. de serui. & aqua. Nico. Boer. q. 328. & quantum ad primum. col. 2. Et illa aßignatio dici-
29 tur † propriè restitutio. secundũ Soci. in cons. 292 circa primum. & tenet Dec. in cons. 45. q supra ma. col. prima. Sed quoniam pro oneribus matrimonij sicut antea seruire tenetur. d. l. ubi adhuc. uer. ita tamen. & per Ias. in d.l. si constante. col. fina. nu. 235. ideo an id uerum sit subsisto.

Summaria.

1 Pater tenetur dotare filias etiam si nuptæ fuerint.
3 Et ad id ex dispositione legis tenetur, & officio iudicis cogi põt. quia quasi debitor filiæ dicitur in dote.
6 Pater de iure Can. tenetur dotare etiam filias naturales. licet secus sit de iure ciuili.
8 Pater dotans filias, dicensq; de bonis filiæ se dotare de bonis tñ ipsius met patris dotasse censetur.
10 Negociorum gestor explicans actum ex persona sui principalis et soluẽs cẽsetur animo repetẽdi soluere.
12 Pater non potest ex bonis maternis dotare filiam sine consensu matris.
13 Pater dotans filiã, ad quid debeat habere respectũ.

14 Pater tenetur rursus dotare filiã quæ dotẽ ammisit sine dolo suo. licet secus sit in alijs qui dotare tene.
16 Pater inops excusatur si ob inopiã nõ põt filiã dota.
17 Mater diues tenetur dotare filiam inopẽ, patre pau pere existente Quod fallit quando pater haberet ipse patrem idoneum quia tunc tenetur auus con templatione filij dotare neptem.
19 Frater tenetur dotare sororem inopẽ patre, & ma tre inope existente.
20 Frater clericus non releuatur ab onere dotandi so rorem inopem.
21 Clericus de redditibus ecclesiæ cõsãguineos alere põt.
22 Quilibet tenetur potius suis q̃ extraneis subuenire.
23 Ancta. laudauit exequutores qui in suos consangui neos distribuerunt.
24 Dicũtur pauperes ad effectum ut dotare nõ teneantur pater, mater, & fratres, quãdo dotando non superesset eis tantum quod uiuere possent.
25 Et cõsideratur qualitas status dotãtis & suorũ mini.
26 Priuilegiũ alicui cõcessũ extẽditur ad eius ministros.
27 Pauperũ appellatione ueniũt ẽt seruiẽtes pauperibus.

TERTIVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 ¶ Tertio fauorabilis est Paupertas † in eadem ma teria dotium, in qua alio quoq; gaudet priuilegio, nam et si paternum officium sit dotes filiabus in eius potestate existẽtibus cõstituere .l. fina. C. de do. pro miss. glo. in .l. tum post. §. gener. in uer. placuit .ff.

de iure do. in .l. neq; mater .C. eo. & in l. cum plu res .§. pen. in uer. alio .ff. de admi tuto. Bar. in .l.i.
2 nu. 11.ff. solu. ma. Etiam si † nuptæ fuerint. glo. in .l. obligamur .§. lege quam sequitur Ange.ff. de ac tio. & obli. in fin. Bal. in .l. cum mulier. de condi. Inde. Ias. in auth. sed si post.C. de inoffi. te. et in auth. præterea. nu. 8. ubi testatur eam glo. esse communi ter receptam .C. unde Vir & Vxor. de iure Cano. loquendo. Ias. in .l. 2.§. quod si in patris. col. pen..ff. solu. ma. Corn. lib.3. cons. 242. in causa appella tionis. in fin. cum concor. per Boer.q. 130. ista quæ
3 stio. nu. 8. Ad † idq; dispositione legali teneatur .l. qui liberos .ff. de ritu nup. glo. in .d.l. obligamur. .§. lege. Ias. in .l. huius modi .§. cum pater. nu. 9.
4 de lega. primo. Quamobrem † cogi possit pater renitens officio Iudicis ut dotem constituat. Bar. in .l. mulier.§. cum proponeretur .ff. ad trebelle. & in .d.l. qui liberos. glo. Pau. Castren. & Alex. in .l. si
5 socer .ff. solu. ma. Cum filiæ † in dote quasi debi tor dicatur. glo. fin. in .d.§. cum proponeretur. Ias. in .l. filiusfa.§. diui. nu. 101. de lega. primo. quam obrem post mortem patris ante omnia tanq̃ æs alie num de medio deduci debet. ut not. Ang. in .l. papi nia .§. unde si quis. per glo. ibi in uer. sextans .ff. de inoffi. te. sequitur Ias. in .d.l. huiusmodi.§. si titio. col.i. de lega. primo. & Soci. Iunior. lib. 3. cons. 57.
6 considerato. col.i. & .3. Et prædicta locū habent † siue filiæ sint legitimæ, & naturales, siue naturales tantum quia eas quoq; pater dotare tenetur Iure Ca-

nonum inspecto .c. cum haberet. ubi glo. fina. et ibi Cano. ext. de eo qui du. in matri eā quā poll. per adul te. Bar. in .l. meuius .§. duobus. de lega. 2. & in .l. siquis à liberis §. utrum. de libe. agno. Alex. in .l.i. nu. 18. & ibi Pont. Peru. nu. 43. testatur hanc esse communem sententiam ff. solu. ma. Ias. in auth. res quæ. col. pen. C. cōmunia de lega. Aret. in cons. 48. reuocatur in dubium. col. 2. & Dec. in cons. 611. magnificus. per to. quam quidem communem sententiā seruandā esse etiam in terris imperij dicebat elegan. Bal nouell. in tracta. de doti. in 6. par. princi.
7 in 16. priuilegio. Licet de iure † ciuili aliter cautū sit .l. Vxorem .§. pater naturalis. de lega. 3. & per Bal. in .l. si pater dotem. nu. 6. C. de dot. promiss. Alex. & alios ordinarie in .l.i. ff solu. matri. post Bar. in .l. fina. col. 2. ff. de his quibus ut indig. &
8 Amanell. in sing. 140 tex. est. Et † hinc est q quā uis filiæ haberent earum bona propria, ut puta materna, auita, uel aliter aduentitia, & pater dotes constituens diceret se de bonis filiarū, uel de bonis utriusq; patris scilicet & filiæ dotare, nihilominus nisi cōtractui promissionis adsit cū patre filia præsēs de suis proprijs, si pater est soluendo, & non de bonis filiarum dotare intelligitur. ut est tex. expres. in .l. fina. §. ubi autem .C. de do. promiss. per quem tex. ita etiam dicit Ias. in .l.i. in prima lectu. nu. 23 ff solu. ma. & Corn. lib. 2. cons. cxi. uidetur. col. 2. & Pet. Gerar. d. singu. 71. tene menti in pra ctica. ubi refert doc. Perusinos. ita egregie cōsuluisse.

& sequitur hoc pro singulari dotis priuilegio Bal. nouell. d. tracta. de dotibus. in 6. par. principa. pri-
9 uilegio sexto. Quod Ampliauit † in eadē par. priuilegio 3. uolens idem quoq; procedere si filia esset emācipata, & pater negocia eius administraret, ip
10 samq; dotaret, nam (& si † alias ubi negociorū gestor explicat actum concernentem personā eius cuius negocia gerit, intelligatur uelle de bonis illius; & sic animo repetendi ab eo soluere, & non de suo soluere uelle, per id quod habetur in .l. cū post mortem. ff. de admi. tuto. & in .l. nesennius. de nego. ge. & per Corn. lib. i. cōs. 265. circa primū. col. 3.)
11 Attamen † secus est fauore dotis in patre filiam dotante; quia filia sic à patre dotata, siue sit in potestate siue sit emancipata, de bonis patris dotantis, non de bonis ipsius met filiæ intelligitur dotata. ut in .d. l. fina. ubi est casus singu. secundū eum (qđ tñ limitatur in Ciuitate Perusiæ in singulari casu de quo in .§. itē si aliquis. tit. de dotibus. lib. statutorū 2.)
12 Neq; minus potest † pater Vxore uiuente ex bonis maternis dotare filiam nisi matre cōsentiente. ut in .l. neq; mater. & ibi not. Bal. C. de iure do. sed de suis proprijs dotare tenetur etiam si ab eo filia fuerit emācipata. Pau. Castr. in .l. quoties. nu. 2. ff. so
13 lu. ma. Habito † respectu ad quantitatem patrimonij & substantiæ suæ, & dignitatem personarū idest Viri & Vxoris. ut in .l. quæro. & in .l. cum post. §. gener. ff. de iure do. & in .l. si filiæ. de lega. 3. et per Ias. in .l. si sic legatū. §. si mihi. nu. 9. de leg. primo.

& Soci. Iunio. lib. 3. cons. 72. consideratis nu. 8. Et
14 si forte † mulier semel à patre dotata, sine dolo dotem ammiserit, tenetur nihilominus pater rursus ei dotem constituere. Bar. Bal. & alij. in .l. si cum dotẽ .§. i. ff. solu. ma. Guil. de ludo. in singu. 110. glo. est. & Boer. q. 131. & uidetur. nu. 5. & seq. Tam & si
15 in † alijs dotantibus contrarium uerius sit. ut scilicet non teneantur rursus si semel dotem dederint, dotare; ut in .l. si socius pro filia .ff. pro socio: & ibi inquit Bal. in lectu. anti. ante fi. q. iterum dotare nõ spectat ad officiũ tertij quia sufficit dotasse semel. secundum spec. in tit. qui filij sint legi. uers. sed pone. & per Ia. in .l. duobus. §. si ei qui. col. 2. ff. de iureiur. & in .§. fuerat. col. pen. insti. de actio. cum concor. per Boer. in .d. q. 131. nu. 4. & prædicta nõ solum uendicãt sibi locũ filia nubente, uerũ etiam si filia monasteriũ intrare uoluerit, quia utroq; casu cã pater dotare tenetur. Bar. in l. i. §. si parens .ff. si à patre. quis fue. manu. & in decimo speciali huius
16 .q. nu. 20. latiùs dicemus. ¶ Quamuis † autẽ ad patrem ut diximus spectet filiabus dotes cõstituere, ad idq; inuitus cogi possit, fauore tamen paupertatis excusatur si propter inopiam, filiæ dotem dare non potest .l. fin. §. ubi aũt. in primo responso. et ibi
17 etiã not. Bal. C. de dotis promi. Et hinc † dicit Bar. in auth. res quæ. nu. 3. C. cõmunia de lega. q. & si nõ sit officiũ maternũ dotare filias sed paternũ. ut per glo. & doc. in .l. à filia. in prin. ff. ad treb. quãdo tñ pater esset inops nec haberet unde filiã dotare ualeret

ret, tunc dotare filiam officium esset maternũ sicut dicimus in alimentis, quod mater diues tenetur alere filios, quando pater inops est, ut in .l. siquis à liberis. fere per totã. ff. de libe. agno. & idem quoq; tenet Bal. in .l. neq; mater. C. de iure dot. Alex. & Ias. in .l. i. in quinta col ff. solu. ma. & Alex. lib. 6.
18 cons. 144. nu. 14. Quod intelligo uerũ qñ † pater non habet etiam ipse patrem, nam si haberet teneretur auus contemplatione filij sui dotare neptẽ ex filio inope .l. dedit dotem. ff. de colla. bono. l. et ideo .§. fin. cum .l. seq ff. de in rem uer. Fran. Aret. in
19 cons. 17. cõsideratis. col. 12. Quando † aũt Pater auus, & mater inops eẜẽt, uel deceẜiẜẽt facultatibus lapsi, onus istud dotandi trãsferretur in fratres utrinq; coniunctos, nisi & ipsi quoq; inopes essent. .l. cum plures. ante fin. cum. glo. in uer. patre. quã approbat ibi Bar. ff de admi. tuto. glo. fina. in .l. nõ omni. & ibi Bar. C. eo. & in .l. nihil interesse. ff. de in rẽ uer. Bal. in .d. l. qui liberos. de ri. nuptia. Ang. & Imo. in .l. à filia. in prin. ff. ad trebell. Afflic. decis. 371. dominus. nu. 3. Et est communis sententia à qua neminem discrepare dicit Ias. in .d. l. i. solu. ma.
20 nu. 28. Vbi fortius † ait ꝙ etiam si frater sit clericus non propterea releuatur ab onere dotandi sororem inopem. per nota. per Abb. in .c. peruenit. ext. de arbi. qui post Ant. de butr. notan. inquit ꝙ frater clericus licet regulariter non debeat bona ecclesiæ pro se & suis appropriare .c. res ecclesiæ. 12. q. .i. potest tamen cum bona conscientia dotare soro-

rẽ inopẽ de redditibus ecclesiæ uel beneficiorũ. arg. tex. in .c.i. ext. de cohabi. cleri. & in .c. per omnia.
21 iuncta glo. 31. distin. Vbi habetur q clericus † de redditibus ecclesiæ cõsanguineos pauperes alere põt. ita ergo & pariter dotare. cũ causa dotis nõ sit minus fauorabilis q̃ causa alimentorũ iuxta no. in .l.i.
22 .ff. so. ma. Et quilibet † tenetur potius suis consanguineis q̃ extraneis subuenire .c. non satis. 28. distin.
23 Vnde † dicũt Anca. in cõs. 437. laudasse exequutores qui in propinquos pauperes bona distribuerũt. ar. eorũ quæ habetur in .c. cæterũ. 86. distin. & ita tenet Capell. Tolos. q. 289. si filia, in scolijs. in fine.
24 Dicũtur aũt † prædictæ personæ inopes ad effectũ ut dotare nõ teneãtur qñ dotãdo nõ haberẽt nec eis superesset tantũ quod cõmode secundũ earũ qualitatẽ & dignitatẽ uiuere possẽt. ita tenet Dyn. in .§. itẽ si de dote. insti. de actio. Ang. et Imo. in .l. nẽsennius .§. fin. de re iudi. ut refert subtilis Aret. in cõs. 17. cõ
25 sideratis. col. pen. Et cõsideratio nõ solũ † habetur dotãtis uerũ etiã aliorũ sine quibus dotãs honorifice
26 ce secundũ statũ suũ uiuere nõ põt. Cũ † priuilegiũ alicui pro se concessũ, extẽdatur ẽt ad ministros sine quibus ille stare nõ põt .l. administrãtes. in prin. & ibi Bar. ff. de excusa. tuto. & per Bal. in auth. habita
27 col. i. C. ne filius pro patre. Et Oldra † in cons. 11. ubi dicit quod pauperũ appellatione ueniũt ẽt ij qui pauperibus seruire solẽt itaq; pauperibus dicitur arrogatũ qd seruiẽtibus pauperũ datũ est. arg. not. per Bal. in .l. omnis. nu. 4. C. de Epi. & cler.

Summaria.

1 Ecclesiasticæ res ad diuinum cultũ deputatæ sunt inalienabiles in laycos. Etiam si propriæ essent ipsorum laycorum.

3 Diuino cultui sacrata potius comburuntur q̃ ad manus laycorum transferantur.

4 Sacræ res extra commerciũ laycorum sunt.

5 Res laycorum sacratæ eis non restituuntur sed soluitur eis æstimatio.

6 Vestimenta sacra clerici met debent lauare & non laycis committere.

7 Layci Moniales, & Clerici in minoribus ordinibus constituti probibentur sacra tangere.

9 Alienans res sacras tenetur sub uinculo excõmunicationis ecclesiæ restituere.

10 Scolasticis non potest fieri exequutio in eorũ libris, nec militibus in armis.

11 Nec Doctoribus in eorum salarijs.

12 Nec rusticis in bobus aratorijs & quibusdã alijs eorum ferreis instrumentis, nec mulieribus in eorum bonis dotalibus.

13 Nec clericis in rebus sacris, nec in eorũ præben.

14 In præbendis potest exequutio fieri in subsidiũ, & tunc quid relinquatur clerico.

16 Clerici tenentur quantum facere possunt.

17 Clerici possunt de fructibus beneficiorũ satisfacere creditoribus. Quod procedit in clericis administrationem habentibus. nu. 18.

19 Ob pauperũ neceßitates res sacre alienantur.
20 Ecclesia aurũ habet, ut subueniat pauperibus.
21 Clerici tenẽtur de bonis ecclesiæ pauperibus subueni.
22 Res ecclesiæ dicitur pauperum esse.
23 Retinens bona ecclesiæ dicitur pauperes necare.
24 Relictum ecclesiæ cũ conditione ut alienari nõ poßit, propter neceßitatem pauperum poteſt alienari.
25 Hospitale edificatum ab aliquo cum protestatione ut nõ sit religiosus nec Episcopo subditus, an fiat religiosus inuito domino.
26 Testator non potest facere quin leges in testamento suo locum habeant. Et id quõ procedat. nu. 43.
27 Inalienabilia ex dispositione legis & testatoris non possunt fauore pauperum alienari.
29 Duo uincula magis ligant q̃ unum.
30 Res per testatorem alienari prohibitæ q̃ quãdoq; ex præsumpta mẽte testatoris alienentur.
31 Dispositio testatoris loquẽs in uno casu extẽditur ad alium de quo si fuisset testator interrogatus idem uerisimiliter respondisset.
32 Prohibita ex neceßitate fiunt permissa.
33 Neceßitas illicitum facit licitum.
34 Prohibitio legis est potentior prohibitione hoĩs.
35 Si testator prohibet alienationẽ simpliciter ex causa pauperum poterit alienatio fieri.
36 Argumẽtũ à dispositione legis ad dispõnem testa. ualet.
37 Prohibitio alienationis intelligitur de uolũtaria.
38 Si testator prohibet alienationẽ ita q̃ nullo casu alienetur, propter pauperes non poterit alienari.

39 *Relicta ecclesiæ sub conditione ne alienentur nō fiūt simpliciter ecclesiæ sed cum ea qualitate quam testator dominus imponere potuit.*

41 *Hospitale construitur ad utilitatē pauperum.*

42 *Protestatio contraria facto nil releuat.*

44 *Iuri publico non potest priuatus derogare.*

45 *Intell. §. sanctißimas. auct. de alie. & emphi.*

48 *Duo uincula magis operantur quando unum quodq; per se operatur.*

49 *Constitutio laycorū non arctat clericos.*

50 *Papa nō potest uniuersaliter statuere ut clerici sub sint iurisditioni laycorū. Etiam cū cōsensu cleri.*

52 *Clerici suo foro renunciare nō poßunt.*

53 *Clerici sunt lege diuina exempti à iurisd. laycorum. Etiam si sint in minoribus ordinibus constituti.*

56 *Statutū q̄ clerici subsint laycis nō ualet. neq; cōsuetu.*

57 *Requisita de iure Ci. in alienatione rerum ecclesiæ nō attenduntur sed ius Cano. attenditur.*

58 *Statuta laycorum cōtra ecclesiasticam libertatem nō coarctant clericos.*

59 *Dispositio. §. fin. auct. de hæ. & falci. est communis tam laycis q̄ clericis.*

60 *Facientes seruari statuta contra libertatē ecclesiasticam sunt excommunicati.*

61 *Non gaudet beneficio legis qui eius formā nō seruat.*

63 *Layci non poßunt se in negocijs clericorū immiscere.*

64 *De uniuersa ecclesia male iudicat qui iudicium laycorum quærit.*

65 *Laycus clericum distringens excōmunicatur.*

Processus per iudicem laycum factus contra clericum est nullus.

66 *Clerici duplicē causam habere dicūtur & quo ad temporalem subijciuntur iudicio laycorum.*

67 *Clerici debēt in tēporalibus obedire laycis regibus.*

68 *Leges diuinitus per ora principū sunt promulgate.*

69 *Dispositio laycorum non improbata à iure Cano. arctat clericos.*

70 *Ius Cano. non contradicens Iuri Ciui. illud comprobare censetur.*

71 *Oīa nostra facimus cū à nobis eis impartitur autori.*

72 *Statuta Spoletana cōfirmata à Papa, dicūtur papalia.*

73 *Leges seculares de ecclesijs loquētes non ualuissēt nisi à Papa fuissent approbatæ.*

74 *Statuēdi potestas regulatur à iurisdi. statuentium.*

75 *Taciturnitas in fauorabilibus approbationē inducit.*

76 *Confirmatio non ualidat actum nullum.*

77 *Nec quicq̄ noui tribuit.*

78 *Electione nulla non prodest confirmatio.*

79 *Fundamentū ubi deest nil super edificari potest.*

80 *Confirmatio nō stat per se sed alij actui adhæret.*

82 *Non præsumitur principem uoluisse actum nullum confirmare.*

83 *Confirmans scienter actum nullum, dicitur illum de nouo inducere.*

84 *Facta confirmatione actus nulli agitur ex confirmāte non ex confirmato.*

85 *Princeps laycus limitare potest ius Cano. & ex causa legitima clericos astringere.*

86 *Legatus Papæ licet contra Canones non possit statu ere, potest tamen ex causa dispensare.*

QVARTVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 ℭ *Quarto fauorabilis † est Paupertas in rerũ Ecclesiasticarum alienatione, nam regulariter res Ecclesiasticæ ad cultum diuinum deputatæ & consecratæ in laycos alienari prohibentur. ut in .c.i. ext. de pigno. in .c. ad hæc. ext. de reli. domi. in .c. ea quæ & .c. seq. prima .q.3. & in .c. si forte. 17.q.4. et in .c.i. de rebus eccles. non alien. in extrauag. cõmuni*

2 *bus. Etiam si † res consecratæ ipsorum laycorum*

3 *propriæ sint. ut in .c. comperimus. 14.q.6. Ea .n. † quæ fuerunt ad altaris ministerium sacrata diuinoq; cultui destinata, potius comburi q̃ ad manus laycorũ amplius peruenire debent .c. mancipia. in fi. ext. de rerũ permuta. & .c. quæ semel. cum glo. 19.q.3. & in .c. ligna. & .c. seq. de cõsecra. distin. prima. et per Aret. in .l. qui uniuersas. §. possessionẽ. nu. 3. ff.*

4 *de acqui. poss. quia extra † cõmertium laycorũ esse dicuntur. §.i. insti. de inuti. stipu. bello. lib. 4. sup*

5 *puta. c. 12. in fi. Itaq; eis † amplius non sunt restituẽdæ, sed dominis pro eorum interesse aliter satis faciendum est. Abb. in .c.i. nu. 12. ext. de no. ope. nuncia. & in .c. uerum. nu. 16. de fo. compe. Quod*

6 *adeo † uerum est, ut etiam si uestimenta sacra sint sordida & lauanda, debẽt ipsi met clerici manu propria lauare, nec possunt laycis ea lauãda cõmittere.*

ut in .c.

ut in .c. nemo per ignorantiam. de consecra. distin. prima. quoniam layci ea tãgere & contrectare pro hibentur. ut in .c. in sancta. & in .c. uestimenta. de cõsecra. distin. prima. et in .c. illud. ubi Card. Alex.
7 not. 50. distin. Et non solum † laycis sacra targe re interdictũ est, uerũ etiam ipsis monialibus. ut in
8 .c. sanctimonialis. & .c seq. 23. distin. Ipsisq; † cle ricis in minoribus ordinibus constitutis .c. nõ liceat
9 ubi etiam Alex. not. 23. distin. Itaq; † talis indebi te alienans tenetur sub uinculo excõmunicationis ec clesiæ restituere. Abb. in .c. siquis de rebus eccles.
10 non alien. Et † quemadmodũ inter laycos quibusdã in rebus eorũ pro ære alieno exequutio fieri nõ põt. ut scolasticis in eorũ libris, militibus in armis, glo. in .l. nepos proculo. ubi etiam Alcia. de uer. signi. Bal. in .l. & quia .ff. ad macedo. Saly. in .l. filiæ cu ius .C. fami. herci. Ias. in .l. 2. §. 1. in 8. limita. ff. si
11 cer. pet. Doctoribus † in eorũ salarijs. Abb. in .c.
12 peruenit. nu. 11. ext. de fideiussõ. Et † rusticis in bo bus aratorijs, ligone, & alijs instrumentis eorũ fer reis & ad terræ culturam necessarijs .l. exequuto res. ubi scriben. C. quæ res pigno. oblig. poss. Fran. Rip. tract. in peste. in remedio præseruatiuo cõtra pestẽ. nu. 221. Et in specie cauetur primo uolu. sta tuti Perus. rub. de damnis datis in fine. & mulieri bus in eorũ bonis dotalibus .l. quicunq;. in fi. ff. de bo. dam. quã ad hoc allegat Amanel. not. 145. nota
13 q. pro debito. Ita clericis † in rebus sacratis nõ põt ad aliorũ quoq; clericorũ instãtiã pro ære alieno exe

quutio fieri, ut est nota, tex. in clem. si beneficiorū
14 de decimis. Et † hinc est q eorū praebendae nō pos
sunt nisi in subsidium à laycis creditoribus occupari
.l. stipendia. ubi glo. et doc. C. de exeq. rei iud Bar.
in .l. cōmodis. de re iudi Abb. in .d.c. peruenit. nu.
11. de fideiuss. Fran. Rip. in .l. obligatione. nu. 45.
ubi testatur hanc esse cōmunem sentētiam .ff. de pi-
15 gno. quod si forte † in subsidium occuparentur, de
beret ipsi clerico pro honesto eius uictu tantum re
laxari ut uiuere posset & ei uictus nō deesset ut ec
clesiae inseruire ualeret. secundum Cyn. & Saly. in
.d.l. stipendia. ut refert Boer. q. 226. & cōclusum.
ante fin. ubi attestatur ita in quibusdam curijs ser-
16 uari, ut ibi per eum. Ad quod facit † quia clerici
tenentur solūmodo in quantum facere possunt ad in
star militum armatae militiae. glo. ordina. in .l. mi-
les. de re iudi. & per Cano. in .c. odoardus. de solu
17 tio. merito. et c. Bene † uerum est q possunt ipsi cle
rici satisfacere creditoribus suis de fructibus benefi
ciorum, dummodo ecclesia propter inopiam nō pa
tiatur detrimentum, ita tenet Io. And. & Prepos.
in .c. reprehēsibilis. de appella. Hosti. Ant. de butr.
& alij in .c. 2. de fideiusso. ubi Sicul. testatur hanc
esse cōmunem sententiam. quam in practica obserua
ri uidisse dicit Collect. in .d.c. odoardus. ut refert
Capell. Tolos. q. 313. Item fuit traditus. in scolijs. Et
18 † procedere in clericis secularibus administrationē
habentibus tenuit Rota decis. uni. de solutio. in anti.
per nota. per Hosti. in .c. fina. de pecu. cle. ubi cle-

ricus potest etiam post mortem suam fructus beneficij creditoribus applicare, cum in eis usufructuario cōparetur. Argum. nota. in .c. præsenti. de offi. ordi. lib. 6. & per. Rot. decis. 41. de proba. in anti.

19 ¶ Sed redeundo † ad propositū, licet ita ut diximus ecclesiasticarum rerum alienatio sit prohibita, attamen fauore paupertatis ad urgenti pauperum necessitati subueniendum ne forte frigore uel fame pereant, permissum est, sicut & in redemptionem captiuorum, ut res ecclesiasticæ etiam consecratæ, & ad diuini cultus ministerium destinatæ in laycis alienari poßint. ut in .l. sancimus cum glo. pen. quā approbat ibi Bar. & Bal. C. de sacrosan. eccles. & ita tenet glo. in uer. queritur. 12. q. 2. in prin. Glo. Aret. & Moder. in .§. sacræ. insti. de re diui. & Gui. Pap. q. 594. res ecclesiæ. in prin. Nam aurum

20 habet † ecclesia, non ut seruet illud, sed ut eroget subueniatq; necessitatibus pauperum. ut in .c. aurū.

21 in prin. 12. q. 2. Itaq; † tenentur clerici de bonis ecclesiæ indigētibus laycis subuenire .c. fina. 16. q. i. & in .c. i. de priuileg. in extrauag. cōmunibus Abb. in .c. i. in fi. de rebus eccles. non alien. & præ cæteris debēt hospitalitati & elemosinis intēdere. ut legitur Math. 25. & in .c. i. & in .c. quiescamus. 42. di

22 stin. Res † enim ecclesiæ pauperum esse dicuntur inter quos debent esse cōmunes .l. 2. C. de Epi. & cler. Bar. in .§. si uero. in auct. de non alien. reb. eccles.

23 glo. in .c. secūdo 10. q. 2. Et idcirco † qui retinent bona ecclesie oblata uel testamento relicta dicitur

pauperes necare .c. qui oblationes. & .c. clerici. 13.
24 .q. 2. Et hinc notan. dicebat † Card. Alex. in .c. hoc ius. col. 3. 10.q. 2 q̃ quãdo aliquis relinquit ecclesiæ aliqua bona sub ea conditione ut alienari nõ poßint, huiusmodi cõditionali cõceßione nõ obstãte propter redemptionẽ captiuorũ uel alimenta pauperũ alienari poterũt, quia istũ casum concedẽs interdicere non potuit ex quo res ecclesiæ sunt ad opus pauperũ destinatæ .c. conuenior. 23.q.8. Ad quod
25 facit † quod scribit Calderi. in cons. i. de religio. domi. ubi inquit q̃ licet testator edificando hospitale dicat q̃ non uult q̃ sit locus religiosus, nec ipsũ hospitali subijcere dispositioni uel correctioni alicuius Episcopi uel personæ ecclesiasticæ, tamen locus inuito testatore factus est religiosus, & subiectus Episcopo per tex. in .c. de xenodochijs. ext. de religio. domi. & .c. sunt quidã. & .c. nouerint. 10.q.i. unde licet testator inhiberet, tñ Episcopus coget heredes uel detentores bonorũ legatorũ uel deputatorũ ad usum hospitalis, ut ea in hospitalitatis usum conuertant ut in clem. quia contingit. de religio domi.
26 Non .n. potest † facere testator quin leges habeant locũ in testamẽto suo .l. nemo potest. de lega. primo. & .c. requisiuisti. ext. de testa. Ita nec facere potest quin leges permittẽtes res alibi inalienabiles, ex causa paupertatis alienari posse, in eius dispositione locum habeant, ar. d. l. nemo potest. & .l. quod de bonis .§.i ff. ad .l. falci. & .l. 2. C. de condi. inser. cum concor. per glo. primã. in .c. si diligẽti. de fo. cõpe.

27 Caeterum † hoc secundũ aliquos procedere posse ui detur in rebus ecclesiae relictis, quae dispositione le gis alienari possunt. de quibus in auth. hoc ius por= rectũ. C. de sacros. eccles. & in .c. terrulas. 12. q. 2. & in .d.c. hoc ius. 10. q. 2. & in .c. ut super .§. i. & in .c. nulli. ubi Abb. ext. de rebus eccles. non alien. & per Guid. Pap. q. 149. secunda. in fin. Sed si in alienabiles ex dispositione legis essent, concurreretq; probibitio quoq; testatoris tunc nullo pacto fauore
28 pauperũ alienari posse uidentur, Quia † ubicunq; concurrit probibitio legis & hominis circa aliena= tionẽ, adeo arctat probibitio ut res illa alienari nõ posit etiã in casu alias à iure permisso. ut in .§. sanctis simas. in auct. de aliena. & Emphiteu. per quẽ tex. ita tenet Io. de Imol. in .l. filius fami. §. diui. col. i. de leg. i. quem ibi sequitur Ias. in prima lectu. nu. 12. & seq. & Barba. in repeti. c. raynaldus. car. 47. ext. de testam. & pro mirabili dicto & sempiterna memoria digno Corset. in not. in uer. Probibitio. et facit ad hoc glo. nota. in .l. fin. in glo. magna ad fi. .C. de rebus alie. non alienan. glo. in .l. ea lege. in glo. magna. ibi item in illa de alienatio. et c. quam sequitur ibi Bar. C. de condi. ob causam. Bal. in .l. i. in 7. oppo. C. de pact. & docto. in .c. uerum. ext. de
29 condi. apposi. Et faciunt etiã † nota. in auth. itaq; .C. cõmunia de successio. ubi nota. q duo uincula ma gis ligant q̃ unũ. ut & in .§. si igitur, in auct. de consang. & Vteri. fra. & in .§. sed hodie. insti. de adoptio. & per Bal. in .l. sed & milites. in prin. de

excu. tuto. Alex. in .l. centurio. nu. 14. ff. de uulga. & Ias. in repet.l. admonendi. nu. 36. ff. de iureiuran.
30 *Ego tamen uehementer † dubito an in casu urgentißimae neceßitatis, quando pauperes fame forte perire possent uel aliis apud infideles sacrosanctam Christi fidem negare cogerentur, poßit ecclesia huiuscemodi res alienare, eisq; subuenire, uidetur .n. q. poßit ex praesumpta uoluntate relinquentis apud quem non debuit plus pecunia sua q̃ moribundi uita ualere, quod non leue peccatum est, ut dicit tex.*
31 *in .c. no satis. in fi. 86. distin.* Dispositio † *enim testatoris loquens in uno casu extenditur ad alium casum de quo si forte testator interrogatus fuisset uerisimiliter idem disposuisset iuxta nota. in .l. gallus. .§. & quid si tantum. de lib. & po. & per Alex. lib.i. cons.9. nu. 3. & cons. 55. nu. lib. 3.* Et *praete-*
32 *rea † ea quae regulariter sunt prohibita, in casu neceßitatis censentur permissa. glo. in .l.i. in prin. in uer. non aliter. quam ibi not. doc. ff. de offi. eius. & est bonus tex. in .c. quod non est. ext. de reg. iu.*
33 *Itaq; ex † neceßitate licitum est layco alios confiteri. ut est glo. nota. in .c. pastoralis. in uer. motis. de offi. ordi. & in .c. cepit. in uer. praeciperet. 24.*
34 *.q.i.* Et *facit etiam quia † prohibitio legis potentior est prohibitione hominis. ut in .l. siquis. ita.§. ea lege. ubi pau. Castren. not. de uer. obli. & not. in .l. 3.C. de condi. ob causam iunctis nota. per* Bar. *in .l. quod ait in fin. ff. de diuor. &* Bal. *in .l. 2. nu. 5.C. ut in possess. lega. Sed prohibitione legis non*

obstante res istæ ecclesiasticæ ex causa prædicta alie nari possunt, ergo à fortiori non obstante prohibitione testatoris ex eadem causa pariter alienari po terunt. arg. nota. in auth. multo magis. C. de sacro
35 san. eccle. Quamobrem † concludendum uidetur considerando duos casus principales, primus est qñ testator prohibuit alienationem rei simpliciter generalibus uerbis. ut puta quia dixit, lego tali ecclesiæ fundum cum ea conditione ut non alienetur, & in isto casu dicendum est q̃ propter urgentem pauperum neccessitatem quibus aliunde subueniri non potest, alienari poßit quia ex legitima causa super ueniente à uoluntate defuncti recedere possumus .l. in confirmando cum .ll. seqq. ff. de cofir. tuto. Nam si lege quandoq; prohibente harum uel similium rerum alienationē potest tñ pauperū fauore alienatio fieri. ut in .d.l. sancimus. cum concor. de quibus supra. ita pariter prohibitione testatoris nō obstante dicendum est ex eadem causa alienationem fieri po
36 tuisse. arguendo † à dispositione & prohibitione legis ad dispositionem prohibitionemq; testatoris. ut in .l. seruus hac lege .ff. de manumiss. & in .l. si ita fuerit. ubi Bar. ff. de manu. testa. & facit bonus tex. in .l. cū quidā uer. quēadmodū .C. uer. sig. & quod tradit Bal. in .l. maximū .C. de libe. præte. in prin.
37 Ad † quod quidē facit nā prohibitio alienationis licet uerbis generalibus facta ab homine intelligi de uoluntaria non de neccessaria solet. ut nota. scribentes in .l. peto .§. prædium. de lega. 2. & in .d.§. diui.

fami. berci. & in .l. & ideo. de condi. fur. & per Alex. cons. 55. nu. 5. lib. 3. & Curt. Senio. in cons. 63. col. fina. post Roma in cons 107. & 219 &
38 *alijs in locis de quibus ibi per eum. Secũdus † casus est quãdo testator dixit se sub ea conditione relinquere ut nullo modo, nulloq; sub quæsito colore res alienari posit, & constãt q̃ si testator interrogatus fuisset non tñ alienationi cõsensißet ut puta quia uoluit eam rẽ perpetuo apud ecclesiã permanere tũc propter expreßã huiusmodi testatoris uoluntatẽ fauore pauperũ uel ob captiuorũ redemptionẽ alienatio aliqua nõ censeretur permissa. & ita procedat tex. in .d. §. sanctißimas. & alia similia. de quibus supra.*
39 *Nec † obst. q̃ testator id onus imponere nõ potuit ex quo res ecclesiæ sunt ad opus pauperũ destinatæ .c. quod autem. 23 q. 7. Quoniam respõdetur quod imponẽdo testator hoc onus quando relinquit ecclesiæ, res illa non fit simpliciter ecclesiæ sed cum hac qualitate ut per ecclesiæ ministros alienari non poßit itaq; nõ poterit ecclesia pro eius libito de ea disponere, q̃a nemo plus iuris in aliũ trãsferre põt q̃ ipse habeat l. nemo. de reg. iur. Idq; domino facere licuit ab initio tẽpore quo res erat sua ut tenet Bal. in .c. in præsẽtia. nu. 41. ext. de proba. & in .c. clerici. nu. 3. de. iudi. cum quilibet sit rei suæ moderator & arbiter. ut in .l. in re mandata .C. manda. & in .l. 2. ff si à paren. quis fuc. manumiß. & in .§. disponat. in auct. de nupt. & liberũ habeat arbitriũ relinquẽdi ecclesijs pijsq; locis quid quantũ quomo=*

doq; ipse uelit. ut in .l.1. C. de sacrosã. eccles. rebusq; donatis possit legẽ quã uult imponere iuxta nota. in .l. quoties .C. de donatio. quæ sub modo. & per Soci. Iunio. lib. 3. cons 67. pro habenda resolutione. nu.
40 29. Nec obst. † dictũ Calde. de Hospitali edificato à layco cũ ea cõditione ut nõ sit locus religiosus nec subditus Episcopo, & tñ contra eius uoluntatem fit religiosus & subditus Episcopo. Quoniã respon. differentiã esse inter casum & casum. ibi .n. qui ea cõditione erexit hospitale, implicabat contradictio
41 nem, quia † hospitale est locus erectus & constructus pro utilitate pauperũ .d.c. de xenochijs. & propterea fauorabilis & pius Bal. in cons. 465. in Ciuitate Brixiæ. lib.1. Fely. in .c. de quarta col. 2. de præscriptio & Cors. not. in uer. hospitale. & superius
42 in quĩta .q. nu. 44. latius diximus. Vnde illa † protestatio quam fecerat edificans tanq̃ contraria facto (quia negari nõ poterat quin sub esset saltẽ sub generali iurisditione Episcopi) est reijcienda. ar.c. solicitudinem. ext. de appella. & per Bar. in .l. nõ solũ .§. morte. col. 4 ff. de no. ope nun. & Alex. lib. 3. cons.1. nu. 14. et lib.4. cõs. 130. nu. 16. & Corn. lib. 2. cons. 75. diu. col.1. & in cons. 209. quia col. 2. & Dec. cons. 460. col.1. & q̃ tenet Rot. decis.
43 18. de procu. in anti. Nec obst. q̃ non possit † testator facere quin leges in testamento suo locũ habeant. quia id intelligitur respectu solẽnitatum à iure inductarũ, nõ respectu uolũtatis relinquentis ita dicit Bar. & doc. in .d.l. nemo potest. in primã col.

44 Nam † *solēnitatibus iure publico introductis nullus priuatus pōt derogare .l. ius publicū.ff. de pact.& .l. iurisgētiū.§. si paciscar.& .l. si seruus.§. pacta.ff.eo. & .l. nec ex pretorio.& .l. neq; pignus.§.i. ꝗ reg.iu.*

45 Vltimo non † *obst. cōcursus prohibitionis legis & testatoris supra consideratus. Quoniā recte intuēti clare constabit nullam ex parte legis prohibitionem cōcurrere, lex .n. permittit ꝙ fauore captiuorū & pauperum res ecclesiasticæ alienari poßint. ut in .d.l. sancimus. & in.d.§. sacræ. & utrobiq; nota. unñ licet testator prohibeat dictā alienationem, non tñ propterea duplex prohibitio cōcurrit, quia ex parte legis nulla prohibitio emanauit, sed solū ex parte testatoris quam lex tolerat. in .d.§. sanctißimas. fauore ultimæ uoluntatis. arg.l.i.C. de sacros. eccle.*

46 *& .l in testamētis de reg. iur.* † Et *si subtilis replicaret ꝙ quādo testator prohibet subintrat concursus prohibitionis legis. quia tex. in.d.§. sanctißimas. dicit ꝙ si testator dispośuerit ꝙ ea quæ ecclesijs reliquerit, non poßint alienari ullo modo etiam in redemptionem captiuorum uel alimenta pauperum nō poterunt ecclesiæ ministri ullo pacto alienare, & bona inalienabilia esse dicentur, & sic eo ipso ꝙ testator prohibet, subintrat etiam dispositio prohibitiua legis concurrens cum dispositione hominis.* Adhuc

47 † *tamen respondetur ꝙ quāuis lex saltem per mißiue uideatur concurrere, nihilominus quia loquitur conditionaliter, quando, scilicet, & si, testator dispośuerit, idcirco à se ipsa absq; uolūtate te-*

statoris nullum habet effectum. arg. not. in .l. cedere diem. de uerb. signi. & §. sub cōditione. cum .§.§.
48 *seqq. insti. de uer. obli.* Illud † *autem assumptum q duo uincula praeponderant uni procedit quādo unū quodq; per se operatur.* Bar. *in .l. si arrogator. nu.* 10.*ff. de adoptio.* Bal. *in .l. siquis ex argentarijs.§.* .i.*ff. de eden.* Ias. *in .l. centurio. nu.* 58 *ff. de uulga. &* Io. Crot. *in .l. re cōiuncti. in* 2. *col. de leg.*3. *unde in isto casu geminatio prohibitionis nihil releua*
49 *bat ex his quae statim diximus.* ¶ *Caeterū* † *in terminis* Huius *quarti priuilegij oritur disputatio quonam modo* Iustina. Imper. *posit in .d.l. sancimus, prohibere clericis ecclesiasticarum rerum alienationem? Cum regula sit q laycorum constitutiones clericos non coarctant. ut in .c. bene.* 96. *distin. & in .c. non placuit.* 16.*q.*7. *& in .c. ecclesia sanctae Mariae ubi ordinarie per* Cano. *ext. de constitu. & in .c. fin. ubi* Abb. *ext. de rebus eccles. non alie.* Bar. *in .l.i. in quinta .q.C. de summa* Trini. *& in .l.i.C. de his quae poenae no.* Gome. *in .§. ex maleficijs. nu.* 38. *uer. non obstat. insti. de actio.* Mars. *nota.* 29. *statuta &* Corn. *lib.* 3. *cons.* 9. *attentis. col.i.* Adeo *ut dixerit* Dec. *in .c. in praesentia. nu.* 160. *ext. de proba. q leges quae sunt sub tit.C. de sacro. eccle. & de* Episco. *& cler. non habent locum de iure* Cano. *ex defectu potestatis statuentium. arg. not. per* Bar. *in .l. omnes populi .i.q. primae .q. prin. de* Iust. *&*
50 *iur.* Quin *immo* Papa † *uniuersaliter statuere nō potest, ut clerici subsint* Laycorum *iurisdictioni,*

ut not. Cardi. & Abb. in .c. 2. de maio. & obe. &
51 Dec. in .d.c. ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 16. Etiã † cum consensu ipsorum clericorũ. signo de mediola. in cons. 21. statuta Ciuitatis col. 2 quẽ refert Dec. in cõs. 276. in causa quæ lucæ agitatur. nu. 2. Quia
52 † nec ipsi quoq; clerici possunt tacite uel expresse foro suo ecclesiastico renunciare glo. & doc. in .c. si
53 diligenti. in uer. manifeste. de fo. compe. Cum † sint diuina lege à iurisditione laycorũ exempti. ut in .c. si Imperator. ubi etiam glo. 97. distin. quã glo. ad hoc singu. dicit Roma. in singu. 419. sed an potest Papa. & per Inno. in .c. siquis. de maio. & obe. Et ita tenuit Fran. Zaba. in repe.c. perpẽdimus. de sen. excom. Rota decis. 10. de consuetu. in anti. Et Dec.
54 † in cons.150. dubitatur. nu. 4. qui extendit ad clericos in minoribus ordinibus constitutos ut nec ipsi laycorũ iurisditioni subijciantur. per tex. in .c. 2. de fo. compe. & in .c. cũ non ab homine. de iudi. & per glo. in .c. nullis. in uer. tonsura. de tempo. ord.
55 lib. 6. Nec q̃ statutũ † uel cõsuetudo ualeat in con
56 trariũ .c. clerici. ext. de iudi. Hinc † respõdit glo. Neap. super constitutione Regni incipi. siquis uel si qua. in uer. materna. in fi. q̃ cõnsuetudo Regni ligare non potest clericũ uel prælatum de bonis paternis uel maternis testantem ut teneatur certã portionem proximioribus relinquere. ut refert Ant. Capi. in decis. 98. in causa Francischellæ. post prin. quia bona clericorũ gaudent eodem priuilegio cum bonis ecclesiasticis Rot. decis. 7. in fi. de iudi. in no. Et hic

57 † etiam dicebat Inno. in .c.i. de rebus eccle. nõ alie. lib. 6. ꝗ licet multa requirantur de iure ciuili in ecclesiasticarũ rerũ alienatione, ut habetur in .l. Iubemus. & in auth. hoc ius .C. de sacrosan. eccle. At tamen ex quo ius Cano. super hoc statuit minorando requisita stabitur iuri Cano. nec per iuris Ciuilis dispositionem suppletio fiet, cum iura Ciuilia super rebus ecclesiasticis ecclesias non astringãt. ut refert Abb. in .c. inter alia. nu. 16. ext. de immuni. eccle. in .c. cum apostolica. nu. 5. ubi refert solemnia in prædicta alienatione de iure Cano. requisita. ext. de his quæ fiũt à præla. & in .c. nulli. col. 1. de rebus eccle. nõ alien. (uide tñ Cardi. Alex. in .c. sine exceptione. col. fi. 10. q. 2. ubi ponit 11. limitationes in quibus ualet alienatio rei ecclesiasticæ sine debitis solẽnitatibus. ut refert Capit. decis. 105. in causa mo-
58 nasterij. nu. 2.) Huic † obiectioni tripliciter respondetur, & primo ex Teorrica Bar. in .l. prima in quinta .q. C. de summa Trini. ubi querens an statuta uel consuetudines laycorũ alligẽt clericos, distinguit tres casus. ut ibi per eum. Ex cuius distinctione colligo solutionẽ ꝗ tunc demũ statuta & constitutiones laycorũ clericos non coarctãt, cũ contra ecclesiasticam eorũ libertatem emanauerint, uel contra priuilegia eorũ in specie. arg. tex. in auth. Cassa. C. de sacros. eccle. & .c. nouerit. de senten. excõmu. & in simili de cõsuetudine loquens tenet Rota. decis. 3. de consue. in anti. alias aũt omnes siue clerici siue layci sub legali laycorũ iurisditione seu lege comprahen-

duntur, dũmodo sit possibilis & honesta. c. erit aũt. 4. distin. & .c. cũ uenissent. ext. de eo qui mitti. in poss. rei seruan. causa. & .c. cõstitutus. de in integ. restitu. & .c. cũ causa. de re iudica. & per Dec. in cons. 283. uiso puncto. nu. 8. ubi testatur hanc esse cõmunem sententiã. Ex quo fit, ut, cũ dispositio dictæ .l. sancimus. non sit contra propria clericorum, ecclesiarũq; iura in specie quinimmo magis consonet cũ dispositione iuris Cano. prohibentis rerũ ecclesiasticarum & diuino cultui sacratarũ alenationem. de quibus in prin. huius specialis mentionẽ fecimus, iure optimo clericos astringere posse uidetur. Quod ulterius probatur. ex dicta auth. Cassa. arguẽ. à cõtrario sensu. dum annullãtur statuta contra libertatem ecclesiasticam inducta, ut si non sint contra liberta. ecclesiasti. cassari non debeant sed in suo robore permanere, ut ibi hoc not. Dec. in 2. nota. Adducens Ancar. idem tenentẽ in cons. 124. Visis &
59 diligenter ruminatis. col. fin. Ad quod etiã facit † tex. in .§. fina. in auct. de hære. & falci. ubi dispositio illius constitutionis cõmunis est omnibus hominibus tam laycis q̃ clericis quia omnibus uniformiter utilis est, & ad hoc illũ tex. not. Ias. in .l. filiusfami. .§. diui. in prima lectu. nu. 81. de lega. primo. Et
60 facit etiam textus † in .d.c. nouerit. ubi contra facientes obseruari statuta contra ecclesiasticã libertatem est pœna excõmunicationis instituta, ut ẽt not. Capit. decis. 161. in causa Cursconi carcerati. in fi.
61 Et † dicebat in proposito Bal. in .l. fi. §. si uero post

.C. de iure delibe. per illũ tex. ꝙ nõ potest gaudere beneficio legis uel statuti ille qui non seruat formam legis uel statuti, nec distinguitur utrum clericus sit uel laycus, quia quando lex disponit aliquod beneficium indulgendo, pari ratione omnes includit quos includere non est contra priuilegium ecclesiæ, quia aliud est pœnæ metu libertatẽ ecclesiasticam auferri, aliud est præmium statuti certa forma imitari. ut in .l. titio centum .§.i.ff. de condi. & demo. Sed
62 istbæc prima † sol. uidetur dubia, quoniam clerici indistincte sunt amanibus & iurisditione laycorũ exẽpti.ut in auth. statuimus .C. de Epi. & cleri. et in .d. .c. ecclesia sanctæ Mariæ. & in .c. decernimus. de iudicijs. in .c. fin. de rebus eccle non alienan. & per Gram. decis. 30. magnificus. nu. 8. & post Inno. in .c. si quis. de maio. & obe. Ro. decis. 10. de cõsuetu.
63 in anti. Neq; possũt † layci ecclesiasticis negocijs se immiscere etiam de uoluntate clericorum .c. contin
64 git. ext. de arbitris. Diciturq; de † uniuersa ecclesia male iudicare qui laycorum iudicium querit .c.
65 placuit. 11.q.i. Et † laycus qui clericum distringit uel condemnat, excommunicari debet .c. 2. extra de foro compe. & .c. inclita. 11.q.i. Mars. nota. 694. incip. apud omnes, ubi inter cætera singulariter inquit ꝙ quilibet processus factus per iudicem laycum contra clericum, est nullus, & quælibet sententia lata per iudicem laycum est nulla quamuis nemo pro eo cõparuerit ad allegandum priuilegium clericale. & ita asserit tenuisse not. Archi. in

.c. placita. 15.q. 4. & spec. in tit. de citatio. §. i. uer. sed pone. & Io. And in reg. sciēti. in mercurialibus & facit glo. in .§. hæc considerantes in auct. ut oēs obe. iudi quam ad hoc not. Gui. de ludo. in nota. 4.
66 Nisi respondendo † dicamus q clerici duplicem causam possunt habere, ut etiam superius in quinta .q. prin. nu. 28. diximus. nam aut agitur de causa ecclesiastica spirituali & nō subijciūtur. ut supra. quibus addo quod tenet Rot. decis. 5. de fo. compe. in anti. Aut de causa temporali & prophana, & tunc subijciuntur iudicio principis layci, ipsiusq; statuto ligantur ita distinguere uidetur glo. in .d.c. contingit. Et Latius Calderi. in cons. 11. de constitu. &
67 Gui. Pa. q. prima. incip. in manibus. Ad quod † facit, quia in temporalibus tenentur clerici principibus & Regibus secularibus obedire ut in .c. siquæ causæ .§. his itaq; & ibi etiā Arch. 11.q.i. Gui. Pap.
68 .q. 79. an clerici añ. fi. Leges † enim diuinitus per ora principū sunt promulgatæ .l.i.§. sed neq; .C. de de uete. iu. Enucle. l. fi. & ibi glo. in uer. diuino .C. de præscrip. lon. tempo. Sed quia in hac respon. ad præsens pedes non firmo idcirco secundo responde
69 ri pōt † distinguē do q aut dispositio laycorū prædicta est à iure Cano. improbata, & nullatenus ualet ut clericos ipsos astringat & ita procedat tex. in .d. .c. bene. & .c. ecclesia sanctæ Mariæ. cū concor. de quibus supra. Aut non est à iure Cano. improbata
70 & tunc arctat etiam clericos. Nam † eo ipso q ius Cano. non contradicit, cēsetur ius ciuile approbare, & confir

& confirmare. ut in .c.i. ubi hoc per illũ tex. not. Abb. ext. de no. ope. nuncia. Hosti. & Cano. in .c. fin. ext. de solutio. glo. in .l. inter omnes. in prin. .ff. Qui satisda. cog. Cassa. decis. 6. de resti. spo. et Dec. in .d.c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 107. & in .c. intimasti. col.i. ubi asserit hanc esse regulam cõmunem. ext. de appella. Illiusq; approbationis uigore astringuntur clerici tanq̃ ex Canonica dispositione, Abb. in .c. inter alia. nu. 16. de immunita. eccle.
71 Omnia † enim merito nostra facimus cum eis à nobis impartitur autoritas, dicit tex. in .l.i.C. de uete. iu. enu. & in .c.i. et 2. ext. de confir. utili uel inuti.
72 & in .c. si appostolicæ. de præben. in 6. Vnde † dicebat Bal. in .l. ex placito. in 3. col.C. de re. permuta. q̃ si Papa confirmat statuta Spoletana inspecie, non dicuntur amplius Spoletana, sed statuta Papalia. quod pro singulari refert Mars. nota. 567. om
73 nia. Et hinc † etiam dicebat elegãter glo. in .c. quo iure. in uer. leges. 8. distin. q̃ leges Imperiales de ecclesijs loquentes non ualuissent nisi ab ecclesia & Sũ
74 mo Pontifice fuissent approbatæ. Cum statuendi † potestas reguletur à iurisditione statuentiũ secundũ Bar. in .l. omnes populi. prima .q. primæ .q. prin. de iusti. & iu. & Bal. in .l. fina.C. de iurisdi. om. Iudi. & est bonus tex. à nemine (quem uiderim) allegatus, in .l.i.§. fina. uer. & ideo .ff. quod quisq;
75 iu. Et † suadetur ista respõsio, quoniã patiẽtia operatur consensũ in eo qui actũ contradicendo potest impedire .l. sepe.§. cui. de re iudi. Dy. in reg. qui

tacet in 6. Rot. decis. 16. nu. 4. de renũcia. in anti. taciturnitas in ijs quæ ad cõmodum pertinẽt, cõsensum & approbationem inducit, licet secus sit in his quæ dãnũ respiciũt .l. si remunerãdi .§. si passus. ubi etiam Bar. & in .l. qui patitur ubi glo. ff. manda. & facit tex. in .l. filiusfa. §. inuitus. ff. de procurato. & in .l. 2. ff. ad municipa. Bar. in .l. quæ dotis. nu. 22 . ff solu. ma. Bal. in .l. si sine uoluntate .C. ad uelleia. Pau. Castren. in .l. interdum .ff. rẽ rat. habe. Alex. in .l. non solum .§. morte col. 6. ff. de noui ope. nun cia. & in .l. uoluntatẽ. ubi etiam Ias. & alij .ff. solu. ma. Affiic. decis. 95. Angelus. col. 3. & decis. 58. uertitur. nu. 3. et decis. 308. Frãciscus. nu. 4. Cassa. decis. 3. nu. 2. de rescrip. & Curt. Senior in cons.
76 77. super articulo. nu. 3. Et quãuis † contra hanc secundam respon. obijci forte possit, q confirmatio actum nullum non conualidat .l. aurelius .§. testamẽ to. de libe. lega. l. siquis priore. ad trebell. & .c. ex parte. de constitu. & per Gramma. decis. 66. in cau
77 sa Excellentiss. nu. 52. Quia nihil † noui tribuit. .l. & quia .ff. de iurisdi. omnium Iudi. & .c. inter dilectos. de fide instru. Imol. in .l. conuentionum .ff. de pact. Aret. in cons. 62. ex facto. col. 2. Affiic. decis. 404. fuit. nu. 4. Cassa. decis. uni. de confirma. uti. uel inuti. & Boer. q. 172. & duo. nu. 25. Itaq; si ius à laycis constitutum quo ad clericos est nullum quia layci in clericos iurisditionem non habent, sequitur q nec à clericis confirmari potest, cum cõfirmatio præsuponat aliquid prius esse quod

confirmetur. Bal. in .l. nominatio .C. de appella. in fin. Gram. decis. 66. in causa Excellentiss Comitis.
78 nu. 52. Et hinc † dicebat in proposito Abb. in .c. quod sicut. de electio. in fin. q. si electio esset nulla confirmatio non prodesset, per tex. in .c. uni. de postula. præla. lib. 6. glo fina. in .c. quam sit de elec.
79 in 6. Dec. in .c. postq̄. de electio. col. 2. Quia † ubi fundamentū deest nihil superedificari potest .c. cum paulus. i. q. i. Azo. in proe. suo super insti. ante fin,
80 & Abb. in rub. ext. iureiur. Et quia † confirmatio non est actus per se stans sed alij actui cōfirmato adhærens. Bal. in .l. falsus. col. 2. C. de falsis,
81 Ideo † actus nullus confirmari non potest. Inno. in .c. dudum. ext. de decimis. Alex. in .l. more. col. 6. de iurisdi. om. iudi. Dec. in rub. ext. de confirma.
82 uti. uel inuti. Nec † præsumitur unq̄ principem eū confirmare uoluisse, Bal. in .l. bonorum. in secundo
83 nota. C. qui admitti. Responderi † tn̄ potest q. quā do confirmatur actus qui alias nullus erat & inualidus, tunc ualet confirmatio tanq̄ actus nouiter in ductus, quia confirmans scienter actum nullum dicitur denuo eundem dare uel facere .l. adoptio. la. 2. ff. de adoptio. & .l. legata inutiliter. de leg. primo. & l. lege obuenire. de uerb. signi. in fin. & in .§. fina. cum glos. insti. de tutell. & ita tenet Bar. Ange. & omnes in .l. more, cum qua legunt .l. seq. & quia. super glos. in uerst. nec ipsa .ff. de iurisdi. omni. Iudicum Bal. in .l. ex placito. nu. 6. C. de rerum permutatio. & in .l. ex uerbis .C. de donatio.

inter Virum & Vxo. Dec. in rub. C. qui admitti in prima lectu. nu. 18. Mars. nota. 196. Confirmatio. P. Gerar. singu. 3. uide. nu. 16. Grāma. decis. 103. Illust. nu. 161. & Rota deis. 11. in fin. de iure pa-
84 tro. in anti. Itaq; tunc † ex confirmāte, nō ex cō-firmato agendum est. secundum glo. in .l. aurelius. .§. testamento. de libe. lega. Bar. & Pau. in .d.l. si quis priore .ff. ad trebell. & in .l. posthumus .§. si
85 paganus. ff. de iniusto testa. Tertio & ultimo † re spondere potest q & si Princeps laycus iurisdictionē nō babeat in clericos quos suis legibus ligare nō pōt, Attamen dicendū est q bene possit ex legitima causa clericos arctare per modum limitationis ius Cano. restringendo. glo. Bar. Bal. & scriben. in .l. fina. C. si contra ius, uel utilita. publi. glo. & Bar. in .l. i. .ff de consti. princi. Bar. in proe. ff. col. 2. uer. item quæro quid de rescriptis. nu. 6. in fine. & in .l. omnes populi. 3. q. prin. nu. 21. de iusti. & iu. Bal. in auth. ad hæc. col. i. C. de usuris. Alber. de statutis. in prima parte. q. 8. incip. sed an ualeat statutum contra ius Canonicum. & Dec. in .c. quæ in ecclesiarū.
86 nu. 43. de consti. Ad quod facit † id quod notan. inquit Ant. de butr. in cle. 2. de rescrip. per glo. ibi quam sequitur imol. q quamuis Legatus Papæ contra Canones statuere nō possit .c. pen. & fi. de filijs præsbi. et .c. dilectus. il. i. de præben. et per Cassa. ad regu. cancella. decis. 3. de decre. in reserua. bene. tñ dispēsare pōt ut notat Andre. Sicu. in .c. cū omnes col. pen. de consti. & Dec. in .c. at si clerici .§. de

adulterijs. nu. 102. de constitu. post Anto. de but. in cle. 2. per glo. ibi de rescrip.

Summaria.

1 Liber homo uẽdi pignorari uel aliter alien. nõ põt.
2 Infinita est æstimatio libertatis.
3 Libertas in æstimabilis est.
4 Contractus uenditionis liberi hominis est nullus.
5 Liberum corpus non recipit æstimationem.
6 Quæ sunt extra commercium nostrum non possunt in obligatione deduci. neq; scienter possideri.
8 Creditor recipiẽs pignori liberũ hominẽ relegatur.
9 Emptio liberi hominis ignoranter facta ualet ut uẽditor de euictione teneatur.
11 Persona uendita inuita non fit serua, consentiendo tamen bene fit serua.
13 Valet promissio de seruando carcere donec satisfiat creditori à debitore facta.
14 Homo liber non potest locare in perpetuum operas suas ut ipse tantum seruire teneatur.
15 Pater potest paupertatis prætextu uendere pignorareue filium.
16 Sed non ob alias similes causas.
17 Mater potest uendere uel pignorare filium.
18 Extensio in correctorijs permissa est ex idẽtitate rationis ubi ratio decisionis est in textu expressa.
19 Mater in procreatione & educatione filiorum fungitur grauiori officio q̃ pater.
20 Matrimoniũ quare potius q̃ patrimoniũ dicatur.

21 Vir & Vxor sunt duo in carne una.
In facultate uendendi filium propter famem non debet ius pa. pote. considerari.
22 Emptio & uenditio est contractus iuris gentium.
23 Serui originarij, rustici, et cēsiti nō poßūt alienari sine terra. Quod ēt fallit ex causa necessit. famis.
24 Dominus potest uasallum inuitum ex neceßitate famis uendere.
25 Licet regulariter contra.
26 Receditur à quadam iuris congrui cōsuetudine propter neceßitatem famis.
27 Filius alienatus à patre fit seruiens & non seruus.
Et cogere potest patrem ut eum redimat ubi ad feliciorem fortunam peruenerit.
29 Pater pro neceßitate famis filium præsbiterū uendere non potest.
30 Filius habens patrem in neceßitate, non debet ad sacros ordines promoueri, ut pater mediāte eius persona ali non poßit.

QVINTVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 ¶ Quinto † Fauorabilis est Paupertas in materia Emptionis & Vēditionis, Regula enim iuris est q̃ liberi homines præcipue orthodoxi pignorari, uendi, uel aliter alienari non possunt ab emptore & uēditore scientibus .l. si in emptione .§. liberum hominem .ff. de contrahen. emp. l. liberi .ff. co. & .§. fin. in fi. insti. eo. & .l. qui res. §. areā .ff. de solutio. &

.§.i. insti. de inuti. stipu. & in rub. & nig. C. ne Cri
2 stia. mancip. Infinita † est enim libertatis estimatio .l. non est singulis .§. infinita. de reg. iur. Soci. Iun. lib. 3. cōs. 134. modestißima. nu. 57. iuxta illud Hora. non bene pro toto libertas uēditur auro. Ipsaq;
3 † libertas inæstimabilis est .l. libertas. de reg. iur. & .§. fina. insti. quibus ex cau. manumi. non licet.
4 Itaq; † contractus uēditionis liberi hominis celebratus à contrahentibus scientibus est nullus, siue pater fami. siue filiusfa. sit qui uenditur .l. qui filios .C. quæ res pigno. obliga. poss. & .l. abdicatio .C. de
5 pa. pote. Quoniam † liberum corpus non recipit æstimationem .l. fina. ff. de his qui deiece. uel effude. & .l. ex hac .ff. si quadru. paupe. fecis. dica. & .l. liber homo. ubi etiam not. Imol. & doc. de uerbo.
6 oblig. Et quoniā † res quæ non est in cōmertio nostro (ut est homo liber .d.§.i. de inuti. stip.) in obligationē deduci nō potest .l. quæ prædium .C. si alie.
7 res pigno. da. sit. Neq; † sciēter poßideri .l. si seruus. ubi not. Imol ff. de stipu. seruo. Bar in .l. nō du-
8 biū. nu. 18. C. de legibus. Quāobrem si forte pater † filium quem in potestate sua retinet creditori suo sciēti pignorauerit, relegationis pœna creditor sciēter recipiens puniri debet, nec ualet obligatio .l. fina. cum glos. ff. quæ res pigno. obliga. poss. & in .c. lator præsentium. iuncta glos. i. extra. de pigno. si uero pater uendiderit filium & emptor ignorauerit eum liberum hominem esse, putans seruū, bona fide emerit illum, ualet emptio ad hoc solum

ut pater de euictione teneatur .l. minor.§. pater sciēs
10 .ff. de Euictio. Quod † & generaliter procedit in quocũq; qui scienter liberum hominem uendiderit, ut de euictione teneatur, licet res inter patrem & filium non per agatur. ut in .l. si tibi .C. de euictiō. Et isto casu uenditor ipse etiam aliter à iure mulctatur. ut in auth. Immo.C. de actio. & obliga. & in .§. quia uero cõtingit. in auct. ut nulli Iudi. Quã
11 uis † persona uendita non poßit nolens alterius pō testati, cum libera sit, subijci. ut inquit Roma. in
12 singu. 594 tu scis. sicut econtra si † consentiēs uē datur serua fiat. Abb. in .c.i. ext. de natis ex libe. uen. & facit text. in.§. serui. insti. de iure person.
13 Et † inquit tex. not. in .l. ob. æs.C. de actio. et obli. q̃ iura non compellunt debitorē propter æs alienũ seruire creditori, sed si debitor conuenisset seruirē Iudici. idest. permanere in carceribus ad instantiam Iudicis donec creditori sua integraliter satisfecisset, ualet obligatio, præsertim si fuisset debitoris iura mēto uallata. & ita tenuit elegan. Io. de Imo. & Fe ly. in .c. raynutius. ex. de testa. & Ioan. Fab. in .§. fina. in fi. insti. de iure perso. ubi etiã asserit id ge nerali consuetudine obseruari, & sequitur Gui. Pa. .q. 61. aliquis. in prin. Rot. decis. 4. de renũ. in an. cum concor. per Dida. lib. uariarum resolutio. 2. c.
14 .i. nu.i. Diuersum † tamen esset si liber homo spon te operas suas in perpetuum locasset, hac præser tim lege adiecta, ut personaliter seruire teneatur, quia huiusmodi locatio nõ ualeret, iuxta nota. per

glo. & doc. in .l.3.§. ne tamen .ff. de usufru. Bal. in .l. antiquitas .C. eo. Imol. in .l. titio centum .§. titio centum. il.2. de condi. & demo. & Boer. in tract.
15 de aucto. magni cōst. nu.34. ¶ Quāuis † aūt liberi hominis alienatio sit in iure prohibita ut in .l. neratius. de condi. inde. & in .l. cum quis .§. qui hominem de solutio. & supra diximus Attamen fauore paupertatis permissum est patri ne mendicitatis prætextu fame pereat hoc tantummodo casu filium proprīu uēdere, uel pignori dare, ut est tex. cum glo. in .l.2. ubi etiā Bal.C. de patri. qui filios distraxē. per quem tex. ita tenet glo. in .c. discipulos. in uer. fame. de cōsecra distin. quinta. glo. & doc. in .c.2. ext. de pigno. Abb. in .c. non ne. col. fi. de præsūp. Bar. in .l. qui filios .C. quæ res pigno. oblig. poss. Bal. in .l. in suis. (ubi dicit glo. in .d.l.2. esse singularem) .ff. de libe. & po. & in .c. ex rescripto. nu. 4. ubi etiam Abb. nu.7. ext. de iureiu. & Imol. in .l.i. nu. 6.ff. de uulga. Hinc legitur Nehemiæ .c.5. ꝙ populus fame oppressus in hæc uerba prorupit, filij nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis, accipiamus pro præcio eorū frumentū & cōmedamus, & uiuamus, ut refert An. Tiraq. de retrac. cōsang. .§.26. glo.i. nu.15. Et apud Ouid. 8. Metham. habetur, & tādem demisso in uiscera sensu, filia restabat nō illo digna parente, hāc quoq; uēdit inops
16 etc. Bene uerū est † ꝙ ob quam piam aliā similem causam nō licebit patri uendere uel pignorare filiū ut tenuit Dyn. in .c. argumentū. de reg. iu. in 6. &

post glo. in uer. uendiderit. ubi etiam doc. in .d.l.2. Alcia. lib. 2. car. 20. de uerb. signi. in paruis.
17 Ampliatur † hoc speciale ut procedat etiam in matre cui ad euitandam urgentissimam cibariorũ penuriam proprium filiũ pignorare seu uendere licebit. quod probatur primo ex .d.l. 2. ponderãdo dictio. siquis. quæ tam feminas q̃ masculos cõprehendit. ut .l.i. de uer. signi. & .l. quisquis .C. ad .l. Iul. maiesta. & .l. 3.§.i. de neg. ge. Alcia. in odiosis casibus loquens. lib. 2. de uer. signi. Et quamuis id per extensionẽ fieri uideatur .l. cum in adoptiuis .§. quæ in filio .C. de adoptio. & .l. pronũciatio. in prin. de
18 uer. sig. Attamen isto † casu ex identitate rationis quæ æque militat in matre sicut in patre permissa esse debet extẽsio. arg. not. per glos. in cle.i. in uer. exigatur. iunctis nota. ibi per Paul. de Eleaz. de electio. in .l.i.C. de condi. inde. in .c. cum dilecta, de confirma. uti. uel inuti. & per Ias. in .l. emancipata nu. 21.C. qui admitti. & Cassa. decis. 7. de causa posses. in fi. Cum præsertim ratio decisionis, in text. ibi propter nimiam paupertatem. et c. habeatur expressa, quo casu etiam in exorbitantibus & corrrectorijs licita est ex identitate rationis extensio. ut not. Bal. in auth. quas actiones. col. 2.C. de sacrosã. eccles. Cuma. in .l. cum mulier. per illum tex.ff. so lu. ma. Pau. Castren. in .l. quamuis .C. de fideicõ. & Bart. Veron. in tract. de interpreta. legis extensi. uers. quæ fuerit causa introducẽdæ exten. nu. 114.
19 Secũdo † comprobatur quia mater in procreatione

filiorũ ſimili uel grauiori fungitur officio q̃ pater;
20 Nam inquit tex. † in .c. fin. ext. de cõuer. in fide. q mater ante partũ eſt oneroſa, in partu eſt doloroſa, & poſt partũ laborioſa, & idcirco Viri et Mulieris cõiunctio, matrimoniũ potiusq̃ patrimoniũ nũcupatur. Ias. in .§. fuerat. col.i. inſti. de actio. Hinc pater & mater pari uoto in filios cõcurrere dicũtur .l. liberorũ. in fi. de uerb. ſigni. merito cõueniens eſt ut ſicut patri, ita ẽt liceat matri ad mortẽ cauſa famis euitandam, proprios fi lios uẽdere. & cũ patre pari paſſu ambulare. arg. not. in .l. Viro atq; Vxore .ff. ſolu. ma. in .l. non tantũ de re iudi. & in .l. fi. C. de
21 diuor. Et cũ præſertim † una eadẽq; caro cũ Viro eſſe dicatur .c. ſunt qui dicunt. 27. q. 2. & habetur Math. 19. & Apoſt.i. Corint.c. 6. Nec quicq̃ ius patriæ poteſtatis cõſiderabile uidetur (quicqd ſenſerit Accur.) cum priuilegium dequo agimus ex naturali æquitate, sãguinisq; charitate procedat, quæ pariformiter in matre ſicut in patre uerſatur .l. nã & ſi parẽtibus. in prin. ff. de in offi. teſta. & .l. ſiquis à li-
22 beris .§.i. ff. de liber. agno. Sitq; emptio † & uenditio iurisgentiũ cõtractus .l. ex hoc iure. ff. de iuſti. et iu. & in .§. ius aũt gentiũ inſti. de iure natu. quo ius patriæ poteſtatis nõ curatur. §.i. ubi ẽt glo. et doc. in-
23 ſti. de pa. po. Et prædictis addo † q quis ſeruos originarios ruſticos cẽſitosq; ſine terra uẽdere nõ liceat, attñ propter famẽ põt dñs eos iure optimo uẽdere. ut eſt tex. cũ glo. in .l. quẽadmodũ in prin. et ibi etiam
24 Bar. nu. 6. C. de agri. et cẽſi. lib. 10. Sicut † & dñs

potest uasallũ inuitum alienare imminẽte famis nec cessitate. secundũ Dyn. in .l. 2. ff. solu. ma. ut referũt Cyn. & Albe. in .l. i. C. de noua. per tex. in .l. patro
25 nus. & in .l. medicus. ff. de ope. liber. Licet alias † non sit ei hoc permissum .c. i. §. præterea ducatus. tit. de prohibi. aliena. feu. per Federi. in usi. feu. et .c. i. §. ex eadẽ. & ibi Marti. lauden. circa med. de lege Corradi. glo. in .l. inuitus. in prin. ff. de fideicõ. liber. Hosti. Io. An. & alij in .c. dilecta. ext. de ma io. & obe. cũ concor. per Tiraq. de retrac. cõsang. .§. 26. glo. i. nu. 75. & quia neccessitas famis & nu ditatis equiperantur .c. siquis. ext. de fur. ideo præ dicta etiã in neccessitate uestimentorũ urgẽti locum sibi uẽdicare poterũt. arg. no. in .l. i. de leg. i. Præ-
26 terea sicut etiam † stante cõsuetudine Iuris cõgrui quæ Ius protbomiseos consanguineis uel uicinis tri buit ut præferãtur extraneis si intra triginta dies à denũciatione illis facta ab eo qui uult uẽdere, præ ciũ offerãt, si tamen urgeat iusta quædã famis nec cessitas uenditori poterit libere cuilibet uẽdere non expectato eo tẽpore nisi illi cõfestim emãt, quia nec cessitas nõ subest legi. ut in .l. i. ff. de offi. consu. & ita tenet Bal. in tract. prothomi. col. i. uer. sed tunc quæro. nu. 3. & sequitur Afflic. in eodẽ tract. pro thomis. §. 2. uer. sed iuxta hoc quærit hic Bal. nu. 16. & Tiraq. ubi supra nu. 17. et seq. Vltimo præ
27 dictis † addo q̃ quando Pater ex neccessitate famis filiũ alienaret, nõ fieret filius seruus sed seruiens. secundũ Pau. Castren. in .l. fina. ubi notan. loquitur.

.C. de patri. qui fili. distraxe. quod est not. ad tex.
28 in .§. pe. insti. de iu. perso. Possetq; demum filius † cogere patrē nactū feliciorem fortunā, ut ipsum re dimat, ut inquit Bal. in .c. ex rescripto. de iurelu. Fely. in .c. cū dilecta. uer. octauo. fallit. de rescrip. Mars. in .l. uni. nu. 32. C. de rap. uirg. & Dec. in .l. quæ ꝑpter. de reg. iu. et Dida. lib. 3. uaria. resso= lu. c. 14. nu. 4. ubi etiam alia in terminis .d.l. 2. C. de pa. qui fili. refert digna notatu.
29 Limitatur aūt † hoc speciale ut non procedat quan do filius esset ordinibus sacerdotalibus decoratus, quo niā eo casu nullā parentes ipsum alienandi propter ordines sacros facultatē habent, Ita tenet Hosti. in .c. indecorū. ext. de æta. & quali. quem refert Io. An. in .c. siquis. col. 2. ext. de furt. Mars. not. 101 Pater. & Pet. Gerar. in singu. ultimo. Necceßitas.
30 nu. 16. Bene uerū † est q̃ filius habens patrem in necceßitate constitutū nō posset cū bona conscientia sacros ordines assumere ut patrem iuuare ut supra nō teneretur. per ea quæ notan. dicit .S. Thomas. in secunda secundæ .q. 189. arti. 6.

Summaria.

1 In uenditione facta duobus præfertur is cui primo fuit res uel poſſeßio tradita in terminis .l quoties. .C. de rei uend.
2 Ex solo cōtractu non transfertur dominiū.
3 Ad trāslationē dñij requiritur traditio rei uel posses.
4 Dispositio .l. quoties .C. de rei uend. locū habet etiā

in contractu locationis & conductionis.

5 *Nec in contractibus lucratiuis.*

6 *Plura sunt commoda possessionis.*

7 *Possessor præsumitur dominus. et ex titulo præcedē ti posidere censetur.*

10 *Recens possessor titulum ostendere tenetur.*

11 *Possessio titulata fortior est.*

12 *Antiquior possessio sine titulo præfertur posteriori titulatæ.*

13 *Antiquior possessor in possessione manutenendus est.*

15 *Recentior possessio stante antiquiore censetur uitiosa, & antiquior permanentem iustitiam habere.*

16 *Dispositio .d.l. quoties. non uendicat sibi locū in uenditione facta pauperibus priori tempore, qñ alijs nō priuilegiatis subinde fuit facta uendi. & tradi.*

17 *In pijs causis dominium transit sine traditione.*

18 *Pauperes & ecclesia paribus passibus ambulāt, itaq; sicut in ecclesia ita in pauperibus dominium absq; traditione transit.*

19 *Parium eadem est potentia.*

20 *Primus cōtrahens, in omnibus casibus in quibus dominium sine traditione transfertur, præfertur secundo licet ei sit facta traditio.*

21 *Re duobus diuerso tempore pignorata primus præfertur, licet secundo sit facta traditio.*

22 *Re uēdita uni cū clausula constituti prius & deinde facta uēditione secūdo, primus emptor præfertur.*

23 *Per constitutum uera possessio transfertur.*

24 *Si res uēditur duobus, & duobus traditur, nec con*

ſtat cui primo tradita ſit, præfer. primus cõtrahẽs.
Prior in tempore potior in iure.
25 *Titulus ãtiquior facit antiquiorẽ poſſeſ. præſumere.*
26 *Emptor potior eſt qui prætij numerationem proba uit re duobus uendita & tradita.*
27 *Et ambobus idem probantibus qui prius numerauit præferendus erit.*
28 *Niſi in fraudem alterius numeratio facta ſit.*

SEXTVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 ¶ *Sexto* Fauorabilis † *eſt paupertas in contractu* Emptionis *ut uenditionis alio caſu, nam & ſi regula iuris ſit, quod uenditione fundi duobus in ſolidũ diuerſo tẽpore facta is potior ſit in proprietate qui ſoluto præcio prius in poſſeßionẽ fuit intruſus etiã ſi poſterior fuerit in contrahendo ut in .l. quoties. .C. de rei uẽdi. et in .l. qui tibi .C. de hære. uel actio. uendi. ubi etiam not. Bal.* Paul. *Ias. & doc. communiter. & Alex. lib. 5. cons. 92. Viſo. nu.* 11. *Corn. lib. 2. cons. 8. circa primum. col.i. Goza. cons. 24. Quæritur an dauid. in fi. &* Dec. *in cons. 247. in* 2 *cauſa* Magnifici *Baronis. col.i.* Quia † *ex ſolo titulo uenditionis & ſic ex ſolo contractu non transfertur dominium nec ius aliquod rei uenditæ .l. pe. .C. de rei uendi. & .l. qui tibi .C. de his qui à non domino ma. glo.i. in .§.i. inſt. de inuti ſtipu.* Requi
3 *ritur* † *ergo traditio ipſius rei uel poſſeßio ad trãſferendum dominium .l. traditionibus .C. de pac. &*

not. in .l. nunq̃. de acq. re. do. alias si dominus uenderet secũdo emptori & trãsferret possessionẽ, praeferretur is non obstante prima uenditione facta. glo. in .c. qui prior. de re. iu. in 6. & Abb. in cons. 92. quo ad primũ dubiũ. lib. i. & si uenditor forte non esset dñs competeret primo possessori publiciana. ut per Aret. in .l. 3. §. ex cõtrario. col. fi. ff. de acqui. poss. post Ang. ubi ibi per eum. Et praedicta non
4 solum † in cõtractu emptionis & uẽditionis sibi locum uendicãt, uerũ etiam in contractu locationis et cõductionis, nam si dominus rei locauit primo uni, deinde alteri, & huic secundo conductori possessionem seu detentationẽ prius tradiderit, iste secũdus in conductione praeferretur non obstante contractu locationis prius alteri facto, ut tenet Rot. decis. 2. de loca. & conduc. in anti. & est de mente Alex. in cons. 122. uiso processu. col. i. lib. 5. & Soci. cons.
5 29. lib. 4. Et idem † procedit etiam in contractu lucratiuo, ut secũdus cui fuit facta uẽditio uel data possessio praeferatur priorem contractum habenti. secundũ Bal. & omnes. in .d. l. quoties. per illũ tex. in contractu donationis loquentẽ. & Dec. in .d. cõs.
6 247. Quae omnia † notanda sunt propter plura cõmoda possessionis & detentationis. arg. tex. in .§. retinendae. uer. cõmodum. inst. de interdic. & in .c. saepe. ubi Fran. Rip. enumerat. 12. cõmoda possessionis. in prima col. ext. de resti. spo. per glo. in .c. i. si de inuesti. feu. in usibus feu. & per Dec. in cõs. 467. bene. col. i. & in not. casu. 141. in .l. fin. nu. 30. C. de edic. diui

7 edic. diui Adri. toll. Cum præsertim † is qui poßi det, in dubio dominus præsumatur. Inno. in .c. olim de priuile. Bar. in .l. quidam in suo. de condi. insti. in .l. cum res. nu. 14.C. de proba. Bal. in .l. etiam. col. pen.C. de exequu. rei iud. Corn. lib.1. coos. 23.
8 uiso pũcto. col.i. Et † pro eo præsumatur. Inno. in .c. ex insinuatione. de procu. Rot. decis. 8. de causa
9 posseß. in anti. Quia † ex titulo præcedẽte poßidere censetur .l. quedã mulier .C. de rei uen. Bal. in .l. 2. .C. de acq. poss. Corn. lib. 2. cõs. 110. in iudicio col.
10 fi. Itaq; † recens possessor titulũ ostendere tenetur.
11 Rot. decis.i. de restitu. spol. in no. Et † dicebat Bar. in .l. si de eo .§. fi. ff. de acq. poss. q. etiam si posseßio posterior titulata probetur, quæ fortior esse solet, Bar. in .l.i.C. uti. poßide. Bal. & Saly. in .l. qui accu sare.C. de eden. & in .l. fina.C. de edic. di. Adri. &
12 per Dec. in cons. 410. nu. 3. Nihilominus † anti quior posseßio sine titulo præferri deberet tãta effi caciæ est prioritas posseßionis, sequitur Bal. in di sputa. sua incip. Accusatus de ui turbati. & Affl. de
13 cis. 363. Vtrum dominæ pricitæ. nu. 4. Itaq; † an tiquior possessor in posseßione manutenẽdus est. Bar. in .l si duo. in prin. col. 2. ff. uti poßide, etiã si fue rit prædo .l. colonis, & .l. cum fundus .ff. de ui & ui ar. & .l. si quis ad se fundum.C. ad legẽ Iul. de ui. & .c. in literis extra de resti. spo. & per corn. lib.
14 2, cõs. 237. prima facie col. 2. Recentior † enim posseßio stãte antiquiore censetur uitiosa. ut not. in .l.i.C. uti poßi. & per Can. in .c. licet causã de pro

15 ba. Et Antiqor † permanentē Iustitiā habere præsumitur. Cyn. in .l. sicut .C. de fideiusso. Bal. in .c. i. .§. cum aũt. de cõtrouer. inuestitu. in usi. feu. Afflic.
16 decis. 276. an testes. nu. 6. ¶ Fauore † tñ paupertatis (ut ad principalem materiā redeamus) cũ primi emptores pauperes essent, posteriores uero diuites quibus possessio tradita foret, non postremi diuites posidētes, sed primi pauperes in proprietatē præferrētur quantũcunq; secundi emptores in possessionem fuissent intrusi. Ita tenet in terminis Bal. in .l. siue .§. si duobus .ff. de publicia. & Mars. in no
17 ta. 82. uolo. in quinta fallen. Ratio † specialitatis est quia in pijs huiusscemodi causis dominium absq; traditione transit. ut in .l. fina. C. de sacrosan. eccles. .l. seruũ .C. de rei uendi. glo. & doc. in .c. 2. ext. de
18 cõsuetu. Et dicebat † Bal. in .d. §. si duobus. in prima lectu. q. Pauperes et ecclesia paribus pasibus ambulant, itaq; sicut in ecclesia dominiũ absq; traditione transfertur, ut in .l. si ager. ubi glo. ff. de rei uēdi. & in .d. l. fina. C. de sacros. eccles. & nota. in .l. traditionibus. C. de pact. & per Roma. in repetitio. auth. similiter. in primo speciali piæ causæ in contractibus .C. ad .l. falci. et Dec. in .c. Ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 246. de constitu. ita pariter in causis pauperũ dicendũ est, ut ex solo titulo absq; tradi-
19 tione, & possesione dominiũ trãsferatur. Cũ † pariũ eadem sit potentia. ut nota. in .l. si socer à genero. in prin. ff. solu. ma. in .l. de quibus. ubi Ang. in 6. nota. ff. de legi. & per glo. in .c. uni. de æta. &

quali. lib. 6. & per Bal. in .l. aduersus. C. si aduers.
20 rem iudi. In omnibus † igitur casibus in quibus singulari quodam iure ex solo cōtractu citra traditionem transfertur dominiū, primus contrahens præfertur cæteris etiam si posterioribus sit facta traditio. glo. & doc. in .c. si tibi absenti. de preben. in 6. Abb. et Cano. in .c. cōtinebatur. ext de his quæ fiūt à præla. Abb. in .c. suggestū. in primo not. de iure patro. Gozad. in cons. 13. nu. 13. & Panor. in cons.
21 91. nu. 7. lib. primo. Et hinc est † q. si quis rē duobus pignorauerit & prius tradiderit secundo, quia sola conuentione absq; traditione constituitur ius in pignore, primus præfertur dicta facta traditione nō obstāte. ut in .l. si prior. §. fina. ff. Qui potio. in
22 pigno. babe. Et hinc est † etiam q. si quis uendiderit primo rem uni, & constituerit se eius nomine possidere; & postea eandem rem alteri uēderet & traderet, tamen præferretur primus uirtute cōsti-
23 tuti, quia per † ipsum solum constitutum uera possessio in emptorē trāsfertur. ut pulcre inquit Bar. in .l. ab emptione. circa fin. ff. de pac. & in .l. quædam mulier. ff. de rei uendi. & in .l. quod meo. in prin. ff. de acq. possess. Prac. Papiens. de forma positio. actoris. uers. Item q. præscriptus. col. i. et Ias. in .d. l. fina. nu. 27. C. de sacrosan. eccles. & elegantes Mod. Medio. in .l. fina. in uer. neq; donationes. C. de pac. & Cassa. ad regula cācella. decis. 2. de unionibus. nu. 15. q. est notandū diligenter quia cùm in instrumentis hodie communiter ea cōstituti clausula

soleat apponi, nō facile locus erit dispositioni .l. quoties. præalleg. ut per Dec. in .l. contractus. de reg.
24 *iur. & in cons. 508. uisis. per to. Vltimo † sciendum est pro cōplemento huius materiei q. si eadem res in terminis .d.l. quoties. sit uendita duobus, & duobus probetur tradita, & nō appareat cui primo fuerit res uel possessio tradita, quod duorū emptorum præferendus erit ille qui primus fuit in cōtrahendo ueluti magis iustam causam habens, quia qui prior est tempore potior est iure ut .l. quoties utriusq;. ff. de reg. iur. l. in operis. ff. loca. l. qui prior. ff. de iudi. & .c. qui prior. de reg. iu. in 6. & .c. si duo. de procu. lib. 6. Et ita tenet* Bal. *id nota dignū reputans in c. i. §. si facta. col. i. si de feud. fue. contro. int. domi. & agna.* Iacob. *ab* Are. Cyn. & Ias. *in .d.l. quoties.* Alex. *in .l. i. in prin. C. de edic. diui.* Adria. *toll. &* Roma. *singul. 382. lex quoties. &*
25 Mars. *in .l. qui duobus. col. 2. ff. de fals. quia † titulus antiquior, possessionem antiquiorē præsumere facit.* Bal. *in .l. post sententiam. nu. 4. C. de senten. & interloq. om. iud. ideo primus emptor obtinebit* Bal. *in .d. §. si duobus.* Alex. *lib. 5. cōs. 92. inci. uiso*
26 *& oportune discusso. nu. 12.* Quod *sane † intelligendū est procedere ita demū si uterq; preciū numerasse probauit, alioqui is potior erit qui precij*
27 *numerationem probauerit,* Et *† ambobus idē probantibus qui prius numerasse probauerit.* Bal. *in .d. §. si facta.* Alex. *in .l. si ue. §. fina. in scolijs ad* Bar. *ff. de publicia.* Ias. *in .d.l. quoties. nu. 37. &* Dida.

28 *lib. 2. uariarũ resolu.c. 19. nu 6. Nisi forte † numeratio in fraudẽ alterius facta fuisset, per ea quæ notan. post glo. ponit Ias. in .§. item si quis in fraudẽ. col. ante pen. nu. 116. insti. de actio.*

Summaria.

1 *Nemo inuitus rem propriam cogitur uendere.*

2 *Nemo inuitus rem propriam cogitur locare.*

3 *Nemo inuitus cogitur matrimoniũ contrahere.*

4 *Vendens rem per metum etiam si receperit prætiũ per act. q. met. causa retrahere potest.*

5 *Nemo cẽsetur approbare contractum metu factum itaq; ubi alia coniectura capi potest cessat præsumptio approbationis cõtractus metu celebrati.*

7 *Ad probandum metum sufficiunt duo testes.*

8 *Et si in instrumento dictum est, sponte, duo testes deponentes de metu reprobant instrumentum.*

9 *Agens contra potestatem qui fecit eum per uim cõfiteri, & id duobus testibus probans obtinebit etiã si sex deponerent contrarium.*

10 *Probato metu est quasi impossibile probari cõtrariũ.*

11 *De modo probandi metum remissiue.*

12 *Fauore pauperum coguntur diuites tẽpore penuriæ uendere commestibilia pro iusto præcio.*

13 *Habens sepulcrũ & nõ habẽs iter eundi ad illud cogere potest uicinos ad illud præstandum. Habẽs possessionẽ suã in medio bonorũ alterius et nõ habẽs uiã eũdi, cogere potest uicinũ ad illã prestãdũ.*

14 *Propter necessitatẽ cogitur dñs locare scolari domũ.*

SEPTIMVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 ¶ Septimo † Fauorabilis est quoq; Paupertas alio casu in materia emptionis & uenditionis. Quia nemo regulariter inuitus rem propriam uendere compellitur. ut in .l. inuitum. C. de contrahen. emptio. & in .l. nec emere. C. de iure delibe. & in .l. quamuis. in prin. ff. de actio. emp. Bar. in .l. i. §. cura carnis. ff. de offi. præfec. ur. Aret. in. §. erat olim. insti.
2 de dona. Quod † procedit etiam in contractu locationis & conductionis, nam nemo compellitur inuitus rem suam locare. ut in .l. inuitos. C. locati. Et in
3 contractu † matrimonij quia nemo matrimoniū cōtrahere cogendus est .l. neque ab initio. C. de nup. Et in plerisq; alijs contractibus in quibus ab initio ex contrahentium uoluntate, ex post facto ex necessitate proceditur. arg. l. sicut. C. de act. & oblig.
4 & .l. in cōmodato. §. sicut. ff. cōmoda. Et hinc est † q uendens rem per metū etiam si preciū receperit

potest per actionem, quod metus causa, retrahere, siue metus ab emptore siue ab alio sit illatus, ut in .l. non interest. ubi etiam Pau. Castren. not. C. de his quæ ui met. ue causa. & in .c. Abbas. ext. eod. & per alex. & doc. in .l. si per uim. C. eod. tit. Quia
5 † in dubio nemo censetur approbare contractũ metu celebratum etiam si postea pecuniam in eo promissam soluerit uel receperit eundẽq; contractũ seruare iurasset, ita notan. tenent Bar. Bal. & alij in .l. 2. C. de his quæ ui met. ue causa, & est cõmunis sententia. ut testatur subtilis Aret. in cons. 14. uiso & diligenter considerato. col. 15. Vbi enim alia
6 † coniectura q̃ huius approbati cõtractus capi põt, ea approbationis præsumptio cessat, ut in isto casu in quo coniecturari potest uenditorem recepisse præcium ut ei magis esset cautum, uel emptorem soluisse metu periurij, quo casu neuter censetur approbare contractũ. Bar. in .l. pen. nu. 2. in fi. ff. de condi. ob tur. cau. Alex. in .d. l. si per uim. C. de his quæ
7 ui metusue causa. Et sufficiẽt † ad probãdam coactionem siue metum duo testes hoc plene deponẽtes. per reg. l. ubi numerus. de testi. & .c. cum esses. & .c.
8 relatum. ext. de testam. Etiam si † in instrumento dictum sit, sponte, quia per eos duos testes deponẽtes de metu, reprobabitur instrumentũ. Bal. in .l. obseruare. §. proficisci. q. 13. ff. de offi. pro cons. qui mouetur per dictũ inno. in .c. super hoc. ext. de renuncia. Vbi † uoluit q; si ageretur contra Potestatẽ
9 qui fecit aliquem per uim confiteri; & duo testes

hoc probent, sex aũt q̃ sponte confessus est, magis creditur illis duobus de ui deponẽtibus quia de actu uisibili & corporali deponũt, quia uiderunt tormẽtari, alij uero sex deponunt de actu mentali præsũpto & inuisibili qui est soli Deo notus. idem Bal. in cons. scismatis, nu. 22. Ange. in .l. non est uerisimile ff. quod met. causa, & Ias. in .l. interpositas. in pri
10 ma col. C. de trãsac. Itaq; † dicebat Bal. in .l. si quis in hoc genus. in prima col. C. de Epi. & cler. q̃ probato metu est quasi impoßibile probari cõtrarium. idem reassumit in .l. fina. in fi. C de hæred. insti. Et
11 † de modo probandi metum, habes per Bar. in .l. de pupillo .§. si quis ipsi ff. de noui ope. nun. Bal. in .l. 2. in prin. C. de his qui per iustum me. non appella. glo. & doc. in .c. cum dilectus. ext. quod met.
12 causa cum cõcor. ❡ Fauore tñ † Paupertatis quãdoq; cogũtur Ciues locupletes magnã frumẽti copiã habentes tempore penuriæ uendere iusto precio taxando quod quoq; procedit in omnibus cõmestibilibus, & ad uitam hominũ neccessarijs. ut in .l. i. ubi not. Bar. Bal. Pau. & doc. C. de Epi. audi. Bar. in .l. .i. §. cura carnis. ff. de offi. præfec. ur. in .l. annonã. ff. de extraordi. crimi. & in .l. fina. ff. ad .l. Iul. de anno. Bal. in .l. si pendentes .§. si quid cloacarij ff. de usufruc. Abb. in .c. i. ext. de empt. & uendi. Dec. in .l. rogasti. in prin. ff. si cer. pe. & Capell. Tolos. q. 446. an habens in horreo. Alex. in cons. 190. ma ture. col. i. lib. 2. et Tiraq. de retrac. cõsang. in præ
13 fatio. nũ. 28. qui ad hoc † allegat in simili bonum

tex. in .l. si quis sepulcrum .§. praeses. ff. de religio. & sump. fu. ubi qui habet sepulcrũ & nõ habet iter eundi ad illud compellere potest uicinũ ad iter sibi uendendũ iusto praecio. quod notan. est pro his qui eorum habent possessiones in medio bonorũ, aliorũ, ut cogantur uicini in loco minus dannoso praestare iter quo illi possint ad possessionẽ suam accedere, si aliunde nõ possũt habere. ut & in .l. si fundũ. de leg. .i. & in .l. uia constitui. §. fin ff. de serui. rusti. praedio. & ita tenet Petr. de uba. in tract. de duobus fratri. ii. parte princi q. octaua in prin.

14 Et praedicta † uendicant sibi locũ non solum in cõtractu emptionis & uẽditionis, uerũ ẽt in cõtractu locationis & conductionis, nam propter necessitatẽ cogitur dominus locare alteri res suas, ubi alias non teneretur, ut de scolaribus qui domos nõ inueniunt ad pensionem, ut cogere possint dominos ad sibi locandũ, dicebat Guil. de cun. in .l. decernimus .C. de Epi. & cler. Bal. in .l.i. col.3. nu. 8. ff. solu. ma. & Socin. regu. 435. in 36. fallen. Et in simuli

15 de Principe † aut repub. quae finita prima locatione eundem fundum rursus uoluit locare, ut teneatur relocare primo conductori pro aequali pẽsione, dicit tex. in .l. cõgruit. et in .l. seq. C. de locatio. praedio. ciui. lib. ii. & facit bonus tex. in .l. licet. et in .l.

16 necesse. ff. de indiem addictio. Et facit † etiam quia cũm locatio et conductio proxima dicatur emptioni & uẽditioni, eisdemq; iuris regulis cõsistere, ut ui .l. 2. ff. locati. & in insti. eodẽ. in prin. sicut fauore

pauperum coguntur domini quandoq; res suas uen-
17 *dere, ita etiam locare, Cum † utrunq; tam scilicet cõmestibilia q̃ uestiaria & habitatio ad hominũ uitam sint neccessaria, Sicul. in .d.c.i. de emp. & uen. & Capel. Tolos. in .d.q. 446. in addi. et est tex. express. in .l. legatis. & .l. fin.ff. de alimen. lega. & per Dec. in cons. 640. reuocatur in dubium, col.i.*
18 *Præterea † sicut propter paupertatem res aliquando uenditur uiliori prætio q̃ iusto. ut in .l. si pẽdentes .§. siquid. per illum tex. de usufruc. & Capell. Tolos. ubi supra & per Tiraq. in præfatio. tract. retrac. consangui. nu. 5.*
19 *Ita quoq; † propter paupertatem res locatur uiliori pensione q̃ iusta. arguẽdo à contractu emptionis ad contractum locationis quia statutum in emptione trahitur ad locationem, secundũ Aret. in .§. præcium. insti. de emp. & uend. quoniam isti duo cõtractus à lege ueteri æquiperantur.*
20 *Et statutum de nouo † in uno æquiparatorũ trahitur ad aliud glo. in .l. quod uero. de legibus. & in .l. siquis seruo. ubi no. C. de furt.*

Summaria.

1 *Merces quæ ratione operarũ præstatur in fine operis præstatur. & nu. 6. & 15.*

2 *Locator pro toto locationis tempore patientiam præstare tenetur.*

3 *In contractibus ultro citroq; obligatorijs nemo effectualiter exigit nisi prius ipse ex parte sua contractum impleuerit.*

4 Qui dare et recipere debet, ipse prius offerre tene.

5 In contractibus nominatis qui cõsensu contrahuntur quis orta sit obligatio & actio ab initio celebrato cõtractu, effectualiter tamen agi non potest.

7 Medici nõ debẽt ab infirmis salariũ exig. nisi in fi. ope.

8 Idem in aduocato, procuratore, & nuncio.

10 Legatũ pensionis domus in fine anni est præstandũ.

11 Cõsuetudo in præstãda mercede potißimũ spectari d3.

12 Consuetudo est optima legũ interpres & ligat contrahentes æque ac esset in contractu deductum.

14 In cõtractibus ueniunt ea quæ moris sũt et cõsuetu.

16 Paupertatis fauore fit præstatio mercedis ab initio ante finem operis.

17 Rustici pauperes cõducti ad ligonizandũ uel simile opus faciendũ poßũt ab initio partẽ merced. exig.

18 Argumentũ ualet à re ad tempus.

19 Dos data filiæ à patre sicut non potest minui in re ita nec in tempore.

20 Merces scribentium literas gratiæ in forma pauperum minuitur ob paupertatem.

21 Altari seruiens de eo uiuere debet.

22 Consequens qui uult, et antecedẽs uelle uidetur.

23 Ratio quare rustici operas suas locant, quæ sit.

24 Qũoties unica tantũ ratione quis moueri potuit ad actũ peragendũ, ea ratio pro expressa debet haberi.

OCTAVVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 ¶ Octauo † Fauorabilis est Paupertas in contractu

locationis & conductionis alio quoq; casu, Nam & si merces quæ in operarũ laborumq; cōpensationem debetur, secundũ cōmunem sententiã post cōpletam operam sit præstanda .l. diem functo .ff. loca. glos. Bar. & alij, in .l. Aede. C. locati. Bal. Imol. & doc. in .l. diuortio. in prin. ff. solu. ma. ubi Ias. nu. 38.
2 *Comprobat † ea ratione quoniam locator pro toto locationis tēpore patientiam præstare tenetur .l. ex conducto. in prin. & .l. si fundus ff. loca. & nisi integraliter patientiã præstiterit, non dicitur ex parte sua impleuisse contractũ & consequēter nec debet*
3 *effectualiter agere posse, regula † enim in contractibus ultro citroq; obligatorijs esse uidetur, q. nemo effectualiter exigere poßit, nisi prius ex parte sua contractũ impleuerit .l. Iulianus .§. offerri. ubi Bar. ff. de actio. emp. Bar. & doc. in .l. si duo patroni .§. siquis iurauerit. de iureiur. Bar. in .l. 3. C. locati, et in .l. si seruus cōmunis meuij .§. i. ff. de stipu. seruo. Bal. in .l. si traditio. q. 3. C. de actio. emp. Fulg. & Moder. in .l. filiæ licet. C. de colla. Corn. lib. i. cons. 179. uisis. col. i. & Dec. in cons. 421. plene. in*
4 *prima & secunda col. Ad † quod quidē facit quia qui dare debet & recipere, tenetur prius ipse offerre .l. ædiles .§. fin. ff. de edi. edic. Bal. in .d. l. æde. in*
5 *prima col. Et quãuis † in cōtractibus nominatis quē solo consensu perficiũtur. ut in .l. iurisgen. in prin. .ff. de pact. ab initio celebrato cōtractu statim orta sit obligatio & actio .l. si à colono. de fideiusso. l. sed addes. §. siquis cum in annũ, ibi Bar. ff. loca. a prin*

cipio tamen statim agi non potest obstãte regula .l. .i. in fin ff. quando dies lega. ced. & .l. cedere diem
6 de uer. signi. Itaq; † finis locationis expectari debet, & antea pro operis futuris merces exigi non potest. glos. Bar. Bal. & doc. in .l. nec patronis. per
7 illũ tex. C. de ope. liber. Hinc † Spec. in tit. de salarijs .§. nũc autem de procuratorũ. uer. fin. inquit ꝙ medici non debẽt ab infirmis salarium recipere nisi postq̃ eos curauerint & sanauerint quod quidẽ tenet quoq; Bar. in .l. archiatri. per illũ tex. C. de professo. & medi. lib. 11. & Fran. Rip. de peste uer. de remed. ad curandam pestem. nu. 127. ubi asserit hãc
8 esse cõmunẽ sententiã. Et ita † nec aduocati lite durante poterunt à clientibus suis honorariũ exigere, arg. l. quisquis. C. de postu. et tenet Afflic. decis. 123.
9 dñs Carolus. nu. 2. Et in † procuratore & nuncio. Cyn. & Bal. in .l. i. C. manda. & Ias. in .l. diem fun-
10 ctó. nu. 13. ff. de offi. assesso. Et hinc quoq; † pulcre dicebat Bar. in .l. habitationis .ff. de usufruc. lega. ꝙ si quis legauerit pensionẽ alicui pro una domo hoc legatũ præstari non debet nisi in fine anni quia pensio in fine anni debet effectualiter solui. ut refert &
11 sequitur Ias. in .d.l. diuortio. solu. ma. Quæ † omnia sane intelligi debent consuetudine nõ refragante in primis enim, si contraria cõsuetudo uigeret, ipsa utiq; esset seruãda .l. excepto .C. locati. Bar. in .d.l. ædc. & facit bonus tex. in .l. de quibus. & .l. seq. ff. de legibus. & in .l. quod si nolit, §. quia assidua .ff. de edili. edic. & in .§. ex non scripto. instit. de iure

12 natu. Est enim † consuetudo optima legũ interpres .l. si de interpretatione. de legi. & .c. cum dilectus. de cõsuetudi. Afflic. decis. 173. in causa bectoris. nu. 3. & Abb. in cons. 31. facti cõtingentia. col. 2. par
13 prima. Ligatq; † cõtrahẽtes æque ac in cõtractu esset expresse deductũ. Alex. lib. 2. cõs. 189. Afflic. de
14 cis. 91. nu. 10. Quia † in cõtractibus ueniũt ea quæ sũt moris et cõsuetudinis regionis .l. si finita. in prin. de dãno infec. Bar. in .l. impensæ. de impens. in rebus dota. fac. & in .l. semper in stipulationibus. de reg. iur. cum concor. per eundem Afflic. decis. 226. se
15 renissimus. nu. 2. Alias † autem cõsuetudine circũscripta merces in fine operis præstari debet, ut etiã sumi potest ex Deuter. 5. nõ retinebis mercedẽ mercennarij tui usq; mane, quasi statim completa opera mercedẽ præstare tenearis. ut reddas cuiq; suũ. §. iuris præcepta. insti. de iusti. & iu. ¶ Paupertatis
16 † tamen priuilegio quando pauper operas suas sub aliqua certa constituta mercede locasset, posset ab initio eius præstationẽ saltem in parte petere quia id tacite conuentum uidetur ut si non habet aliunde uiuere possit, ex ea interim ualeat sibi alimenta parare. arg. l. opus quod in aduersione .ff. locati. per quem tex. ita tenet Bar. in .l. i. §. diuus. nu. 16. ff. de uarijs et extraordi. cogni. & nouissime Io. Bologne. in .l. diem functo. nu. 21. de offi. asses. ergo pro expresso debet haberi. arg. l. cum quid .ff. si cer. pet. & .l. quicquid astringẽdæ de uer. oblig. Quod est
17 utile † pro rusticis locantibus operas suas manuales

ad ligonizandum, uel ad aliud simile opus faciendū ut (si pauperes sint) de mane poßint dominis mercedē in totū uel in parte petere, ut sibi de alimentis oportune ualeant prouidere. arg. l. si non remunerādi. §. fin ff. manda. & ita notan. tenet Cyn. Bal. &
18 doc. in .l. 2. C. locati. Et prædicta † ulterius cōprobari poſſunt arguendo à re ad tempus quod quidē argumentum ualidum est in iure quoniam sicut est in rebus ita est in tēpore ut est notabilis tex. in .l. milesita. §. & quia. ubi Bar. & doc. ff. de milita. te. Bar. in .l. si constante. col. 5. ff. solu. ma. Bar. in .l. conuenticula. C. de Epi & cler. Alber. in prima par. statu. q. 56. Iās. in .l. in testamento. C de mili. te. & in .l. idem. col. 2. de iurisd. om. Iud. & in .l. qui
19 Romæ. in prin. col. i. de uer. obliga. Quāobrem † dicebat Alex in .l. post dotem. nu. 8. ff. solu. ma. q sicut dos data filiæ in subsidiū matrimonij per patrē non potest postea per ipsum diminui in quantitate iure nouißimo ea secundo nubente, ut in auth. sed quamuis. C. de rei uxo. actio. & in corpore unde sumitur. ita neq; minus poterit per patrem diminui in tempore, arguendo à re ad tempus. Et hoc
20 stāte † habemus q fauore pauperū diminuitur merces scribentiū literas gratiæ in re quia minus soluitur à paupere q̄ ab alio clerico. ut in .c. i. post prin. & in .§. hoc licet. de senten. excommu. in extrauag. communibus, ita conueniens est q poßit in tempore minui, & ita arguit in simili casu Bar. in .l. titio centum. §. titio genero. ante fin. de condi. & demo.

21 Secundo † comprobatur, nam queadmodũ alias di ci solet q̃ qui altari seruit de altare uiuere debet .c. cum secundũ. ext. de præben. & .c. ex his.12.q.i. & habetur deuter. 18. ita cõueniens est q̃ qui aliter uitam degere nequit, suis proprijs laboribus uiuat, & sic in terminis q̃ oportuna ei præstatio mercedis fiat qua inde alimẽta quærere poßit. arg. tex. in .c.
22 2.§. ubi. de decimis. lib. 6. Tertio † & ultimo cõprobatur quia qui uult cõsequens, uidetur etiã uelle suũ neceßarium antecedens .l. illud. de acq. hæ. & .l. ad rem mobilẽ. & .l. ad legatũ. de procu. & .l.3. .§. fin. de seru. rusti. præ. Ergo qui uult q̃ conductor operetur, tacite uidetur etiam uelle q̃ eo die habeat alimenta sine quibus uiuere & operari non potest .l. legatis. & .l. fin ff. de alimen. lega. Et sic q̃ ei merces in tempore præstetur ut ex ea uitam ui uere poßit, si non habeat aliunde sibi alimenta pa-
23 rare. Quod præterea † corroboratur, nam ratio quare talis conductor operas suas eo modo locauit, ea sola esse potuit, ut eo die ex mercede uiuere
24 posset, ergo pro † expressa debet haberi. per not. per glo. in .l. quãuis .C. de fideicom. Bal. in .l. maximũ uitiũ. col. 2.C. de fideicom. Pau. Castren. in .l. si uero .§. de uiro .ff. solu. ma. Veron. trac. de extẽsi. interpreta. legis. nu. 120. Cassado. ad regu. Cãcell. decis. 32. pacificus. nu. 10.

Summaria.

1 Emphiteuta priuati cessans triẽnio soluere canonem cadit à iure

cadit à iure suo si dominus uelit.

2 Idem quoq; procedit in eius hærede, licet quandoq; restituatur in integrum.

3 Dominus potest rem ad se caducitate reuersam, cui uelit cedere.

4 Arbitrarium est domino an agere uelit contra Emphiteutam non soluentẽ, ad censum, uel declarare ipsum, suo iure cedisse.

5 Cadens ab æmphitheusi ob canonem non solutũ perdit melioramenta quæ fecit.

6 Etiam si Ecclesiastica sit Emphiteusis.

7 Emphiteuta ob non solutum canonem per trienniũ continuum cadit à iure suo, secus si per triennium discontinuum.

8 Emphiteuta ob non solutum cano. triennio cadit à iure suo, quando in dicto triennio plures fuerunt recollectæ & præstationes.

9 Emphiteuta ob nimiã paupertatẽ excusatur si triẽnio à cano. desistit solutione. Impoßibiliũ nulla est obli.

11 Difficultas an excuset à mora uel à pœna remißiue.

12 Difficultas in his quæ dãni euitationẽ respiciũt excusat

13 Emphiteuta qui iurauit certo tempore soluere censum, si ob legitimũ impedimentum nõ potuit inde soluere excusatur à pœna caducitatis.

14 In quolibet iuramento intelligitur clausula, si potero si Deus uoluerit, & Principi placuerit.

15 Iuramentum sicut non seruatur qñ tendit in periculũ mortis, ita nec qñ tendit in exterminiũ famis.

16 Emphiteuta perdens Emphiteusim agit de damno

uitando. & nu. 18

Lucrum incorporatum perdere est damnum pati.

17 *Acqsitũ causa pœnæ dicitur titulo lucratiuo quæsitũ.*

19 *Cognito uno cõtrariorum cognoscitur aliud.*

20 *Causa Emphiteutæ nõ enumeratur inter lucratiuas.*

22 *Debitor quantitatis perempta quãtitate casu fortuito non liberatur. Declaran. ut nu. 24.*

23 *Genus perire non potest.*

25 *Contractus Emphiteuticus est bonæfidei,*

26 *Omnes cõtractus æquitate cano. sunt bo. fidei. nam eadẽ exuberãtia bo. fidei in utroq; requiritur.*

28 *Non licet bono uiro decipere contrahentem.*

29 *Debitor quantitatis excusatur quãdo difficultas, à iusto ꝓuenit ĩpedimẽto. saltẽ ope. resti. in integrũ.*

31 *Emphiteuta ob paupertatem nõ incidit incõmissum.*

32 *Impeditus soluere in loco promisso propter bellum uel pestem excusatur à pœna.*

33 *Argumentum à loco ad tempus ualet.*

34 *Emphi. Ecclesiæ excusatur paupertate ob nõ factã solutionẽ à pœna caducitatis. & nu. 38*

35 *Ecclesia est mater pauperũ, omnes amplectẽs, ipsiusq; facultates inter pauperes distribuens.*

37 *Emphiteuta Ecclesiæ cessans biennio soluere canonem incidit in cõmissum.*

NONVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 Nono † *Fauorabilis est Paupertas in materia Emphiteusis, Emphiteuta .n. priuati cessãs triẽnio sol-*

uere canonem si dominus uelit, cadit ab omni iure quod in re habet Emphiteutica .l.2.§.i.C. de iure Emphi. ubi Ias. nu. 10. testatur hanc esse cōmunem sententiam, pro qua est glo. quam ad hoc ibi not. Bar. in .l.2.ff. si ager uectiga. & in .§. adeo. in glo. fin. ubi etiā Por. & doc. Insti. de loca. & cōduc. & ita tenet Bar. Pau. & Ias. in auth. qui rem .C. de sacrosā. eccles. Alex. lib. 2. cons. 173. nu. 7. & cōs. 113. nu. 3. lib. 4. Socin. regu. 114. in prin. Dec. in cons. 452. uisa instructione. nu. 23. Corn. lib.i. cōs. 115. licet. col.i. Cassa. ad regu. cancella. decis. 4. de pensio. nu. 2. & Roma. in singu. 562. si emphiteu.
2 Quod quoq; † procedit in hærede ipsius emphiteutæ, ut ob non factam solutionē canonis triennio ēt ipse si dominus uelit cadat à iure suo, licet in integrum restitutionem qñq; petere poßit. Bar. in .l. cū filius, §. in hac. de uer. oblig. & in .l.i. in fin. ff. quādo appell. sit. & Cur. Senior cons. 58. super præmissa dubitatione. nu. 3. & Grāma decis. 62. Iulius. col.i.
3 Poteritq; † tunc dominus alteri cui ipse uelit rem ad se reuersā cōcedere. Alex. lib. 3. cons. 44. col.i. & cons. 105. nu. 10. Ias. in .d.l. 2. in quinto nota. Roma. cons. 212. quo ad primū. in prin. &
4 Dec. in cons. 329. pro defensione. in fin. Constituitur autē † arbitrio domini, an agere uelit ad cēsum (emphiteuta triennio soluere cessante) uel ipsū emphiteutā declarare omni suo iure cecidisse, ut in .§. scire. ibi uolentibus dominis, in auct. de nō alien. rebus eccles. Bal. in .d. auth. qui rem ante fin. Alex.

cons. 172. uiso Themate. lib. 2. Dec. in cons. 206. quæritur. ante fin. Bal. loquens in feudis in .l. fina. col. fin. C. de reuo. dona. & Cassa. d. decis. 2. de loca. & condu.
5 Et cadens † ab Emphiteusi ob canonem non solutũ perdit etiã omnia melioramenta quæ fecerat in re emphiteutica. Bal. Ias. & alij in .d. l. 2. per illum tex. C. de iure emphi. Bal. in .l. senatus. §. marcellus: ubi hoc de consuetudine seruari testatur et ibi ẽt Alex. & Aret. de leg. primo. Bar. et Pau. in .l. colonus. in fi. prin. ff. locati. Bal. in .l. fi
6 na. in fi. de emphiteusi † ecclesiastica loquẽs .C. cõmunia de lega. ubi pariter inquit id cõsuetudine cõprobari. glo. & doc. in .d. auth. qui rẽ. ubi Ias. col. fina. dicit illam glos. ad hoc esse diligẽter notandã. & ista est cõmunis sententia, ut testatur Dec. in cõs.
7 518. uiso instrumento. nu. 2. Prædicta † tamen intelligi debent ita demũ si emphiteuta per triennium continuũ sine intermißione à canonis solutione destiterit quia tunc si dominus uellet priuaretur emphiteusi, uerũ si per biennmũ steterit & nõ soluit, & deinde tertio anno soluerit, & subinde alio sequẽti anno non soluerit, ob hãc trinam destitutionẽ discontinuã non intelligetur priuatus, ut notan. tenuit Io. And. in addi. Spec. in titu. de loca. §. nũc aliqua, uers. 27. argu. tex. in .c. cupientes. §. cæterũ. de electio. in 6. Bal. in .d. auth. qui rem, col. penu. & ibi etiam Dec. nu. 6. & Socin. cons. 118. circa præsentem consultationem. ulti. lib. & Dec. in .l. si idẽ cum eõdem. col. fina. de iurisd. om. iud.

8 Secundo † prædicta intelligi debēt, ut procedāt qñ intra trienniū plures fierent recollectæ, & exinde plures præstationes eßēt faciēdæ, nam si unica tan tum recollecta & unica tantū præstatio in toto triē nio fieret, Emphiteuta qui in eodem triēnio ab ea unica præstatione desisteret, non caderet ab emphi teusi quia tunc requirerētur tres recollectæ & tres præstationes & per consequens spacium nouē anno= rum ut priuatio fieri posset, ita elegāter tenet Bal. in .l. æde. col. 2. C. locati. Alex. in .l. diuortio. §. ob donationes. ante fi. ff. solu. ma. quē ibi sequitur Ias. in uers. quod in anno. nu. 6. allegans post Bal. bonū tex. in .l. si sic constituta sit aqua in uers. duplicato tēpore cōstituto. ff. quēadmo. serui. āmitta. & idem tenet. quoq; Ias. in .d. l. 2. nu. 4. C. de iu. emphi. & Dec in .d. auth. qui rem num. 10. & Mars. nota.
9 409. tu scis regulā. ¶ Quāuis aūt Prædicta † cōmuniter locum sibi uendicare dicantur Paupertatis tamen fauore quādo Emphiteuta toto triennio à canonis desitit solutione quia ob nimiam pauperta tem soluere non potuit, excusatur adeo, ut à iure suo nec cecidisse dicatur. Ita egregie tenet Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. uers. uigesimo nono. Io. de arno. in nota. 62. quia. per not. per Bal. in .c. quærelam. per illum tex. ext. de iureiur. & P. soler. in practi. crimina. in secunda parte secūdæ par tis sub uers. dentur capitula q; suffocauit uxorē nu.
10 45. Ad quod quidem facit † regula .l. impoßibiliū ff. de reg. iur. & .c. nemo potest, de reg. iur. in 6.

ubi Io. And. inquit ultra posse suum nullū lex iustā coegit, nec putat esse reum qui toto posse peregit.
11 Et quamuis † Ias. in .d.l.2. nu. 55. de hoc dubitasse uideatur, cum pendere dicat ab illo puncto an diffi cultas excuset à mora uel à pœna, de quo per Bar. & doc. in .l. continuus .§. illud de uerb. obl. & in .l. quod te.ff. si cer. pet. Ray. & Imol. in .l. 4.§. Cato de uerb. obl. Bar. in cons. 236. Martinus. Bal. in .l. non exigimus .§. si quis in iudicio. in prin.ff. si quis cautio. cum cōcordan. per Afflic. decis. 285. magni ficus nu. 5. Attamen dicendū est Emphiteutam om
12 nino excusandum fore cum † in his quæ dāni euitationem respiciunt difficultas excusationem præstet à mora .l. si uehenda.§. si cū ea .ff. ad .l. Rod. de iact. .l. sciendū. cum .l. seq. de usur. l. celsus.§.i.ff. de arbi. cum cōcor. per Tiraq. de retra. consang.§.i. glos.
13 10. nu. 120. et doc. cōmuniter in .d.l. q̄d te. Vbi † Fran. Rip. fortius tenet q̄ etiam si emphiteuta iurasset aliquo certo tempore soluere censum quē ob aliquod legitimū impedimentū soluere non potuerit in tēpore, excusatur à pœna caducitatis. & ita cō suluisse asserit Fulgo. in cons. 7. iam pluribus annis
14 col. 4. quia in quolibet † iuramēto intelligitur clau sula si potero, si Deus uoluerit, et si Principi placue rit, & sic intelligitur excepta impoßibilitas, uolun tas Dei, & Principis dispositio, ut est glos. not. in .c. beatus Paulus. 22.q.2. & in .c. uenietes. ext. de iureiuran. & in .c.i. eo. ti. lib. 6. & per Archid. in .c. auctoritatē. 15.q.6. Bar. in .l. fina. in prin.ff. ad

municipa. Bal. in .c. iurauit. nu. 11. ext. de proba. Dec. in .c. cum parati. nu. 26. de appella. & nota. in .l. fina. ubi plene per Ias. in prima col. ff. qui sa-
15 tisda. cogan. Et pro † hoc Fran. Rip. dicto ego ad do solẽne dictũ Bal. in .l. pactũ in ulti. q. C. de colla. asserentis q̃ sicut quis non tenetur obseruare iuramentũ per quod incidit in periculũ mortis, ita nec tenetur seruare iuramentũ per quod incidit in opprobrium & exterminiũ famis, quod sequitur Dec.
16 in cons. 345. uisis. col. i. Quod † uero Emphiteuta ius emphiteusis ãmittens tractet de damno probatur primo quia quando lucrũ est iam quæsitũ & incorporatũ, perdere illud est damnũ pati .l. liberto octo ginta .ff de bo. liberto. glo. in .l. i. §. si quis autẽ propter inundationem in uer. per in integrũ restitutionẽ .ff. de itine. actuq; pri. in .l. nõ amplius. ubi scriben. de leg. primo. & per Ias. in .l. cum quis. col. i. .C. de iuris & fac. igno. ergo perdere ius quesitũ in
17 emphiteusi est damnũ pati. Præterea † & secundo quãdo acquiritur aliquid ex causa pœnæ dicitur acquirẽs titulo & causa lucratiua acquirere glo. in .l. apud celsũ .§. authoris. in uer. noxe. de excep. doli, Bar. in .l. meuius .§. duobus. col. pen. de lega. 2. Bal. in .l. nec dãnosa. in 2. oppo. C. de preci. Impe. offe. Alex. in .l. cum mulier. col. 2. ff. solu. ma. & Dec.
18 in .l. in eo. col. 4. de reg. iur. Sicut † ergo dominus ad quem ex causa pœnæ ob canonẽ nõ solutũ reuertitur fundus, dicitur in causa lucratiua uersari, ita ecõuerso Emphiteuta priuatus emphiteusi dici debet

19 esse in damno. Vt cognito † uno contrariorũ cognoscamus & aliud. iuxta not. in .l.1 ff. de his qui sũt sui. & insti. de tutel. in prin. & in .§. actionum. insti. de
20 actio. & in rub. ff. de acqui. poss. Et † hinc est q̃ inter lucratiuas causas non cõnumeratur causa emphiteutæ. in .l.i. §. lucratiuas .C. de imponen. lucra. descrip. lib. 10. quãobrem intrepide dici potest huius modi emphiteutã de dãno nõ de lucro tractare, ab
21 enumeratis † partibus arguendo. per nota. in .d.§. actionũ. & in l. patre furioso. de his qui sunt sui.
22 Et quãuis † cõtra hoc speciale uideatur obstare cõmunis illa docto. Teorrica, quam ponũt in .l. quod te. per illum tex. ff. si cer. pe. qua cauetur q̃ debitor quantitatis perẽpta quantitate etiã casu fortuito nõ liberatur .l. incẽdium .C. si cer. peta. & .§. item is.
23 insti. Qui. mod. recõtrahi. obli. Cum sit † debitor quantitatis in genere quod perire nõ potest .l. in ratione. la. 2. §. diligẽter. uer. incertæ. ad .l. fal. & .l. inter stipulantem .§. sacram. & ibi glo. de uer. obli. Itaq; quamuis forte quantitas aliqua perierit quam emphiteuta domino soluere parauit, & exinde pati per euasit attamen non debet ex eo liber reputari quin aliã quantitatẽ soluere teneatur, rõne prædicta.
24 Potest † nihilhominus respõderi q̃ prædicta nõ procedunt in contractibus bonæ fidei in quibus exuberãtior fides q̃ in alijs requiritur secundũ Pet. à bella per. & Fab. in .d.§. actionũ. de act. Et ita respõdet Raph. in .l. si ex legati causa. ff. de uerb. oblig. per tex. in .l. titius. ff. de præscrip. uerb. in .l. lucius. ff.

25 depositi. & in .l. maritus .ff. locati. Sed quia † cõtractus Emphiteu. est bonæ fidei. ut in .d.§. actionũ. iuncto .§. adeo. inst. de loca. & conduc. merito. et c.
26 Cæterum quia † de iure cano. omnes cõtractus sũt bonæ fidei quo ad mentem intentionisq; substãtiam. secundũ Bal. in .c. uni. ext. de plus peti. ad fin. quod pro magistrali dicto refert Ias. in .§. actionũ. nu. 4.
27 & in .§. quadrupli. in fin. insti. de actio. Et † ex æquitate canonica eadem exuberãtia bonæ fidei requiritur in contractũ stricti iuris; quæ requiritur in cõtractu bonæ fidei quia Deus semper æque cor
28 hominis inspicit. Quamobrẽ † dicere solemus nõ licere bono uiro contrahenti contrahentẽ decipere. glos. not. in .l. semper in cõtractibus. de reg. iur. & quod tradit Rota decis. 2. nu. 4. de pactis in antiq. quia id sine peccato fieri non potest. ut inquit Gomes. super reg. cancell. sub rub. de exprimen. ualo. in impe. bene. q i. Et quia Alex. & plerią; ex Moder. in .d.l. si ex legati causa in fin. & Ias. in .d.l. quod te. in quinta col. reprobat illud Rapha. dictũ.
29 ut ibi per eos. Idcirco secundo responderi † põt ꝙ quando difficultas prouenit à iusta causa iustoue impedimẽto debitor quantitatis excusatur. per tex. in .l. sciendũ. ff. de usur. & in .c. significante. ext. de pigno. & ita tenet Saly. Alex. Dec. & plerią; alij in .d.l. quod te. col. fin. post Roma. in cons. 435. in
30 præsenti cõsultatione. in fin. Declarando † ꝙ saltẽ procedere possit beneficio restitutionis in integrum ex clausula generali iuxta Tcorri. Bar. in .l. ad diẽ.

& in .l. cum filiusfa. .§. in hac .ff. de uerb. obli. Ang. & Imol. *in .l. sed & si conditioni .§. seruus alienus.*
31 *de hæred. insti.* Vel *potest † ultimo responderi q̃ non est .q. nostra*, An *Emphiteuta pauper à canonis solutione liberetur paupertatis obiẽptu, sed dicimus q̃ excusatur respectu temporis præteriti quo soluere tenebatur ut non dicatur incidisse in cõmissũ sed soluere teneatur, ualeatq; morã purgare, cum (ut superius dixi) difficultas ad euitandũ damnum prosit, & nõ ad lucrum consequendũ glos. in .l. 4. .C. de usufruc. & not.* Bal. *in .l. 2. C. de usuris & fru*
32 *cti. lega. Sicut † dicimus in simili de eo qui impeditur soluere pensionẽ in loco promisso et destinato, propter bellũ, pestem, uel aliud iustum impedimentũ, ut à pœna caducitatis uel quauis alia excusetur. arg. tex. in .c. potuit. ext. de loca. & .l. 2. ibi spontanea uoluntate. et c. C. de iure emphite. ex quibus uerbis colligitur legitimo impedimẽto subsistẽte emphiteutã non incidere propter non solutionẽ factam in cõmissum. & ita tenet* Alex. *lib. primo. cõs. 112. in prin. &* Fran. Rip. *de peste. in secunda parte, de priuilegijs contractuũ causa pestis. nu. 12.* Ex qui-
33 *bus idem constat † dicendum esse in terminis nostris per argumentũ à loco ad tempus. iuxta nota. in .l. unum .ff. si cer. peta. in .l. fina. ff. de tritica. in .l. ratio .§. si per uenditorem .ff. de act. emp. & in .l. qui*
34 *plures .ff. de uulga. & pup.* Quæ *omnia † diligenter sunt notanda & memoriæ mandanda, nam si in emphiteuta priuati & in emphiteusi priuata fau-*

mus pauperibus, quãto magis idem dicendũ erit in emphiteusi ecclesiastica ab ecclesia uel eius ministris
35 ortum habente. Quãdoquidem † habemus ecclesiã, pauperum matrem nuncupari .c. ad Romanã ecclesiam .2.q.6. omnesq; ueluti filios amplecti, nullisq; fidelibus gremium claudere solere .l. liquet .§. hæc igitur .C. de summa Trini. & fi. catho. Ac inter pau
36 peres † eius facultates per ipsius ministros distribuere .l.2.C. de Epi. & cler. & in .c. decimæ. 16.q.1. Hinc dicit tex. in .c. uobis enim .12.q.2. q̃ de redditibus ecclesiarum quatuor partes sunt faciẽdæ, quarũ Altera aßignatur Antistiti, Altera clericis loci, Altera pauperibus, & Altera Ecclesiæ pro eius reãptatione & fabrica. Idem dicit tex. in .c. quarta. eadem. 12.q.2. & not. in .c. ad hoc. 12.q.1. & in .c. fin. ubi inquit glo. q̃ res ecclesiæ & clericorũ, pauperũ esse dicũtur, quia necceßitatis tẽpore eis sũt cõmunicãdæ .c. sicut hi. 67. distin. & .c. cõuenior. 23.
37 q. 8. Itaq; † concludendum est q̃ licet emphiteuta ecclesiæ cessans biennio soluere canonem incidat in cõmissum .§. si uero quis aut locator. auct. de aliena.
38 emphi. & .c. fin. ext. de loca. Attamen quãdo † ob nimiam paupertatem censum soluere nõ potuit, ita pariter excusandus esset ne priuaretur emphiteusi, sicut in emphiteuta priuati superius diximus. nã si ecclesia de suis proprijs bonis pauperibus elargitur multo magis remißionem eius quod à paupere põt exigere, facere debet. arg. not in .l. etiam. de cõmissa. in .l. 2. ubi Bal. C. de fideiusso. cum cõcor. con-

gestis supra in septima .q. prin. in 6. priuilegio nu. 24. & seq.

Summaria.

1 Subiecta fideicõmisso alienari non possunt.
2 Quod alienum est, alieno iuri applicari non debet.
3 Fideicom. subiecta si alienetur usucapi non potest.
4 Alienatione prohibita cẽsetur prohibita ẽt usucap.
5 Ex actu lege reprobato non præscribitur.
6 Cõmittens in legem non est dignus auxilio legis.
Alienare prohibitus, cõpromittere nõ põt, nec aliũ actũ facere ex quo alienatio sequi poßit.
7 Iussus restituere si cõmittat delictum propter quod eius bona confiscantur, non tamen confiscãtur bona restitutioni subiecta.
8 Iussus restituere, non potest alienare bona fideicõ. subiecta pro euitatione pœnæ in quam cecidit ex eius delicto.
9 Delictum ab aliquo propria culpa commissum non debet alijs nocere.
10 Alienãs fideicõ. subiecta ipse met cõtrauenire potest.
11 Res prohibita alienari per testatorem, si alienetur nõ ualet alienatio, ẽt in præiudiciũ alienantis.
12 Facto proprio nemo potest contrauenire.
13 Quod semel placuit amplius displicere non potest.
14 Iussus restituere ob paupertatem alienare potest.
15 Restitutioni subiecta poßunt pro redemptione personæ alienari.
16 Ecclesiasticæ rei alienatio permissa est ob redemptio

nem captiuorum.

17 Homines quibuscũq; rebus sunt præponendi.

18 Alienari ꝓhibita, ex causa necess. cẽsentur ꝑmissa.

19 Vasallus qui fundũ emphiteuticũ alienauit ex causa necessitatis irrequisito domino nõ incidit in cõmissũ.

20 Pater alienare potest bona restitutioni subiecta pro filia in monasterium collocanda.

21 Pater tenetur filiã ingredientẽ monasterium dotare.

22 Argumentum à matrimonio carnali ad spũale ualet.

23 Res restitutioni subiectæ propter paupertatem retineri possunt.

24 Restituere obligatus liberatur restituendo pauperibus. Vel restituendo ecclesiæ. dummodo restitutio fiat de consensu Episcopi.

27 Ad Episcopum spectat exequutio incertorum & male acquisitorum.

28 Subiecta restitutioni ex cõtractu possunt alienari.

29 Fortior est probibitio per ultimam uoluntatem q̃ per contractum.

30 Fauorabilior est alienatio in ultimis uoluntatibus q̃ in actu inter uiuos.

DECIMVM SPECIALE IN CONTRACTIBVS.

1 ¶ Decimo † Fauorabilis est Paupertas in materia alienationis, Nam bona substitutioni fideicõmissarie
2 subiecta regulariter inalienabilia sunt, quia † absurdum est, & irrationabile, ut posit quod alienũ est, alieno iuri applicari. l. 3. §. sed quia nostra. &

in auth. res quæ .C. cōmunia de lega. & in .§. quā obrem. in auct. de restitu. & ea. & per glos. primā, & doc. in .c. in præsentia. ext. de proba. & pro cōmuni regula Dec. in cons. 584. uisa prohibitione col. fin. & pro cōmuni sententia Bellon. in cōs. 9. in
3 causa Io. Baptistæ. col. i. Quæ † si forte alienētur, usucapi uel præscribi non possunt . l. 2. C. de usuca. pro empto. & .l. fina. §. sin aūt auaritiæ .C. cōmunia de lega. Bal. in .l. i. C. de præscrip. long. tempo. & Ias. in .l. filiusfa .§. diui. in prima lectu. nu. 15.
4 & in secunda lect. nu. 29. ff de leg. i. Nam † ubi prohibita est alienatio, ibi probibita quoq; censetur usucapio .l. alienationis uerbū. de uer. sig. l. ubi lex. & ibi Bar. ff. de usucapio. Bar. in .l. fin. col. pen. C. inquibus caus. in integ. rest. non est necess. Ange. in .l. i. C. de præscrip. longi temp. et Abbas pulchre in .c. cum non liceat. nu. 9. ext. de præscrip. Ex actu
5 enim † lege reprobato præscribi nō potest .l. quemadmodum .C. de Agri. & censi. lib. 10. c. dudum. il. primo. ext. de decimis. cum concor. cōgestis per Tiraq. de retrac. conuentio .§. i. glos. secunda. nu. 33.
6 Nam qui † cōmittit in legem non est dignus auxilio legis .l. auxilium. in fin. ff. de mino. l. filio .§. i. ff. de ritu nup l. quæro .§. inter locatorem. ff. locati. .l. Viro atq; Vxore. ff. solu. ma. & in .c. quia frustra. de usur. & in .c. fina. de immuni. eccles. & qui alienare non potest immediate nō potest facere actū per quem alienatio sequi poßit. ut nota. per glo. in .l. item quia. ff. de pac. Bar. in .l. codicillis .§. matrē

de leg. 2. cum concor. per Dec. in cõs. 445. in casu ad me transmisso. nu. 26. Hinc est q qui alienare prohibetur, cõpromittere nõ potest, quia alienatio sequi posset. Abb. in .c. cum tempore de arbi. Lapus alleg. 102. nõ potest clericus cum similibus.
7 Et adeo † uerũ est q restitutioni subiecta, sunt alienari prohibita, q Bar. in .l. imperator. ff. de fideico. liberta. dixerit per illum tex. q si is qui restituere tenetur, delictũ cõmiserit propter quod omnia bona sua transirent in fiscũ, huiuscemodi tamen res restitutioni subiectæ aliquo pacto non transirent sequitur Bal. in .l. papinianus .§. meminisse per illum tex. in 2. not. ff. de inoffi. testa. & Ias. in .l. si duobus .§. sed quia nostra. in primo not. C. cõmunia de lega. & Boer. q. 268. et ueniendo. nu. 6. & Soci. Iun. lib.
8 3. cons. 49. in causa nobilium. nu. 8. Et dicebat in admodum simili casu notan. Bal. in. aũt. contra qui rogatus. col. 2. uers. si aũt quis esset in carcere .C. ad trebell. q is qui restituere grauatus est, pro euitanda pœna ex maleficio suo descendente, alienare non potest, idem sequitur Ang. in .d. aũt. res quæ. col. 2. in fi. ubi etiã Saly. Pau. & alij. et Alex. late in cons. 23. oportune consideratis. nu. 14. lib. primo. & idem Ang. & doc. in .l. marcellus .§. res quæ .ff. ad trebell. ubi etiã Imol. Roma. et Soci. qui
9 testantur hanc esse cõmunem sententiã. Pro qua † bene facit quia delictũ & exinde pœna prouenit delinquenti ex propria culpa sua quæ alijs non debet esse nociua .l. hæreditaria. de neg. ge. l. uni. C. res

int. alios acta .l. legem .C. de natu. libe. & .l. si quis in suo .§. legis .C. de inoffi. te. cum his quae superius diximus in quarta .q. prin. in secūda limita. nu. 46.
10 Praeterea † alienās ea quae sunt restitutioni subiecta & per consequens inalienabilia, ipse met contrauenire potest, & alienationem rescindere, ut notan. tenuit Bar. & scriben. in .l. post mortem .ff. de adoptio. glos. & doc. in insti. Quibus aliena. licet in prin. & Bal. in .l. quoties. la 1 C. de fideicō. & Grāma. decis. 93. in causa Illustriss. ducis col. i. Quam
11 ob rem Pau. Castren. † in praealleg. l. fin. C. cōmunia de lega. innuit, q; res per testatorē alienari prohibita, si alienetur, nō ualet alienatio etiā in detrimentū & praeiudiciū alienantis, quoniam facta fuit contra legē quā testator dixit .§. disponat. in auct. de nuptijs. itaq; pro infecta debet haberi .l. iubemus .§. sane. C. de sacrosan. eccles. l. quod pupillae. & ibi glos. ff. quando dies lega. ced. & in .l. quoties. ff. qui satisda. cog. & ita tenet Alex. in cōs. 93. in 2. uolu. & Afflic. decis. 335. pro decisione. nu. 11. quod sum
12 mopere notandū † est propter regulam in contrariū, quae est q; nemo facto proprio cōtrauenire potest .l. pen. ff. de decretis ab ordi. facien. l. 1. et 2. ubi etiam glos. C. ne fiscus rem quam uendidit. lib. 10. Bar. in .l. indebitū. nu. 12. ff. de cōdi. inde. Bal. in .l. i. in prin. C. de libe. causa. & in .l. si creditoribus. C. de seruo pigno. da. manu. Pau. Castren. in .l. si non sortem .§. si filiusfa. ff. de cōdi. inde. Rota decis. ulti. de iure patro. in antiq. et decis. 8. nu. 7. de testa. in antiq.

in antiq.

13 in antiq. Nam quod semel † placuit amplius displi cere non debet .c.i. ext. de iudi. & .c. quod semel de reg. iur. in 6. & .l. si Vxor. in fin. ff. de adulte. & .l. pen. ff. de decurio. cum concor.

14 Fauore † tamen Paupertatis quãdo iussus restituere esset egenus nec aliunde uitam degere posset, permissũ est ei, ne fame pereat, ut prædicta bona fideicomisso subiecta ualeat alienare, ut tenuit singulariter glos.i. quam ibi approbat Bar. in .l. quẽadmodũ .C. de agri. & censi. lib. 10. glos. in .l. ob æs. C. de prædijs mino. quam pro nota. allegat ad hoc & sequitur Bar. in .d. auth. res quæ. in fin. et Cassa. decis. uni. de mutu. peti. in fin. & idem quoq; tenet Pau. Castren. in .l. sancimus. in pen. nota. C. de sacro san. eccles. Ias. in .l. marcellus. §. res quæ .ff. ad tre bell. ubi allegat glos. in .c. sacrorũ. 12. q. 2. Barba. in repet. rub. ext. de rebus eccles. non alienan. col. 10. uers. undecimo limita. Tiraq. de retrac. cõsanguin. §. 26. glos.i. nu. 14. & pro cõmuni sententia Dida. lib. uariarum ressolu. 2. c. 16. ante fin. Pro

15 qua quidem facit quia † alias restitutioni subiecta, pro redemptione tamen personæ alienari possunt. docto. in .d. auth. res quæ. ubi Ias. in 11. limita. & Bellon. in cons. 29. cum dominicus. nu. 8. Hinc est

16 q̃ † rei ecclesiasticæ alienationem in redemptionem captiuorum fieri uidemus. ut in .l. nulli. §. interdici

17 mus. C. de sacrosan. eccles. quia homines † quibuscunq; rebus sunt præponendi .l. sancimus. C. de sacros. eccles. & .l. iustissimæ. de edil. edic. siue igitur

redimamus hominē à captiuitate, siue à fame utroq; casu, cum eadem ratio militare uideatur, permittē da erit alienatio rei fideicōmisso subiectæ. Secundo
18 † *etiam facit quia alienari prohibita, ex causa nec cessitatis censentur permissa .l. alienationes .ff. fami. herci. & .c. 4. ext. de reg. iur.* Bal. *in .l. 2.*C. *si ad uers. uendi. & in auth. hoc ius porrectū. col. fin.*C. *de sacros. eccles.* Pet. Gerar. *in ulti. nota. necessitas*
19 *in fin.* Et *hinc est* † *q uasallus qui fundum emphite uticū ex causa necessitatis alienauit irrequisito domino, nō dicitur incidisse in cōmissum. ut not.* Bar. *in .l. pater filium. de leg. 3. in .l.i.*C. *de præd. mino.* Bal. *in .l. uoluntas. & in .l. quoties .*C. *de fideicō. &*
20 Afflic. *decis. 191.* Abbas. *col.i.* Et † *hinc est etiā q alienari prohibita & restitutioni subiecta alienari possunt à patre uolente filiam collocare in monasterio inope & sufficientes introitus pro monialium uictu non habente,* Bar. *in.d. auth. res quæ. nu. 7.*C. *communia de lega. quia sicut pater tenetur dotare filiam nubentem .l. fina.*C. *de do. promiss. cum concor. congestis supra in hac eadem .q. in tertio pri*
21 *uilegio. in prin.* Ita *quoq;* † *tenetur dotare filiam ingredientem in monasterium & sic spiritualiter nubentem. iuxta not. per* Bar. *in .l.i.§. si parens .ff. si à parente quis fue. manu. & tenet* Bal. *in .l. fin. nu. 5.*C. *de dot. promiss. &* Alex. *lib. 2. cons. 139. nu. 7. &* Nicol. Euer. *in centu. in loco à matrimonio.*
22 *carna. ad spirituale.* Cum † *liceat arguere à matrimonio carnali ad spirituale, in casibus in quibus nō*

reperitur contrarium fuisse expresse à iure dispositum. ut in .c. tuæ. de sponsa. & in .c. 2. de transla. prela. & in .c. quoniam frequenter .§. porro. ext. ut lite non contesta .c. cum inter de electio. & per scriben. in auth. nisi rogati .C. ad trebell. & Mars.
23 nota. 215. ualidum. Præterea † quemadmodum res fideicōmisso subiectæ ob paupertatem alienari possunt, ita econuerso quandoq; res restitutioni subiectæ ob paupertatem retineri possunt, ut quādo restituturus esset pauper nec aliunde haberet unde uiuere posset restituēdo, isto casu excusaretur à restitutione paupertatis prætextu ut in .c. cum tu. ext. de usur. & quod not. glos. in .c. quia frustra. eo. tit. & not. in .c. olim. il. 2. de resti. spolia. et per Arch.
24 in .c. pauper. 11.q.3. Et † alias fauore pauperū obligatus restituere liberatur restituēdo pauperibus .c. sicut dignū.§. eos. et ibi ēt Abb. ext. de homici. Arch. in .c. 2. de testa. in 6. Ang. de claua. in sūma in uer. restitutio. il primo. nu. 6. & Corset. nota. in uer. resti
25 tutio. Vel restituendo † ecclesiæ quæ pauperū appellatione cōtinetur Bal. in .l. oēs. per illū tex. & in .l. siquis ad declinandā. C. de Epis. & cler. Dummō
26 † restitutio fiat ex cōsilio & prouidētia Episcopi, quæ in huiuscemodi est adhibenda .c. ad hoc ext. de offi. archid. & tradit not. Abb. in .c. cū sit in 2. col. ita cōcilians uarias docto. sententias ext. de Iudeis.
27 Et ad quē † spectat exequutio incertorū et male acquisitorū siue appareat & negligat, siue non appareat cui faciēda sit restitutio. Bal. in .l. fina. per illū

tex.C. de religio. & sump. fune.

28 Ex his † infertur nā si subiecta fideicōmisso alienari possunt paupertatis prætextu non obstante prohibitione testatoris, A fortiori alienari quoq; poterūt ex eadem causa non obstante prohibitione in cōtractu facta. arg.l. & si dotis. ubi Bar. & Bal.C. de

29 iure do. Nam fortior est | † prohibitio quæ fit per ultimam uoluntatem q̃ ea quæ fit in cōtractu inter uiuos. secundum glos. & doc. in .l. ea lege.C. de cō di. ob causam. & in .l. si ita quis .§. ea lege. de uer. obli. & per Ias. in .l. quæ de legato. nu. 9. & seq. de leg.i. & in .l. filiusfami.§. diui. in prima lectu.

30 nu. 68. eo. tit. Et facilius † cōceditur alienatio & fauorabilior est per uiam ultimæ uoluntatis q̃ inter uiuos. ut not. in .l. quidam .§. si quis filium. & in .l. à filia in fin. prin. ubi Bar. ff. ad trebell.

Summaria.

1 Primus gradus hæredū in successione parentum est suorum. siue simus in successione testamentaria, siue ab intestato.

4 Naturali ratione inductū est q̧ prima successio deferatur suis propter charitatem & parentū uotū.

6 Parentes nō possunt liberos suos nisi ex causa ingratitudinis priuare successione.

7 Testamentū parētū corruit ex præteritione liberorū

8 Qui uult filios exhæredare & ecclesiam instituere alium consulat q̃ Augustinum.

9 Parētes filijs, nō parentibus filij tesaurizare debēt.

10 Ius disponendi de rebus suis per uiam ultimæ uolun tatis de iure gen. inductũ esse dicitur.
12 Testamentum q. sit creatura iuris ciuilis.
13 Coniugi decedenti diuiti superstite cõiuge cum filijs uel sine filijs succedit cõiux superstes qñ pauper est.
14 Nisi coniux superstes patrem diuitem haberet.
15 Aestimum patris dicitur æstimum filij.
16 Pater & filius eadem persona censetur.
17 Parentes iure naturali tenentur alere filios.
18 Prima causa in alimẽtis filijs præstandis est parentũ.
19 Filius tenetur alere patrem inopem nõ habentẽ aliun de uiuere. & nu. 25.
21 Pater est usufructuarius in bonis filiorum.
22 Intellec. auth. præterea .C. unde Vir & Vxor. & nu. 24. & seqq.
23 Parum & nihil equiperantur.
27 Dispõ .d. auth. præterea fauore paupertatis emana.
28 Conditio debet in forma specifica adimpleri.
29 Pater et mater habentes alimenta non dicuntur de sinere pauperes esse.
30 Pater nõ semper usumfructũ in filiorũ bonis habet.
31 Pater concurrens in successione cum filijs non habet usumfructum in parte filiorum.
32 Dispositio Auth. præterea non habet locum cũ uir in bonis filiorũ usufructuarius est quõ hoc proce.
34 Duæ causæ lucratiuæ circa eandẽ rem eandẽ q; per sonam concurrere non possunt.
35 Vxor licet à filijs sit alenda potest tamen repudiatis alimentis Viro succedere secũdum terminos auth.

præterea. C. unde Vir & Vxo.

36 *Fratres ordinis minoris, ab alijs alimẽta percipiunt & tñ mendicare dicuntur, ita parentes à filijs alĩ di quodãmodo uictum mendicare dicuntur.*

PRIMVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

℄ Nono Quæro quibus fauoribus et priuilegijs gaudeat Paupertas in ultimis uolũtatibus? & respõdeo

1 ꝗ pluribus et primo In † materia successionũ, Quõniã regulariter primus gradus hæredũ in successione parentũ, est suorũ, & descendẽtium, ut in auth. in successione. C. de suis & legi. & .l. inter filios. C. fa. herci. Soci. Iuni. lib. 3. cons. 62. uiso puncto. col. 3.

2 Siue † simus in successionibus testamẽtarijs. ut in .l. inter cætera .ff. de libe. & po. & in insti. de exhæ-

3 reda. libe. in prin. Siue † ab intestato. ut in .l. maximũ uitiũ .C. de libe. præte. & in auct. de hæred. ab inte. in prin. & in .§.i. insti. de hæredita. quæ ab inte. & tradit Dec. in cons. 478. in causa domini Au-

4 relij. col. 2. Quod naturali rõne † introductũ fuisse creditur .l. scripto. in fin. ff. unde libe. & .c. ius naturale. secundũ unũ intellec. iũcta glos. distin. prima. Soci. Iuni. lib. 3. cons. 59. circa primã. col. i. cũ concor. per Ro. decis. i. de cõsuetu. in no. Propter

5 uotũ † parentũ & naturalem erga filios & posteros charitatẽ .l. nam et si parẽtibus. in prin. ff. de inoffi. testa. Corn. lib. 2. cons. 178. in hac consultã. col. 5.

6 Et hoc † est adeo uerum ꝗ nõ possent parẽtes (etiã

si uellet, liberos suos nisi ex quibusdā ingratitudinis causis, successione priuare .l. cū ratio .ff. de bonis dānā. et in .§. alind quoq; capitulū. in auct. ut cū
7 de appella. cogno. Qñquidē † uidemus quotidie testamēta parentū ob liberorū præteritionē corruere ut in .l.i. et in .l. filio præterito .ff. de iniusto rup. testa. & in auth. ex causa .C. de libe. præte. Horridū
8 † est .n. q̧ liberi absq; causa parentū successione fraudētur, inquit .n. Diuus Augu. in sermone de uita clerico. q̧ qui filios proprios exhæredare uolūt, & ecclesiā instituere aliūde q̄ ab eo consiliū querāt. ut in .c. quicūq;. 17.q.4. & refert glos. in .l. siquis ad declinandā. in uers. similiq; modo .C. de Epis. & cler. Bar. in repeti..l.i.nu. 55.C. de sacros. eccles. & Dec.
9 late in cōs. 426. ī duobus dubijs. col.i. Debēt † itaq; parētes thesaurizare filijs, nō filij parētibus dicit Aposto. 2. Corint.c. 12. idest filij succedere debēt parētibus in eorū facultatibus & tesauris, naturæ ordine inspecto, nō aūt parētes filijs .d.l. nā & si parentibus. cū glos. & in .c. prædicator. cū glos. in uer. thesaurizare. 16.q.i. & in .c. cum apostolus. §.i. ext.
10 de censibus. Quod nō solū † iure ciuili & cano. receptū est, uerum etiā ipso quoq; iure gentium quo parētes filijs eorū bona reliquerunt. ut in .c. 25. ge
11 nes. & .c.27. eiusdē. Quāobrem ius † disponēdi de rebus suis post mortē per uiā ultimæ uolūtatis de iu. gen. inductū fuisse dicitur. Alex. in rub .ff. de acqui. hæredi.col.i. Ias. ī repet.l. cūctos populos. col. pe.C. de sūma trini. & fi. catho. Aquens in .l. ex hoc iure

nu. 54. de iust. et iu. doc. cõiter in .l. interdũ.ff. de cõ
12 di. inde. et in insti. de testa. in prin. Licet ipsũ † te
mentum ob nomen, formã, & solẽnitates sit creatu
ra iuris ciuilis .§. fina. insti. de testa. Bal. in .l. decer
nimus. in fi. C. de sacros. eccles. & in .l.i. col.i. C. de
hære. insti. glos. & Bar. in .l. ex hoc iure. de iusti. et
iu. Et hinc est q statutum successiones liberorũ re- 14
stringens, dicitur odiosum, & ext. personas nomina
tas extendi non debet. Bal in .l. quoties. in prin. C.
de suis & leg. & Dec. in cons. 346. ommissis. col.i.
13 Licet autem † prædicta cõmuni iure procedãt, Pau
pertatis tñ priuilegio mirabiliter introductũ est q 15
Maritus, aut Vxor locuples prædecedẽs testatus uel
testata, intestatus, uel intestata Altero uel altera su
perstite inope, tunc coniux superstes inops admitta
tur ad successionem præmortui coniugis (si super- 16
sunt filij) una cum filijs succedentibus, si tres sunt
aut pauciores, in quarta parte bonorum, uel si plu
res sint, in uirili portione quo ad usum fructũ tan
tum ipsius coniugis uita durante, proprietate filijs
reseruanda si uero filij defunctæ personæ nõ super 17
sint coniux superstes inops quartã partem bonorũ
defuncti pleno iure obtinebit. ut est tex. express. &
magistralis. in .§. quoniã uero. in fin. in auct. de exi
ben. reis & in .§. qui uero. il. 2. in auct. ut liceat
matri & auiæ. & in auth. præterea. ubi Bal. & om
nes .C. unde Vir & Vxor. per quem tex. ita dixit 18
notanter glos. in .§. si uero expressim. in uers. hære
dem. in auct. de hæred. & falci. & in .c. Raynutius.

in uer. tam tertia. ext. de testa. & Bal. in .l. siquis ad declinandā. in prin.C. de Epi. & cler. & Dec. in cons. 560. notissima. nu. 2. & Corn.d.cons. 178. in prin. lib. 2. cum concor. de quibus superius diximus in .q. præcedēti. in 2. priuilegio. nu. 16. quibus addo not. decis. Rot. in simili casu. in tit. de consue. decis.
14 7. in antiq. Quod tamen † limitari debet ut nō pro cedat quādo coniux superstes inops haberet patrem diuitē quia tunc filius aut filia nō dicitur inops quo ad hoc ut coniugi præmortuo succedere ualeat. ita consuluit Fulgo. in cons. 131. ubi refert Alberi. ita
15 consuluisse quia † æstimū patris dicitur æstimū filij. glos. in .l. 2.C. qui ætate. lib. 10. per quā ita dicit Bal. in .l. fina. in fin.C. de impube. & Dec. in cons. 443. in casu ad me transmisso. col.i. Et Pater & fi
16 lij † eadem persona censentur .l. in suis .ff. de lib. et posthumi. ubi Rapha. cum. & Alex. tenent hāc eandem sententiam. pro qua bene facit quia data inopia mariti aut uxoris superstitis certū est patrē magis teneri subuenire filijs q̄ teneantur hæredes con-
17 iugis prædefuncti, attēto q̄ ratio quare † pater sub uenit filijs est uinculum naturale quo parentes tenētur filios alere .l.i.§. ius naturale. de iusti. & iu. & insti. de iure nat. in prin. & in .c. ius naturale. prima distin. ergo præferri debet ciuili quo tenentur hæredes præmortui cōiugis. ut in præalleg. iuribus
18 Prima enim causa † alendi est potius patris q̄ cuiuscunq; alterius. ut not. Bar. in .l. non quēadmodū .ff. de libe. agno. & est notissimum.

19 *Sed posset † quispiã quærere quo nã modo prædicta specialis prouisio fauore pauperis cõiugis in praxi procedere poßit.* Nam *aut uolumus* ꝙ *maritus sit diues & prædecedat uxore inope relicta cũ filijs cõ munibus*, Aut ꝙ *uxor diues sit & prædecedat uiro*
20 *inope cũ filijs superstite*. Primo *casu † filij tenẽtur ex eorũ proprijs facultatibus alere matrẽ nõ habẽ tem aliunde alimenta percipiat, itaq; mater nõ la= borabit inopia .l. siquis à liberis .§. idem in liberis.*
21 *.ff. de libe. agno. Secundo casu † maritus superui= uens in bonis suorũ filiorũ à matre relictorũ usufru ctuarius ẽ .l.i. C. de bonis mater. et .l.i. C. de bo. quæ libe. & per Corn. lib. 2. cons.i. pro decisione. col. 2. & sic neutro casu poterit dispositio dictorum iuriũ & huius priuilegij sibi locũ uendicare, quia neutro casu alter coniugum in paupertate constitutus erit.*
22 Hanc *obiectionẽ † scribentiũ quidã in .d. auth. præ terea. dicunt inextricabilẽ. quidã relinquunt indisso lutã, & alij ita respõdent.* ꝙ *scilicet dispositio illius auth. locũ habet qñ matrimoniũ sine dote aliqua con tractũ fuit, quo casu* Viro *prædecedente* Vxor *est inops nec potest dotẽ repetere, & ex ea sibi alimen ta parare, &* Vxore *prædecedẽte filij nõ habebũt dotẽ matris, nec pater usumfructũ, & per cõsequẽs in inopia cõstitutus succedet cũ filijs iuxta cõputa=*
23 *tionem illius tex.* Et *quia † parum & nihil in iure equiperatur .l. quãuis .ff. cõdi. & de. et insti. de lege falci. in prin. & in .c. licet causã .§. quanq̃ ext. de proba. &* glos. *in .§. pen. in auct. instru. caute. &*

fide. cũ concor. per Mars. nota. 276. parũ, Idcirco sicut diximus præfatã prouisionem procedere nulla dote matrimonio cõstituta, ita dicendũ est quoq; procedere quando parua dos et nõ cõgrua illi matrimonio fuisset cõstituta ut eo quoq; casu cõiux superstes inops, defũcto diuiti succedere ualeat. ita tenet Cy. & Bal. in .l. licet .C. de iure do. & doc. cõmuniter. in .d. auth. præterea. ubi Fabian. nu. 10. testatur hanc esse communem doc. sententiam.
24 Sed hæc † sol. nõ euacuat contrariũ, ut ẽt ibi col.i. aduertit Ias. nã qñ mulier nõ habet dotẽ, aut habet alia bona, aut non, primo casu ipsa prædecedente in matrimonio succedũt filij, & pater in usufructu. .d.l.i. de bo. mater. ubi pater est usufructuarius in bonis filiorũ à matre quocunq; prouentorũ. Secũdo casu sumus ext. terminos illius tex. At qñ prædecedit in matrimonio maritus relicta uxore sine dote, filij eã alere tenẽtur, et sic adhuc stat difficultas q̃ neuter inopia laborare dicatur. Præterea nõ habet du
25 biũ † q̃ filij diuites tenẽtur parẽtes inopes alere qñ nõ habent aliũde se alãt .d.l. siquis à liberis. & superius in 7.q. prin. in secũdo speciali satis abũde probauimus, itaq; hac rõne attẽta nõ uidetur induci posse q̃ existẽtibus filijs diuitibus parẽtũ aliquis dicatur inopia laborare sicuti ecõuerso qñ parẽtes sũt diuites nõ dicũtur paupes filij ut stati dixi. & per cõsequẽs responsio Ias. in .d. auth. ꝓcedere nõ põt. Alij respõdent
26 q̃ dispositio illius auth. † & in corpore uñ sumitur, nõ emanauit fauore paupertatis, quæ omnino nõ est

neceeſſaria, Sed emanauit ob reuerētiā matrimonij, ne in opprobriū præmortui coniugis alter mendica-
27 re cogatur. Quod quidem non uidetur † uerū, nā tex. in d.§. quoniā uero. omnino fundantur in paupertate. ut ibi nihil habere ualentes ſed in nouiſſima uiuentes inopia. ex qua ratione Imperator ibi eam conſtitutionē inducit, dicens propterea sācimus. et c. & tex in .d. auth. præterea. loquitur cōditionaliter
28 ſi cōiux ſuperſtes laboret inopia. At cōditio † ſpecifice debet impleri .l. mæuius. et .l. qui hæredi. de condi. & demo. doc. in .l. gallus. §. & quid ſi tantū. de libe. & poſthu. merito. et c.
29 Et Idcirco † arbitror iure optimo dici poſſe eam cōſtitutionem cum Bal. & ſequacibus ibi, fauore paupertatis inductam fuiſſe. Nec obſtare q̧ pater uſus fructuarius ſit in bonis filiorū. & Mater à filijs diuitibus ſit alēda quoniā ex eo ſolo non deſinit pater aut mater pauper eſſe, quia is qui habet alimēta nō ſemper deſinit eſſe pauper. ut docet Bal. in .l. paupertas. ff. de excuſa. tuto. in .l. ſiquis ad declinandā. .C. de Epiſ. & cler. Dec. in .c. cæterum. nu. 74. de Iudi. & pro cōmuni ſentētia. Bello. in cons. 16. ſtat
30 ſtatutum. nu. 6. Præterea † non ſemper Pater eſt uſusfructuarius in bonis filiorum. ut in auth. excipitur .C. de bonis quæ libe. & in corpore unde ſumitur in auct. ut liceat ma. & auiæ. in prin. Et alias
31 † quando pater concurrit in ſucceſſione cum filijs, non habet uſumfructum in parte filiorum. ut in .§. ſi uero cum aſcēdentibus. in auct. de hære. ab inte-

sta. & in auth. item hæreditas. C. de bo. quæ libe. & præpterea Dec. in .d. auth. præterea. in prima
32 *col. ingenue fatetur dispositionẽ † illius tex. nõ militare qñ superstes esset usufructuarius in bonis filiorũ cum tũc cesset ratio illius decisionis quæ fundata est in paupertate, & in subsidiũ parentibus & coniugibus respectiue uoluit prouidere. Quare respondendo*
33 *† ad argumentum in forma concludendũ est ꝙ dispositio dictæ auth. habet locum etiam quando mortua Vxore diuite cũ filijs superest Maritus inops usufructuarius in bonis filiorum intelligendo cõclusionem in potentia, non in actu. nam pater poterit renunciare usũfructũ & succedere in legali eius portione secundum decis. d. aut. quo casu erit inops. & uerificabitur tex. d. auth. Sed si Pater malit esse usufructuarius in bonis suorũ filiorum ꝙ portionẽ legalem habere non poterit utrũq; consequi uno eodẽq; tempore, tum quia non impletur cõditio de qua in*
34 *.dd. iuribus, tum etiam quia duæ causæ † lucratiuæ circa eandem personam in eadem re concurrere nõ debent .l. quoties .ff. de solutio. & .§. si res aliena. insti. de lega. itaq; aut usumfructum, aut portionẽ suam habebit. arg. nota. in .l. cum filius .§. uarijs de leg. 2. & in casibus inquibus usũfructũ habere nollet uel non posset, absolute in legali eius portione cum*
35 *filijs successor erit. Et similiter dicendum † est in matre, quia dato ꝙ à filijs sit alenda, hoc tamẽ est quedã mendicatio quia id sibi concessum est in subsidium quando nõ habet aliunde se alat. ut declara,*

Bar. in .d.l. siquis à liberis. & idcirco ne cogatur ab alijs petere alimenta, neccessaria fuit prouisio .d. auth. & ita declarat Paul. Picus. in .d. auth. praeterea. in prima & 2. col. Pro qua quidē † declaratione
36 facit tex. in .c. exijt qui seminat. de uer. signi. in 6. ubi fratres ordinis minoris ab alijs alimenta suscipiunt, ex elemosinis uiuentes, & tñ mēdicare dicũtur. ita in proposito quãuis parentes inopes à filijs diuitibus alimenta percipiant, ne tũ ab alijs quodãmodo alimenta mendicare cogãtur, neccessaria fuit prouisio supradicta. quod est notan. pro intellec. d. Auth. praeterea. & aliorũ quae superius dicta sunt.

Summaria.

1 Gesta in fraudē creditorũ nō tenēt quia reuocãtur ex lege aelia sentia, aut ex edicto praetoris.

3 Alienatio inter uiuos ī fraudē creditorũ facta nō tenet.

4 Alienatio in fraudem creditorũ probata dicitur eo ipso ꝙ omnia bona alienãtur, uel maior pars bonorum, uel meliora bona.

5 Creditor in ultima uoluntate fraudari non potest.

6 Serui in testamento manumitti non possunt in fraudem creditorum etiam si testator sit persona priuilegiata & nu. 8.

7 Libertatis datio fauorabilis est.

8 Vltima uoluntas fauorabilis est

9 Pater non potest in praeiudicium creditorum filijs donare uel relinquere.

10 Aes alienum antecedit omne relictũ ac etiam quar-

tam filiorum.

11 Legitima est quota bonorum & deducto aere alieno debetur.

13 Debitor Pauper potest unum ex seruis suis in testamento cum libertate instituere etiam in praeiudicium creditorum. Ac etiam sine libertate.

15 Seruus institutus à domino fit haeres necceßarius.

16 Dummodo testator eum scienter instituerit.

17 Publice interest ultimas uoluntates exitũ habere.

18 Nil magis expedit hominibus q̃ ut liber sit stilus testandi.

19 Actus per quem tollitur libera facultas testandi dicitur contra bonos mores & nõ ualet.

20 Quod testator instituat seruum proprium in fraudem creditorũ, est fauore paupertatis inductum.

21 Ratio declarat dictum.

22 Lex generaliter loquens generaliter debet intelligi Praesertim ubi est eadem ratio in omnibus.

SECVNDVN SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 ¶ Secũdo Fauorabilis est † Paupertas, nã quamuis gesta in fraudẽ creditorũ effectualiter nõ teneãt. ut in .l.i.ff. quae in frau. credito. & in .§. itẽ siquis in fraudẽ. insti. dc actio. et in .l. nã postea.§. sedet siquis

2 ubi pulcre et late Ias.ff. de iureiu. Cũ reuocẽtur † ex sentẽtia legis Aelie sẽtiae aut ex edicto praetoris .l. cũ haereditas .ff. Qui et à quibus. et per to. tit.ff. quae in

3 frau. credi. Quia † non potest alienatio inter uiuos

in fraudem creditorum fieri adeo ut si forte facta fuerit, non reuocatur .l. omnes .§. lucius .ff. quae in
4 fraud. credi. Vbi etiam nota. q dicitur † alienatio in fraudem creditorũ probata, eo ipso q bona omnia debitoris alienãtur. ut in .l. qui testamentũ ubi glos. & Bar. ff. de proba. uel maior pars bonorũ. §. in fraudem. insti. quibus ex cau. manu. non li. Alex. lib. 4. cons. 108. col. i. & per Afflic. decis. 36. fuit. nu. 2. cum concor. per Dec. in cons. 587. corã. nu. 9. Vel omnia meliora. ut not. Ang. in .l. si quis post hac. col. 2. in fi. C. de bo. proscrip. & in .d. §. lucius allegans .l. sũma .ff. de pecu. & pulcre Dec. in cõs.
5 659. conclusionẽ. nu. 3. Neq; minus † fraudari possunt in ultima uolũtate creditores, uidemus etenim nõ licere dominis in fraudem creditorũ manumittere seruos .l. si mortis. & .l. in fraudem creditorum.
6 & in .l. seq. ff. Qui & à quibus. Etiam si † manumissor sit alibi priuilegiata persona .l. cũ is. §. i. illo
7 eo. tit. Et licet † concurrant datio libertatis, quae alias fauorabilis est. ut .l. si ita scriptũ fuerit .ff. de manu. testa. & .l. cum inter .C. de fideicõ. liber cũ concor. per glos. & doc. in .l. quoties. de reg. iur.
8 Et ultima † uolũtas, quae pariter fauorabilis est .l. .i. C. de sacros. eccles. et .§. disponat. auct. de nup. et .l. in testamentis. de reg. iu. Attamen non potest testator in testamento seruos suos in fraudem creditorum manumittere. ut est tex. express. in .l. in frau-
9 dem. C. de testa. manumi. Et hinc est † q Pater in praeiudicium & fraudem creditorum filijs donare,
uel post

uel post mortem suam relinquere non potest. Quia
10 † æs alienum antecedit omne relictū ac etiam quartam filiorum .l. papinianus .§. quarta .ff. de inoffi.
11 testa. quæ † cū sit quota bonorū & non hæreditatis .l. quisquis .§. ad filias .C. ad .l. Iul. maie. Alex. in
12 .l. quia poterat. in 4. col. ff. ad treb. Deducto † ære alieno debetur .l. subsignatum .§. bona de uer. signi. & .l. 2. §. illud .ff. de colla. bo.
13 Fauore tamen † Paupertatis concessū est illi qui timet ob eius inopiam nō posse hæredem habere ullū qui hæreditatem suā ut pote dānosam ærique alieno subiectam adire uelit, ut possit uni ex seruis suis in testamento libertatē donare ipsumque instituere, etiā si redundet in præiudicium creditorum, ut est tex. expræss. in .l. qui soluendo .ff. de hæred. insti. & in .§. i. insti. de hæred. quali. & diffe. Quod hodie lo-
14 cum † habet etiam si testator sine libertate instituerit .l. pen. in prin. C. de neceess. seruis hæredi. insti. & in .§. idemque iuris. inst. Quibus ex caus. manu.
15 non licet. Quia nihilominus efficitur † liber & necessarius hæres .l. i. C. de neceess. ser. hære. insti. & .d. §. i. de hæred. quali. & diffe. & .l. ex parte .ff. de acqui. hæred. à se ipso libertatē consequēs .l. sed & si conditioni .§. fina. ff. de hæred. insti. & insti. qui
16 testa. tuto. da. poss. in prin. Dummodo sciens † hoc testator fecerit .l. generaliter .§. siquis tutorē .ff. de fideicō. liberta. l. neque .§. si seruū .ff. de milit. te. & .l.
17 siquis tutorem .ff. de testa. tute. Et quāquam † iudicent aliqui huiusmodi speciale fauore ultimarum

uoluntatum concessum fuisse, quia publice interest ultimas uoluntates exitum habere .l. uel negare .ff. quemadmo. testa. ape. Et nihil † magis expedit hominibus q̃ ut supremæ uolũtatis postq̃ iam aliud uelle non possunt, liber sit stilus, & licitum quod iterũ
19 non redit arbitriũ .l.i.C. de sacrosan. eccles. Unde † contra bonos mores esse dicitur actus per quem libera testandi tollitur facultas secundum Ange. in cons. 34. uiso. nu. 2. & improbatur in iure .l. stipulatio hoc modo cõcepta. & ibi etiam Bar. de uerb. obli. & .l. cum donationis .C. de trãsac. & per Bar. in cõs. 72. ex facto proponitur. col.i. Nihilominus
20 q † immo fauore paupertatis hoc sit specialiter cõcessum probat expresse tex. in .§.i. insti. Quibus ex caus. manumi. nõ licet. ubi tex. reddẽs rationẽ quare liceat domino unũ ex seruis suis in fraudẽ creditorũ manumittere in testamento, inquit, ualde enim prospiciendum erat ut egentes homines quibus alius hæres extiturus non esset, uel neccessariũm hæredem seruum suum haberent qui satisfacturus esset creditoribus, aut hoc eo non faciente creditores res hæreditarias serui nomine uendant, ne defunctus afficiatur iniuria. ex quibus colligitur eam iuris dispositionem fauore pauperis hominis inductam fuisse, cum ex ea egentibus prospiciatur. Qua sane ratio
21 ne † declaratur dictũ. q scilicet pauperũ fauore emanauerit. arg. not. in.l. cum pater .§. dulcißimis. de leg. 2. & per Bar. in .l.i. nu. 4. ff. de legi. tuto. Præterea si fauore ultimæ uolũtatis hæc prouisio fuis-

set inducta, utiq; generaliter locum haberet siue te
22 *stator esset, siue non esset soluēdo. Quia † dispositio legis generaliter loquens generaliter debet intelligi .l.i.§. & generaliter. de lega. præstan.l. quæq; .§. prætor. de iniur. uo.l. 2.§. homines.ff. de Vi.bo. rap. et .c. si* Romanorū. 19. *distin. Præsertim † ubi nō est diuersa ratio .l. illud.ff. ad .l. aqui.l. quædam. .§. nūmularios. ubi glo.ff. de eden. & in .l. fi.C ad.l. fal.. & in .l. à titio. de uer. ob* Sed in *.d.l. qui soluēdo, & in iuribus præalleg. nō cōceditur hoc priuilegiū instituēdi seruū in fraudē creditorū generaliter, sed solummodo his qui pauperes sunt, merito non fauore ultimæ uoluntatis sed fauore pauperum hoc priuilegium fuit concessum.*

Summaria.

1 *Incertitudo uitiat ultimas uoluntates.*
2 *Contractus.*
3 *Compromissa.*
4 *Vsucapionem.*
5 *Tutorum dationes.*
6 *Condemnationes.*
7 *Si plures interueniunt in rixa in qua unus fuit unico uulnere interfectus & ignoratur à quo, nullus mortis pœna punitur.*
8 *Incertitudo uitiat libertatis dationem.*
8 *Et omnes demū dispositiones, etiā si sint pœnales.*
11 *Promisio incertæ usuræ non ualet.*
12 *Clausula constituti in instrumento apposita propter*

incertitudinem nihil operatur.

13 *Incertitudo est à iure reprobata.*

14 *Iudicia super futuris regulariter esse non possunt.*

15 *De futuro cõtingenti nõ est determinata ueritas.*

16 *Legatũ ratione incertitudinis in persona legatarij nõ ualet, licet fauor adsit libertatis.*

17 *Incendium præsumitur in dubio causatum inhabitantium culpa.*

19 *Probato incendio dicitur fundata intentio cõtra habitatores, nisi ipsi contrariũ probent. nu. 18. Ad hoc tamen ex eo incendio poßit sententia cõdemnatoria ferri requiritur q̃ culpa certi hominis probetur alias quando non constat de principio ignis fertur sententia absolutoria.*

21 *Iudex in dubio debet promptior esse ad absoluendũ q̃ ad condemnandum.*

22 *Relictũ in ultima uoluntate pauperibus ualet & ratione incertitudinis non uitiatur.*

23 *Testator mãdans bona sua distribui, & non dicẽs, quibus, intelligitur pauperibus pro aĩa testatoris.*

24 *Testatore relinquẽte pro anima, & nõ dicente q̃d aut quantum, non uitiatur relictum.*

26 *Dos relicta puellæ ratione incertitudinis nõ uitiatur.*

27 *Idem in legato alimentorum.*

28 *Et in legato causa studij.*

29 *Intell. l. id quod pauperibus. C. de Epis. & cler.*

30 *Dispositio incerta fauore ecclesiæ substinetur.*

31 *Ex iuxta causa substinetur incerta dispositio.*

32 *Incerta dispositio ualet ex cano. æquitate.*

33 *Pauperes alij. sunt in xenone, alij in carceribus alij sunt religiosi & nu. 49.*

34 *Legatum factum pauperibus, est præstandũ ex sententia Arch. relligiosis pauperibus.*

35 *Duo iura præponderant uni.*

36 *Legatũ factum pauperibus ex sententia Bar. præstandũ est arbitrio Episcopi. declara. nu. 45.*

37 *Ad Episcopũ pertinet pauperibus prouidere spiritualia distribuere. & ultimas pias uoluntates exequi. & nu. 47.*

40 *Legatum factum pauperibus ex sententia Bal. præstandum est pauperioribus.*

Et quis sit pauperior, declarat Episcopus.

41 *Relictum ecclesiæ parochiali ab habente duas parochias debetur pauperiori.*

42 *Relictum monasterio, in dubio intelligitur de monasterio monialium.*

43 *In monialibus indigentia est magis periculosa.*

44 *Homines conuenientius q̃ feminæ operari possunt.*

46 *Ad Episcopum cura animarum pertinet.*

48 *Episcopus distribuit inter paupes ꝓ qualitate paupũ.*

50 *Pauperes religiosi eligendi sunt in distribuendo etiã si alij pauperiores essent.*

52 *Pauperes religiosi non sunt præferendi pauperioribus in cibarijs.*

53 *In cibarijs attenditur solum an petitor indigeat.*

Et idcirco distributor pro libito suo eligere potest.

TERTIVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 ¶ Tertio † Fauorabilis est Paupertas, Quoniā incertitudo de iure ciuili omnē uitiat dispositionē Bar. in .l.i. nu. 14, ff. solu. ma. nō solum .n. ultimas uitiat uolūtates, ut in .l. in tēpus. §.i. ff. de hær. insti. et in. §. incertis. insti. de lega. et not. Pau. Castr. in .l. siquis. §. hi aūt ff. de iniu. rup. et irri. te. & Alex. in cōs.
2 54. nu. 4. lib. 2. Verū etiā † actus inter uiuos celebratos, ut cōtractus .l. ita stipulatus. la grāde. & .l. triticū. ubi Bar, et doc. ff de uer. ob. Afflic. decis.
3 371. dñs Anto. col.1. Cōpromissa † .c. innotuit ext.
4 de arbi. Vsucapionē † .l. locus de acqui. poss. Bar.
5 Alex. & Ias. in .l. si sic. §.1. de lega.1. Tutorū † dationē .l. duo sūt titij. et .l. tutor incertus. ff. de testa. tu. & .§. tutor. insti. de lega. & per Alex. in cons.
6 76. nu. 18. lib. 5. Condēnationes † .l idē Pōponius scribit. §. fi. ubi etiā glos. & Bar. ff. de rei uen. &
7 per Mars. in notab. casu pluriū † interuenientiū in rixa in qua fuit aliquis uno tantū uulnere interfectus & ignoratur à quo, ut propter incertitudinē nullus rixantiū mortis pœna puniri debeat. in singu. 217. incip. ter uel quater. ubi adducit ad hoc glos. singu. in .l. item mela. §. si plures. ff. ad .l. aqui. quam pro singu. ad hoc referre dicit Alex. in cons. 237. ponderatis narratis in themate. lib. 3. post Spec. in tit. de homici. §.1. uers. pone q quatuor homines. Et
8 † libertatis dationē. ut in .l. cum ex pluribus. ff. de manu. te. & .l. si ita fuerit. & .l. siquis. ff. de rebus

9 dub. Port. in .§. incertis. insti. de lega. Et demum † incertitudo omnes uitiat dispositiones .l. fi. C. de ana. excep. l. ubi repugnãtia. de reg. iu. Gomes. in .§. sed istæ. nu. 31. insti. de actio. Mars. nota. 206. incerti
10 tudo. Etiã si † dispositiones sint pœnales .l. 4. §. Ca
11 tho. ubi not. Fran. Rip. nu. 9. ff. de uer. ob. Vnde † promißio incertæ usuræ non ualet .l. quod in stipulationibus. de usur. & usura quoq; pœna est .l. qui
12 sine. de nego. ge. Et ex prædictis † inferũtur plura, primo q̃ clausula constituti in instrumẽto apposita ob incertitudinẽ nihil operatur Bar. & doc. in .l. 3. §. incertã. de acqui. poss. & Dec. in cons. 226.
13 magister Ioannes. col. i. Q̃nquidem † ut dicũt dñi de Rota. decis. 2. de appell. in no. incertitudo à iure reprobata est. ut in .c. ad aures. ext. de rescrip. in .c. i. & 2. de libel. obla. & in .c. 2. & in .c. cõsuluit
14 de appella. Et † hinc est q̃ super futuris iudicia regulariter esse nõ poßũt .l. nõ quẽadmodũ .ff. de iudi. glos. & doc. in .l. si stipulatus fuerim, §. cũ stipulamur. arguẽ. à speciali. de uer. obli. nã, inquit Philos.
15 q̃ de futuro † contingẽti nõ est determinata ueritas quia futura sunt incerta, & se ad esse, & nõ esse haberi poßũt. Ias. in .l. sticus qui meus erit. in prin. de lega. i. & est bonus tex. in .l. qui bona .§. cum inter. de dam. infec. & faciũt not. per Fely. in .c. in nostra. in septimo corre. de rescrip. & per Cassa. decis. 16.
16 nu. 3. de præben. Secũdo infertur † q̃ legatum ratione incertitudinis q̃n in legatariorũ personis uersatur incertitudo totaliter uitiatur etiã si fauor adsit

libertatis .d.l. cum ex pluribus .ff. de manu. testã. Bar. in .l. quidam relegatus. de re. dub. Imol. in .l. 2. nu. 3. de libe. & po. Port. in .§. ante hæredis. in glo. in uer. constitutio. inst. de lega. & pro communi re gula. Io. de pla. in .§. si generaliter. insti. eo.
17 Tertio infertur † quia licet incendium præsumatur culpa inhabitantium causatũ .l. 3. ff. de offi. præfec. uigi. l. si uendita .ff. de peri. & cõmo. rei uendi. & .l. qui insulam .§. fin. et ibi Bar ff. loca. quia propter
18 probato † incendio fundata dicitur intẽtio cõtra in habitantes nisi ex parte eorum contrariũ probetur Bar. & doc. in .l. siquis ex argenta. §. fin. de eden. Saly. in .l. si creditor. C. de pigno. ac. et Ias. in .l. do
19 mus. nu. 5. de lega. i. Attamen † ut sequi condẽnatio poßit, debet culpa certi & determinati hominis probari, alias inhabitantes criminaliter puniri non poterunt .l. licet .§. fin. ff. nautæ cau. stabu. per quẽ tex. ita tenet Anca. in cons. 71. uisis & diligẽter põderatis. ut refert Gram. decis. 3. in causa magnificæ
20 nobilis. nu. 3. Nam quando † non clare constat de principio ignis sentẽtia absolutoria habitãtibus pro pter incertitudinẽ ferri debet. secundũ Afflic. decis. 57. illo die. nu. 4. post Roma. in cons. 401. maxi
21 me. Quia † in dubio prõptior debet esse iudex ad absoluendum q̃ ad condẽnandũ .l. Arrianus. de actio. & ob. glos. in .c. ueniam. in uer. faciendũ. 35. q. 9. et nisi ex probationibus clarißimis condẽnare nõ debet
22 .l. fina. C. de proba. cum cõcor. ¶ Licet † aũt hæc omnia ob incertitudinem inducantur, fauore tñ

pauperum si quis in testamento codicillis uel qualibet alia ultima uoluntate aliquid pauperibus reliquerit, quamuis incertũ sit de quibus pauperũ personis testator senserit, relictum tamen ualet ut est tex. express. in .l. id quod pauperibus .C. de Epis. & cler. ubi etiam not. glos. hoc esse speciale fauore pietatis in pauperes, censetur .n. relictũ Deo pro pauperibus recipienti & certam eorum personam repræsentanti secundũ Port. in .§. incertis. insti. de lega. Ad quod etiam facit glos. nota. in .c. cum tibi. ext. de testa. in fi. quæ inquit q̃ si quis incertas p̃sonas. idest, pauperes instituerit hæredes, ualet institutio, nec ueluti incerta uitiatur. per tex. in .l. si quis ad declinã
23 dam .C. de Epi. & cler. Immo fortius † si testator bona sua distribui mandat, & non dicit, quibus, intelligitur q̃ pauperibus pro anima sua distributio fiat ita notan. dicit Bal. in .l. exequutorem. col. 2. C. de exeq. rei iudi. per tex. in .d. ca. cum tibi. quem dicit
24 ad hoc ualde notabilem esse. Quẽadmodum † quando diceret, relinquo pro anima . & nõ exprimeret quid aut quantum ut per hoc non uitietur sed q̃ ualeat relictũ, tenet Cardi. in cle. i. q. 28. de testa. & Ant. de butr. & Imol. in .c. indicante. ext. eo. & Fely. in .c. i. uers. benefacit quod scribit. ext. de pact. & refert Ias. in .l. ita stipulatus. nu. 13. de uer. obli. & Dec. in cons. 182. in casu occurrenti. col. 3.
25 Et quis † Aret. in .d. §. incertis. super glos. in uer. incertum. dixerit, q̃ in terminis præalleg. l. id quod pauperibus, non est casus incertus, quia certificatur

per legē, & ideo relictū ualet, ut diximus in ſimili
26 † in dote relicta puellæ per duos bonos homines ta
xāda, ut ob incertitudinē nō uitietur, ſed q̃ immo ua
leat relictū ueluti certificatū à lege, ut in .l. ſi filiæ
de leg. 3. in .l. theopōpus. de dote præleg. et in .l. cū
poſt .§. gener. de iure do. Bal. in .l. ſiquis ita ſcrip-
ſerit hæredē de hæredi. inſti. Imol. in .l. ſiquis ita.
nu. 4. eo. tit. Bal. nouell. de dotibus. 6. par. princi.
priuileg. 32. & Dec. in .c. in præſētia. nu. 82. de
27 proba. Et idē † uidemus in legato alimentorū quod
propter incertitudinē nō uitiatur .l. ſi cui annuū. ubi
ēt glos. & Bar. de annu. lega. Nico. euer. in dialec.
lega. in loco ab Aliment. ad piā causā. uer. 6. Et in
28 † legato causa ſtudij uel alicuius artis diſcēdæ. in .l.
ſticus. de lega. 3. per Alcia. in .l. i. nu. 34. ff. ſolu. ma.
29 Attn̄ reſpōdetur q̃ negari † nō pōt quod in prædi
ctis caſibus relictū ab initio in ſe & ſui natura non
ſit incertū. iuxta not. in .l. certū. ff. ſi cer. peta. et in
.l. ubi aūt. de uer. ob. & quod tenet Abb. in cōs. 32.
caſus cōtingentia. col. i. uer. ex his poteſt capi ſolu.
par. prima. poſt Bal. in .l. liberti. nu. 9. C. de ope.
lib. & pulcre per Caſſa. ad regu. Cācella. decis. 21.
nu. 8. ſuper regu. de inſinua. & publica. licet poſtea
legis diſpoſitione ſpecialiter certificetur, & in termi
nis probatur in .d.l. id quod pauperibus. iuncta .l.
quod labeo. de Car. edic. nā ſi relictū eſſet certū, fru
ſtratoria et indubitabilis eſſet diſpoſitio Imperialis in
.d.l. id quod pauperibus. Itē probatur. in .d.l. ſiquis
ad declinandā. in .§. i. ibi ſimiliq; modo. iūcto prin.

ibi pietatis intuitu. Dixerat .n. Impe. in prin. illius cõstitutionis, q. siquis captiuos instituerit hæredes, pietatis intuitu institutio ualet, nec propter incertitudinẽ pacto aliquo uitiatur, subdit deinde. in .§.i. q. idem quoq; dicendũ est si pauperes instituantur, Ptochotrophiũ aũt certũ in ciuitate nõ inueniatur, q. nõ propterea propter incertitudinẽ institutio uitietur, quinimo (inquit tex.) simili modo huiusmodi institutio ualeat, põdera ergo illa uer. simili modo, quæ referũtur ad primã decisionem illius legis quæ pietatis intuitu fuit cõstituta, ergo ita pariter in eã institutione pauperum dicendũ est q. nõ iure ordinario, sed speciali pietatis intuitu ualere debeat, Et sic ibi casus in se est incertus, licet speciali quodam fauore substineatur à lege. & ita tenet Alex. in .l.
30 prætor .ff. de iurisd. om. iudi. Ad quod † quidẽ facit qđ alibi habetur. per glos. et doc. in .c. nos quidẽ. in glos. pen. ext. de testa. & in .l. priuilegia .C. de sacrosan. eccles. ubi dispositio ad utilitatem ecclesiæ facta licet incerta, substinetur tñ fauore ecclesiæ ut & per Socin. in .l. quæ cõditio .§. cum ita de cõdi.
31 et demo. Quia † ubicunq; legitima aut iusta subest causa, admittitur dispositio incerta. secundum Paul. Castrẽ. in .l.i.§. interdũ. per illũ tex. in fi.ff. si pars
32 hæred. peta. Et † ex æquitate Canonica quælibet dispositio quantumcunq; incerta ualet, & boni uiri arbitratu declarari debet, secundum Archid. in .c. non nulli.i.q.i. quem refert Bal. in .l. qui mutuam .§. salarium in lectura antiq.ff. manda. & sequitur:

Alex. in .l.i. col. 6. ff. solu. ma. & Abb. in .c. ex parte. nu. 5. ext. de censibus. Fely. in .c i. col. 3. ext. de pact. Dec. in .c. ad hæc in 2. col. de rescrip. et in cōs. 182. in casu occurrēti. col. 2. Mars. nota. 223. non nulla. & Ias. in .l. ita stipulatus. nu. 13. & in .l. triticū. col.i. ff. de uer. ob. qui dixit hoc fuisse famosū et singulare dictū Archid. legistis incognitū & menti
33 tenendū. ¶ Cæterū hic opportune † quæritur si relictū aliquid fuerit Pauperibus, & in eo loco repeRiantur plures pauperum species, reperiantur pauperes in xenone positi, pauperes in carcere trusi, & pauperes religiosi propter Deum mendicantes, quibus nam istorum pauperum relictū præstari debeat? In hoc articulo tres uidentur diuersæ docto.
34 sententiæ. Et prima fuit † sententia Arch. in .c.i. nu. 3. de testa. in 6. tenentis legatū fore pauperibus religiosis præstandū, quia in ipsis uiget duplex cau
35 sa, paupertatis scilicet & relligionis, Sed † duo iura præponderant uni. ut in auth. itaq;.C. cōmunia de success. & in .§. sed hodie. insti. de adoptio. & in .§. si igitur. in auct. de consang. & uteri fratri. me
36 rito. et c. Secunda fuit † sententia. Bar. in .l. siquis ad declinandam .C. de Epi. & cler. tenentis q̃ hoc reponatur arbitrio Episcopi qui iudicare & statuere debeat quibus magis legatum præstandū distribuendū q; sit. & ita de cōsuetudine seruari testatur per tex. in .§. siquis autem pro redemptione. in auct. de
37 eccles. tit. Ad quod facit quia † ad episcopi officiū pertinet pauperibus & oppreßis sollicite prouidere

.c. peruenit. 84. distin. discordantes concordare .c.
38 .i. & 2. 90. distin. Spiritualia † distribuere .c. cle-
39 ricum .§. ex his. 11. q. i. Et ultimas † pias dispositio
nes exequi .d. l. siquis ad declinandam. et .l. nulli. C.
de Epis. & cler. & in .c. tua nobis. ext. de testa. cũ
cõcor. per Dominos Capel. Tolos. q. 78. an potestas.
40 Tertia fuit † opin. Bal. in eadem .l. siquis ad decli
nandam, uolentis legatũ præstandũ esse pauperibus
pauperioribus. per illum tex. in uer. sin autem am
pliores. & si dubitatur qui nam pauperiores sint,
Episcopus interloquendo super paupertate declaret.
arg. d. §. siquis autem pro redemptione. & ita resi-
det Bal. cũ quo trãsit Imol. in .l. captatoriæ. de leg.
.i. & ista fuit originalis (ni fallor) sentẽtia glos. in
.c. indicante. ext. de testa. quã tenuit etiam Archi.
41 in .c. pauper. 11. q. 3. Pro qua † quidem facit deci
sio Cyn. & Bal. in .l. cũ multæ .C. de dona. ante nup.
ubi dicunt q; si testator relinquat centũ ecclesiæ suæ
parochiali, & habeat duas parochiales ecclesias &
in testamento non expresserit cui legatum præstari
uoluerit, in dubio legatum præstabitur pauperiori
per tex. in .§. siquis in nomine. in auct. de eccle. tit.
refert hoc et sequitur Ias. in .l. i. col. 2. C. de sacrosã.
eccles. & pro mirabili & singulari dicto in .§. ex
maleficijs. nu. 48. ubi etiam Gomes. col. fin. inst. de
actio. & Dec. in .c. in præsentia. nu. 194. ext. de
42 probatio. dicens q; † si legatum factum esset mona-
sterio non expresso nomine cuius, potius monasterio
monialium præstaretur quia est magis pium q̃ mo-

nasteriũ monacorũ. secundũ Bal. in .l. in multis. circa fin. de sta. ho. quod pro singu. seqtur Mars. not.
43 248. cõditio. ante fin. Ad † quod facit quia indigẽtia in monialibus magis est periculosa .c.i. de statu
44 regu. lib. 6. Et homines † conuenientius q̃ feminæ operari possũt .l. quisquis. uer. ad filias .C. ad .l. Iul. maie. cũ in feminis maior honestas requiratur. glo. in .l. palam .§. quæ in adulteriũ .ff. de ri. nup. Dec. in cons. 225. in casu proposito. nu. 12. merito potius monialibus q̃ monacis legatũ erit præstandum. & ita tenet Fran. Rip. de peste. uers. de remed. ad conseruan. uberta. nu. 158. & seq. ad quod ego allego tex. in .l. fin. in prin. C. de dona. añ. nup. ubi dicitur q melius est mulieribus propter fragilitatẽ
45 sexus q̃ maribus subuenire. Pro † absolutione præsentis quæstionis teneo opin. Bar. simpliciter. qñ in testamento nõ fuerũt dati exequutores, q tũc remittatur arbitrio Episcopi arg. tex. in .c. quoniã. ext.
46 de deci. in .c. tua. de testã. Et Episcopus † uelud protector pauperũ (ad cuius officiũ curã pertinet
47 animarũ habere .c. qui episcopatum .8.q.i. Et de † alimẽtis pauperibus prouidere .c. gloria Episcopi. 12.q.2. & circa pias uolũtates, dispõnes defunctorũ
47 exequi) secũdũ eius † cõscientiã distributionẽ inter paupes faciet pro qualitate personarũ secundũ quã distributio est faciẽda. ar. l. si cui. de ãnu. leg. & .l. pen. de alimẽ. leg. & .l. quidã. de leg. 2. & .l. sticus. de leg. 3. per quæ quidẽ iura ita Roma. asserit in repet. auth. similiter. 27. speciali circa ultimas uolũ=

tates. C. ad .l. falci. & Cor. lib. 4. cons. 302. prae-
49 mittendum est col. 3. Et † eueniente casu q in eo lo
co adsint pauperes in xenone. ut in .l. siquis ad de-
clinandam. supra alleg. & in carcere trusi. ut in .l.
Iudices. cum glos. C. de Epi. audi. et pauperes reli-
giosi mendicantes. ut in .c. non dicatis. 12. q. i. & in
clem. exiui. de uer. sig. aliter non constito de gra-
50 uiori paupertate, poterit Episcopus † pauperes rel
ligiosos eligere, eisq; distribuere praeferendo pau-
pertatẽ & relligionem, simplicibus pauperibus, nam
inquit Diuus Thom. secunda secundae .q. 32. arti. 3.
añ fin. q dare elemosinam magis indigẽti melius est
caeteris paribus, sed si minus indigens sit melior,
& melioribus indigeat dare ei melius est. ex quibus
51 † colligitur q etiam si alij essent pauperiores (con-
tra Bal.) nihilominus relligiosi essent praeferendi,
tanq̃ magis digni, & maioribus uirtutibus pollen-
tes. arg. l. i. C. de ãno. ciui. & ita tenuit Io. an. in .c.
.i. de testa. in nouell. Federi. de Senis in cons. 282.
factum tale est, & Fran. Rip. ubi supra nu. 157.
52 Declarari † sane debet predicta conclusio quatenus
dictum fuit pauperes relligiosos praeferendos paupe-
rioribus esse, ut intelligatur procedere quando re-
lictum consisteret in aliqua notabili summa, uel quã
titate, Sed si cōsisteret in cibarijs & in his quae pro
corporis nutrimento sunt neccessaria, isto casu aut
legatum inter omnes distribuendum esset, aut si hoc
fieri non posset, pauperiores in arctissima pauper
53 tate constituti alijs praeferri deberẽt. Quoniã † in

huiusmodi non consideratur, an bonus & merens pauper sit, sed an neccesse habeat.c. quam pio. ubi latius glos. 42. distin. & quod notat Amancl. not. 248. glos. est quod homines cum concor. supra in 4.q. prin. nu. 50. adductis. & ideo nō habet eligēs neccesse digniorē meliorem aut proximiorem elige re, sed potest pro libito secundū eius conscientiā distribuere. Bar. in .l. unum ex familia .§.i.ff. de leg. 2. & in .l. cum quidam. in prima col.ff. eo.

Summaria.

1 Filij emancipati de iure Ciui. antiquo à paterna successione erant exclusi.

2 Prætor uocauit emancipatos cum filijs in potestate ad successionem paternam.

3 Filij emancipati tantundē consequuntur de iure præto. per bo. poss. quod sui de iure Ciui.

4 Emancipati concurrunt in successione cum fratribus in potestate patris constitutis.

5 Prætor duplici iniuria afficit suos, inducendo bo. poss. pro emancipatis.

6 Filius in ptāte olim qcquid acqrebat acqrebat patri.

7 Prætor induxit q emancipatus conferret suo.

8 Ex uarietate temporū statuta uariantur humana.

9 Legis latores dilatarūt & coarctarūt materiā collationis gratia seruādæ æqualitatis inter fratres.

10 Emancipatus emancipato confert & suo.

11 Nepos succedens auo cum patruo tenetur conferre.

12 Nepos in successione aui cum patruo intrat in locū patris

patris quo ad gradum.

13 Filia dotata à patre cōfert dotem fratri, cum patri succedere uult una cum fratre.

14 Filia olim conferebat etiam dotem aduentitiam, sed bodie solam confert profectitiam.

15 Collatio tam in testamentarijs successionibus q̃ ab intestato locum habet. & nu. 18.

16 Voluntas testantis tanq̃ lex est seruanda.

17 Testator quo ad ea quæ tacuit in testamento dicitur intestatus decedere.

19 Hodie sola profectitia et usufruc. aduētitiorū cōferrū.

20 Correctis principijs dicuntur correcta omnia quæ post principia sunt.

21 Collationi nō est locus nisi omnes succedentes ueniāt ex primo capite. sint in pari gradu. & succedant titulo uniuersali.

24 Profectitia & aduentitiorū usufructus confertur qñ qui tenetur conferre factus ex eis est locupletior, alias si sine fraude consumpsit cessat collatio.

25 Ob necessitates excusamur à pœnis legalibus.

26 Pauper qui non potest conferre neq; de conferendo satisdare, excusatur.

27 Ius conferendi bodie constitutum est gratia æqualitatis seruandæ inter fratres.

28 Inducta ad unū finē non debent contrariū operari.

29 Cessante ratione cessat dispositio.

30 Frater pauper non tenetur conferre bona, bona fide consumpta.

31 Filia nō tenetur conferre dotem, quādo ex collatione

resultaret inaequalitas inter fratres.
32 Filius Clericus primae tõsurae nõ tenetur fratribus cõferre. Et testari potest licet sit in patria potestate.
34 Dictũ Doctoris intelligitur secundũ legẽ quã allegat.

QVARTVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 ¶ Quarto Fauorabilis † est Paupertas in materia collationis bonorũ cũ enim iure Ciuili antiquo filij emancipati, à successione paterna intelligerentur exclusi. ut in .l.i. ff. de suis & legi. iuncto .§.i. inst. qui
2 bus mod. ius pa. pote. sol. Praetor † naturali aequitate motus eos ad successionem uocauit per bo. poss. contra tabu. in successione testamentaria cum à parentibus in testamento fuerant praeteriti, uel in successione ab intestato per bo. poss. unde libe. Cuius
3 uigore † consequuntur tantundẽ in successione quod de iure Ciui. filij in potestate per suitatẽ .l. maximũ uitiũ .C. de libe. praete. l. puberẽ .C. de iure deli. & .§. emancipati. insti. de haeredi. quae ab inte. & .§. sunt aũt. cũ glo. insti. de bo. poss. Cõcurrũtq; in suc
4 cessione † cũ fratribus in patris olim potestate constitutis .l.i. in fin. ff. quis or. in bo. poss. serue. Quã
5 ob rem Praetor duplici iniuria † & dãno afficit filios in potestate, quia nõ solũ diminuit in parte haereditatem defuncti totam iure ciuili filio in potestate delatam, diuidendo eam cum emancipato. ut in .§.i. iuncto .§. emancipati. de haered. quae ab inte. Verũ etiam grauauit filium in potestate ut bona per ipsũ

quæsita cum emãcipato diuideret, Emãcipatus aũt
6 sua haberet præcipua, nam † filius in pote. quicqd
acquirebat (peculio Castrẽ. uel quasi excepto) patri
acquirebat .l. placet. de acq. hæred.l.i.ff. si à paren.
quis fue. manu. & insti. per quas perso. nob. acqui.
in prin. & per glos. in .l. cum opportet .C. de bo=
nisq; libe. in prin. unde diuidendo bona paterna cum
emancipato diuidebat etiam bona propria à se ipso
acquisita & paternis annexa, emãcipatus autem sua
non diuidebat sed sibi seruabat præcipuã, uelut sibi
non patri acquisita .d.l.i. in prin.ff. si à parente.
7 Ad tollendas † igitur præfatas iniurias introduxit
Prætor edictũ de collationibus, quo astrinxit emã=
cipatum cum filio in potestate succedere uolentem
ad conferendum ei, omnia quæ si in patris commu
nis potestate fuisset, patri acquisiuisset, Bar. in .l.
.i. in prin.ff. de colla. bono. Bal. in .l. illud. in prin.
.C. de colla. & docto. communiter. in rub. C. eo.
8 Cæterum (quia † ex uarietate temporum statuta ua
riantur humana .c. non debet. ext. de consangui. &
affinita. Bar. in auth. sed cum testator col.i.C. ad .l.
9 falci.) Legislatores † uarijs successiuisq; tempori=
bus eandem collationis materiam in aliquibus dilata
runt, & in quibusdam restrinxerunt, nõ prædicta
prætoris ratione, sed causa inter fratres æqualitatis
seruandæ, iuxta nota. in .§. illud. in auct. de nupt.
& in .§. fin. in auct. de non eligen. secun. nuben. &
per Bal. in .l. si maior. in prin .C. cõmuni diui. Corn.
lib. 2. cons. 31. in causa. col. fin. Soci. Iuni. lib. 3.

cons. 119. uiso instrumento. col. 2. & Dec. in cons.
10 *59. licet. nu. 3.* Dilatarunt † *aūt constituentes q̄ filius emancipatus siue concurrat cum suo, siue cum alio emancipato utroq; casu cōferre teneatur & ita quoq; suus cōcurrens cum suo ad eandem collationē*
11 *astringatur. ut in. l. ut liberis. C. de colla.* Et id † *uoluit deinde Iustinia. non solum procedere, quando plures fratres insimul in eadem successione concurrerent uerum etiam quādo nepos cum patruo in hæreditate aui successurus esset, ut in. l. illā. C. de colla.*
12 Nam † *cum nepos in huiusmodi successione dicatur subintrare in locū patris sui. §. cum filius. insti. de hæredi. quæ ab inte. repræsentans eum in eodē gradu quo si uiueret ipse succederet* Bar. *in. l. 2. in fi. C. de libe. præte.* Dec. *in cons. 443. in casu ad me transmisso. nu. 20. non mirum si omnia ea conferre debet, quæ si eius pater uiueret, conferre teneretur. arg. nota. in. l. si eum. §. qui iniuriarū. ff. si quis cautio. in. l. 1. §. si sub conditione. ff. ut lega. nomi. caue. cum cōcor. per* Tiraq. *de retrac. consangui. §.*
13 *32. glos. uni. nu. 25.* Itemq; † *dilatarūt sanciētes q̄ filia dotata, à patre ab intestato defuncto, quæ cū fratre in hæreditate cōmunis eorū patris succedere uelit, dotem fratri conferre teneatur, ut inter eos seruetur æqualitas, ne scilicet soror dotem præcipuam habeat & præterea dimidium paternæ hæreditatis, frater aūt solā dimidiam hæreditatis & nil præcipuū habeat et sic ne sit melioris cōditionis femina q̄ masculus. l. 1. et per to. tit. ff. de colla. dotis.* Et

14 quãuis † ex decretoGordiani Impera. soror dotem quoq; aduentitiã conferre teneretur .l. filiæ dotẽ .C. de colla. ex decisione tamen Iustinia. nouissime ad ius antiquum regressi sumus ut solum profectitia & nõ aduentitia cõferãtur. ut in .l. fina. C. de colla. & tra
15 dit Dec. in cons. 560. notissima col. i. Dilatarũt † præterea quoq; statuentes collationis æquitatem locum sibi uendicare nõ solum in successionibus ab intestato, uerũ etiam in testamentarijs quoties id nõ
16 sit expressim à testatore prohibitum, cũ .n. † uoluntas testantis ueluti præcipua sit seruanda .l. i. C. de sacros. eccles. & .l. non aliter. in prin. de leg. 3. Cum testator in testamẽto collationẽ prohibet, eius
17 † uoluntas ueluti altera lex, ad unguem est seruanda .§. disponat. in auct. de nupt. & .c. ultima uoluntas .13. q. 2. At in casu quo testator tacuit, & quo
18 ad id † intestatus decessisse dicitur .l. intestato .ff. de legi. tuto. & in .§. pen. insti. de legi. agna. tute. Constituit Iustinia. Impe. in successionibus testamentarijs inter descendentes eodemq; iure succedentes collationem faciendam esse ut in auth. ex testamento .C. de colla. & in .§. illud quoq; in auct. de trien. et semiss.
19 Coarctarunt † præterea Sanciẽtes q̃ sola profectitia bona conferãtur .l. fina. C. de colla. Corn. lib. i. cons. 272. in hac cõsultatione. col. i. & solus aduentitiorũ usufructus cõferatur. ut not. doc. cõmuniter in .l. si emancipati. ubi Seba. Sapi. in fi. testatur hanc esse communem sententiam .C. de colla. Cum enim antiquitus conferrentur omnia quæ patribus acqui-

rebantur, & excepto Castrensi peculio uel quasi, omnia filij parentibus acquirerent. ut in .d.l. placet. iuncta .l.1.§. nec Castrense .ff. de colla. bono. sequebatur, q tam aduentitia in proprietate & pleno iure q̄ profectitia erant cōferenda. At quoniam nouo iure filiusfami. non acquirit in aduentitijs patri proprietatem sed dumtaxat usumfructum .l. cum oportet. in prin. C. de bonis quæ libe. & .l.i.C. de bonis mater. sequitur correlarie q sola profectitia bona solusq; aduentitiorum usufructus conferri debeant.
20 Correctis † enim principijs censentur correcta omnia ea quæ post principia sequuntur .l. uni in prin. .C. de lati. liber. tollen. Itaq; ratione prædicta constitutum est q bodie sola profectitia solusq; aduentitiorum bonorum usufructus inter fratres conferantur. ut in .l. certum. in prin. ubi etiam glos. & docto. C. fami. herci. & in .l. fina. C. de colla. Proprietatem autem aduentitiorum filij sibi & non parentibus acquirunt, ideoq; nec fratribus post mortē patris conferre teneantur. ita eleganter consuluit Corn. lib. 2. cons. 27. in hac consultatione. col. 2.
21 Item † Coarctarunt præcipientes ut non aliter locus sit collationi bonorum, nisi tribus copulatiue cō currentibus primo q omnes sint de descendētibus defuncti, ueniātq; ad successionē ex primo capite, aut, ut sui, aut, ut liberi, quoniam si succederent ex secundo capite ut agnati, exclusi à primo capite, uel ut cognati exclusi à primo & secundo capite. ut in .l.i.§. sed uidendū. de success. edic. & declarat Ias. in

d.l.i. post glos. C. qui admitti. inter eos non haberet locum collatio sicut non habet locum inter agnatos, uel inter cognatos. ita tenet Bal. in .d.l. si emancipati. in 3. oppo. in fi. quem ibi sequũtur Alex. Aret. Ias. & pleriq; moder. Et ita quoq; nõ haberet locũ collatio bonorum quãdo filius cõcurreret in successione paterna cũ extraneo. ut post glos. & Bal. in .d.l. si emancipati. in sexto cõtrario. Cõsuluit Corn. lib.i. cons. 105. in præsẽti. col. 2. ubi attestatur hãc esse cõmunem sententiã. Secundo requiritur q̃ oẽs
22 huiusmodi descendẽtes † in pari gradu succedãt, & oẽs sint in primo gradu, aut loco primi succedãt, nã data gradus disparitate, uel præcedẽtia in gradu nõ haberet locũ collatio ita limitat idem Bal. in .d.l. si emãcipati. in 6. oppo. quẽ ibi cõmendant et sequũtur Pau, Castr. Alex. & Ias. qui. nu. 18. asserit hãc esse elegantẽ & singularẽ limita. ad totã materiã colla-
23 tionũ. Tertio † & ultimo requiritur q̃ tales descẽdentes succedãt ascendẽti defuncto titulo uniuersali, alias si titulo singulari succederẽt, ut puta quia accẽperent legatũ uel fideicõmissum particulare eis à defuncto relictũ, aliterq; nollent hæredes esse, & hæreditatem adire tunc modo aliquo conferre non tenerentur. ut in .l. à patre. C de colla. iũcta .l. fin. ff. de colla. bono. & in .l. ex causa. ubi not. Bal. C. fami. herci. & reassumit distinctæ Ias. in .d.l. si emancipati. col. ante pen. & seq. C. de colla.
24 Quæ quidẽ † omnia sane intelligẽda sũt procedere, quando frater habens bona conferenda, ex illis fa-

*ctus esset locupletior, alias aūt si non esset locuple-
tior factus, neq; dolo suo factum esset quominus lo-
cupletior effectus esset, ut puta quia bona fide con
sumpsit pro indigentijs & neccessitatibus suis, tunc
esset ab huiusmodi cōferendi onere liber et immunis.
ut est tex. nota. & memoria dignus in .l. 2.§. de
illis.ff. de colla. bono. & in .l. ea demum .C. de colla.
Ex quibus iuribus ita tenet Afflic. decis. 247. ha-
buimus. ubi in fin. ubi testatur in not. casu de quo
ibi, ita fuisse per sacrū concilium, iudicatū. Quod
25 mirum nō habet quia propter † neccessitates à pœ-
nis legalibus excusamur .l. 2.§.i.ff. si cer. pe.l.i. in
uer. nō aliter .ff. de offi. eius .c. licet de pœniten.&
26 .c.4. de reg. iur. in anti. Et † hinc est fauore pau
pertatis q̄ si quis esset pluribus obligatus conferre,
& propter inopiā nec posset cōferre, nec satisdatio
nem offerre, excusandus esset, & collatio, et de cō
ferendo satisdatio remittenda foret .l.i.§. si eum duo
bus. uer. q̄ si per inopiam .ff. de colla. bo. per quem
tex. ita notan. dicebat Arh. in .c. pauper. 11.q.3.
27 Quod ulterius † comprobatur, nam cum ius confe
rendi constitutū sit hodie ratione inter fratres æqua
litatis seruādæ .l. illud. & .l. ut liberis .C. de colla.
& per Dec. in cons. 39. licet in casu proposito. col.
2. si quando frater est inops, consumpsitq; profecti
tia bona, uel usumfructum aduentitiorū ad eius ma
nus antea peruentū, deberet ad conferendū astringi
minus scilicet accipiendo, ex ea collatione nō indu
ceret æqualitatem cum fratre suo, quinimmo potius*

28 inæqualitatem, si conferre teneretur, Itaq; † ne in ducta ad unum finem, contrariũ operentur contra tex. in .l. legata inutiliter. de adimen. lega. & ut ces
29 sante ratione † cesset etiam dispositio. iuxta nota. in .l. adigere .§. quamuis de iure patro. & in .c. cũ cessante. in prin. de appell. & in .c. & si Christus .§.
30 pen. ext. de iureiur. concludendum † est fratrem inopem non teneri bona sine fraude consumpta fratribus conferre. Quod præterea satis clare probatur, in .l. fina. C. communia utriusq; iudi. Vbi dos
31 quam † pater recuperauit pro filia tũc demũ confertur, quando resultaret inter filios inæqualitas si non haberet locũ collatio sed quando nõ conferendo filij ad æqualitatem potius reducerentur, nõ debet conferri, & ibi plura similia exempla ponũt Bal. & Paul. inferentes ad plures quæstiones per illũ tex. Sed in terminis nostris, si bona consumpta debent in portione fratri imputari, inducetur inæqualitas inter fratres, quia maior erit portio alterius, merito concludendum est isto casu cessare collationem.
32 Cautelã † tamen ut fratres non teneantur conferre ponit Ias. in .l. filiæ licet. nu. 7. C. de colla. qui dicit q̃ si filius uiuẽte patre fiat clericus primæ tõsuræ, ex quo donata sibi etiam à patre censentur quasi Castrense peculiũ de quibus testari põt. ut in auth. presbiteros. la. i. C. de Epi. & cler. nõ tenebitur ea post mortem patris, fratribus cõferre. arg. l. i. §. nec Castrense .ff. de colla. bo. qđ sequitur Seb. Sap. in repet.
33 .d. l. si emancipati. nu. 7. Not. † tamen q̃ tex. in d.

duth. præsbiteros loquitur in clericis primos quatuor ordines minores ultra primam tonsuram habetibus

34 *Et dictũ † secundũ legẽ allegatã debet intelligi. ex theorri. Bar. in .l. nõ solum .§. si liberationis. de lib. lega. & Afflic. decis. 321. in regia camera. nu. 6.*

Summaria.

1 *Vltimũ testamentum rite conditum tollit præcedens sicut in qualibet alia ultima uoluntate.*

2 *In ultimis uolũtatibus derogãt ultimæ primis.*

3 *Ambulatoria usq; ad mortem ultima uoluntas est.*

4 *Secundum testamentum tollit primum etiam si in secundo non fiat mentio primi.*

5 *Testamentũ habet tacitã conditionẽ nisi fiat aliud.*

6 *Secundum testamentum factũ iure speciali tollit primum factum de iure communi.*

7 *Testamentum secundum tollit primũ licet ex eo non adeatur hæreditas.*

8 *Non potest fieri per pactum q; secundum testamentũ non tollat primum.*

9 *Pactũ per quod tollitur facultas testãdi nõ ualet.*

10 *Succeßio per uiam contractus non datur.*

11 *Primũ testamentũ in quo sunt pauperes instituti nõ tollitur per secundũ nõ habẽs clausulã derogatoriã.*

12 *Quando agnati dolose inducunt testatorẽ ad eos instituendũ, & primũ testamentum reuocandũ, per secundũ simplex non tollitur primum.*

13 *Maior fauor adhibetur pauperibus & piæ causæ in testamentis, q̃ filijs excepta causa legitimæ,*

14 *Secundũ testamentũ simplex nõ tollit primũ in quo sunt liberi instituti, nisi i secũdo id à testato. dicatur.*

15 *Solemnitates iuris ciui. remissæ sunt in testamento inter liberos.*

16 *Testamentum in quo pauperes sunt instituti est fauorabile ob animam testatoris.*

17 *Anima testatoris omnibus rebus ẽt filijs ẽ præponẽda.*

18 *Prima charitas incipit à se ipso.*

19 *Testamentum in quo pauperes sunt instituti non subiacet regulis iuris ciui.*

20 *Testamẽtum inter liberos reuocatur per secundũ in quo pia causa est instituta licet in eo non sit apposita clausula derogatoria primi.*

21 *Testamentũ in quo pauperes sunt instituti, licet aliquo respectu sit imperfectũ, tamen substinetur.*

22 *Iure ciui. cõstitutũ est, ut scdũm testũm tollat primũ & ius cano. in hoc approbat ius ciui.*

24 *In secũdo testamẽto tacite inest clausula derogatoria primi, ex dispositione iuris ciui.*

25 *Testator cum expresse aliquid non dicit, illud uelle non censetur.*

26 *Testator qui condidit testamentum & ecclesiæ reliquit sua præciosiora, interrogatus à Notario an testari uelit, respõdet q non quia iam fecit testamẽtum, si postea aliud faciat, non tollit primum.*

28 *Præsumpta testatoris uoluntas in reuocatione actus ad pias causas gesti non sufficit.*

29 *Testũm ut ualeat, debet de deliberata dispõnẽtis mẽte cõstare. alias nõ cẽsetur testa. se corrigere uoluisse.*

QVINTVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 ¶ Quinto Fauorabilis † est Paupertas, nam & si ultimū testamentū rite & recte conditum, & quælibet ultima uoluntas iuridice facta, testatore sepius disponente præualet, abrogatq; præcedentes ut in .l. sancimus .C. de testa. et in .§. posteriore. insti. quibus mod. testa. infir. & per Rot. decis. 20. de procura. in nouis. cū cōcor. per Paris. lib. 2. cons. 34. nu. 51. sicut enim in omni fere materia derogāt ultima primis. ut .l. cū in plures .§. locator. ff. loca. in .l. si quis in procura. in fi. de procu. in .c. cæterū. de rescrip. cum concor. per Ias. in .l. duobus .§. fi. ff. de iureiur.
2 sic etiam In ultimis † uoluntatibus derogant ultimæ primis .l. 3. §. fi. ff. de adimen. lega. l. diuus .§. licet de iure codi. & .l. si mihi & tibi .§. in legatis. de lega. primo. & per glos. in .l. pacta nouissima .C. de
3 pact. Quāobrem † ambulatoria dicitur ultima uoluntas usq; ad mortē .l. cum hic status .§. i. ff. de dona. inter Vi. & Vxo. & .l. quod si iterum. de adimen. lega. & .c. cum martæ. ext. de celebra. missa.
4 Quæ quidem † omnia adeo uera sunt ut etiam si in secundo testamento non fiat mentio primi, nihilominus per secundum tollitur primū. glos. in .l. nisi. .§. legatario .ff. si cui plusq̄ per .l. falci. quam not. Guil. not. 145. glos. et in .c. i. de cōsti. lib. 6. et Dec. in cōs. 475. in causa. col. i. et Paris. lib. 3. cōs. 10.
5 nu. 6. Quia testamentū † præcedens habet tacitam conditionem, si non fiat aliud testamentum, ut dicit

Ange. in cõs. 258. testator fecit testamentũ & Dec. in cons. 264. reuocatur col. 2. & in cons. 512. cũ Reuerẽdi col.i. unde eo ipso q aliud celebratur, censetur reuocatũ primum tacite ex contraria uoluntate testatoris .l. fi.§.i. ubi doc.ff. de leg.2. & pro cõmuni sententia Abb. in cons. 41. in quæstione quæ uertitur. col.i. uers. sed his non ob. par. 2. Et quã-
6 uis † secundum testamentum factũ sit iure speciali, & primũ iure cõmuni, nihilominus per secundum tollitur primũ .l. 2.ff. de in iusto rup. te. & .l. eius militis .§. militia missus. de mili. testa. & per Alex.
7 cons. 84. uiso themate. lib. 2. Et licet † ex secundo nõ adeatur hæreditas, nihilominus per secundũ tollitur primũ .d.§. posteriore. et .l. pater filio. de hære. insti. Alex. lib.i. cõs. 37. col.i. lib. 3. cons. 87. col.i.
8 nu. 2. Et fortius † fieri non potest per modũ uenditionis, neq; per modum donationis q per secundũ testamentum non tollatur primũ. Bar. in .l. si quis in
9 principio testamenti.col. pen. de leg. 3. Quia pactũ † per quod aufertur libera testandi facultas, ueluti contra bonos mores nõ ualet .l. stipulatio hoc modo cõcepta. de uerb. obli. Ange. in cõs. 314. uiso. nu. 2.
10 Et successio † per uiam contractus dari non potest .l. hæreditas. C. de pac. conuen. & .l. pactũ quod dotali. C. de pact. Alex. lib. 2. cõs. 84. nu. 15. & Dec. in cõs. 301. uisa petitione. nu. 3. & in cõs. 578. uiso consilio. num. 8. & Corn. lib. 2. cons. 60. q̃q̃.
11 Fauore † tamen Pauperum quando in primo testamento rite & solẽniter cõdito essent pauperes insti-

tuti quamuis testator postea secundum condiderit in quo extraneos instituerit, non propterea per secundum reuocatur & tollitur primũ nisi constet de uoluntate testatoris specialiter & expreßim primum reuocare uolentis, ita determinat Ange. in .l. nõ est enim per illum tex. ff. de inoffi. te. ubi dicit se magnam hæreditatẽ obtinuisse pro pauperibus quibus erat relicta, & agnati tãtum persuaserũt testatori, q. ipse mutauit testamentum eosq; hæredes instituit, quamobrem concludit Ang. q. auocanda sit hæreditas ab agnatis & danda pauperibus in primo testamento institutis. & idem not. Ange. in .l. fina. C. si quis Aliq. testa. probi. ubi dicit casum esse quotidia-
12 num, & menti tenendum. Et quãuis † Dec. in cõs. 489. in casu occurrenti. col. pen. limitauerit dictũ Ange. procedere quãdo agnati dolose per falsas causas induxissent testatorem ad eos instituendum, quia alias licite potuerũt blãdis uerbis & suasionibus inducere testatorem ad sibi relinquendũ. d. l. fin. C. si quis Aliq. testa. probi. & not. Bar. in .l. lucius .§. sẽpronia. in fin. de leg. 2. et Corn. lib. 2. cons. 209. quia primo. col. 10. & Soci. Iuni. lib. 3. cons. 113.
13 uiso testamẽto. col. 2. Attamen q. in casu † nostro quando in primo Pauperes sunt instituti q. non censeatur primum per simplex secũdum reuocatum in quo alij nõ priuilegiati sunt instituti, deducitur euidenter. Et primo quia maior adhibetur fauor pauperibus & pijs causis q̃ liberis excepta causa legitime. ut in .c. si qua mulier. 19. q. fina. & in auth.

siqua mulier.C. de sacrosā. eccles. ubi siqua mulier ingreditur monasterium filijs solum datur legitima, cætera uero bona omnia monasterio acquiruntur. & ibi per illum tex. not. Bal. q. ea dispositio fauorabilior est pro monasterio q̄ pro filijs & ita concludit Alex. in .l. pactum quod dotali. col. 2.C. de pact. Roma. in auth. similiter. in septimo speciali piæ causæ in contractibus.C. ad.l. falcid. Aret. in cons. 12. in causa Nicholai. col. 2. & Dec. in cons. 236. nō parua difficultas. nu. 6. & in cons. 426. in duobus dubijs. col.i. & seq. ubi testatur hanc esse communem sententiam quam sequutus est etiam in cons. 480. in casu qui contingit. in fin. Sed secun
14 *dum † testamentum non tollit primum in quo sunt liberi instituti, nisi in secundo testator expresse dixerit nolle ualere primum. ut in auth. hoc inter.C. de testa. & in .§. & siquidem. in auct. de testa. imperfec. & per glos. in .c.i. in uer. reuocare. de consti. lib. 6. & Pet. Gerar. sing. primo col. 2. Alex. lib. 7. cons. 163. uisis. num. 5. & Soci. Iunio. lib.i. cons. 124. uisis nu. 5. ergo à fortiori idem dicendum est quando in primo pia causa aut pauperes essent instituti. & ita arguit Bar. in .l i. in repeti. nu.*
15 *74.C. de sacrosan. eccles. Dicens † q. si solemnitates iuris ciuilis remissæ sunt in testamento inter liberos, per tex. in .l. hac consultissima .§. ex imperfecto.C. de testa. cum concor. per Corn. lib. 2. cōs. 31. in causa uertente. col.i. A fortiori idem dicendum est in testamento quod fit pro anima, & re=*

spectu relligionis diuinæ quæ charior est. ut ita tenet quoq; Abb. in .c.i. ext. de succeßio. ab inte. in 2. col.
16 *Secūdo † facit quia testamentū in quo pauperes sūt institutí censetur respectu ipsius testatoris multū fauorabile quia pauperes pro remedio animæ suæ instituisse cēsetur per nota. per Bal. in .l. exequutores nu. 8. C. de exeq. rei iudi. & est bonus tex. in .c. animæ. 13. q. 2. & quod not. dicit Bar. in repe. l. i. nu. 64. C. de sacros. eccles.*
17 *Et anima † testatoris quibuscūq; rebus etiam proprijs filijs est præponēda .l. sancimus. la. i. C. de sacrosan. eccles. c. præcipimus. 12. q. 2. c. cū infirmitas. de pœniten. Alex. cons. 66. nu. 5. lib. 2. Dec. in cons. 504. in casu occurrenti col. fi. & Soci. Iuni. lib. 3. cons. 55. viso pūctō an fi.*
18 *Quia prima † charitas incipit à se ipso .l. præses. C. de serui. & aqua. ergo sicut fauore liberorū qñ liberi sunt instituti, ita fauore ipsius met testatoris pauperibus institutis per secundū testamentū nō reuocatur primū, nisi in secūdo expresse ab ipso dicatur ita arguit calderi. in cons. 23. de consti. ante fin.*
19 *Tertio facit † quia testamentū in quo sunt pauperes instituti veluti ad pias causas non subiacet solemnitatibus iuris ciuilis .c. relatū. il primo. ext. de testa. Bar. in .l. i. C. de sacros. eccle. Corn. lib. 2. cōs. 149. visis. col. i. Rot. decis. uni. de dona. in anti. Hinc † dicunt Cano. in .c. fina. ext. de solutio. q̄ licet testamentū inter liberos conditū non reuocetur per secūdum nisi in secundo sit apposita clausula derogatoria primi .d. auth. hoc inter liberos. Nihilominus*

quādo in

quando in secundo testamento esset instituta pia causa tunc secundum tolleret ipso iure primū quia pia causa non est iuri Imperatoris subiecta. & ita limitat tex. in .d. auth. hoc inter. Alex. in cons. 105. uiso ac diligenter considerato. col. 6. lib. 4. & cōs.
21 154. col.i. lib. 7. Et hinc est † etiam q̃ quãuis testamentum ad pias causas in quo pauperes sunt instituti, aliquo respectu imperfectum dici possit, attamē fauore piæ causæ substinetur .l. in testamento .ff. de fideicom. liber. per quem tex. ita dicit Bal. in .l. si iure .C. de testa. manumiss. Imol. in .l. si is qui .ff. de testam. & Alex. .d. cons. 105. nu. 8. quia non est iuri ciuili subiecta. ut habetur per Bar. & doc. cōmuniter. in .l.i.C. de sacros. eccles. & Ias. in auth.
22 nouissima. nu. 29 .C. de inoffi. testa. His stantibus † habemus q̃ inductū est de iure ciui. ut secundū testamētum tollat primum .l. si quis priore .ff. ad trebell. .l. sancimus .C. de testa. l.i. & 2. ff. de iniu. rup. & ir. te. & .§.i. insti. Quibus mod. test. infir. in quibus locis, Constitutionibus principū, respōsisq; prudentum inducitur q̃ ultimū testamentū tollat præcedēs. & sic de iure ciui. arg. l.i. ff. de consti. prin. & .§. constat insti. de iure natu. & quod tenet Rot. decis. .i. de consue. in no. in 4. addi. nu. 5. merito in testamento ad pias causas locum habere non debet.
23 Huic forte † responderi posset q̃ ius Cano. approbauit ius Ciui. ex quo, iure quoq; Cano. mãdatur ultimam uoluntatem esse seruandã .c. ultima uoluntas 13. q. 2. itaq; ueluti qualitas iure Cano. cōprobata,

in testamentis ad pias causas quoq; locum sibi uendicare debet. arg. not. in .l. siquis priore .ff. ad trebell. & in .l. posthumus. §. si paganus de iniusto rupte, & in .l. aurelius. §. testamento. de libe. lega. 27

24 Quarto † facit, Nam ratio quare primum testamentũ tollitur ipso iure per secundũ, est, quia tacite in secũdo subintelligitur clausula derogatoria primi ex iuris ciuilis dispositione. Bal. in .l. fina. 5.q. nu. 42.C. de his quibus ut indignis. Cels. Hug. trac. clausularum nu. 16. Sed hæc iuris ciuilis dispositio nõ operatur in testamentis ad pias causas conditis ut supra diximus & late tradit Alex. lib. 7. cons. 131. col. i. merito non est mirum si primũ testamentũ ad 28 pias causas in quo sunt pauperes instituti, non tollitur per simplex secundũ, quãdo testator aliter pri

25 mũ non reuocauit. Quia † cum testator aliquid expresse non dicit, illud uelle non uidetur Bal. in .l.i. .§. sin autem ad deficientis .C. de cadu. toll. & in .l. 29 quidam cum filiũ. de hæ. inst. & Dec. in cons. 465. perscrutatis. col. 2 & in cons. 568. in casu occurrenti. nu. 7. & Rot. decis. i. nu. 12. de hæreti. in anti.

26 Vltimo facit qđ † elegãter cõsuluit Pau. Castren. in cõs. 155. uiso pũcto. lib. i. ubi testator, qui cõdiderat testamentũ, in quo reliquerat ecclesiæ sua præciosiora, interrogatus à Notario an testari uoluerit, re- 30 nuit dicẽdo se iam cõdidisse testamentũ, & postea ex abrupto aliud cõdidit testamentũ in quo nullã de ecclesia faciebat mentionẽ, cõsuluit tñ Pau. Castren. q; illud secundũ testamentũ nõ erat sufficiens ad reuo-

cationem primæ deliberatæ dispositionis in qua pro remedio animæ suæ relinquebat ecclesiæ, ut refert Grā. decis. 73. uenerabilis Antonius. col. 2. Videtur
27 .n. potius † testator motus ex aliqua falsa causa q̃ ex mæra eius & libera uoluntate ad secundo ita ex improuiso testandū, & ideo secundū testamentū nō tollit primū .l. fina. ff. de hære. insti. et quod cōsuluit Corn. lib. 3. cons. 86. quamuis, col. 3. & reassumit Dec. in cons. 582. pro fundamento col. 2. Quāob rem concludendum est q̃ primū testamentum in quo pauperes sunt instituti uel aliter pia causa, non tol litur per secundum nisi in secundo expresse à testa
28 tore reuocetur, quia † præsumpta uoluntas testa toris in reuocatione actus ad pias causas facti nō ui detur sufficiens ut in not. casu consuluit Bar. in cōs. 26. testator fecit testamētum. quod pro singul. reas sumit Ias. in .l. qui post testamentum. nu. 3. in fi. C. de lega. Et
29 † ad hoc ut ultimū testamentū præualeat constare debet de deliberata mente testatoris ut in .l. diuus .ff. de mili. te. & in .§. i. insti. eo. & facit tex. in .l. pamphilo .§. propositum, ibi accersitis amicis. de leg. 3. quem ad hoc not. Ang. in .l. serui electione. in prin. de leg. i. & in not. casu. refert Corn. lib. 2. cons. 149. uisis. col. 2. & seq. Soci. Iuni. lib.
30 i. cons. 124. uisis. nu. 53. Alias non censetur † testator se uoluisse corrigere .l. nā ad ea. de cōdi. & demo. doc. in .l. gallus .§. et quid si tantū. ubi Aquēs nu. 4. ff. de lib. et posthu. Soci. Iuni. lib. 3. cōs. 145. uiso testō. nu. 9. et Goza. cōs. 30. in hac causa nu. 5.

Summaria.

1 *Falcidia à Caio falcidio tribuno inuentore dicta est.*

3 *Lex 12. tabu. fuit prima inducẽs ordinẽ successionis.*

4 *Ver. Lego. ad institutiones, libertatũ tutellarumq; dationes refertur ex dispositione legis 12. tabu.*

5 *Testatores olim totum patrimonium in legatis erogare poterant. Obidq; plerunq; intestati moriebãtur recusantibus hæredibus hæreditatem adire.*

7 *Publice inter est hominũ dispositiones exitũ habere.*

8 *Caius falcidius fuit tempore Octa. Augusti.*

7 *Lege falcidia comprobatur ex primo capite lex 12. tabu. Et ex secũdo capite coarctatur facultas relinquendi ad dodrantem.*

11 *Lex falcidia fauore testatorum fuit introducta & est odiosa.*

12 *Et fauore heredum. Et fauore legatariorum.*

15 *Et fauore publico.*

14 *Sublato principali tollitur accessorium.*

16 *Ex legato alimentorum pauperibus relicto non detrahitur falcidia. etiam pia causa instituta.*

17 *Legatum Alimentorum pauperi relictum dicitur ad pias causas.*

18 *De legatis ad pias causas non detrahitur falcidia.*

19 *Relictũ factũ à filio matri paupercula nõ defalcatur.*

20 *Legatũ factũ ad constructionem pontium aut uiarũ imminente neccessitate dicitur pium. Et ad refectionem priuilegiatæ quoq; personæ concurrunt.*

22 *Ex hæreditate pio loco restituẽda nõ detrabi. trebell.*

23 Argumentũ à falcidia ad trebelleanicam ualet.
24 Episcopus an detrabat Canonicam portionem ex re lictis pauperibus.

SEXTVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 ¶ Sexto † Fauorabilis est Paupertas in detractione falcidiæ. Fuit enim falcidiæ legis dispositio à Caio falcidio tribuno plebis inuentore inducta & deriua-
2 ta, ut habetur in.c. quædam.2. distin. (quamuis † Azo. in sũma in auct. de hæred. & falci. et Io. Fab. in insti. eo. in prin. à falcidio prætore, et male, inductam fuisse dicant.) ut per eam defalcarentur legata particularia quemadmodũ falce secantur frumen-
3 ta, Nam † lege 12 tabu. Romanorũ prima successionum ordinem inducẽte.l.2.§.i. de orig. iur. Cautum fuerat uti quisq; legaßit rei suæ ita ius esto .l. uerbis legis. de uer. signi. Cuius quidem legalis dispositionis uigore dabatur testatoribus ampla & libera facultas disponendi de bonis suis non solũ iure legatorum, uerũ etiam institutionis, libertatum da-
4 tionis, & tutelarũ constitutionis, cum uer. illud † Lego. ad omnia prædicta potuerit referri iuxta not. per Alex. & alios. in.l.i. in prin. de leg. primo.
5 Quamobrem † testatores in eorum legatis totũ patrimonium erogare poterant quo fiebat ut nuncupati aut scripti hæredes pro nullo aut minimo lucro eas hæreditates adire facile recusarent. ut insti. de lege falci. in prin. & in.§. sed quia hæredes. insti

6 de fideicō. hære. Et ipsi † testatores eorum hæredi
tate ex testamento non adita plerunq; intestati mo-
riebatur. arg. l. si nemo. la. i. ff. de testa. tu. & in
insti. de hære. quæ ab inte. in prin. & in .l. i. in fi. ff.
de iniusto rup. testa. & in .l. filium .§ sed cū exhære
7 datio. cum glos. de bon. poss. contra tabu. Quod †
redundare uidebatur tam contra defunctorū uolun
tates q̄ cōtra publicā utilitatem quæ erat q̃ supre-
ma hominum iudicia exitum suum haberent .l. uel
negare .ff. quemadmo. testa. aperi. & .l. i. C. de sa-
8 crosan. eccles. Superueniens † itaq; Caius falcidius
tempore Octaui. Augusti, optima sane ratione indu
9 xit legem falcidiam. Cuius † quidem capite primo
comprobauit legem 12. tabularum liberā & latam
legandi facultatem tribuentē, quæ ex lege furia &
uoconia aliquantulum fuerat coercita. Secūdo uero
10 † capite amplum illud & liberum ius legandi coar-
ctauit ad dodrantem hæreditatis, ne scilicet fas es-
set testatori in legatis particularibus erogare ultra
nouem uncias ex duodecim hæreditatis suæ, iuxta
computationem tex. in .l. seruum .§. hæreditas .ff. de
hæredi. insti. et .§. hæreditas. insti. eod. & per Soci.
Iuni. lib. i. cōs. 136. habita col. i. & pro cōmuni Pau.
Picus. in .l. in quartā col. i. ff. ad .l. falci. alio scilicet
uniuersali hærede instituto. ut habetur in .l. i. in pri
mo & secundo respon. ff. ad .l. falci. & in insti. eod.
11 in prin. Idq; † ipsorum testatorum fauore con-
stitutum fuit, ne intestati quando testamentum con
diderunt, & sine hærede decederent. ut in .d. prin.

insti. de lege falci. ibi idq; ipsorum testatorum gratia. et c. quanq̃ contra eorum fuerit uoluntatem ut not. Lanfran. in .c. Raynaldus. per illum tex. in fin. ext. de testa. quamobrem lex falcidia odiosa dicitur. ut inquit Corn. lib. 3. cons. 204. quanq̃ col. 2. & Dec. in cons. 575. in casu in quo. nu. 10. Item fauo
12 re † hæredum, quia tenetur testator quartam hæreditatis partem hæredibus relinquere, uel hoc eo nõ faciente ipsi met hæredes possunt ex beneficio legis falcidiæ proportionabiliter resecando singula legata, eam sibi partẽ retinere. Abb. in .d.c. Raynaldus. nu. 12. & seq. ext. de testa. et pro cõmuni Soci. Iuni. lib. i. cons. 122. perspectis. col. i. & sic huius emolumenti ratione consideratio hæredũ fauoris habetur. Bar. in .l. i. nu. 8. C. de usufruc. Ias. in .l. i. §. de niq;. nu. 8. ff. ad trebell. Guid. Pa. q. 515. testator. nu.
13 2. et Soci. Iuni. lib. 3. cõs. 19. uidetur. col. i. Iteq; † legatariorũ & fideicõmissariorũ, nã si nõ adiretur hæreditas, destitueretur testamẽtũ ut insti. de hæred. quæ ab inte. in fine prin. & nõ præstarẽtur legata et fideicõmissa in eo relicta .§. quãtitas. insti. de lege
14 falci. Cũ † .n. corruat principale nõ tenet acceßoriũ .l. cum principalis. de reg. iur. et reg. acceßoriũ. lib. 6. cũ cõcor. per Mars. not. 17. acceßoriũ. Et demũ
15 † fauore publico arg. d. l. uel negare. et not. Bar. in .l. nemo põt. col. i. de leg. i. Fauore tñ Paupertatis cũ
16 testator † pauperi pro alimentis legauerit, ex huiuscemodi legato quãtũcunq; dodrantẽ hæreditatis excedẽte falcidia detrahi nõ põt, ut ẽ tex. expressus, et à ne

mine (quem uiderim) allegatus ad hoc. in .c.i. ante fin. de priuileg. in extrauagan. Communibus. & ita quoq; tenet Bar. in .l. alio. nu.4.ff. de alimen. lega. & in .l. diuus. in prima oppo. ubi etiam Alex. col. .i.ff. ad legem falci. & Bal. in .l. siquis ad declinandam. in fin. prin. per illum tex. C. de Epi. & cler. quod procedit etiam si pia causa in eo testamēto sit hæres instituta. ut eleganter consuluit Corn. lib.i. cons. 140. circa. col.2. ex generalitate tex. in auth. similiter .C. ad .l. falci. ut ibi latiùs per eum. Quia legata priuilegiata non defalcantur sed integraliter soluuntur .l. si miles .ff. ad .l. falci. & .l si certarum .§. fin. cum .l. seq. ff. de mili. testa. et per Rot. Rom. decis. 12. quædam mulier. de testa. in antiq.

17 *Et ad prædicta quidem † primo facit quia legatū alimentorum pauperi factum dicitur ad pias causas relictum. glos. et Bal. in .l. illud .C. de sacros. eccles. Bar. in trac. Alimentorū. col.3. uers. quæro utrū legatum Alimentorum. Ang. & Imol. in .l. si sticū .§. stipulatio. de uer. obli. Alex. in .l. hæreditatum. in prin. ad .l. falci. & Bellon. in cons. 16. stat statutum. ubi testatur hanc esse cōmunem sententiā. Sed*

18 *in † legatis ad pias causas relictis cessat falcidia. auth. similiter .C. ad .l. falci. & in .§. si autem hæres. in auct. de ecclesia. titu. Corset. not. in uer. hospitale.*

19 *merito. et c. Et hinc † dicebat elegan. Io. An. in tit. de instru. edi. §. nunc uero aliqua. uers. & scias. q relictum factum matri à filio, non desalcatur si mater sit paupercula, ad instar legati ad pias causas*

relicti. sequitur Aret. in cons. 12. in causa Nicholai
20 col. i. Vltimò bene facit, quia legatum † factũ ad constructionem pontium aut uiarum licet regulariter non sit piũ, attamen quãdo imminet neccessitas construendi dicitur pium, Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc uero. uers. & sciat. il secõdo. Alex. in .l. i.
21 .§. ad municipum. in prin. ff. ad .l. falci. Et † ad rẽfectionem priuilegiatæ quoq; personæ cõtribuere debẽt .l. ad instructiones .C. de sacros. eccles. Ita in proposito, quãuis legatũ alimentorum non sit uere & proprie pium, quãdo tamen fit pauperibus propter neccessitatem dicitur pium. Et sicut de pijs causis relicto, ita nec de pauperibus relicto detrahetur falcidia. & tenet Pau. Castr. in .l. cum dotem. per illũ tex. ff. ad .l. falci. q. si iure legati bona alicui sint relicta, & rogetur ille distribuere inter pauperes, et à primo legatario falcidia detrahi non debet, quia qualitas pauperum inspicitur ad quos bona finaliter peruenire debent. & sequitur Alex. in .l. i. §. ad municip. in fin. ff. ad .l. falci. & Roma. in cons. 206. licet de cõmuni. in fi. Soci. lib. 4. cons. 48. uiso instrumẽto. col. fin. & Dec. in cõs. 504. in casu. col. i.
22 Et † ex prædictis infertur q. queadmodum de huiusmodi particularibus legatis pijs pauperibus relictis nõ de trahitur falcidia, Ita quoq; quãdo hæreditas esset alicui pio loco restituenda, uel pauperibus distribuenda, uel in edificationẽ alicuius hospitalis eroganda, detrahi trebellcanica non deberet.
23 (Cum † de una ad aliam ualeat argumentũ .l. mat-

cellus .§. quod autē .ff. ad treb. & .l. iubemus .C.eo. & not. in .l. cohæredi .§. cum filiæ .ff. de uulga. & in .l. titia testamēto. ad .l. falci. cū cōcor. per Euer. in centu. in lo. à falci. ad trebell.) Et ita tenet Spec. in tit. de instru. edi.§. cōpendiose. uer. sed cum dedu ctio. Bar. in .d.l. marcellus. in prin. nu. 5. ubi Alex. col. 2. testatur hanc esse cōmunem sententiam, quā sequitur Bal. in .l. id quod pauperibus. nu. 30. ubi asserit se ita infinitis uicibus consuluisse. et in .l. si quis ad declinandam col.i.C. de Epi. & cler. Iaco. de bel ui. & Ange. in .§. si aūt hæres. in aut. de eccles. tit. Bar. & Bal. in .d. auth. similiter. ubi Saly. & Corn. asserunt ita seruandum in practicà. & idem Corn. lib. 2. cons. 22. in hac consultatione col.8. & ita determinauit Sacrum Conciliū Grationopolitanū ut refert Guid. Pa.q. 188. licet. ante fin. & est cōmunis sententia docto. utriusq; iuris. ut testatur Panor. in .c. Raynaldus. nu. 18. ext. de testa. ubi etiā Lanfrā. ait col. fin. q̄ ista est æquior cōmuniorq; opinio, quā uis plures contrarium tenuerint. Quæ omnia quotidiana sunt, & notabilia & menti tenenda. An aūt
24 † quarta Canonica portio de relictis factis pauperibus sit per episcopum detrahēda, distingue q̄ aut relinquitur pauperibus certi loci, et quarta Episcopo debetur, aut pauperibus indistincte, et nō debetur. ita not. Io. and. ī .c. dudū. ext. de cōuer. cōiug. et sequitur Abb. in cōs. 31. facti cōtingētia. col. 2. par. i. Hic tñ Perusiæ ius municipale aliter disponere uidetur. ut lib. 4. statu. rub. 126. q̄ Episco. nō debeatur quarta. et c.

Summaria.

1 *Legatarius in dubio recipit ab hærede legatum.*
2 *Legata.ueluti creditor hæredita.hæredẽ cõuenire dz.*
3 *Legatarius satisdare debet hæredi se restituturũ qcqd habuerit pertinens ad cõputationẽ legis falcidiæ.*
4 *Et debet cauere per fideiussores.*
6 *Hæres adeũdo hæreditatem cauere debet legatarijs se præstiturum legata salua falcidia.*
7 *Filius cui ab hærede testamẽtario præstãda est legitima, satisdat hæredi se restituturum quod supra legitimam consequutus fuerit.*
8 *Testor cautionẽ præstãdã à legatarijs remitte. nõ põt.*
9 *Legatarius Pauper præstat solũmõ iuratoriã cautio.*
10 *Qui satisdare tenetur, admittitur iuratoria cautione si fideiussores non reperit.*
11 *Quod intelligitur qñ ob paupertatẽ nõ reperit fideiussores, secus si dolo uel ob malos mores suos.*
12 *Accusatus ciuiliter & condẽnatus ad mulctã q propterea in carceribus retinetur potest præstita iuratoria cautione à carceribus liberari si per inopiã soluere nõ potest uel fideiussores non reperit:*
13 *Vsusfructuarius tenetur dare satisdationẽ de utẽdo arbitrio boni uiri & de restituẽdo finito usufructu.*
14 *Vsusfructuarius qui ob paupertatẽ nõ reperit fideiussorẽ põt cũ iuratoria cautione admitti. Quod intelligitur qñ cautio fuerat petita alias nõ dz præsta.*
15 *Iuratoria cautio concedi debet si petitor iuret nõ reperire fideiussores.*

16 *Vsusfructuarius fructus facit suos etiam non præstita cautione quando non fuit petita.*
17 *Vsusfructuarius nõ præstãs cautionẽ nõ lucratur fruc.*
18 *Tutor qui fideiussores nõ inuenit, nõ admittitur ad tutelam præstita iuratoria cautione. & nu. 21.*
19 *Ex sola paupertate tutor non fit suspectus sed si fideiussorem non inuenit non censetur idoneus.*
20 *Iuratoria cautio admittitur quando quis suo nomine proprio comparet.*
22 *Iuratoria cautio nõ sufficit in administrãdis officijs.*
23 *Tutellæ administratio officium est.*

SEPTIMVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 ¶ *Septimo* † *Fauorabilis est Paupertas, Nam regulariter legatarius, qui recepturus est ab hærede legatum. ut in .§.i. insti. de lega. & in .l.i.§. sed hæc disponimus .C. cõmunia de lega. glos. fina. in .l. marcellus. de dona. causa mor. cum concor. per* Dec. *in cons. 590. testator. nu. 3. et pro cõmuni sententia* Corn. *cons. 53. pro decisione. lib.i. &* Gozadi.
2 *cons. 91. prima facie. col.i.* Quem † *ueluti hæreditarius creditor cõuenire debet. iuxta not. in .l. cõtrouersia .ff. de transactio. et in .l.i. in prin. ff. quorũ lega. & quod not.* Bal. *in .l. cum hæreditatis .C. de*
3 *peti. hæred.* Satisdare † *tenetur hæredi q̃ constito amplius ipsum legati nomine cæpisse q̃ ex computatione legis falcidiæ capere licuerit, quãti ea res erit, tanti restituere paratus erit. ut in .l.i. in prin. ff. si*

4 cui plus q̃ per legem falci. Eaq; † de causa fideius
forem hæredi dare tenetur .l. 3. uers. hæc cautio. ff.
5 si cui plusq̃ per .l. falci. Cum † isthæc satisdatio præ
toria sit ideoq; fideiussorem requirat .d.l.1. iuncta .l.
6 prætoriæ. la. 3. ff. de præto. stipu. Sicuti † econuer
so pariter hæres adeũdo hæreditatẽ satisdare debet
se legatarijs præstiturũ quicquid salua falcidia lega
torum nomine tenetur, alias interdicto quorũ lega
torum gaudere non potest .l.1.§. pen. cum glos. in
in uers. nisi satisdatum .ff. quorum lega. Et sicuti
7 quoq; filius † cui ex paterna hæreditate ab hærede
scripto legitima est præstãda, tenetur præstare cau
tionem quod supra legitimam solutũ inuenietur, se
restituturũ fore. ut eleganter deducit Alcia. in .l. in
quartam. in fin. ff. ad .l. falci. ne diutius alieni æris
colore filio legitima differatur .l. fin. C. de peti. hæ
8 redi. eamq; Cautionem † testator in testamento suo
remittere non potest, cum in fauorẽ sit hæredis in=
ducta, iuxta nota. per glos. in .l. pen. C. ut in poss.
legat. & in .c. fina. ubi etiam Panor. ext. de pigno.
& per Dec. in cons. 565. clarissima uidetur. col.1. et
est cõmunis sententia, ut testatur Bello. in cons. 54.
col.1. et in not. casu. Soci. Iun. lib.1. cõs.115. circa pri,
9 Fauore † tamen Paupertatis quãdo legatarius esset
pauper difficileq; sibi foret reperire fideiussorẽ, re
mitteretur ei onus dãdi fideiussoris, permitteretur q;
ut ipse legatarius pauper legatum agnoscere posset
absq; fideiussoris præstatione, sola ipsius iuratoria
præstita cautione, ut est bonus tex. & singul. quẽ

ad hoc ibi not. glos. Ange. & Imol. in .l. cum nō facile. ff. si cui plus q̄ per legē falci. & glos. pen. in .l. illicitas. §. fina. ff. de offi. præsid. et Spec. in tit. de instru. editio. §. nunc uero aliqua. uer. quid si hæres. il primo. & Archid. in .c. pauper. 11. q. 3. et Barba. in .l. acceptam. in scolijs ad Bal. q. 23. C. de usur. Et
10 Hinc dixere † notan. glos. & Bar. in .l. 1. ff. Qui satisda. cogan. q. quando ille qui tenetur dare fideiussores, eos non reperit, & dare non potest, sufficit si ab eo iuratoria cautio detur. per tex. in auth. generaliter. C. de Episco. & cler. & in .§. sed hodie insti. de satisdatio. cum concor. de quibus supra diximus in 8. speciali in iudicijs. q. 7. nu. 34. & seq.
11 Quod † sane intelligendum est quando propter paupertatem non reperit fideiussorem, nam si ob dolositatem uel malos mores suos fideiussor ab eo dari nō posset, tunc non debet credi iuramento illius cuius mores sunt corrupti. arg. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milita. et ita declarat Bal. qui nihil ignorauit. in auth. cui relictum. nu. 9. C. de indicta uidui. tollen. & sequuntur Canon. in .c. qua frōte ext. de appella. & Ias. in .l. i. col. fina. C. de procura.
12 Et hinc est etiam † q. siquis fuerit ciuiliter ex crimine condemnatus ad emendam seu mulctam ob idq; in carceribus detentus quia soluere ob paupertatem aut idonee cauere non potest, si iuratoriam cautionem præstare uoluerit, debet audiri, & à carceribus liberari. ut in muliere dicit tex. in auth. hodie. C. de custo. reorum per quem tex. hoc idem tenet

Boer.q.349. & primo. nu. 6. quod est diligenter no tandum præsertim propter ea quæ in quarta quest. 13 princi. nu. 46. superius dicta fuere. Infertur † hoc Speciale ad .q. usufructuarij usumfructū petētis, qui licet cautionē per fideiussorem de utēdo boni uiri ar bitrio, & salua substantia rei, & de rem ipsā resti tuēdo usufructu finito propter paupertatē non inue niens fideiussorē præstare nō poßit, ut alias de iure tenetur, ut ī .l.i.ff. usufructua. quēadmo.caue. et pro generali regula Corn. lib. 4.cōs. 267. in hac cōsulta tione. col.i. & Gozad. in cōs. 91. prima facie. nu. 3. ut nihilominus sola præstita iuratoria cautione usū fructū cōsequi poßit. & ita tenet Petr. Cyn. & Bar. in .l. 4. (tā & si aliter ibi sentiat glos.) .C. de usu fruct. & Guid. Pap .q. 189. circa materiam. col.i.

14 Quod intelligendū est procedere, † ita demū si cautio fuerit petita. arg. .l. fina.§. qđ ait prætor .ff. Quo rū legato. & .l.i.§. non exigit prætor. in fin.ff. ut in posses. lega. & Not. Pau. Castren. in .l. peto.§. fin. de leg. 2. Alex. cons. 95. uisis narratis in themate. lib. 4. & Dec. in cons. 608. uiso elegāti cōsilio. nu.

15 2. Debet itaq; † usufructuarius, petita satisdatione à Proprietario, excipere de impotētia, & petere su per utroq; sibi iuramētū deferri, et tūc iuratoria cau tio cōceditur .l. fideiussor .§. si necessaria .ff. qui satis da. cogan. & auth. generaliter .C. de Episc. & cler. ex quibus ita tenet Fran. Rip. lib.i. respōsorū .c.13.

16 nu. 18. Si † uero Proprietarius caut. uel satisdationē nō petierit, excusatur usufructuarius qui aliter nisi

petita fuerit, non tenetur præstare, & nihilominus fructus facit suos. ut concludit Bar. in .l. usufructu. col. fin. C. de usufruc. Bal. in .l. i. col. 2. uer. sed quæro. C. de usufruc. Bar. i .l. si homo. ff. de usuca. Alex. in cōs. 120. quia oportune, col. pen. lib. 6. Corn. in cons. 173. circa primū. col. fin. lib. 3. et Dec. d. cons.
17 *608. in prin. Cæterum † si usufructuarius petitam satisdationem præstare recusaret, non deberet fructus habere. ut concludunt cōmuniter scriben. in .d. .l. usufructu. C. de usufruc. & de communi testatur Corn. lib. i. cōs. 164. in hac cōsultatione. in fine.*
18 *Sed iuxta prædicta † quæro qua nam ratione tutor qui ob paupertatem non inuenit fideiussorem, non admittitur ad tutellæ administrationē præstita iuratoria cautione quinimmo totaliter repellitur. ut in .l. 2. C. de tuto. & cura. qui non satisde. quæ ad hoc notabilis est secundū Bal. in .l. uni. §. i. in fi. C. de asser tio. tollen. & facit glos. fina. in fin. insti. de suspec.*
19 *tuto. Vbi † etiam Aret. not. q licet ob solam paupertatē non reddatur tutor suspectus attamen si fideiussorē non reperit, non præsumitur idoneus & per consequens suspectus habetur. arg. l. si creditores in secundo responso. ff. de priui. credi.*
20 *Et † Bal. in .c. i. nu. 4. ext. de procura. respondet q leges permittentes iuratoriā cautionē, procedūt, quando quis uenit nomine suo proprio, sed si nomine alieno, non satis est iuratoria cautio. Vnde tutori qui uenit nomine alieno iuratoria cautio nō suffi*
21 *cit, & ideo si † fideiussorē non reperit nō censetur*

idoneus

idoneus .l.fi.C. arbi. tut. et not. in .l. uulgo. de admi.
22 tuto. Quod quidem † cõfirmatur per regulã quã tradit Bal. in .l.i. circa med.C. de usu. & fruc. leg. ubi inquit q in officijs administrandis, non sufficit iu ratoria cautio, quãdo fideiussores requiruntur, & idem plenius tenet. Bal. faciens tria membra principalia in .c. coram. col. fin. ext. de offi. Iud. deleg. & sequitur Ias. in .l.i. col. fin.C. de procura. Sed ad-
23 ministratio tutelle † est officium. ut in rub. & nig. .C. quãdo mulier tut. offi. fungatur & .l. tutoris .ff. de admi. tuto. et est etiã munus publicum. ut in insti. de excu. tuto. in prin & .l. munus tribus. cum glos. & .l. pupillus .§. munus. cum glos. ff. de uerb. signi. merito. etc.

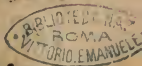

Summaria.

1 Conditio uel dies in testamentis adiecta fauore hæredis censetur adiecta.
2 Testator censetur grauare hæredem suum minus q̃ sit poßibile.
3 Hæres pẽdẽte cõditione lucratur fruct. interĩ pceptos.
4 Hæres potest soluere legatũ sub cõditione uel ad diẽ relictũ, ante euentũ diei uel conditionis.
5 Testator si relinquit alicui unã corbẽ frumenti quolibet ãno usq; ad decẽniũ, potest ante tẽpus soluere.
6 Hæres potest fauori suo renunciare.
7 Dies & conditio in contractu apposita fauore debitoris censetur adiecta.
8 Idem in qualibet dispositione.

9 Debitor sub cõditione, uel in diem poteſt ante euẽtũ diei uel cõditionis ſoluere niſi creditoris interſit.

10 Quilibet renunciare poteſt fauori ſuo quando alterius non intereſt.

11 Agens ex contractu conditionali uel ad diem probare debet ueniſſe diem uel conditionẽ purificatã eſſe.

12 Cõditio licet ſit purificata, uel dies aduenerit, niſi tñ cõſtet Iudici creditor obtinere nõ poteſt.

13 Cõditione pendente, uel ante diei euentũ nil debetur.

14 Paria ſunt conditionem non eſſe purificatã, & diem non aduenisse, uel purificatã fuiſſe, diemq; aduenisse, ſed non poſſe probari.

15 Conditio & tẽpus in diſpoſitione, fauore pauperum cenſetur adiecta.

16 Poteſtas habens arbitriũ declarandi pœnã in caſibus à iure nõ deciſis, nõ põt in initio officij ſui declarare.

17 Declaratio quæ uarietatem recipit in tempore, nõ poteſt ante tempus fieri.

18 Forma diſpoſitionis teſtatoris ſeruari debet.

19 Fideicõ. relictũ poſt mortẽ hæredis eſt conditiona.

20 Fideicõ. eligendi eſt conditionale.

21 Conceſſũ poſt tẽpus, antea cenſetur prohibitum.

22 Diſtributio facienda poſt mortẽ pauperibus pro ſalute animæ defuncti facta cenſetur & an pauperes ſint cauſa principalis an ſecundaria.

23 Teſtator quod uerisimiliter cogitauit debet pro expreſſo haberi.

25 Relictum factum amico non dicitur ad pias cauſas niſi ſit pauperi factum.

26 Testator quod non dixit uoluisse non uidetur.
27 In relicto facto pauperibus eligẽdis ab hærede post eius mortem triplex militat fauor testatoris, hæredis, legatariorum, immo ante mortem hæredis electio fieri non potest.
29 Intell. l. post mortem. C. de fideicõ.
30 Iussus post mortẽ restituere dicitur esse in necessaria non in uoluntaria conditione.

OCTAVVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 Octauo † Fauorabilis est Paupertas, Nam & si conditio uel dies in testamẽtis adiecta regulariter fauore hæredis censeatur apposita. l. cum tẽpus. de reg.
iur. l. quod quis cum glos. C. de actio. obli. & l. cũ
2 qui rogatus. cum glos. ff. de annuis lega. quia † censetur testator uoluisse hæredem suũ grauare minus q̃ sit possibile. l. unum ex familia. §. si rem. de lega. 2. Dec. in cons. 465. perscrutatis uerbis testamẽti. col. 3. Bello. in cons. 7. desideraßẽ uehementer. nu.
3 10. Itaq; † debet hæres in dubio lucrari fructus qui pendente dilatione percipiuntur. l. si ita relictũ
4 §. pegasus. de læga. 2. Et si ante tempus † hæres soluere uellet, posset. l. post mortem C. de fideicom. & l. patrem. ff. de his quæ in fraud. credito. Ex
5 quo † infertur q̃ si testator reliquit alicui unam corbem frumẽti annuatim usq; ad decẽ annos præstandã ab hærede suo, poterit nihilominus hæres statim ante tempus soluere quia unũ est legatum, & dilatio

est fauore hæredis apposita, Bar. in .l. cum præfini
tione. in fi ff. quãdo dies lega. ced. & sequitur Dec.
6 in .d.l. cum tempus. col.i. Cui † quidem fauori hæ
res renunciare potest. arg.l. pen.C de pact.l. si Iu-
7 dex circumuento. de mino. & infr. dicam. Et † præ
dicta porriguntur etiam ad cõtractus inquibus dies
uel conditio apposita in dubio debitoris fauore cen-
setur. ut in .l. quod in diem .ff. de solu. et in .l. eum
qui calendis .§.1. & .§. quoties. de uerb. oblig. Per
8 quem tex. dicunt † Corn. & Ias. in .d.l. post mortẽ.
q in quibuscunq; dispositionibus quælibet cõditio &
dies censetur fauore grauati & debitoris apposita,
quãobrem qui sub conditione grauatur ante condi-
tionis euentum cogi non potest, & qui debet in diẽ
ante euentũ diei soluere non tenetur .l. qui hoc anno
de uerb. oblig.l. si in annos. de condi. & demo. & in
.§. omnis. & .§. sub conditione. insti. de uerb. oblig.
9 Cæterum † si ante cõditionis implementũ, aut certi
tẽporis euentum debitor soluere uellet, nisi credito
ris interesset, utiq; posset, & à prædicta obligatio-
10 ne liberaretur .d.l. eũ qui. de annu. lega. quia † tũc
potest quilibet fauori suo renũciare .c. ad appostoli.
ext de regula. & in .c. si diligenti. de foro compe.
quando alterius non interest nec cum alio fauor est
cõmunis. ut in .l. tamen. eum glos. ff ad macedo. et est
glos. magistra. in .§. quia uero inuer. senatus cõsulto
in auct. ut sine probi. matres. & per Soci. reg. 339.
11 Et hinc † est q creditor agens ex actu conditionali
uel in diem, ad fundandam intentionẽ suã probare

debet purificatam esse conditionem, uel uenisse diē ut cōmuniter tenent docto. in .l. hoc iure. per illum tex. quem legunt cum .l. in illa .ff. de uerb. oblig.
12 Et hoc † est adeo uerum, q etiam si conditio in se sit purificata, uel dies aduenerit, nihilominus agēs non dicitur fundatam intentionē habere, nisi notū faciat Iudici ut Iudici de tali purificatione & diei aduentu. Bal. in .l. cum testamento .C. de testa. manumiss. quod sequitur Ias. in .l. in illa. in .3. col. de uer. oblig. & in not. casu donationis cuiusdam consuluit Dec. in cōs. 177. incip. quod supra mature. et Bello.
13 in cōs. 59. ingeniosa. nu. 4. Quia † alias ante diei euentū, uel conditione pendente nihil debetur .l. cedere diem. de uer. signi. & .l. uni. §. sin aūt sub cōditione .C. de cadu. toll. & per Corn. lib. 4. cōs. 75.
14 circa col. i. Et paria † sunt, conditionē purificatā non fuisse, uel non aduenisse diē, & conditionē purificatā fuisse, uel diem aduenisse, non tamen apparere .l. duo sunt titij .ff. de testa. tute. l. cum res. §. itaq; de leg. i. & per Tiraq. de retrac. conuentio. in fin. nu. 104. quamobrem qui eam dicit probare tenetur .l. ab ea parte. & .l. uerius. de proba. & .l. qui accusare .C. de eden. cum uulga.
15 Fauore tamen Paupertatis † conditio uel tempus in dispositione in qua pauperum mentio habetur, fauore pauperum, & non fauore hæredum cēsetur apposita. ut in notab. q. illius qui rogatus est restituere bona testatoris pauperibus illius loci per ipsū post suus mortem eligendis ut non possit uiuus cū effectu

restituere, ne redundet in praeiudicium pauperum uiuentium tempore mortis haeredis quorum gratia illud tempus mortis haeredis censetur adiectum. tenuit eleganter Bar. Bal. Imo. *& scrib. cōmuniter. in .l. cum pater .§. à filia: per illū tex. de leg. 2.* Imol. Alex. *&* Aquens. *in .l. sed & si alio .§. si quis sub cō ditione. ubi* Aquens. *id in practica seruari testatur. .ff. ad trebell.* Alex. *in .l. stipulatio ista .§. incertam de uerb. obli. &* Ang. *&* Ias. *in .d.l. post mortē. ubi dicunt hanc esse cōmunem sententiā, secundū quam saepius practicarunt & obtinuerunt, eandē quoq; cō munem sententiam tenuit* Roma. *in cons 352. circa primum. &* Dec. *in cons. 416. in testamēto. col. fin.*
16 *ubi pro hac sententia adducit not.* Teorricā † Bar. *in .l. omnes populi. quinta .q. primae .q. princi. nu. 11 de insti. & iu. ubi eleganter cōcludit q potestas qui arbitrium habet declarandi poenā in casibus à iure non determinatis, non pōt in principio sui officij eā*
17 *declarare, quia † ubicunq; declaratio uarietatē in tempore recipere potest, ante tempus fieri nō pōt .l. filiusfami. §. diui. il primo. de leg. i. & .d. §. à filia. & .l. cum quis decedens .§. seio. de leg. 3.* Et facit
18 † *etiam quia forma dispositionis testatoris est ad unguem obseruanda. iuxta not. in .l. i. & .ff. de lib. & posthu. & in .l. i. in prin. de uer. obli. & in .c. ultima uoluntas. 13. q. 2.* Et *fines mādati testatoris sūt diligenter seruandi .l. si mandauero tibi. in prin. ff. manda.* Cum *ergo testator pauperes eligi mandat, eisq; post haeredis mortem restitui, si restitutio ante*

fiat, contra dispositionem fit testatoris quia præuenitur in tẽpore, & consequenter plus fit q̃ testator mãdauerit. arg. §. plus autem. insti. de actio. ergo in uita hæredis nõ est facienda. per not. per glos. in .l. apud Iulianũ .§. antistia .ff. ad trebell. & sicut hæres alterare nõ posset dispositionẽ testatoris prestãdo & distribuẽdo inter pauperes alterius loci quia esset cõtra mentẽ defuncti, ita nec alterare potest in tempore. arguẽdo à loco ad tẽpus. iuxta. not. in .l. uinũ .ff. si cer. pet. & in .l. fin. ff. de tritica. Præterea il-
19 lud † fideicõmissũ relictũ post mortem hæredis est cõditionale. Bal. in .d.l. post mortẽ. nu. 4. C. de fidei cõ. & apparet quia si interim decederet fideicõmissarius, non transmitteret .l. hæres meus. in secundo
20 respõso. de condi. & demo. Stringitur quia † in terminis nostris est fideicõmissum eligendi, & per consequens cõditionale, nam electio actũ facit conditionalem. Bar. in .l. unũ .§. i. de leg. 2. Ergo ante euentum conditionis, & sic ante mortem hæredis præstari non potest. per nota. per glos. & Bal. in .l. 2.
21 .C. de condi. inser. Præterea † id quod post tẽpus aliquod à lege uel ab homine reperitur concessum, ante illud tẽpus censetur prohibitũ .l. promissor. de cõsti. pecu. cũ cõcor. per Tiraq. de retrac. conuẽtio. .§. i. glos. 2. nu. 46. sed hic testator post tẽpus ꝑmittit .i. post mortẽ hæredis. ergo añ ꝓhibere cẽsetur.
22 Et quãuis † in hac .q. consuluerit contrariũ Anca. in cõs. 202. circa primũ, in secũdo dubio. cuius opinionẽ refert & ueriorẽ de iure testatur Dec. in .d.l.

cum tempus. nu. 3. & eam quoq; tenuit Bal. in .d. .l. post mortem. nu. 10. ubi asserit eam esse multũ 14
æquam & probabilem quoniam illa distributio quæ inter pauperes post mortẽ hæredis fieri debet, prin cipaliter facta fuit pro salute animæ defũcti, et pau peres sunt ut causa secundaria & accessoria quæ cõ siderari non debet. arg. l. qui habet. de tutel. debet itaq; fauor animæ testatoris ut principalis inspici. arg. l. siquis nec causam .ff. si cer. pet. Cuius saluti si hæres uoluerit celerius prouidere reprahendendus 15
non est, quin immo potius cõmendandus quia citius q̃ tenetur uoluntatẽ testatoris adimplet. arg. d. l. post
23 *mortẽ. cum simi. Præterea † clarũ est q̃ si testator cogitasset de uoluntate hæredis ante mortẽ suã præ stare uolentis, hoc, fauore animæ ipsius propriæ permisisset, ergo pro expresso debet haberi .l. tale* 16
pactum .§. fin. cum glos ff. de pact. quã pro singula ri celebrat Mars. not. 343. uerisimilitudo. Vltimo pro hac sententia ego addo, quia in conditione uo luntaria potest implementũ fieri aliter q̃ uerba so nẽt quando idem sequitur per testatorem considerá tus effectus. Bar. in .l. gallus .§. & quid si tantum. ubi declarat Soci. in ulti. nota. ff. de libe. & posthu. Dec. in cons. 227. in casu ad me transmisso. in fin. & Soci. Iuni. lib. 3. cons. 145. uiso instrumento. nu. 32. ergo in isto casu debet hæres ad libitum suæ uo luntatis posse inter pauperes distribuere quia seper idem sequitur effectus à testatore cõsideratus scilicet 17
erogationis & distributionis inter pauperes, siue

hæres in uita siue post mortem distributionem faciat.
24 Potest tamen tenendo cõmunē † responderi, primo negando q causa pauperũ sit secũdaria, quinimmo ipsi pauperes sunt in causa; ut huiusmodi legatum dicatur pium; nam ea ratione in hoc relicto militat fauor animæ defuncti quia ex quo pauperibus est relictũ, pro remedio animæ testatoris censetur relictũ. per not. per Bar. in .l. alio. de alimen. lega. & in .l. diuus .ff. ad .l. falci. & per nota. per glos. in .l.
25 illud.C. de sacrosan. eccles. † ubi si quis relinquit aliquid amico suo, dicitq; se id ex pia causa facere, nõ tamen relictũ dicitur ad pias causas; nisi recipiens forte sit egenus, & illã glos. sequuntur cõmuniter docto. ut testatur Bello. in cons. 16. stat statutũ. col. i. & sic pauperes sunt causa principalis quamobrē
26 dispositio sit dicaturq; pia. Nec obst. † q si testator cogitasset de uolũtate hæredis, id permisisset, ergo et c. quia respondetur q ueri similitudinibus & præsumptionibus hominum nõ est iudicandũ .l. 3.§. idem tamen confitetur .ff. de mino. cum glo. & .l. absentē cum glos. 2. ff. de pœnis. cum concor. per Bar. in .l. admonēdi. nu. 21. ff de iureiur. præsertim cum si id testator uoluisset, dixisset, et si nõ dixit, uoluisse nõ præsumitur .l. labeo. de supell. lega. Bal. in .l. quidã cum filiũ. de hæred. insti. & .l i. §. sin aũt ad deficiētis. C. de cadu. tollē. Rot. decis. i. nu. 12. de herem. in anti. & per Dec. in cons. 514. satis nota. col. i.
27 Secundo † cõsiderandum est q in huiusmodi relicto triplex militat fauor uidelicet fauor testatoris pro

remedio animæ ſuæ relinquētis, fauor hæredis cōſi deratus à teſtatore qui uoluit hæredē uiuentē dominum & uſūfructuariū eſſe, & fauor pauperū legatariorū tēpore mortis hæredis uiuentiū, in quorū fauorem indubio relictū cenſetur. arg. not. per gloſ. & Bar. in .l.i.C. de lega. & per Dec. in conſ. 601.
28 uiſo. in fin. Itaq; † licet potuerit hæres ex uolūtate quoq; teſtatoris huic fauori ſuo renūciare, non tñ potuit præiudicare pauperibus tēpore mortis ipſius uiuētibus, quibus à die mortis teſtato. ius quæſitū erat .l. à titio. de furt. et in eorum præiudiciū, ante mortem ſuam inter alios diſtribuere, & præſtare. arg. no. in.c.cū iuraſſēt. ext. de arbi. et in .c. ſi diligēti. de foro cōpe. & in .l. pen.C. de pac. cū concor. Quam
29 obrem dicebat † Pau. Caſt. & Ias. in .d.l. poſt mortem. col.i. ꝙ ille tex. uolens, ꝙ ante mortē reſtituere poſſit qui poſt mortē grauatus eſt reſtituere, procedit, qñ conſentiūt creditores et fideicōmiſſarij. arg.l. ſtipulatio iſta .§. inter certā. de uer. obl. alias cū debitū ſit cōditionale, ante cōditionis euētum præſtari nō poteſt .l. hæres meus. in prin. de cōdi. & de. et .l.
30 4.ff. quādo dies leg. ced. Nec eſt † uerū ꝙ ſimus in uolūtaria cōditione quæ ab hærede quandocūq; pōt impleri, quia hæres ad eūdo hæreditatē cēſetur quaſi cōtrahere cū legatarijs & ſeſe obligare ad præſtationes et ſolutiones hæreditarias ſecundū diſpoſitionē teſtatoris .l. apud Iulianum .§. fi. & .l. ſeq. ff. quibus ex cauſ. in poſſ. ea. & .§. hæres. inſti de oblig. quæ ex quaſi cōtrac. unde tenetur poſtmodū omnino de-

functi uoluntatē implere, et cōditionibus neccessario obedire. arg. l. sicut. C. de ac. & oblig. & .l. quoties .C. de hæ. inst. & .l. polla. ff. de his qbus ut indignis.

Summaria.

1 Legata fiūt caduca legatarijs & fideicōmissarijs ante q̄ aditam hæreditatem decedentibus.
2 Caduca de iure antiquo acquirebantur fisco.
3 Substitutiones quare fuerint inuentæ.
4 Ius accrescendi quare fuerit inductum.
5 Grauatus restituere aliquo tēpore, si eo tēpore fidei cōmissarius decesserat hæreditas remanet grauato.
6 Et idem ingrauato sub conditione restituere.
7 Legatū nō trāsit in hæredes legatarij an̄ purifi. cōdi.
8 Si testator mādat q̄ hæredibus institutis decedētibus sine liberis, hæreditas inter pauperes distribuatur per fideicō. per eū ad hoc deputatos ipsis fideicō. an̄ aditā hæreditatē decedētibus legatū nō fit caducū.
9 Relictū factū titio qui non est in rerum natura cum mādato q̄ distribuat pauperibus non fit caducum.
10 Episcopus est exequutor relictorum ad pias causas uti minister legis nō testatoris.
11 Episcopi interest pauperes & oppressos iuuare.
12 Ad Episcopum pertinet curare ut penuriæ tēpore uictualia iusto pretio uendantur.
13 Testatore instituēte pauperes eligēdos per titium & nō alios, an Episcopus se intromittere posit.
16 Extēsio ex cōiecturata mēte testatoris fit de uno casu ad aliū. præsertim ubi de periculo aīæ testa. agitur

18 Dictio Aliis est repetitiua similium.

19 Testator facere non potest quin leges in testamento suo locum habeant.

20 Extensio de persona ad personam non fit ex coniecturata mente testatoris.

21 Quod intelligitur quando extensio fieret de persona ad similem personam, secus si persona ad quã fit extẽsio esset maioris dignitatis & qualitatis.

22 Ad Episcopũ pertinet distribuere relicta pauperibus distribuenda, facta prius admonitione ei qui à testatore grauatus fuerat restituere.

23 Episcopus cogere potest grauatum distribuere inter pauperes, ad distribuendũ ut testato. ĩpleatur uolũ.

NONVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

1 ¶ Nono Fauorabilis est Paupertas † Quoniam regulariter caduca fiunt legata & fideicõmissa legatarijs & fideicõmissarijs ante agnitionem seu aditionẽ hæreditatis decedentibus. ut in .l. uni .§. & cum tri-

2 plici. & .§. in nouissimo .C. de cadu. toll. Et olim † ea quæ fiebant caduca applicabantur fisco .l. item ueniunt .§. præter. ubi etiam glos. & doct. ff. de pe-

3 titio. hæredi. Quamobrem † inuentæ fuerunt substitutiones ut fiscus excluderetur. ut in .d.l. uni. in

4 prin. Nec non introductũ fuit ius accrescendi † inter plures coniunctos ut eis portio uacans accresceret & non fisco. Bal. in .d.l. uni. §. sin autẽ. & Ias. in .l. si duo. in prin. col. fina. ff. de iureiuran. & in .l.

uni. col. fina. C. quando non peten. par. Quod à lege duodecim tabularum fuit inuentũ. secundũ Bar. in .l. celsus. per illum tex. de lega. 2. Ideoq; etiam in successionibus statutarijs locum sibi uendicare dixit Bal. in .d.l. uni q. 4. nu. 18. ubi eleganter uoluit q si statutum præfert fratres sorori in successione, & ex duobus fratribus unus repudiat, totũ accscit alteri fratri & nihil sorori, quia portio accrescit portioni non priuationi, quia accrescere est habitus qui non potest super mæra priuatione fundari. ut nota. in .l. ex facto. §. fi. ff. de uulga. et pup. & in .l. i. ff. de acqui. hæred. & ideo sorori nihil habẽti, nihil accrescere potest. & ita tenet Bar. in .l. mulieri & titio.
5 ante fin ff. de cõdi. & demo. Et † hinc est q si insti tutus fuerit grauatus restituere aliquo tempore hæreditatem titio, & titius antea decesserit & tẽpore faciẽdæ restitutionis non sit amplius in humanis tũc hæreditas ipsi remanebit hæredi. ut in .d.l. uni. §. pro secundo. & .§. sin aũt sub cõditione. C. de cadu. toll. & per Rip. in .l. centurio. nu. 59. ff. de uulga.
6 & Socin. Iuni. lib. 3. cons. 107. consu. nu. 3. Sicut † in simili quando relictũ est alicui sub conditione legatum qua pendente legatarius decessit ut non dicatur purificata conditio sed defecta per mortem legatarij, tenuit Corn. lib. 4. cons. 75. circa q̃d. col. .i. per tex. in .l. hæres meus. in prin. ff. de condi. & demo. & in .l. sicum hæres. & .l. seq. ff. quan. dies leg. ced. et Rota decis. 11. lego. de testamẽ. in antiq.
7 Itaq; † legatũ non trãseat ad hæredes legatarij ante

purificatā conditionē decedentis. per tex. in .l.i.§. dies incertus. de cōdi. & demo. & in .l. cum illud. in prin ff. quando dies leg. ced. dicit Bar. in .l.i.ff. de his qui ante aper. tabu. Bal. in .l. in causæ. la. 2. §. pōponius quoq; in 2. nota. de mino. oldrad. con. 131. quidā habēs tres filios. in primo dubio. Dec. cōs 417. uisis cōsilijs. nu. 2. & seq. & in cons. 574. in causa. col.i. ubi hanc regulam cōmunem esse testatur.

8 Fauore tamen † Paupertatis quando testator hæredem instituens, si sine liberis decesserit, uoluit bona sua inter pauperes dari & distribui, ad idq; per agēdum exequutores fideicommissariosq; deputauit qui bona capere, & distribuere deberent, eueniēte casu q. isti fideicōmissarij seu exequutores decederēt ante aditam hæreditatem, huiuscemodi substitutio nō fit caduca, sed in locum defunctorum exequutorū succedit Episcopus qui bona testatoris inter pauperes secundum eius dispositionem distribuet, ita egregie tenet Ange. in .l. centurio. in 3. col. ff. de uulga. Alle legans Io. An. idem dicentem. in addi. Spec. in tit.
9 de instru. edi. §. nūc aliqua. uers. sed alter. Et † in simili casu Pau. Castr. in .d.l. uni. §. in primo. col. i. C. de cadu. toll. ubi inquit q. si quis legat titio qui nō est in rerum natura, & mādat ut inter pauperes distribuat, legatū non fit caducum. per nota. per Bar.
10 in .l. alio. ff. de alimen. lega. Et cum Ange. † tenet quoq; Boer. q. 38. & quia nu. 23. dicens q. Episcopus non exequitur eam testatoris uoluntatem ut hæres, uel ut minister & persona pendens ab ipso tes-

statore, sed ut legitimus administrator relictorum ad pias causas et pater pauperũ ex potestate attributa sibi per Canones & leges .c. tua nobis. et .c. Ioannes. ext. de testa. & .l. nulli .C. de Epi. & cler. et est bonus tex. in .c. clericũ. §. ex his oĩbus. uer. Illud. 11. q. i.
11 Interest † *enim* Episcopi *pauperes, captiuos, oppressos, & in neccessitate positos adiuuare .l. i. ubi*
12 *not.* Bal. C. *de* Epi. *audi.* Quamobrem † *ad officiũ ipsius pertinere dicitur ut tempore penuriæ uictualia pro iusto ac rationabili precio uendãtur, ne pauperes fame pereãt. secundũ* Pau. *Castren. ibi, & reas sumit* Abb. *in nota. casu in .c. i. ext. de emp. & uẽdi.*
13 Et *ex his* † *alias dubitabã de dictis* Ange. & Imol. *in .l. illa institutio .ff. de hæred. insti. qui quærentes quando testator instituerit pauperes Christi eligendos per titium & non alium. an titio eligere negligente* Episcopus *se intromittere & pauperes eligere possit? respondẽt q̃ non, propter expressam testatoris uoluntatem, contrarium uolentis. arg. tex. in .c. ultima uolũtas. 13. q. 2. & in .§. disponat. auct. de nup. & ita dicunt esse ex mente* Ioan. An. *in .d. §. nunc aliqua. uers. sed an etiam pauperes. & ita etiã*
14 *determinatum fuisse Bononiæ.* Cuius † *contrarium potius uidetur tenendum, ueluti magis pium, &*
15 *saluti testatoris proficuum.* Credendum *est* † *enim testatorem si de hoc interrogatus fuisset, concessisse, idcirco pro expresso debet haberi .l. tale pactũ .§. fina cum glos. ff. de pac.* Bal. *in .l. post mortem col. fina.* C. *de fideicommiss.* Et † *ex uerisimili &*

coniecturata mente testatoris fit extẽsio de uno casu ad alium .l. titius.§. lucius. de libe. & posthu.l. fina. .C. de posthu. hære. insti.l. gallus.§. & quid si tantũ ubi doct. ordinarie, de libe. & posthu. Alex. lib.i. cons. 8. nu. 3. Dec. in cons. 397. uiso puncto. col i.
17 & Mars. in nota. 499. licet in prin. Præsertim † ubi de animæ periculo euitando tractatur. Imol. in .c. cum contingat. de iureiur. Mates. in trac. de in-
18 terpreta. legis extensi. nu. 23. Nec ob. illa † uer. testamenti. & non aliũ, quia referri debent ad aliũ priuatũ & similẽ titio qui mandatũ habet à testatore, nam dictio, Alius, Alia, Aliud, est repetitiua simi- lium. glo. Bal. & doc. in .l. si fugitiui .C. de ser. fugi. quam glos. ad hoc communiter approbari testatur. Afflic. decis. 244. Illu. col.i. Bar. in .l. sed & repro bari. de excusa. tut. Aret. & Ias. in .l. quicunq; .C. qui admitti. & non debent referri ad Episcopũ qui non à testatore, sed per leges & Canones distribuen
19 di facultatem habet. non enim † testator facere po test quin in testamento suo leges locum habeant .l. nemo potest. de leg.i. glos.i. in .c. si diligẽti. post pri.
20 ext. de fo. compe. Et ita quoq; † respondetur ad id quod dicebant recentiores. ubi in specie Aret. in .d. .§. & quid si tantum. col. 3. in uers. secundo adde. q. extacita & coniecturata mente testatoris de perso na ad personam nõ fit extensio licet fiat de casu ad casum. per .l. si quis ita .§. pen. de testa. tute. & per glos. in .l. titius. de libe. & posthu. & sequitur Dec. in cons. 288. in Ciuitate Placentiæ. in .3. & 4. col.
& in q

& in q̃ pluribus aliis cõsiliis, quæ cõgerit Mars. in
21 .d.not. 499. licet. Quoniam † hoc pariter intelli
gendũ est de persona ad similẽ personã, ad quã nõ
fit extẽsio. At si essemus in persona aliqua in qua cõ
currerent tot qualitates & rationes ex quibus facile
posset depræhendi q̃ si testator cogitasset, permisis
set, eo casu bene liciteq; fieret extensio de persona
ad personã, si eadẽ præsertim ratio in utraq; mili-
taret ex præsũpta uolũtate testatoris nõ obstãtibus
ante dictis quæ alias procedere debẽt, & ita subti-
liter limitat idem Aret. in .d.§. & quid si tantũ. in
3. col. per. tex. in .d.l. tale pactũ. in fin. de pac. &
expresse tenuerũt Curt. Seni. in cons. 75. dominus
Ludouicus. col. 10. Paris. lib. 3. cõs. 66. nobilis. nu.
66. Grauet. cons. 155. uerba. nu. 7. & Soci. Iun. lib.
3. cons. 129. in præsẽti cõsultatione. nu. 35. Ex qui
22 bus † breuiter cõcludo q̃ si semel aut bis titius fue
rit per Episcopũ admonitus, ut tẽpore debito distri
butionẽ faciat ex uolũtate testatoris, ipso postea mo
23 rã cõmittente (nisi † Episcopus ad id eũ cogere uo
uoluerit. per nota. per Abb. in .c. tua nobis. de testa
men.) distributio ad Episcopũ deuoluetur. & ita te
net Panormi. in .c. quia diuersitatẽ. col. i. de conces.
præben. & in .c. hæredes. col. 2. ext. de testa. ubi
de hoc dicit esse casum in .§. siquis autem hoc face-
re. in auct. de eccles. titu. & per Fely. in .c. cum ac
cessissent. nu. 17. ext. de consti. & in notabili casu
per Abb. in cõs. 101. in causa hospitalis col. 2. par. 2.

Summaria.

1 *Hæres censetur eadē persona cum defuncto. & dñs sicut erat defunctus. & repræsentat defunctum in portione in qua ei succedit.*

4 *Hæres facto defuncti contrauenire non potest. nec eius factum impugnare.*

6 *Hæres tenetur ad omnia onera hæreditaria ad quæ tenebatur defunctus. & melioris conditionis q̃ defunctus esse non potest.*

8 *Hæres non potest contrauenire assertioni iurate à testatore, sicut nec ipse testator poterat.*

9 *Promittens de facto suo tantum, censetur de facto quoq; hæredis promittere.*

10 *Defunctus sicut in mala fide existens nullo tempore præscribere poterat, ita nec eius hæres.*

11 *Hæres tenetur in solidū creditoribus hæreditarijs satisfacere sicut tenebatur defunctus. ēt de iure cano.*

13 *Hæres defuncti animam exonerare tenetur.*

14 *Fauore pauperū inductū ē beneficiū legis et inuētarij.*

15 *Hæres qui uult cū beneficio legis et inuētarij adire hæreditatē, debet Iudicē pro tribunali sedentē adire.*

16 *Et cōparitioni dꝫ præsēs esse* Nota. *et duo test. cū hær.*

17 *Testes ī dcō actu adhibiti ꝓbant solēnia reqsita inter.*

18 *Inuētariū intra 30. dies à die sciētiæ et aditionis incoari debet, & intra alios 30. dies finiri.*

19 *Fallit qn̄ bona essēt in diuersis locis qa tūc datur ānus.*

20 *Accessio ad Iudicē pro inuentario cōficiēdo uidetur aditionē præcedere. in cōtrariū tñ est cōmunis opi.*

quia inuentariũ ab hærede ut hærede cõfici debet.

22 Hæres adita hæreditate proprie dicitur.

23 Intell.l.fi.§.cum igitur.C. de iu. delibe.

24 Beneficiũ cõficiendi inuentarij quõ deliberãti cõceda.

25 Sicut olim intra tẽpus datũ ad deliberandũ nõ poterat hæres à creditoribus hæreditarijs cõueniri, ita nec hodie intra tẽpora conficiendi inuentarij.

26 Ipse tamen hæres bene potest alios conuenire.
Limitatio ad.l.3.ff. quod quisque iur.

27 Hæres in confectione inuentarij debet omnes qui sua interesse putauerint conuocare.
In uno quoq; actu pars quæ lædi põt, est citãda.

28 Confectio inuentarij & aditio partim ex creditoribus citatis & partim nõ citatis, quoad citatos ualet quo ad alios non tenet.

29 Leges licet non dicant requiri in inuentarij cõfectione creditores debere sed solũ legatarios & fideicõ. tamen q̃ idem ius sit in creditoribus probatur.

30 Hæres in inuentario omnia bona defuncti, & bona à defuncto detenta describere debet.

31 Hæres qui dolo rem hæreditariã occultat nec eã in inuentario describit, punitur, inuentariũ tñ ualet.

32 Tutor ommittens in inuentario aliqua ponere, ut suspectus remouetur.

33 Hæres p erro. omittẽs aliquid ĩ inuẽtario pone. nõ pun.

34 Hæres in consumatione inuẽtarij protestatur q̃ si ad eius manus alia bona hæreditaria peruenerint, eã in inuentario describet.

35 Hæres debet à capite inuẽtarij crucis signũ apponere.

36 *Confectioni inuentarij debent esse præsentes tres testes loco creditorum absentium.*

37 *Inuentariũ debet scribi manu publici* Notarij. *& de ueritate nu.* 40.

38 *Numerus pluralis pro singulari ponitur.*

39 *Tabellio regulariter non potest protocollũ per aliũ scribere. et de ueritate nu.* 41.

42 *Subscriptio* Notarij *includit effectũ omniũ præmiss.*

43 *Hæres debet se in calce inuentarij subscribere uel si ignarus ẽ scribẽdi debet alius notarius ꝓ eo subscribe.*

44 *Nõtarius subscribens pro hærede debet de hoc facere mentionem.*

45 *Heres ignarus scriben. potest per alium eius manum portatem se subscribere.* Et idem *in teste adhibito testamento in scriptis.*

46 *Pro inuentarij cõplemento requiritur pronũcia dñi iudicis, quæ quid cõtinere debeat, uide ibi.*

47 *Practica conficiendi inuentariũ & adeundi hæreditatem cum beneficio prædicto.*

48 *Hæres adiens hæreditatem cum beneficio legis & inuentarij non tenetur ultra uires hæreditarias creditoribus hæreditarijs.*

49 *Hæres adiens cum beneficio prædicto potest primo uenientibus creditoribus satisfacere, licet pro alijs nil remaneat.*

50 *Aliud pro alio regulariter solui non potest, fallit in hærede cum beneficio adeunte.*

51 Emptores *rerum hæreditariarũ ab hærede uendente pro creditoribus satisfaciendis nõ possũt ab alijs*

hæreditarijs creditoribus molestari.

52 *Hæres adeundo cum beneficio inuentarij, habet facultatem detrahendi falcidiam.*

54 *Hæres adeũdo cũ præfato beneficio potest ante omnia ex hæreditate expensas funeris, inuentarij & insinuationis testamenti extrahere.*

55 *Hæres prædictus non potest personaliter pro debitis hæreditarijs capi.*

56 *Pauperes, & pia causa non indigent beneficio .l. fin. C. de iu. delibe.*

57 *Quædã pauperũ priuilegia. remißiue enarrata.*

DECIMVM SPECIALE IN VLTIMIS VOLVNTATIBVS. *In quo modus & forma adeundi hæreditatẽ cũ benefi. legis & inuẽtarij utiliter habetur.*

1 Decimo † *Fauorabilis ẽ Paupertas in mã aditionis hæreditatis. Hæres .n. cẽsetur eadẽ psona cũ defuncto. ut in auct. de iurciu. à mo. præsti. in prin. glos. pe. in. §. siquis alium. insti. de inutili. stipu.* Alex. *cõs. 18.* At*tentis. lib. 5.* Afflic. *decis. 278. pater nu. 2.* Rota *decis. fin. de iure patro. in antiq.* Et *per illũ tex. not.* Soci. *in cons 293. præsens cõsultatio col. i. lib. 2. q sermo testatoris dicitur proprius sermo hæredis ut refert* Hiero. Cagno. *in .l. 2. nu. 45. & 250.* C. *de*
2 *pac. int. emp.* Hinc † *hæres dicitur dominus sicut erat defunctus .l. item mela. §. legis. ff. ad .l. aquili.* Et *factum defuncti, factũ hæredis.* Ang. *in cõs. 185. brunellus. col. i. & propria autoritate res hæredita-*

rias appræhendere potest .l. habebat. de manu. te. et §. in omnibus. auc. de hære. & falci. Rot. decis. 7 de resti. spo. in anti. & Soci. Iuni. lib. i. cõs. 65. qq. nu. 10. post Bar. in .l. fi. C. de edic. di. adri. & eiusdẽ dicitur potestatis & iuris hæres esse cuius defunctus fuerat .l. hæredẽ. de reg. iu. & Dec. pro cõmuni re
3 gula. in cõs. 571. socer. col. i. Et personã † defuncti represẽtare .l. hæres. ff. de usucapio. Soci. Iuni. lib. i. cõs. 112. in casu. nu. 10. Bello. lib. 4. supputa. c. 18. nu. 9. quo scilicet ad portionẽ in quã defuncto succedit. Bar. in .l. 2. §. fin. nu. 2. ff. de præto. stipu. & in .l. si ab eo. C. de nego. ge. unde in actionibus nõ hæreditarijs hæres pro defuncto conueniri non potest. .l. si fundum sub conditione. §. si libertus. de leg. i. Aquens. in .l. 3. §. quod aũt. ff. quod quisq; iur. quia in eis non repræsentat eum Seissel. in .l. si ita quis. §. ea lege. de uerb. obli. Cremen. nota. 10. testator. 6
4 Et † repræsentatio prædicta est tãtæ efficaciæ q̃ hæres facto defuncti etiã ex proprio ipsius hæredis iure contrauenire non potest .l. cum à matre. C. de rei uendi. & .l. quæ à patre. C. de mili. testa. Hinc tex. in .l. polla. de his quibus ut indignis inquit q̃ ea quæ à defuncto liberã sui patrimonij administrationẽ habente facta sunt ab eius hærede etiam pupillo & sic priuilegiato reuocari non possunt. facit tex. in nota. casu in .l. penul. C. de resti. mili. & quod habetur per Bal. in .l. successio. C. de solutio. & per Dec. in cons. 547. uiso pũcto. nu. 3. & Soci. Iuni. lib. i. cons. 7
5 72. proposita nu. 9. hæres † .n. factũ defuncti im 8

pugnare nõ potest .l. fin. ubi not. C. de reuo. his quæ in frau. cre. Bal. in .l. generaliter .C. de nõ nume. pecu. Soci. Iuni. lib. 3. cons. 60. in causa Cursus rheni. nu. 19. Nisi factũ sit in fraudẽ hæredis. Bar. in .l. fi. .C. si in frau. patro. Bal. in .l. i. col. 3. C. de inoffi. dona. Cur. Sen. in cons. i. circa primũ. in fi. Tira. de retrac. cõsangui. §. i. glos. 9. nu. 57. uel nisi sit à iure reprobatũ. §. his igitur. in auct. de hære. & falci. & in .l. quẽadmodũ .C. de agri. & cẽsi. lib. 10. Afflic. decis. 240. in cã. nu. 8. uel nisi etiã ipse defunctus cõtrauenire potuisset. Afflic. decis. 233. pater. et decis. 278. pater. Soci. Iuni. lib. i. cõs. 77. licet. nu. 134.
6 Et tenetur † hæres ad omnia hæreditaria onera ad quæ tenebatur defunctus .l. si hæreditatẽ. ff. manda. & .l. quoties .C. de hæredi. insti. Quia hæreditatis appellatione debita & credita cõtinentur .l. hæreditatis. de reg. iur. Guid. Pa. q. 93. pater. nu. 3. & hæres adeundo cũ legatarijs quasi cõtrahere uidetur, & se ad solutionẽ contentorũ in testamẽto obligare cẽsetur .l. ex maleficijs .§. hæres. de actio. et ob. et in .§. hæres. insti. de oblig. quæ ex quasi contrac. & per Corn. lib. 2. cons. 97. late. col. 2. & Boer. q. 57. præsupono. col. i. & Gram. decis. 103. Illustriss. nu.
7 103. Et hinc est q hæres † melioris cõditionis q̃ defunctus esse nõ põt .l. in his .§. nõ debet. de reg. iur. Et
8 sicut † defunctus iurate suæ assertioni cõtrauenire nõ potest. ar. l. i. in prin. ff. de cõsti. pecu. & .l. i. in prin. ff. de pact. et .l. i. in fi. ff. de loco publi. fruen. et .l. quoties. in 2. responso. C. de dignita. lib. 12. et .l. si quis

maior.C. de transac. & .c. si uero. & .c. cum cōtin gat. ext. de iureiur. ita nec eius hæredes. ut in auth. quod obtinet. ubi not. Bar. & Bal.C. de proba. Gui. Pa.q. 414.iuramentū. col. 2. et dñi de Capell. Tolo. q.415. in scolijs. & cōtrauenientes hæredes ciuiliter accusari possunt. Bar. in .l.i.ff. de priua. delict. Afflic. decis. 381. Quædam hypolita in fin. & fiunt infames infamia facti .l. militis .C. de religio. & sum pti. fune. glos. in .l. fin.C. de necess. ser. hære. insti.

9 *Guil. nota. 126. lex est.* Et † *hinc est etiam q̧ pro mittens de facto suo proprio tantū, etiam de facto hæredis sui promisisse uidetur, Bar. in .l. si seruus. la. 2. ff. de cōdi. furti. Bal. in .l. fina.C. de actio. emp. Pau. Cast. & alij. in .l. stipulatio ista habere licere. in prin. de uerb. oblig. Mars. nota. 475. nō est tibi & Dec. in cons. 262. in causa magnifici Hærculis.*

10 *col. 2.* Et *hinc est* † *q̧ sicut defunctus in mala fide existens nullo unq̄ tēpore præscribere potest .c. fin. ext. de præscrip. & .c. possessor. de reg. iur. in 6. ita nec eius hæres etiam incohando præscriptionem in persona sua. Bar. & doc. in .l. eum qui .§. prætor .ff. de publicia. Abb. in.c. si diligēti ext. de præscrip. Ioan. Crot. qui plures authoritates allegat. in .l. omnes populi. nu. 46. de iusti. & iur. & Anto. Capi.*

11 *decis. 4. in causa monasterij. nu. 13.* Et † *Quēadmodum insolidum tenebatur defunctus creditoribus suis satisfacere nulla habita rōne ualoris patrimonij sui, ut supra diximus in octauo speciali circa iudicia. in prin. q. 7. Ita quoq; hæres tenetur insolidum etiam*

ultra uires hæreditarias creditoribus hæreditarijs satisfacere. ut in .l. quæ dotis .ff. solu. matri. & in .§. si uero. in auct. de hæredi. & falci. & in .l. fina. §. fin. ubi glos. C. de iure delibe. Bar. in .l. filiusfamilias. §. diui. nu. 8. de lega. primo. Bal. in .l. filiū quē habentem. uers. sed ulterius quæritur. nu. 36. & seq. C. fami. herci. & Boer. q. 57. præsupono. Quod pro-
12 cedit † etiam de iure Canonico secundū cōmunē sententiā de qua testatur Roma. in repeti. authen. simi-
13 liter. prope finē .C. ad .l. falci. Pro qua quidē † facit quia cum hæres defuncti animā exonerare teneatur, eius debita luere debet .c. fina. ext. de sepultu. Abb. in .c. nihil prodest. col. 2. ext. de præscriptio. Cardi. Alex. in .c. Episcopus. 12. q. 2. Clau. de seisse. in .l. pomponius .§. cum quis. nu. 11. ff. de acqui. poss. & nota. in .l. cum hæres per illū tex. de diuer. & tēpo. præscri. et in .l. sequitur .§. hæres de usuca. et per Alex. lib. 2. cōs. 4. nu. 21. et lib. 4. cōs. 99. nu. 10. & Dec. in cōs. 272. uiso nu. 6. & in cons. 304. in casu occurrēti. nu. 6. Soci. Iuni. lib. 1. cōs. 76. cū diebus elapsis. nu. 24. & cōs. 144. pro sequēdo. nu. 52. et Capi. decis. 4. in cā monasterij. nu. 13.
14 Fauore † tamen Paupertatis, ne grauetur ab hæreditarijs creditoribus hæres ultra uires hæreditarias quādo hæreditas esset inops, dānosa, & nō soluēdo, introducta est facultas illa adeundi cū beneficio legis & inuentarij, de qua in .l. fina. C. de iure delibe. ubi hæres adiens hæreditatē, & conficiens inuentarium bonorū & rerū omniū in ea hæreditate repertorū

& repertarum, multis gaudet priuilegijs, & inter cætera, nō potest ultra uires hæreditarias pro ære alieno defuncti, à quoquam cōueniri. ut & in .§. & hinc nobis. ubi etiam glos. & doc. in auct. de hære. & falci. & per glos. in .c. Episcopus. 12.q.2. Corn. lib. 3. cons. 168. in hac cōsultatione. col.i. & seq. & Bellon. in cons. 66. in causa dominæ Blanchæ. nu.7. & Soci. Iuni. lib.i. cons. 134. circa præsentem col.i. nisi in casibus de quibus per Bar. in .l. cum quis decedens. de leg. 3. per Anca. in cons. 365. & Alcia. in .l.i. nu. 14. ff. de leg.i. & hanc inuentarij exceptionem opponere potest hæres nō solum in causa principali, uerum etiam quando cōdemnatus esset ultra uires hæreditarias in causa exequutionis, Bar. in .l. ex diuerso .§. fina. ff. solu. ma. Imo. in .l.i.§. hæc stipulatio .ff. si cui plusq̄ per legē falci. Aret. in .§. appellantur. col. 10. insti. de excep. & pro cōmuni sētētia Soci. Iuni. lib.i. cōs. 45. in præsenti cōsulta. nu. 13. ❡ Et quoniam hæc materia tam in tehorrica q̄ in practica quotidie præ manibus habetur, idcirco quedam circa eius intelligentiā enarrare proposui, quæ, ni fallor, pulcra sunt quotidiana & notabilia, & memoriæ mandandá. ut in simili dicit iuriscōs. in .l. legaui. de libe. lega. Et exordiēdo à Teorica
15 † ex qua oritur praxis sciendū est q̄ ad hoc ut aliquis gaudeat beneficio legis fina. C. de iu. deli. plura cōcurrere debent. Et in primis requiritur q̄ ante omnia adeat iudicem pro tribunali sedentem. quia ubicunq; requiritur causæ cognitio in contentiosa

iurisditione Iudex pro tribunali sedere debet. ut not. in .l. 3. §. si causa cognita .ff. de bono. poss. & in .l. à procedente .C. de dilatio. & in .l. uoluit. §. i. ff. de interroga. actio. & in .§. sedebunt. in auct. de iudici. & per Aret. in .§. serui. insti. de liberti. & qd tradit Ias. in .l. sciendum. in fin. de uerb. oblig.

26 Secundo † requiritur q̃ quando hæres coram Iudice comparet præsens adsit Notarius cum duobus saltem testibus, quia hoc est ex forma .d.l. fina. in .§. sin autem dubius. quæ quidem forma ad unguem debet obseruari .l.i. & 2. ubi not. ff. de libe. & posthu. & in .l.i. in prin. de uer. oblig. Eaq; non seruata actus est nullus .l. cum hi. §. si prætor. de transact. Bal. in .l. non omnis. circa fin. ff. si cert. peta. Abb. & Cano. in .c. pisanis. de restitut. spolia. Ias. in .l. gallus .§. quidã recte. in prin. de libe & posthũ. cum concor. Testes † autem & tabellio ea de causa adhibentur ut per eos quandocũq; probari possit interuenisse, obseruatasq; fuisse solemnitates in eo actu requisitas, & incumbentia quoq; necessaria, arg. .l. ubi numerus .ff. de testi. iunctis nota. per Abb. in in .c. licet causam. 13. nota. de proba. & Tiraq. de retrac. consang. §. 2. glos. i. nu. 121. quia alias paria sunt non gerere actum uel gerere solẽnitate nõ seruata .l. si bonam. C de admi. tu. & paria sunt non gerere actũ uel gerere & nõ posse probare .l. quo ties .ff. qui satisda. cogan. l. quod pupillæ .ff. quando dies lega. ced. l. in lege. et ibi Bar. ff. de cõtrahen. empti. et per Bar. in .l. in actioni. nu. 22. ff. de ĩ lit. iur. 27

18 *Tertio requiritur † q̃ hæres coram iudice exponat q̃ nuper ad eius notitiam peruenit deceßisse aliquem cuius hæreditas ad ipsũ deuoluta fuit ex testamento uel ab intestato, quã cũ beneficio predicto habere intendit, & hoc quia regulariter inuentariũ incohari debet intra triginta dies, à die scientiæ sibi hæreditatem eße delatã ab intestato, uel à die quo nota sibi fuerit apertura tabularũ testamẽti. ut dicit tex. in .d.l. fina.§. sin aũt dubius. uer. omni tamen modo. Et perfici debet intra alios sexaginta dies quãdo bona hæreditaria sunt in eodẽ loco, uel parũ distãti, quia eo casu lex tribuit tres menses in totũ ad conficiendũ inuentariũ ut inquit notan. glos. in .d.§. sin aũt dubius. in uer. sexaginta. per illũ tex. & in .§. sed nostra. in uer. hoc beneficiũ. inst. de hære. quali & diffe. & est cõmunis sententia, ut testatur* Bello.
19 *in cõs. 68. ultra supradicta. col. 2. At si bona † hæreditaria in inuentario describẽda in diuersis essent & distantibus locis, tunc hæredi datur annus ad cõficiendũ & perficiendũ inuentariũ a die mortis defũcti. d.l. fina.§. sin aũt à locis & per glos. in .§. sed nostra in insti. de hære. quali. & di.* Quod *quidẽ tempus iudex alterare nõ potest, secundũ* Odofre. Bal. Ias. & *doc. in .d.l. fina. &* Anto. Capi. *decis. 87. in causa magnifici. nu. 3. &* Iaco. *ab are. quem refert* Bar. *ĩ.l. 2. nu. 4. de re iudi.* Quia *lex ibi hoc induxit pro forma quæ adunguẽ debet obseruari .l. qui per salutem. de iureiu. cum cõcor. per* Tiraq. *de retrac. cõsangui.§. 3. glos. 4. nu. 3. & seq. quibus addo*

Cassa. decis. 10. nu. 7. de rescrip. & ad prædicta facit tex. in. d. l. fina. in. §. donec. ubi silentiũ imponitur Iudici qui factũ legis reuocare nõ potest ex capite suo. l. i. §. itẽ cũ cõtra. ff. quæ sen. sine app. rescin.
20 Sed hic † circa duo est aduertendũ, & primo quatenus diximus q̃ tẽpus cõficiendi inuentariũ à die sciẽtiæ currere incipit. Nam dubitãt doc. an ille qui adit Iudicẽ pro inuẽtario faciẽdo prius dicatur hæreditatẽ adiuisse, & tãq̃ hæres inuentarium cõficere, An uero prius inuentariũ faciat & deinde hæreditatem adire dicatur? & uidetur dicendũ q̃ donec inuẽtariũ cõficitur in ipso met cõfectionis actu hæreditas adeatur, & sic q̃ inter aditionẽ hæreditatis, & cõfectionẽ inuentarij nõ fiat notabilis differẽtia in tempore quia in cõiunctionibus nõ attenditur ordo. l. quidã. de pecu. lega. Aret. in. §. itẽ si quis. insti. de inuti. sti. Cassa. ad reg. cãcella. decis. 4. de reserua. nu. 2. & si forte faciẽda est differentia q̃ prius inuentariũ cõficiatur deinde hæreditatis aditio sequatur. per tex. in. d. l. fina. §. donec. ubi spaciũ nonaginta dierũ datũ ad inuentariũ conscribendũ & celebrandũ hæredibus pro deliberatione concessũ est. Sed sic est q̃ tẽpus ad deliberandũ datur ante aditionẽ. l. cũ antiquioribus. in prin. eo. tit. merito. etc. Et eodẽ modo induco eandẽ. l. fina. in. §. pen. ibi neccesse est. n. omnimodo deliberantẽ cum omni subtilitate inuentariũ facere. si itaq; deliberans inuentariũ facit, ergo adhuc nõ est hæres. Præterea ratio quare est introductũ beneficiũ inuentarij, est, ut libere & sine suspi-

tione dãni hæreditas adiri possit .d.§. sin autem du bius. sed hoc beneficium post aditionem est frustratorium .d.l. fin.§. cum igitur. merito dicendum est, uel q in uditione & inuentarij celebratione nõ sit dãda prioritas in tempore ut tenuisse uidetur Hyero. Cagno. *in .l. si quis maior. nu.* 210. *ibi ad uidendum prædictum hæredem et c.C. de transac. uel q; si danda est, prius inuentariũ cõfici debeat per supradicta.*

21 *Sed † his non obst. cõmunis conclusio est in contrariũ, q præcedere debeat aditio, quia inuentariũ ab hærede ut hærede confici debet. ita tenet* Bal. *in .d. .l. fin.§.i. nu.3. per glos. ibi. in uer. delatam. quam ibi sequitur* Ias. *in fin. attestans hanc esse communẽ sententiam, quam tenuit quoq;* Dec. *in cõs.* 633. *nu.* 3. *adducens efficacem rationem, quia dilatio conficiendi inuentarium datur heredi, ut ipsa durãte cõueniri non possit .d.§. donec. ergo talis dilatio intelligitur data post aditam hereditatem quia ante aditionem hæres conuenıri non potest, ne igitur dilatio illa dicatur superflua, concludendum est q detur post aditam hæreditatem, ut uoluit* Cuma. *in cons.*

22 73. *fine disputatione. col.* 2. Nam *quæ † de hærede dicuntur adita hæreditate intelliguntur, ut not.* Imol. *in .l.* 3.*§. si quis ita. per illum tex. de hæred. insti. &* Alex. *lib.* 4. *cõs.* 36. *nu.* 11. & Hæredis *appellatione non uenit nisi is qui hæreditatem adiuit,* Bal. *in .l. fin. in prin. C. si appella. pen. mors interue.* Alex. *lib.i. cons.i. col.* 4. Bello. *lib.* 4. *supputa.c.is. nu.* 8. & Dec *in cons.* 445. *in casu ad me trãsmisso.*

nu. 54. Praeterea idem quoq; probatur in .d.l. fina. .§. Sin autem dubius. ibi subscriptionem autem haeredem supponere neccesse est, et c. & in .§. hinc nobis in auct. de haere. & falci. ibi, fiat igitur inuentariũ ab haerede metuente et c. ponderando ubiq; inuentarium ab haerede confici debere, & ante aditam haereditatem nõ dici proprie haeredem, not. Bar. in .l. si in diem. in prin. ff. de condi. & demo. Bal. in .d.l. fin. C. si app. pen. cum concor. per Dec. in cons. 635.
23 uiso. col. fina. Et hinc est † q; licet tex. in .d.l. fina. .§. cum igitur. dicat q; tempus conficiendi inuentarij, à die scientiae currere incipiat, glos. tñ et Bar. & doc. cõmuniter ibi supplent, & aditae haereditatis, ut à die scientiae delatae sibi haereditatis & aditionis praefatum tempus currere incipiat & non antea, nisi aliter haeres sit in culpa, malitia. uel dolo. nam ex quo onus iniungitur haeredi, illa suppletio fieri debet ut ab adita haereditate tempus currere incipiat. Bar. in .d.l. si in diem. in fine prin. Roma. in cons. 84. circa id. Dec. in praealleg. cõs. 633. Gui. Pa. q. 571. aliqui. nu. 5. Bello. in cons. 65. in fin. & 66. ante fin. & 88. in prin. & Marian. Soci. Iuni. in cons. 19. uidetur. col. pen. lib. 3. ubi testatur hãc esse magis communem sententiam, & concludit etiã q; tempus utile & non continuum esse debeat, ut ibi per eum.
24 Nec obst. † q; hoc beneficiũ cõcedatur deliberãti, quoniã hoc procedit habito respectu ad tempus antiquitus ad deliberandũ concessũ, nam sicut olim dabatur

tēpus ad deliberandū, ita hodie datur tēpus ad cōficiendū inuentariū dūmodo praecedat aditio. ut in praealleg. §. sin autē dubius. ubi tex. inquit, quod is qui est dubius an haereditas admittenda sit uel ne, adeat et inuentariū cōficiat, & sic supponit aditionē praecedere debere, et solū differētia restat, quia olim ante aditionē, ad deliberandū tēpus dabatur, hodie non est neccessariū, & ideo confectionē inuētarij praecedit aditio. Secūdo nō ob. quod beneficiū cōfectionis inuētarij introductū sit ut haereditates libere et sine dāni metu poßint adiri, quoniā hoc intelligitur respectu effectus qui inde sequitur, ut scilicet post aditionē nō teneātur haeredes creditoribus haereditarijs ultra uires haereditarias satisfacere. d.l. fi. §. et si praefatā.
25 Secūdo † est aduertendū quia sicut olim pēdente tēpore deliberationis nō poterat haeres futurus à creditoribus haereditarijs conueniri. l. ait praetor. ff. de iure deli. & per Azo. in summa. C. eo. col. i. sic intra tēpus datū haeredi ad inuentariū conficiendū nō potest regulariter haeres à creditoribus haereditarijs cōueniri. Bar. in. l. fin. C. de fruc. & lit. expen. & in d. §. donec. Ias. in. §. fuerat. nu. 61. insti. de. actio. Boer. q. 10. & Bal. nu. 3. Capell. Tolos. q. 257. item an illa exceptio. quāuis bene poßit ipse haeres interim alios cōuenire, secundū Bar. & alios doc. cōmuniter in. d. §. donec. Guid. Pa. d. q. 571. aliqui. nu. 8. & Boer. q. 53. duo. nu. 4. contra Ias. in. l. uinū. nu. 3. 27
26 uer. 3. probo. ff. si cer. peta. Quod est † diligenter notandū pro limita. l. 3. ff. quod quisq; iu. per quem
tex. ele.

tex. elegãter dicebat Afflic. decis. 66. quidam. q; im petrans quinquennalẽ (quã uulgo moratoriã appellant) nõ poteſt eo tẽpore durãte debitores ſuos cõuenire, cũ nec à creditoribus ſuis ipſe conueniri poſſit quia reg. iuris eſt, quod quiſq; iuris in aliũ ſtatuerit eodem ipſe iure utatur .l.1. & per to. ff. quod quiſq; iur. & in .c. cum omnes. ext. de conſtitu. qđ ſequitur Amanel. in ceßione bonorũ. nota. 5. textus eſt. Ratio autem diuerſitatis inter caſum, & caſum eſt quia beneficiũ .d.l.3. & totius tit. Quod quiſq; iu. & ti. de ceß. bo. conceditur ad poſtulationẽ alterius, beneficiũ uero de quo agimus motu proprio legis datur. ſecundum Bar. in .d.§. donec. Guid. Pa. d.q. 571. in fi.

27 Quarto † redeũdo ad materiã requiritur q; hæres imploret à Iudice ut ſibi de citatorijs literis prouideat quibus creditores hæreditarios certos nominatim certis literis & nuncijs citari faciat. Bar. in .d. .l. fina. §. cum igitur. & in .l. 3. §. ſi cauſa. ff. de bo. poß. nu. 6. Incertos, per publica proclamata in locis publicis & conſuetis facienda pro certa die, hora, & loco, Bar. in cõs. 154. maritus. col. 1. & Dec. in cons. 251. in cauſa magnificæ dñæ nu. 5. nam cum ex ea aditione hæres nõ teneatur eis ultra uires hæreditarias, præiudiciũ prætendere poſſunt, idcirco citari debent, arg. l. de uno quoq;. de re iudi. l. nam ita diuus. de adoptio. cle. ſæpe. de uerb. ſig. & per Bal. in auth. ſi quis in aliquo nu. 12. C. de eden. & Caſſa. decis. 8. de reſcrip. nu. 6. cũ cõcor. per Mart.

DD.

in nota. 30. tu scis regulam. & Dec. in cons. 533. iu ridicas. in fin. Ad quod facit etiam tex. in .l. si eo tempore. & quod ibi Bar. *C. de remis. pigno. & tradit* Bal. *in auth. sed cum testator. nu. 5. uers. sed qualiter citabuntur creditores. C. ad .l. falci. & in auth. si omnes. col. i. C. si minor ab hære. se abstine.* Anca. *&* Gemi. *in .c. fin. in fin. de elec. in 6. &* Inno. *in .c. fin. ext. qui matri. accu. poss. &* Ange. *in cons. 193. pro decisione quæsitorum. col. 2.* Et *dicit in terminis* Bal. *in .d. auct. si omnes. nu. 12. q. si creditores hæreditarij non essent citati actus nõ ualeret, quia cum citatio sit iuris naturalis solemnitas, ommitti non potest. iuxta nota. in cle. pastoralis. de re iudi. & per* Afflic. *decis. 245. magnifici. nu. 10. & quoniam qui sunt incerti difficulter citari possunt, ideirco ad proclamata recurritur, arg. not. per* Bar. *in extraua. ad reprimen. in uer. per edictũ. post prin. quomodo in cri. læsæ maie. proce. per* Bal. *in .l. inter minores. in prima lect. ff. de mino. cum concor. per* Tiraq. *de retrac. consang. §. 9. glos. 3. nu. 2.*

28 Cæterum † *si partim essent citati, & partim non citati, ualeret actus quoad citatos, quoad alios uero non ualeret secundũ* Bar. *in .d. cons. 154. ante fi. &* Bal. *in .d. auth. si oẽs. et in .l. ab eo. nu. 17. C. quõ et quan. iud. potest .n. idem actus diuersis respectibus diuerso iure censeri .l. miles. §. pro parte. de leg. 2. .l. si ita scriptũ fuerit. ff. de manu. testa.* Bal. *in .l. filium quem habentẽ. in 4. opp. C. fami. herci.* Abb. *in .c. cum in tua. ante fin. ext. de deci. & per* Cagn.

in .l. quoties dubia. ff. de reg. iur. cum concor.

29 Et est † animaduertendum q licet in .d.l. fin. in terminis nō dicatur expreßim creditores hæreditarios in aditionis actu citandos esse, cum de legatarijs & fideicōmissarijs citandis solūmodo loquatur. Attamen Glo. in .d.§. sin autem dubius. in uer. cæterorū, & ibi doc. cōmuniter tenent q omnes creditores citari debeant quoniam si citandi sunt legatarij & fideicōmissarijqui certant de lucro querēdo .§. si uero absunt. in auct. de hære. & falci. Bar. in .l. mæuius. §. duobus. nu. 15. de leg. 2. quāto magis dicendū est alios creditores uocādos esse de euitando dāno certantes. arg.l. nō debet .§. in re obscura. cum glo. de reg. iur. & ita tenet quoq; glos. in .§. hinc nobis in uer. fideicom. in auct. de hære. & falci.

30 Quinto † requiritur q hæres describat in inuētario oīa bona defuncti in hæreditare reperta. ut expreßè dicit tex. ī .d.l. fin. ibi. exordiū capiat inuētariū. et c. Et nō solū de bonis et rebus hæreditarijs quæ fuerāt ipsius defuncti tenetur hæres inuentariū cōficere, Verū et de eis quæ penes testatorē reperiebātur l3 nō eßet ipsius propriæ, nā istæ quoq; ueniūt in petitione hæreditatis .l. nō tantū. de peti. hære. et per Bal. in .l. itē uidendū .§. nunc uideamus. eo. tit. Pau. & scriben. in .d.l. fina.

31 Quod † adeo uerū est, ut si hæres dolose unam tantūmodo rem licet minimā hæreditariā occultaret, nec eam in inuētario describeret (l3 alias dici soleat de minimis nō esse curandū .l.i. ff. de impens. in rebus dota. fac. l. scio. de resti in integr.

& .l. quãuis. de condi. & demo.) hoc tamen casu punitur hæres in duplum ualoris rei ommissæ perderetq; falcidiã ex legatis & fideicõmißis detrahendam quãuis ualeret inuentariũ. secundũ magis cõmunem sententiã docto. de qua testatur Ias. in .d.l. fin. .§. licentia. ante fin. post Bar. in .d. cõs. 154. col. 2. nu. 7. & ita tenet Ange. in .l. paulus. ff. ad .l. falci. Roma. in cõs. 276. uisis dubijs. col. fin. Vitalis trac. clausularum clausula 41. nu. 38. & 44. & Bello.
32 in cons. 30. in casu proposito. nu. 6. Ad quod † facit in simili quia si tutor õmittit aliqua in inuentario ponere non propterea uitiatur inuentariũ, sed ipse tanq̃ suspectus remoueri potest. Saly. in .l. tutores .C. arbi. tute. et in .l. 2. C. de suspec. tuto. Vitalis
33 .d. tracta. clausula. 41. nu. 84. Cæterum si forte † hæres per errorem aliquid õmitteret, non puniretur, nec quicq̃ ãmitteret, quia errans non dicitur cõsentire .l. si per errorẽ. de iurisdi. om. iud. & ita procedat glos. in .§. si uero nõ fecerit. in auct. de hære. & falci. secundum Bal. in auth. sed cum testa
34 tor. nu. 17. C. ad .l. falci. Et hinc praxis † inoleuit q̃ hæres in calce inuentarij protestetur, q̃ si contingat alias res uel alia bona reperiri quæ ad eius manus perueniant & in inuentario nõ sint descripta illico se paratũ offert illa describere Bal. in .d.l. fina. .§. i. uers. item pone q̃ hæres. nu. 8. quẽ ibi sequitur Pau. Castren. & Alij. et Bal. in .d. auth. sed cũ testator. nu. 19. Ange. in .l. i. §. hæc stipulatio. in fi. ff. si cui plus q̃ p .l. fal. et Dec. in cõs. 633. cõsului. nu. 11.

35 Sexto † requiritur q; hæres in capite inuentarij uenerabile signũ crucis manu propria scribat, ita .n. iubet Impera. in .d.l. fina. ibi uenerabili signo. et c. Sed dubiũ est, si hæc solẽnitas õmittatur, & in initio inuentarij signum Crucis nõ fuerit appositum, nunquid uitietur inuentariũ? & licet docto. sint uarij. Quia Host. in .c. raynaldus. ad fin. ext. de testa. tenet partem affirmatiuã propter inobseruantiã formę, & sequitur Ang. in trac. inuentarij quẽ posuit in .l.i.ff. sicui plus q̃ per .l. falci. ubi testatur hanc opi. de consuetudine obseruari, ut refert Vita. .d. trac. clausula 41. nu. 8. Nihilominus Bar. Bal. & doc. cõmuniter in .d.l. fina. tenent contrarium q; nõ uitietur inuentariũ si signũ Crucis õmittatur, cũ sit leuis solẽnitas cuius õmißio non uitiat actũ. arg. .l.i. in fin. ff. de uen. inspici. & .l. leuia. cũ ibi nota. de accusa. et in simili per Aret. in proe. insti. nu. 2. & dicit Bar. & Ias. in .d.l. fina. q; ista est cõmunis sententia. quam idem Bar. tenuit in .§ hinc nobis. in auct. de hære. & falci. Bal. in cõs. 333. quæritur an signum Crucis. lib. 3. Ang. in .§. item siquis. insti. de inutt. stipu. Alex. in rub. ff. de no. ope. nun. nu. 8. ubi testatur hanc esse cõmunẽ opin. quam late tutatus est in .l. 2. §. prius. col. i. & seq. ff. de uulga. Suadet tñ Dec. in .d. cons. 633. nu. 7. q; ad euitandũ conflictum opinionum scribentiũ semper signum Crucis ab hærede eius propria manu in inuentario apponatur. arg. l. testamentum .C. de testa. in fin.

36 Septimo † requiritur q; confectioni inuẽtarij adsint

præsentes tres testes uiri probi fidedigni, locupletes & bona stabilia poßidentes qui loco creditorũ absẽtium adhibentur, ut postea coram Iudice recognoscant hæredẽ, deponantq́; eum in prædictõ inuentario cõficiendo nullũ dolũ fraudem uel malitiã cõmisisse de quibus ipsi notitiã habeant. ut in .d. auth. sed cum testator. cum glos. & in .d.l. fina. uers. testibus et c. ubi ita tenet Bar. & doc. cõmuniter. & Dec. in .d. cons. 633. nu. 14. & Gui. Pa. q. 571. aliqui in fine. & quod de recognitione hæredis diximus non habet difficultatem quoniam regulare est, q̃ testes debeant cognoscere contrahẽtes, cum de eis uel ipsorum qualitatibus & conditionibus uerba facturi sũt glos. in .c. cum causam. in uer. personis. ext. de testi. & in .l. 3. §. i. in uer. fides. ff. eo. sicut alias requiritur q̃ notarius testes cognoscat quãdo de aliqua eorum qualitate uerba facturus est, Bal. in rub. C. de fide instru. col. 4. nu. 13. ubi loquitur in terminis tex in .§. si uero absunt. in auct. de hered. & falci. allegando illum tex.

37 *Octauo † requiritur q̃ inuẽtarium coram dictis testibus scribatur manu publici notarij, ita tenẽt doc. communiter in .d.l. fina. per tex. in .d. §. sin autem dubius. ibi sub præsentia tabulariorum. et c. qui tex. licet loquatur in plurali & plures tabularios requirere uideatur. ar. l. ubi .ff. de testi. nihilominus glo. ibi in uer. tabulariorum, quam sequuntur docto. tenet sat esse unum tabellionem adhibere, & ibi ponatur numerus pluralis pro singulari. ut alibi † sæ*
38

pe in iure. ut in .l.i.C. de his qui in eccles. manu. in .l. orphanotrophos .C. de Episco. & cler. & in .l. 2. .§. quod ait prætor. de Vi bono.rapt. & in .§. oportet uero. in auct. de instru. caute. & fi. cum concor. per Tiraq. de retrac. consanguin.§.i. glo. 21.
39 num. 8. Et † non uidetur hoc requisitum difficultatem habere, quandoquidem tabellio non potest regulariter facere prothocollum per alium scribi, sed per semetipsum manu eius propria scribere tenetur. Bal. in rub.C. de fid. instru. nu. 23. Nisi forte scribere impeditus esset quo casu etiam de hoc mentionem facere tenetur. Bar. in .l. diuus .§ idem senatus .ff. de falsis. Bar. & Paul. in .l. uni .§. ne autem. .C. de. cadu. toll. idem Paul. in .l. quædã .ff. de eden. Ias. in .l. cum antiquitas. num. 14.C. de testa. & in .l. si ita stipulatus.§. grisogonus. nu. 8. de uer. oblig.
40 Ego tamen † hoc requisitum licet communiter receptum, arbitror non esse neceessarium, quoniam tex. in .d.l. fina. ubi ponitur forma & modus conficiendi inuentarij, requirit solummodo præsentiã tabulariorum nec de scriptura ipsornm propria mẽtionem facit, unde quod lex nõ dicit nec nos dicere debemus .§. cõsideremus auct. de triente. & semisse. Præterea tex. in .d.§. sin autem dubius. in uers. omni tamen modo, inquit, ꝙ omni modo inuentariũ ab ipso hærede conficiatur. & in fin. illius .§. dum loquitur de rebus in lõginquis partibus existentibus, indulget hæredi spacium unius anni ad conficiendũ inuentarium, & ad illud describendum uel per se,

uel per instructos procuratores ea bona in inuentario. ex quibus colligo inuentariũ ab hærede scribi posse neq; neccesse esse q manu propria publici Notarij describatur, sed satis esse tabellionẽ præstare præsentiã una cum testibus ad id specialiter adhibi-
41 *tis. ut dicit tex. d. l. fina.* Nec *est uerum* † *absolute q* Notarius *rogatus non posit per aliũ scribere protocollum.* Nam Pet. *de* Anca. *in cons.* 243. *prius. col. i. quem sequitur* Alex. *lib.* 6. *cons.* 14. *uisis & consideratis. col.* 4. *tenet q immo notarius rogatus posit per aliũ scribere prothocollũ, dummõ ille qui*
42 *fuit rogatus se subscribat. quia* † *subscriptio notarij rogati includit effectũ omniũ præmissorum. per nota. per* Bar. *in .l. si testamentũ. de testa.* Bal. Ias. *&* Mod. *in auth. siquis in aliquo .*C. *de eden. idem* Bar. *in .l. emptor. §. lucius. nu.* 2. *de pact.* Alex. *in .l. si ita stipulatus. §. grisogonus. de uerb. ob.* Aret. *in proe. insti. in .*5. *col.* Abb. *in .c. inter dilectos. col.* 4. *ext. de fi. instru. ubi* Ely. *ait istam opin. esse à consuetudine approbatam. et refert* Dec. *in cons.* 447. *in donatione. col. fina.*
43 Nono † *requiritur q hæres subscribat se in calce inuẽtarij, et subscriptio continere debet q illud est inuẽtarium bonorũ in hæreditate talis repertorũ. quod ipse hæres confecit bona fide, & absq; dolo, uel malignitate aliqua, & si forte hæres nesciat scribere secundus* Notarius *adhibetur qui pro hærede subscribat, præmisso tñ omnino uenerabili signo* Crucis *manu propria hæredis in principio inuentarij. ut in*

.d.l.fin.§. cum igitur ubi etiam Bar. Bal. & omnes
44 ita tenent. Quibus ulterius addo † q̃ quãdo adhi-
betur Notarius qui pro hærede literarum & scri-
bendi ignaro inuentariũ subscribit, eo casu debet ille
Notarius de hoc mentionem facere, scilicet q̃ ipse
fuit adhibitus ad subscribendum pro hærede scribẽ
di ignaro, aut aliter inhabili. ut habetur in simili. in
.§. poßũt ubi Ang. & Ias. insti. de testa. et per Bar.
in .l. ad testium .§. si ab ipso .ff. eo. & in alio notá
bili casu in .l. pen. eo. tit. & in .l. nec ei .§. eorũ .ff.
de adoptio. & in .l. 2. nu. 4 ff. rem pupil. sal. fore.
45 Secundo † Addo, & est notabile in practica, q̃ qñ
hæres ignarus est scribendi; potest per alium ipsius
manũ portantẽ mãdato suo se subscribere dicto inuẽ
tario coram dictis testibus & tabellione, & subscri
ptio & actus ualet & tenet. ut de teste testamẽto in
scriptis adhibito qui scribere nescit ut per aliũ eius
manum portantẽ se subscribat, dicit Luc. de penna.
in.l. nulli.§. oĩa. in uer. mẽtione. C. de numerarijs lib.
12. quẽ sequtur Afflic. decis. 166. fuit dubitatũ. nu. 7.
46 Decimo † requiritur q̃ omnibus præmißis peractis
& diligenter completis; Iudex pronunciet testes lo
cocreditorum absentium, adhibitos esse idoneos, lo
cupletes, & bona stabilia poßidentes. Nec nõ; saluo
iure creditorũ qui uocati cum eorũ iuribus cõparue
runt illeso; declaret & pronunciet præfatum inuen
tariũ (hoc prius hærede iurante) rite & solẽniter
incohatum descriptũ confectum & perfectũ, & pro
pterea hæredem admittendũ esse ad beneficiũ .l.fin.

.C. de iure delibe. cum honoribus utilitatibus commodis & emolumentis solitis & consuetis, ad quæ ipse Iudex tunc admittit. omni meliori modo &c. Quæ omnia diligenter sunt animaduertenda & in praxi formaliter seruanda, nisi in contrarium sese habeat consuetudo, quæ, ueluti iuris cõmunis abrogatoria potissimum in hac materia est seruanda. ut inquit Bal. Pau. & Ias. in .d.l. fina. per nota. in .§. sed naturalia. in insti. de iur. nat. & in .l. de quibus .ff. de legi. & in .l. an in totũ .C. de edif. priua. & in .l. uenditor .§. si cõstat. ff. de euictio. & in .c. 3. ext. de eo qui mitti. in possess. in .c. cum dilectus. de con sue. & in .c. cum dilectus. de fi. instru.

47 Qua † ratione nõ indecẽs esse duxi quid in hac Perusina Ciuitate praxis obseruet, hic breuiter subnectere. Quam ob rem qui cum beneficio legis & inuentarij hæreditatem adire desiderat, In primis debet unà cum notario & duobus testibus ad minus, accedere ad Iudicem competentem (qui ex dispositione Statuti Perus. sub rub. 16. uolu. 2. est de doctoribus .V.I. ipsius Ciuitatis. Quorum tres quolibet semestri unà cum tribus notarijs extrahũtur ex sacculo officiorum ipsius Ciuitatis. ut ibi plenius habetur,) & coram eo pro tribunali sedente proponere, nuper ad eius aures & notitiã peruenisse, talem consanguineum suum decessisse, eiusq; hæreditatem sibi delatam fuisse, uel ab intestato iure proximitatis, uel iure institutionis ex testamento, quã cum beneficio legis & inuentarij & non aliter adire

intendit, itaq; humiliter ipsius Iudicis officium implorans rogat & petit per ipsum Dominũ Iudicem sibi de literis citatorijs & alijs in prædictis & circa prædicta oportunis & neccessarijs prouideri, tam cõtra legatarios & fideicõmissarios q̃ contra quoscunq; alios creditores hæreditarios, uel alios sua quomodocunq; interesse putantes. Eosdẽq; citari ad uidendum præfatũ hæredem, inuẽtarium incohare prosequi cõficere, & finire. Qui Dominus Iudex audita comparitione & requisitione prædicta, pro tribunali sedens eam admittere debet si & in quantum, nec non publico nuncio & præconi petitas citationes cõmittere, & concedere præfato hæredi ut creditores hæreditarios citari faciat, certos, per cedulam, incertos, per publicum præconem, qui per loca Ciuitatis publica & cõsueta publice & palam præconizet q; omnes & singuli qui sua quomodolibet interesse putauerint, cõpareãt tali die loco, & hora à iudice constituta (eam exprimendo) ad dicendum, contradicendum & legitimam causam allegandum quare prædictũ inuentarium incipi, prosequi, confici, & perfici non debeat de bonis & rebus, iuribus & actionibus, debitis & creditis talis hæreditatis & quæ in tali hæreditate remanserunt & esse censentur. Nec non ad audiendum uoluntatem pronunciã & sentẽtiam præfati Domini Iudicis super idoneitate testium loco creditorum absentium dictæ hæreditatis adhibendorum, & ad uidendũ & audiendum respectiue omnia & singula fieri

quæ in prædictis & circa prædicta fieri solēt & debent. cum cōminatione q, absentia eorū non obstante ad prædicta nihilominus procedetur. Et his sic per actis, Hæres die, hora, & loco à iudice præstitutis debet coram ipso Iudice, præsente tabellione, duobusq; illis primis testibus prima die primoq; actui adhibitis, in primis accusare contumaciam creditorum citatorum non comparentiū, & deinde præsentare tres probos homines bonæ cōditionis existimationis, uitæ ac famæ, fidedignos locupletes ac bona stabilia poßidentes qui à Iudice loco creditorum absentium constituantur, ut confectioni & perfectioni inuentarij cum hærede præsentes intersint, & eos Iudice admittente ac (ut petitur) constituēte, debet hæres scribere & conficere inuentariū, uel prius descriptū comprobare & perficere omnium & singulorū bonorū & rerum mobiliū & immobiliū uel se mouentiū, iuriumq; & actionum nominūq; debitorū & creditorum quorūcunq; in ea hæreditate repertorum, præmisso uenerabili Crucis signo, à capite inuentarij. Et ulterius exibere, & dare in manibus Notarij antedicti seseq; manu propria in ipsius calce subscribere, protestando q, si quid forte errore appositū est in eo quod apponi nō debuit, paratus est cancellare, uel siquid est ōmissum, id non dolo uel fraude, sed ignauia protestatur ōmissum, & q̄ primū ad eius notitiam peruenerit, paratus est in inuentario apponere & describere. Rogans humiliter Iudicē præfatū, ut attētis prædictis declaret Iudicet

& pronunciet inuentariũ fuiſſe & eſſe rite & recte inceptum, confectũ, proſequutum & perfectũ, & ipſum conficientem ad beneficium legis & inuẽtarij admittendũ eſſe, ut fauoribus & priuilegijs, ac immunitatibus & utilitatibus omnibus gaudere poßit quæ ſibi quomodolibet ſecundum formã iuris & ſtatutorum cõpetunt uel in futurũ cõpetere poterunt. Qui Dñs Iudex (recepto iuramento ab hærede iurante nullũ ſe dolum, aut fraudem in eo cõficiendo inuentario cõmiſiſſe, & interrogatis, examinatisq; ſupradictis tribus teſtibus fide dignis, locupletibus bona ſtabilia poßidentibus, & loco creditorum abſentium adhibitis, deponẽtibus eorũ medio iuramento, eum de cuius hæreditate agitur deceßiſſe, ſeq; præfatũ hæredem cognoſcere pro uiro probo, fidedigno, & bonæ opinionis, conditionis, & famæ, Nec non ſe præſto fuiſſe confectioni dicti inuentarij hæredemq; in ipſius confectione & ſcriptura nullũ dolum, fraudem, aut malitiã (ꝙ ipſi teſtes ſciant) cõmiſiſſe, ſed omnia & ſingula bene, rite, & legaliter geßiſſe.) declarare ſententiare debet & pronũciare præfatos teſtes, idoneos eſſe, & fidedignos, et locupletes & bona ſtabilia poßidẽtes, eos loco creditorũ abſentiũ & aliorũ quorũcunq; ſua intereſſe putantium adhibendo, & conſtituendo atq; dictũ inuentariũ fuiſſe & eſſe rite, recte, ſolemniter & iuridice ſecundum formam iuris & ſtatutorũ inceptum proſequutũ & finitũ & propterea dictũ hæredẽ admittendum eſſe ad beneficium legis & inuẽtarij, ad

quod ipse Iudex, pro tribunali sedens, sententialiter tunc eum admittit omni meliori modo. Saluo tamen iure creditorum citatorum qui cum eorum iuribus, loco, die, & hora, solitis coparuere, quos mandare debet in inuentario describi pro creditoribus hæreditarijs siue præiudicio ueritatis. Quibus omnibus dum sic aguntur præsentes esse debent illi duo primi testes adhibiti, Iudex, tabellio, tres testes loco creditorum absentium suffecti, hæres qui prædicta omnia et singula in parte et partibus pro se faciētibus acceptare dz & D. Iudici gratias referre.
48 ℭ Vtilitates aūt † quæ à iure tribuūtur hæredi ita hæreditatē adeunti, sunt q̄ plures, & prima quia nō tenetur creditoribus hæreditarijs ultra uires hæreditarias satisfacere. ut in .d.l. fina.§. & si præfatam. in prin. & per Ange. in nota. casu. in cōs.336. testator. & Moder. Vercell. in .l. siquis maior. nū. 210.C. de transac. etiam si debitum sit contractum per ipsum hæredem ex causa tamen hæreditaria. glos. & Bal. in .l. quæ dotis. in fin.ff. solu. matri. Quamq̄ alias non conficiendo inuentariū insolidum teneretur. ut per Abb. in .c. raynaldus. nu. 13. & seq. ext. de testa. Imol. in .l. gerit. nu.5. de acqui.hæ. & Cassad. decis.3. nu.3. de testa. quia contra eum præsumptio esset q̧ hæreditaria bona occupauerit. §. siquis aūt. in auct. de hæred. et falci. Affli. decis. 44. de tribus. col. pe. Alci. in .l.i. nu. 14. de leg.i.
49 Secunda † utilitas est, quia potest hæres integraliter legatarijs uel creditoribus primo uenientibus in

distincte satisfacere, etiam si pro alijs creditoribus uel legatarijs uel fideicõmissarijs nihil in hæreditate remaneat. ut in .d.§. & si præfatam. uer. qui primi ueniant. per quem tex. hoc ibi Pau. Castr. notat quod est speciale quia inter plures cõcurrentes creditores regulariter prior in tẽpore præfertur in iure .l. 2. & .l. potior. & .l. creditor. ff. Qui potio. in pigno. ha. et .l. si fundũ. C. eo. Din. in reg. q̃ prior in 6.

50 Tertia † utilitas est, quia etiam si creditoribus debeatur pecunia, & in hæreditate non reperiatur, heres potest ad recipiendum in solutum res hæreditarias eos compellere. ut in .d.§. & si præfatam. uers. sed & si legatarij, quod speciale est contra regulã qua cauetur q̃ inuito creditore aliud pro alio solui nõ potest. ut in .l. 2.§.1. ubi ita tenet Ias. Dec. & Mod. ff. si cer. peta. & in .l. si se non obtulit.§. ait prætor. de re iudi. & in .l. promissor.§. fina. ff. de consti. pecu.

51 Quarta Vtilitas est quia si forte hæres uendiderit res hæreditarias & ex earũ præcio satisfecerit creditoribus hæreditarijs uel legatarijs, uel fideicommissarijs, non poterunt cæteri postea ueniẽtes, pro eorum creditis molestare emptores, rerum hæreditariarum possessores. ut in .d.§. & si præfatã. uers. sin uero creditores. Vbi Pau. Cast. & cæteri not. Quamq̃ secus esset non facto per hæredem inuentario. Bar. in .l. pater filium.|in prin. de leg. 3. Soci. in cons. 50. col. fina. lib. 3. Alcia. in .l. in quartam. nu. 34. ff. ad .l. falcid.

52 Quinta † utilitas est quia reseruatur hæredi ita adeunti beneficium falcidiæ, quam de legatis & fideicōmißis dodrantem hæreditatis excedentibus detrahere potest. ut in .d.§. & si præfatam. & in auth. sed cum testator .C. ad .l. falci. & in .§. sancimus. in auct. de hære. & falci. per quem tex. ita tenet Mattes. nota. 157. nota q̄ hæres. Soci. Iuni. lib.i. cons. 134. circa præsentem col.i. & Bello. in cons. 64. proponitur. nu.4. ubi testatur hanc esse cōmunem sententiā, quā cōprobant quoq; Cano. ut refert Abb. in .c. raynaldus. col. 3. ext. de testa. Alias aūt hæres adeundo sine inuentario prædictū beneficium nō cōsequitur. secundū doc. cōmuniter in .d. auth. sed cū testator. ut per Corn. lib. 3. cons. 168. in hac cōsultatione. uer. deueniendo ad tertium arti. col. 3. in fi. & Dec. in cons. 480. in casu qui contingit. nu. 16. & in cōs. 495. uiso elegāti consi. col. fina. & Soci. Iuni. lib.3. cons. 19. nu.2.

53 Sexta † utilitas est, quia hæres ita hæreditatē aditurus nō indiget amplius tēpore dato olim à lege ad deliberandū. ut dicit Imper. in prin.d.l. fina. & in .§. sin aūt dubius. quia conficiens inuentarium, nullum damnū ex ea aditione sētire potest, cum ultra uires hæreditarias nō teneatur. ut superius dixi qđ singulariter limi. ī nota. casu de quo p̄ Spec. ti. de actore. .§.i. uer. qđ est hæres. & per Boer. q.53. dico nu. 6.

54 Septima † utilitas est quia hæres poterit in computatione hæreditatis cū creditoribus hæreditarijs faciendā, sibi ante omnia retinere quicquid in funus

expendit,

expẽdit, uel in testamẽti insinuatione, uel in inuẽtarij cõfectione, uel in alijs neccessarijs causis hæreditatis sese persoluisse probauerit. ut in .d.l. fina.§. in com putatione. & per Bar. in .l. quantitas in fi.ff.ad .l. falci. & in .l. ubi .§. fina.ff. ad trebel.

55 Octaua † Vtilitas est, quia pro debito hereditario nõ põt hæres personaliter capi ẽt si defunctus fuisset in mora. ut not. Bal. in .d.§. & si præfatam. in 3.q. licet secus sit pro debito & mora ipsius hæredis. ut supra in 8. speciali circa iudicia latius disseruimus. quibus addo Corne. in terminis. lib. 3. cons. 31. uide tur. col. 3. & Dec. cons. 301. uisa. nu. 8.

56 Vltimo † pro cõplemento huius materiæ sciendũ ẽ q̃ licet fauore hæredũ in paupere hæreditate institu torũ, uel ad inopẽ hæreditatẽ ab intestato uocatorũ beneficiũ prædictũ sit introductũ. Nihilominus q̃n hæreditas ad pauperes amore dei esset deuoluta, hu iusmodi solẽnitas, & inuẽtariũ nõ esset neccessariũ quia ad instar ecclesiarũ & loci pij ultra uires hæ reditarias ẽt absq; ulla inuẽtarij cõfectione nõ tenẽ tur. ut notabiliter tradit Bar. in .l.i. nu. 45. & seq. .C. de sacrosã. eccles. Bal. in .l. filiũ quẽ habẽtẽ. col. pe.C. fami. herci. & in .l. fina. nu. 4.C. qui bo. ced. poss. & in .l. uoluntatis. nu. 5.C. de fideicõmiss. Bal. Pau. & alij in .d.l. fin.C. de iur. deli. Pan. Castrẽ.in auth. sicut .C. de sacrosan. eccles. & in .l. in ratione. .§. diligenter .ff. ad .l. falci. Roma. in rub.ff. de ar bitr. Ang. in auct. de aliena. & Emphi. Abb. in .c. .i. ext. de solu. Fely. in .c. cũ .m. ferrariẽsis. de cõsti.

& in .c. de quarta. nu. 7. de præscrip. Gui. Pa.q. 571. incip. aliqui doc. Euer. in centu. in loco à fisco. ad ecclesiā. uers. itē sexto. & Vital. trac. clausularū clausula. 41. nu. 57. cum concor.

57 Et hæc sunt † quæ nobis cōgrua uisa sunt pro rationabili dote huius tractatus neccessario exibēda: pluribus causa neccessitatis uel ratione piæ causæ specialiter cōcessis, pauperibusq; cōpetentibus, ōmissis quæ ab alijs facūdioribus, & forte publico interpretādi munere nō impeditis facile ānotari et cumulari potuerunt. præsertim perscrutādo nota. in .l.i.C. de sacro san. eccles. in .l. siquis ad declinandā. & in .l. id qđ pauperibus .C. de Episco. & cler. in .l. si pupillus. in prin ff. de pri. cre. in .l. eum qui .§. qui ita. ubi Bar. de uer. ob. in .l. fina. ubi glo. & doc. C. de reuo. donā. in .l. posthumo. ubi Bal. in 3. q. C. de bo. pos. contra tab. & in .l. antiquis. & ibi etiā Bal. C. de usufruc. in .l. qui filiū. §. sabinus. ubi io. de Imo ff. ad trebel. & in .l. 2. ubi Fran. Rip. ff. de re iudi. in .c.i. de testa. in 6. in .c. 2. ubi glo. de sepultu. in .c. officij. ext. de testa. per Abb. in rub. ext. de iu. patro. in .c. 2. de relligio. domi. in .c. cum accessissent. ubi Dec. nu. 51. de consti. per Afflic. decis. 17. regia. nu. 2. et decis. 20. quidā nobilis. nu. 3. p Bellemç. decis. 663. pauper. Rot. decis. 9. de testa. in antiq. Pe. Gerar. not. ulti. per totū. Cassa. decis. 11. de rescrip. & decis. 6. de app. Et per uarios scriben. uarijs in locis. Ad laudē omnipotētis Dei, Cui sit honos laus & gloria per infinita secula. Finis.

INDEX COPIOSISSIMVS EORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

ERRORES CORRIGENDI.

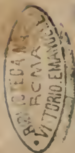

Folio 25. à fronte ibi comperet, restitue. cōpeteret. Fol. 29. à fronte nu. 40. ibi, de iu. et in. lege, de iu. et iu. et in. Fo. 31. à tergo, ïcbus., lege, oïbus. Fo. 33. nu. 5. exanima, lege, examina. Fo. 35. cōstitū, lege, cōstitutū. Fo. 40. a tergo, Corn. lib. 19. lege Corn. lib. 3. cōs. 19. Fo. 51. nu. 39. c. à nobis in. l. 2. restitue. c. à nobis il 2. Fo. 85. à frō. Ab. ī. c. in ī pri. lege ī. c. i.. Fo. 87. nu. 14. uers. clerici pñt et. c. repone cū sub nu. 17. Fo. 132. à fron. in fi. pag. ibi in. d. §. diui, Adde (quia deest) & in. l. alienatio. Fo. 199. à fron. totum accescit, lege, totū accrescit.

De Superiorum Licentia.
Impressum Perusiae ex Typis Andreae Brixiani.
M. D. L X II.